

ਹੁਕਮਨਾਮੇ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਆਤਮਾ ਸਾਹਿਬਾਨ,
ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੇ

ਸੰਪਾਦਕ
ਗੰਤਾ ਸਿੰਘ

ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library has been created with the approval and personal blessings of Sri Satguru Uday Singh Ji. You can easily access the wealth of teaching, learning and research materials on Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library online, which until now have only been available to a handful of scholars and researchers.

This new Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library allows school children, students, researchers and armchair scholars anywhere in the world at any time to study and learn from the original documents.

As well as opening access to our historical pieces of world heritage, digitisation ensures the long-term protection and conservation of these fragile treasures. This is a significant milestone in the development of the Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library, but it is just a first step on a long road.

Please join with us in this remarkable transformation of the Library. You can share your books, magazines, pamphlets, photos, music, videos etc. This will ensure they are preserved for generations to come. Each item will be fully acknowledged.

To continue this work, we need your help

Your generous contribution and help will ensure that an ever-growing number of the Library's collections are conserved and digitised, and are made available to students, scholars, and readers the world over. The Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library collection is growing day by day and some rare and priceless books/magazines/manuscripts and other items have already been digitised.

We would like to thank all the contributors who have kindly provided items from their collections. This is appreciated by us now and many readers in the future.

Contact Details

For further information - please contact

Email: NamdhariElibrary@gmail.com

libraland.0303

ਹੁਕਮਨਾਮੇ

ਹੁਕਮਨਾਮੇ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਾਨ,
ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੇ

ਸੰਪਾਦਕ
ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ

ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

HUKAMNAME

Guru Sahibaan, Mata Sahibaan, Banda Singh Ate Khalsa Ji De

(Punjabi)

by

Ganda Singh

ISBN 81-7380-589-X

1999

ਕਾਪੀਆਂ : 2100

ਮੁੱਲ : 140-00 ਰੁਪਏ

ਡਾ. ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਐਮ. ਏ. (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ), ਪੀ-ਐਚ. ਡੀ., ਰਜਿਸਟਰਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ,
ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੈ/ਸ ਹਮ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਛਪੀ।

ਦੂਸਰੇ ਸੰਸਕਰਣ ਬਾਰੇ

ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਜੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲ ਲਿਖੇ ਸਨ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖੋਂ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਹੀ ਬੜੀ ਮਾਨਤਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਹੱਤਤਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਦੀਆਂ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਮੂਨੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਸੰਕਲਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ੮੯ ਨਿਬਾਨ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਬਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਟਾਕ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਦੂਸਰਾ ਅੰਡੀਬਨ ਫੋਟੋ ਆਫਸੈਟ ਦੀ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਦੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਾਇਸ਼ ਨਾ ਰਹੇ।

ਅਸ ਹੈ ਪਾਠਕ ਇਸ ਦੂਸਰੇ ਸੰਸਕਰਣ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨਗੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਪਟਿਆਲਾ

ਸ. ਸ. ਜੋਹਲ
ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ

ਮੁਖਬੰਧ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਤੇ ਕਈ ਅਨਮੋਲ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਨੇ ੫੨ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਇਕ ਲੰਬੀ ਚੌੜੀ ਸਕੀਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੱਗੇ ਛਪ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ, 'ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਮਾਤਾ-ਸਾਹਿਬਾਨ, ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ' ਵੀ ਉਸੇ ਲੜੀ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਮਣਕਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ 'ਪੰਜਾਬ ਇਤਿਹਾਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ' ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਉਚੇਚੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰਾ ਮਸਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲ ਸਕੇ, ਨੂੰ ਕਿਤਾਬੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਮਹਾਨ ਮਮਾਤੋਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਛਾਪਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਛਾਪਣ ਵੇਲੇ ਉਹ ਹਰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੇਣ ਤਾਂ ਜੋ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜੀ ਵੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਣ।

ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਸ ਕੰਮ ਦੀ ਬਾਬਤ ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ, ਸਰਦਾਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦਰਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ-ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਈ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਸੁਪਨਾ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਹੁਣ ਪੂਰਾ ਹੋ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਇਸ 'ਇਤਿਹਾਸਕ' ਰਚਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ 'ਬਹੁਮੁੱਲੀ ਦੌਲਤ' ਪਾਠਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਕੁਲ ੮੯ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੩੪ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਘਟ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੨੨ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਰੰਭ

ੴ ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਾਂ ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਓ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਸੀਸ "ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਨਾ, ਜਨਮ ਸੰਵਰੇਗਾ". ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਲੰਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੱਛਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਦਾਇਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜੇ, ਉਹ ਮਸੰਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪ ਸਿੱਧੀ ਲਿਆਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਹੁੰਡੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਭੇਜੇ।

ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਇਕ ਦੋ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਵਾਲ 'ਖ਼ਾਲਸਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉੱਤੇ ਉਠਾਏ ਹਨ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਇਹ ਬੜੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਵਾਲ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਹੋਰ ਖੋਜ ਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਹੋਰ ਸੋਮਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਖਿਆ ਜਾਂ ਪੜਤਾਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਤਕ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੰਨੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਾ ਸਮਝਾਂਦੇ।

ਮਈ ੧, ੧੯੬੭
ਪਟਿਆਲਾ

ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਰੰਗ
ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ,
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ

ਸੰਪਾਦਕ ਵਲੋਂ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਧਾਰਮਕ ਮਾਨਤਾ ਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦ ਵੀ ਮੇਵੜਾ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਪੁੱਜਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਖੜਾ ਹੋ ਕੇ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਨਿੰਵ ਕੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਪਰ ਰਖ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਵਾਚ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਉਥੇ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ (ਗੁਰਦੁਆਰੇ) ਵਿਚ ਖਾਸ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂ ਤੇ ਰਖਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਖਾਸ ਮੌਕਿਆਂ ਪੁਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਹਰ ਸਿੱਖ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਮੰਨਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣਾ ਆਪਣਾ ਧਾਰਮਕ ਫ਼ਰਜ਼ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਸੰਬੰਧ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਘਰ, ਲੰਗਰ ਆਦਿ ਵਿਚ ਕਦੀ ਬੁੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਭ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਰਸਦਾਂ, ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਮਾਇਆ, ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ, ਜੁੱਧਾਂ ਜੰਗਾਂ ਲਈ ਜੰਗੀ ਹਾਥੀ, ਹਥਿਆਰ ਅਤੇ ਅਸਵਾਰਾਂ ਆਦਿ ਲਈ ਜਦ ਵੀ ਫ਼ਰਮਾਇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਉਂ ਹਰ ਥਾਂ ਤੋਂ ਸਭ ਕੁਝ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਸਦਾ ਭਰਪੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੀ ਸੀ। ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਧਾਰਮਕ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਾਲੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵੀ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲਈ ਵੱਡ-ਮੁੱਲੇ ਮੂਲ-ਸੋਮੇ ਹੋ ਗਏ। ਕਾਸ਼, ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਹੁਣ ਤਕ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਗਏ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ

ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ। ਪਰ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਦੋ ਖਾਸ ਵੱਡੇ ਕਾਰਣ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਅਤੇ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਜਦ ਕਈ ਇਕ ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਅਤੇ ਵਿਚੋਲਗੀਰੀ ਬੰਦ ਕਰਨੀ ਪੈ ਗਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਜੋ ਕਈ ਥਾਈਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵੀ ਸਨ, ਪਿਛਲੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖਣ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਘਟ ਗਈ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਬਾਦ ਦੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ਖਤਮ ਹੀ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨਾਂ ਪਾਸ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਉੱਕੇ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ।

ਦੂਸਰਾ ਕਾਰਣ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਦਾ ਸੀ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਦਹੱਕਿਆਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਿਖੜੀ ਰਾਜਸੀ ਹਾਲਤ, ਜੋ ਸੰਨ ੧੭੧੦ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ੧੭੬੪ ਤਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿੰਤਾ-ਜਨਕ ਰਹੀ। ੧੦ ਦਸੰਬਰ ਸੰਨ ੧੭੧੦ ਈ. (੨੯ ਸ਼ਵਾਲ ਸੰਨ ੪ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹੀ, ੧੧੨੨ ਹਿਜਰੀ) ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਮੁਹਿੰਮ ਪਰ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਕਤਲਿ-ਆਮ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਮਿਲ ਜਾਣ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ [ਅਖਬਾਰਿ-ਦਰਬਾਰਿ-ਮੁਅੱਲਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਟੇਟ ਆਰਕਾਈਵਜ਼, ਬੀਕਾਨੇਰ]। ਇਸੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਸੰਨ ੧੭੧੬ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਠ ਸੌ ਦੇ ਲਗਭਗ ਸਾਥੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੁੜ ਦੋਹਰਾਇਆ ਕਿ ਜਿਥੇ ਵੀ ਇਸ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕ ਮਿਲਣ ਬਿਨਾਂ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਦੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ — ਹਰ ਜਾ ਕਿ ਈ ਫ਼ਿਰਕਾ ਰਾ ਯਾਬੰਦ ਬੇ-ਤਅੱਮਲ ਬਿ-ਕੁਸ਼ੰਦ [ਮਿਫਤਾਹ-ਉ-ਤਵਾਰੀਖ਼, ੩੯੮]। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਅਬਦੁ-ਸਮੱਦ ਖ਼ਾਨ, ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਖ਼ਾਨ ਅਤੇ ਯਾਹੀਆ ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਭਾ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ੌਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੌਲ ਟੌਲ ਕੇ ਫੜਦੀਆਂ ਅਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵੇਲੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਹਾਕਮ ਮੀਰ ਮੰਨੂ (ਮੁਅੱਈਨੁਲ-ਮੁਲਕ) ਨੇ ਤਾਂ ਅੱਤ ਹੀ ਚੁਕ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬਾਕਾਇਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਤਲਾਮਾਂ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖ, ਬੱਚੇ, ਬੁੱਢੇ ਅਤੇ ਜਵਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਜਦ ਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਉਘੇ ਉਘੇ ਖਾਨਦਾਨ ਮਲੀਆ ਮੇਟ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਕਈ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਕੀ ਬਚਣੇ ਸਨ? [ਮੈਲਕਮ,

ਸਕੈਚ ਔਫ਼ ਦੀ ਸਿਖਸ, ੮੫; ਲਤੀਫ਼, ਹਿਸਟਰੀ ਔਫ਼ ਦੀ ਪੰਜਾਬ, ੧੯੩; ਰਿਸਾਲਾ-ਇ-ਸਾਹਿਬ ਨੁਮਾ, ੧੯੮-੨੦੦; ਹਿਸਟਰੀ ਔਫ਼ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ, ਲਾਹੌਰ, ੧-੧੪)। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਿੱਖਾਂ ਪਰ ਚੁੰਕਿ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਕੋਈ ਝੱਖੜ ਨਹੀਂ ਸਨ ਝੁੱਲੇ, ਇਸ ਲਈ ਖੂਰਬ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਬਚ ਰਹੇ। ਪਰ ਉਥੋਂ ਵੀ ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ਕੁਝ ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੋਤ ਨਾਲ ਉਥੇ ਵੀ ਜਾਇਆ ਹੋ ਗਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਹੋਣਾ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛੋਟੋਗੁਣਾਂ ਜਾਂ ਨਕਲਾਂ ਨਹੀਂ ਲਈਆਂ ਜਾ ਸਕੀਆਂ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਮਸਾਲਾ, ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਤੀ ਅਤੇ ਛਪੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਪਟੇ, ਤਸਵੀਰਾਂ, ਵਹੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖ, ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਨਸ਼ੀ-ਖ਼ਾਨਿਆਂ ਅਤੇ ਲਾਇਬਰੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਵਸਤਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਮਿਆਲ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦਾ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਸੰਨ ੧੯੨੯ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਜਦ ਕਿ ਲਾਹੌਰੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਸਾਲਿਆਂ 'ਰਣਜੀਤ-ਨਗਾਰਾ' ਅਤੇ 'ਫੁਲਵਾੜੀ' ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਨੋਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਏ। ਸੰਨ ੧੯੩੩ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਬੰਗਾਲ, ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਚਾਲ੍ਹੀ ਦੇ ਲਗ ਭਗ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਛੋਟੋਗੁਣ ਮਿਲ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਦੇ ਅਸਲ ਸ੍ਰੀ ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਨੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੌਕਾ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ, ਬਾਦ ਵਿਚ ਭੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਸੰਨ ੧੯੪੫ ਵਿਚ ਜਦ ਸਿੱਖ ਹਿਸਟਰੀ ਸੋਸਾਇਟੀ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੋਸਾਇਟੀ ਨਾਲ ਲਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਸੋਸਾਇਟੀ ਲਈ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਸਾਲਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਅਗਸਤ-ਸਤੰਬਰ ੧੯੪੭ ਵਿਚ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆਏ ਲਿਖਤੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵੀ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੇ ਸੰਚੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਚੇਚੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਯੂ. ਪੀ. ਅਤੇ ਬਿਹਾਰ ਵਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਥੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖ ਘਰਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਕਈ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਛੋਟੋਗੁਣ ਲਿਆਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ ਪੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਬਾਬੂ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਫਫੜੇ-ਭਾਈਕੇ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਰੂਪੋਕੇ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਸਨ ੧੯੪੯ ਵਿਚ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਈ ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫ ਉਦੋਂ ਭਾਈ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਫਫੜੇ-ਭਾਈਕੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਅਰਿਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਗੜੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਲਏ ਗਏ ਸਨ।

ਇਸ ਸੰਚੀ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੀਸਾਣ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਸੱਮਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਥੇ ਉਹ ਹੁਣ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਜਨਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਰੰਗ, ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਉਤਸਾਹ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹੋਸਲੇ ਨਾਲ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਖੱਟੇ ਪਈ ਹੋਈ ਇਸ ਸੰਚੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰਜਿਸਟਰਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਾ ਵੀ ਅਤੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਪੰਝੀਆਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਲੌਇਰ ਮਾਲ, ਪਟਿਆਲਾ

੧ ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੭

ਕੰਡਾ ਸਿੰਘ

ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਸਾਣਾਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸੀ ਜਾ ਸਕਣੀ ਬੜੀ ਔਖੀ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖੇ ਨੀਸਾਣਾਂ ਅਤੇ ਪੱਤਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਇਤਨੇ ਅਮੋਲਕ ਹਨ ਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਸਨ । ਬਹੁਤ ਮਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਇਸ ਸਿੱਚੇ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਇਸੇ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਖੋਜੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਯਥੋਂਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪਰਖੇ ਅਤੇ ਨਖੌੜੇ ਜਾ ਸਕਿਆ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਜਾਹਲੀ ਲਿਖਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪਰ ਚਲਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੇਗੀ । ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ-ਲਿਖੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਲਈ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਦਾ ਨਾਜਾਇਬ ਮਾਇਕ ਛਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਇਕ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਕਲੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਘੜ ਲਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਕੇ ਭੇਟਾ ਉਗਰਾਹੁਣ ਲਈ ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਸਨ । ਚੁਨਾਚਿ ਗ਼ਨੀ ਖ਼ਾਨ ਨਬੀ ਖ਼ਾਨ ਅਤੇ ਪੀਰ ਬੁਧੂ ਸ਼ਾਹ ਸਦੌਰੀਏ ਨੂੰ ਬਪਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਸਲੀ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵੀ ਨਕਲੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਸੰਨ ੧੯੪੭ ਵਿਚ ਹੋਈ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ।

ਅਜੋਹਿਆਂ ਨਕਲੀ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਚਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਗਿਆਨੀ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਦਰਦ' ਨੇ ਪੌਹ-ਮਾਘ ੧੯੮੬ ਬਿਕਰਮੀ (ਦਸੰਬਰ ੧੯੨੯-ਜਨਵਰੀ ੧੯੩੦) ਦੇ ਰਿਸਾਲਾ 'ਫੁਲਵਾੜੀ' ਦੇ ਸਿੱਖ-ਇਤਿਹਾਸ ਨੰਬਰ ('ਨਿ' ੩੬੩) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ :

ਇਹ ਪਤਿਓ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗ਼ਨੀ ਖ਼ਾਨ ਨਬੀ ਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਪਰ ਹੁਣ ਨਬੀ ਖ਼ਾਨ ਗ਼ਨੀ ਖ਼ਾਨ ਵਾਲ ਕਈ

ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਖੋਜੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਮਾਂ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਮਗਰੋਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦਸਖਤ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਛਾਣ ਲੈਣੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖੇ ਜਾਂ ਦਸਖਤੀ ਅਸਲੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਲਭ ਲਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਭਾਰੀ ਸਫਲਤਾ ਹੋਵੇਗੀ।

‘ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਅਤੇ ਅਹਿਦਨਾਮੇ’ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਇਥੇ ਹੀ ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ :

ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਮੋਲਕ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕੇਵਲ ਜੋਹਰੀ ਹੀ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕੇਵਲ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹੀ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਇਹ ਬਹੁ-ਮੁੱਲੀ ਦੌਲਤ ਘਟੇ ਕੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਰੁਲ ਰਹੀ ਹੈ।...[ਕਾਸ਼ ਕਿ] ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ-ਪੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲਈ ਦਰਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਬਹੁ-ਮੁੱਲੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਸਾਲੇ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪਵੇ।

ਸ਼ੁਕਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ੩੭ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿਛੋਂ ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦਰਦ-ਭਰੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਚੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਹੋਰ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਪਰਖ ਪੜਤਾਲ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸੌਖੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਜਿਵੇਂ ਨਿਜੀ ਚਿੱਠੀ-ਪੱਤਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮੂਲ ਸੋਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਧਾਰਮਕ, ਰਾਜਸੀ, ਭਾਈਚਾਰਕ, ਸਾਹਿੱਤਕ ਅਤੇ ਆਰਥਕ ਇਤਿਹਾਸ ਲਈ ਬਹੁ-ਮੁੱਲੇ ਮੂਲ-ਮਸਾਲੇ ਦਾ ਅਦੁੱਤੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹਨ।

ਇਸ ਸੰਚੀ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ੮੯ ਨੀਸਾਣ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਹੁ ਕ ਮ ਨਾ ਮੇ		੧੧
ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ	ਨੀਸਾਣ (ਆਰੰਭ ਵਿਚ)	੧
ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ	ਦੋ ਨੀਸਾਣ ਅਤੇ ਦੋ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੧-੩)	੪
ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ	ਹੁਕਮਨਾਮਾ (੪)	੧
ਸਤਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ	ਨੀਸਾਣ (੫)	੧
ਅਠਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ	ਹੁਕਮਨਾਮਾ (੬)	੧
ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ	ਇਕ ਨੀਸਾਣ, ੨੨ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੭-੨੯)	੨੩
ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ	ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੩੦-੩੧)	੨
ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	ਨੀਸਾਣ, ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੩੨-੬੫)	੩੪
ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੬੬-੬੭)	੨
ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ	ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੬੮-੭੩, ੭੬, ੭੯, ੮੦)	੯
ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ	ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੭੪, ੭੫, ੭੭, ੭੮ ੮੧-੮੫)	੯
ਖਾਲਸਾ ਜੀ (ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)	ਹੁਕਮਨਾਮਾ (੮੬)	੧
ਤਖਤ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਨਾ	ਹੁਕਮਨਾਮਾ (੮੭)	੧

ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਭੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਝਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਿੱਕਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਨੀਸਾਨਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰ ਤਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਖਾਸ ਨੀਸਾਣ ਨਕਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਹ ਛੋਟੇ-ਬਲਾਕਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਨੀਸਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨੀਸਾਣ ਕਰਤਾਰਪੁਰ (ਜ਼ਿਲਾ ਜਲੰਧਰ) ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਿਖੀ ਬੀੜ ਵਿਚੋਂ ਹੂ-ਬਹੂ ਉਤਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ੧੮ ਅਗਸਤ, ੧੯੪੬ ਈ. ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਡੀਟਰ 'ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ' ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਇਸ ਬੀੜ ਸੰਬੰਧੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਓਥੇ ਗਏ ਸਨ।

ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੋ ਨੀਸਾਣ ਅਤੇ ਦੋ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੧-੩) ਹਨ ਜੋ ਪੂਰਬ (ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਦੇ ਉੱਤਰ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ

ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੨) ਦੇ ਅੰਤ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ (੪) ਵੀ ਪੂਰਬ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੀ ਹੈ। ਸਤਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਹੀ ਹੁਕਮਨਾਮਾ (੬) ਲੱਭਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਗਤ ਪਟਣ ਦੇ ਨਾਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨੀਸਾਣ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭ ਨਾਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਪਟਣ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਉਂ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੨੭) ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਇਕ ਨੀਸਾਣ ਅਤੇ ੨੨ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੭-੨੯) ਇਸ ਸੰਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋ (੩੦-੩੧) ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੇ।

ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਦੀ ਲਿਖਤ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਪੂਰੇ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਕਹਿ ਸਕਣਾ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਟਾਕਰਾ ਕਰ ਸਕਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਲਿਖਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਖਿਆਲ ਇਹ ਵੀ ਉਠਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ — ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ—ਦੇ ਹੋਣ। ਪਰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਬਹੁਤਾ ਵਜ਼ਨਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੇ ਬਾਹਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਉਘਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਪੂਰਬ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਯੂ ਵੀ ਪਝੱਤਪ ਸਾਲ ਦੇ ਲਗ ਭਗ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਵਹੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਮੁਖੀ ਸਿੱਖ ਹੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਖਿਆਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਬਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਹੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਦੀਆਂ ਨਿਜੀ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਭੀ ਇਕੋ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਹੀ ਹਨ। ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਚੌਕਸੀ ਵਜੋਂ ਅਸੀਂ ਓਥੇ ਇਹ (?) ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਪਾ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਇਸ ਸੰਚੇ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੩੪ (੩੨-੬੫) ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨੀਸਾਣ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੁੰਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਇਕ ਨੀਸਾਣ ਅਤੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਉਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੀਸਾਣ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧ ਹੋਰ ਵੱਖਰਾ ਨੀਸਾਣ ਇਸ ਸੰਚੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਦ ਭੀ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤੋਂ ਖਾਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੌਕਿਆਂ ਪਰ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਜਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੋ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੬੬-੬੭), ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਨੌਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੬੮-੭੩, ੭੬, ੭੯, ੮੦) ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦੇ ਨੌਂ (੭੪, ੭੫, ੭੭, ੭੮, ੮੧-੮੫) ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਪਰ ਦੇ ਨੀਸਾਣ

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵਸਖਤਾਂ ਵਜੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ। ਲਿਖਤ ਦੇ ਸਹੀ ਅਤੇ ਪਰਵਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ ਉਤੇ ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਆਮ ਕਰਕੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਅੱਧਾ ਅੱਖਰ ਸੁਆਦ 'ਹੁੰਦਾ' ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ 'ਸਹੀ' ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਦੀ ਨਕਲ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ, ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਲਿਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਜਾਂ ਦੇਵ-ਨਾਗਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ 'ਸਹੀ' ਹੀ ਲਿਖਦੇ ਸਨ। ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਤਕ ਇਹ ਹੀ ਰਵਾਜ ਸੀ। ਜਦ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਲਿਖਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਭੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਨਾਉਂ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਉਪਰ 'ਸਹੀ' ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਦ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਦਾ ਰਵਾਜ ਵਧਿਆ ਤਾਂ ਭੀ ਕਈ ਵਾਰੀ 'ਸਹੀ' ਲਿਖ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਨਿਜੀ ਪਾਠ ਲਈ ਜਾਂ ਧਰਮਸਾਲਾਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ, ਭੋਰਿਆਂ, ਆਦਿ ਵਿਚ ਅਸਥਾਪਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਲਿਖਵਾਉਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਨਾਲ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਉਨ ਪਰ ਲਿਖਤ ਪੁਆ ਲੱਭੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵਨਾਂ ਤੋਂ ਦ੍ਰਵ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਬੀੜ ਪਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖਤ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਸ ਪਰ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ

ਸਨ ਲਿਖਦੇ, ਬਲਕਿ ੴ ਸਤਿ ਨਾਮ, ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ, ੴ ਗੁਰ ਸਤਿ, ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜਾਂ ਯਾਦ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਗ ਸਮਝਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਰਤੱਖ ਮੂਰਤਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਇਹ ਲਿਖਤ ਜਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੇਵਲ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਬੀੜ ਦੇ ਸਰਬ-ਸੁੱਧ ਜਾਂ ਪਰਵਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ। ਨਕਲਾਂ ਚੁੰਕਿ ਬਹੁਤੀਆਂ ਖਾਰੀ ਬੀੜ ਦੀਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਕਲਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਨਕਲਾਂ ਸੋਖੀਆਂ ਪਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਕਈ ਥਾਈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਰੀ ਬੀੜਾਂ ਪਰ ਵੀ 'ਨੀਸਾਣੁ' ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਪਰ 'ਨਿਸ਼ਾਨ' ਸ਼ਬਦ ਚੁੰਕਿ 'ਨੀਸਾਣੁ' ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤਕਨੀਕੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਭੀ ਕਈ ਥਾਈਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਕ ਥਾਂ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਆਪਣਿਆਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਆਦਿ ਜਾਂ ਅੰਤ ਪਰ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਦੀ ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਮੋਹਰ ਲਾਈ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਹੀ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਆਮ ਆਏ ਹਨ, ਉਹ ਹਨ :

ੴ ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ
ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ੴ ਗੁਰ ਸਤਿ, ੴ ਸਤਿਗੁਰੁ, ਗੁਰ ਸਤਿ, ਗੁਰੁ ਸਤਿ, ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ,
ਗੁਰੁ ਰਖਗ, ਗੁਰੁ ਰਖੇਗ, ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਜਪਣਾ

ਇਥੇ ਪੂਰਾ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਹੈ, ਅਤੇ ੴ ਗੁਰੁ ਸਤਿ,
ੴ ਸਤਿਗੁਰ, ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ, ਆਦਿ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦੇ ਹੀ ਛੋਟੇ ਰੂਪ ਹਨ।

‘ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ’ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਹੈ। ‘ਗੁਰ ਰਖਗੁ’ ‘ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ,’ ‘ਗੁਰੂ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ’ ਤੋਂ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਤਮਕ ਮਿਹਰ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਅਸੀਸ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਯਾਦ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਸੁੱਤੇ ਹੀ ਦ੍ਰਵਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਸੰਵਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਸੀਸ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਪਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਚਰਾ ਕੁ ਵੱਖਰੇ ਵੰਗ ਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਖੜੀ ਕਿਰਪਾਨ ਜਾਂ ਖੰਡੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਟਾਵੇਂ ਟਾਵੇਂ ਥਾਈਂ ਦੋ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਦੇ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਬਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਬਿੰਦੀਆਂ ਜਾਂ ਹਾਈਡਨ (.. -) ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਤਲੇ ਦੋ ਲਕੀਰਾਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਲੇ ਇਕ ਛੋਟਾ ਏਕਾ (੧) ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ, ਇਕ ਦੋ, ਤਿੰਨ, ਜਾਂ ਚਾਰ ਵਾਰ ਅਖਰ ‘ਸ’ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਫੇਰ ਦੋ ਲਕੀਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ੧ ਅਤੇ ਨੀਚੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ‘ਰ’ ਅੱਖਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਕ ਬਿੰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਨੀਚੇ ਫੇਰ ਦੋ ਲਕੀਰਾਂ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਫਰਮਾਇਸ਼ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਖੇਪ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਫਰਮਾਇਸ਼ ਲੰਬੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਈ ਇਕ ਅੱਖਰ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਜੇ ਇਕ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ ਭੇਜਣ ਦੀ ਫਰਮਾਇਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਹ ਅੱਖਰ ਹੀ ਹੋਣਗੇ, ੧) ਸ ਭ, ਅਰਥਾਤ ‘੧’ ਇਕ ਲਈ, ‘ਸ’ ਸੋਨੇ ਲਈ ਅਤੇ ‘ਭ’ ਭੇਜਣ ਲਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਪਈਏ ਲਿਖ ਕੇ ‘ਹ’ ਅੱਖਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਕਿ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਏ ਕੇ ਭੇਜਣੇ। ਜੇ ਰਕਮ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਇਥੇ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਨਾਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਲਿਖਣ-ਚੰਗ

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਆਏ ੨੨ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ੧੭ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਪੰਜ (੮, ੨੫, ੨੭, ੨੮, ੨੯) ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾ ਆਦਿ

ਦੇ ਨਾਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖੇ ਹਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਤਲੇ ਵਿਸਤਾਰ ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੩੦-੩੧) ਭੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਉਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਵਿਲੱਖਣ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇਕ ਖਾਸ ਨਿਰਾਲੇ ਵੰਗ ਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਪਰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਲਿਖਣੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਾ ਕੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਮਾਤਰ ਸੰਖੇਪ ਕਰ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਚੇ ਲਿਖਾਰੀ

ਪਹਿਲਾਂ ੧ੳ ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਜਾਂ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਓ, ਵਖਰੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਲਿਖ ਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਆਰੰਭ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਿਖਾਰੀ ਅੱਲਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਗਣੇਸ਼, ਰਾਮ, ਕਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ 'ਬਿਸਮਿੱਲਾ-ਉ-ਰਹਿਮਾਨੁ-ਰਹੀਮ' ਅਤੇ 'ਗਣੇਸ਼ਾਇ ਨਮਾ' ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤਕ ਭੀ ਇਹ

ਰਿਵਾਜ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ '੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਲਿਖਾਰੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਕਰਦਾ ਸੀ : "ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ [ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ] ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ", ਤਾਕਿ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੇ ਕਿ ਨਾਉਂ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਏ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਇਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਹੀ ਵਿਸਤਾਰ ਹੈ। ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਹਸਬੁਲ-ਹੁਕਮ, ਹਸਬੁਲ-ਅਮਰ ਅਤੇ ਹਸਬੁਲ-ਅਰਸ਼ਾਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ I am directed to write that, ਅਰਥਾਤ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਲਿਖਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੀ ਖਾਸ ਗੱਲ ਪਰ ਚੌਰ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਾਂ 'ਚਰੂਰ' ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਲਿਖਤ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਅਸੀਸ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫੇਰ ਲਿਖਣ ਦੀ

ਤਾਰੀਖ (ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ਅਤੇ ਮਿਤੀ, ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਸੁਦੀ, ਵਦੀ, ਜਾਂ ਸੂਰਜੀ ਪਰਵਿਸ਼ਟਾ) ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਲੋਂ ਆਖੇਪ ਜਾਂ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਾ ਰਹੇ। ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤ ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁਕਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਫੇਰ ਭੀ ਕੁਝ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਨਵੀਂ ਲਿਖਤ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਕੁਲ ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਫੇਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਅਖੀਰ ਇਹ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਵੜੇ (ਡਾਕੀਏ ਜਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ) ਨੂੰ ਕੀ ਕੁਝ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਇਕ ਰੁਪਯਾ ਮੇਵੜੇ ਨੂੰ ਦੇਣਾ', ਆਦਿ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਿਖਾ-ਪੜ੍ਹੀ ਲਈ ਇਕ ਬਾਕਾਇਦਾ ਦਫਤਰ ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿਚ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਚਿੱਠੀ-ਪੱਤਰ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਰਜਿਸਟਰ ਦਾ ਕ੍ਰਮ-ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਕ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਉਪਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹੁਕਮ-ਨਾਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਭੀ ਰਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹੋਣ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਰਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਹਾਲ ਤਕ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸੰਚੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਪਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਅੰਕਾਂ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਇਹ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਰਿਕਾਰਡ ਭੀ ਅੰਤਲੀ ਵਾਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੋਰ ਸਾਹਿੱਤ ਭੰਡਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਜਾ ਦੀ ਭੇਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੩੦-੩੧) ਚੂੰਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ਼ੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ, ਲਿਖੇ ਗਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਇਕ ਪਰ "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ..." ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਪਰ "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਚਣੀ ..." ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦੁਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਕੇਵਲ ਇਕ ਫੌਜੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਆਗੂ ਦੀ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਂਦੇੜ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਇਆ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਮਕ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੋਰ ਖ਼ਾਲਸਿਆ ਵਾਲੀ ਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਚੂੰਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਹੋਏ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਇਕ ਸਰਧਾਵਾਨ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਮੋਹਰ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਭਾਵ ਦੀ ਸੂਚਕ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਜੁਮੇ ਲਗੀ ਹੋਈ 'ਦੇਗ' ਅਤੇ

‘ਤੇਗ਼’ ਰਾਹੀਂ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਰਾਪਤ ਹੋਈ ਤੁਰਤ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਫ਼ਤਹਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹਨ। ਮੌਹਰ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਸਨ :

دیک و تیغ و فتح و نصرت بید رنگ
یافت از نامک گورو گو بسند سنگ

ਦੇਗੋ ਤੇਗੋ ਫ਼ਤਹਿ ਉ ਨੁਸਰਤ ਬੇ-ਦਿਰੰਗ
ਯਾਫ਼ਤ ਅਜ਼ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ

ਇਹ ਮੌਹਰ ਹੀ ਬਾਦ ਵਿਚ ਖ਼ਾਲਸੇ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿੱਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਠੱਪਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਇਸ ਮੌਹਰ ਤੋਂ ਬਾਦ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸਭ

ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ‘ੴ ਫ਼ਤੇ ਦਰਸਨੁ’ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ : ੴ ਕਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ (ਸਿਮਰਨ) ਨਾਲ ਫ਼ਤਹਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਭੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੇ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕਹੀ ਗਈ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫ਼ਤਹਿ’ ਦੀ ਥਾਂ ਚਾਲੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਕੁ ਵਿਰੋਧ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫ਼ਤਹਿ’ ਹੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਗਈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ’ ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਚੁੰਕਿ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੱਤੀ ਜੱਤ ਸਮਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੇਹ-ਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਖ਼ਾਲਸੇ ਪਰ ਹੁਕਮ ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਸੱਚੇ-ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਾ ਹੁਕਮ ਹੈ’ ਨਾਲ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਤੋਰੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, “ਤੁਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਹੋ”, ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਰਾਖਾ ਗੁਰੂ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਉਸੇ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ‘ਜਨਮ ਸਵਰੋਗ’। ਅੰਤ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਲਿਖਿਆ: “ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਹੈ “ਜੋ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਰਹਿਤ ਰਹੇਗਾ ਤਿਸ ਦੀ ਗੁਰੂ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ”।

ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ (੬੮-੮੫) ਪਰ ਪਹਿਲਾ ਉਪਰ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਪਹਿਲੀ ਸਤਰ ਵਿਚ

‘ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ’ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ‘ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ’ ਆਦਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਪਰ ਸ਼ਬਦ ‘ਸੰਗਤ’ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਪਰ ਇਥੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਾਂ ਸੰਗਤ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਕਰ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਦਾ ਭੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।

ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ‘ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ’ ‘ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ’ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸੰਮਤ, ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਨੰਬਰ ੭੫, ੭੭, ੭੮ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਨਖੇੜਨਾ ਸੌਖਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਦੋ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੮੬-੮੭) ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸੰਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਨੰਬਰ ੮੬ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨੰਬਰ ੮੭ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਨਾ ਤੋਂ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪਰ ‘ਅਕਾਲ ਸਹਾਇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ’ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ‘ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਬਚਨ ਹੈ’ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪਰ “ੴ ਸਤਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੇਗੋ ਤੇਗੋ ਫਤਹਿ ਓ ਨੁਸਰਤ ਬੇ-ਦਿਰੰਗ, ਯਾਫ਼ਤ ਅਜ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ” ਦੀ ਮੋਹਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ

ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਵੱਖਰੀ ਸਤਰ ਵਿਚ “ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ।” ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਲਿਖਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ :

“ਲਿਖਤੁਮ ਤਖ਼ਤ ਦਰਬਾਰ ਹਜ਼ੂਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ।”

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਕ ਦੋਹਰਾ ਲਿਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮਹੰਤ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ, ਅਰਦਾਸੀਏ, ਦਰੋਗੇ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਉਂ ਲਿਖ ਕੇ ਕੰਤ ਨਗਰ ਅਦਿ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਪਿਆਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਸਵਾਰੇ।

ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਮੰਨੇ। ਸੁਭ ਜਨਮੁ ਧੰਨ ਧੰਨੇ।

ਪਰ-ਉਪਕਾਰੀ ਸਨਮੁਖਿ ਦਰਬਾਰੀ । ਉਜਲ ਮਸਤਕ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨ ।
 ਮੁਖ ਉਜਾਗਰ । ਜਗਤ ਮੈ ਗੁਰ-ਦਰਗਹਿ ਪ੍ਰਵਾਨਿ ।
 ਸਰਬ ਉਪਮਾ ਜੋਗ ਸ੍ਰੀ ਸਰਬਤ ਖਾਲਸਾ ਥਾਸੀ ਕੰਤ ਨਗਰ ਕੇ...
 ਦੋਹਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਮਿਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਇੱਕੋ ਦੁੱਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਟ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਘੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਕੁਝ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਆਏ ਭੀ ਹਨ ਉਹ ਭੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੀ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਭਾਵੇਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪਟਨਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇਕ ਬੇਬੇ ਪੈੜੀ ਬਾਈ ਦਾ ਭੀ ਨਾਉਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰਖਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਪਟਨੇ ਤਕ ਆਮ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਕ ਅਗਵਾਈ ਭੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਸੀ । ਕੁਝ ਕੁ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚੋਖੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਥੇ ਦੀਆਂ ਕਿ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਉਹ ਮੁਖੀ ਸਨ । ਉਂਜ ਬਨਾਰਸ, ਪਟਨਾ ਆਦਿ ਸ਼ਹਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਉਘੇ ਕੇਂਦਰ ਸਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ, ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨਾਲ ਇਤਨਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਸੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਈਂ ਇਤਨੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਗਤਾਂ ਸਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣਾ ਇਕ ਸੁਭਾਵਕ ਗੱਲ ਸੀ । ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮੁਖੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਅੰਤਕਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖਰੀਆਂ ਭੀ ਦੋ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ।

ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਮਜ਼ਮੂਨ

ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ ਪਰਚਾਰ ਲਈ ਹਿਦਾਇਤਾਂ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੇਗਰ ਲਈ ਕਾਰ-ਭੇਟ ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ-ਅਸਥਾਨ ਪਰ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਪਰਬੰਧ, ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਪਰ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ,

ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮੇਲ ਰਖਣ ਲਈ ਹੁਕਮ, ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਲਈ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ਾਂ, ਬਾਹਰ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਲਈ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹ, ਖਾਸ ਖਾਸ ਮੌਕਿਆਂ ਪਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲਈ ਸੱਦਾ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ 'ਖਾਲਸਾ' ਕਰਨ ਦੀ ਇਤਲਾਹ, ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚੋਲਗੀਰੀ ਹਟਾ ਦੇਣ ਬਾਬਤ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰਾਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਆਦਿ ਸੀ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ

ਭਾਵੇਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸਕ, ਵਾਕਿਆਤ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਸਿੱਧਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਤਾਂ ਭੀ ਕਈਆਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕੁ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆਤ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਕ, ਭਾਈਚਾਰਕ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸੂਬਾ ਬਿਹਾਰ (ਪਟਨੇ) ਦੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਭਾਈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੧੩) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ "ਅਸੀਂ ਪਰੋ ਰਾਜੇ ਜੀ ਕੇ ਸਾਬ ਗਏ ਹਾਂ ਕਬੀਲਾ ਹਮੇ ਪਟਨੇ ਮੇ ਛੱਡਾ ਹੈ।" ਇਸ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਕਬੀਲੇ ਨੂੰ ਪਟਨੇ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜਾ ਜੀ ਨਾਲ ਪਰੋ ਨੂੰ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਿਸੇ ਅੱਛੀ ਵੱਡੀ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੋ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ (੧੫, ੧੬) ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਮੁੱਘੇਰ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਦੇ ਲਲਕਰ ਨਾਲ ਛਾਉਣੀ (ਮੁਕਾਮ) ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ (੧੭) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਅਸਨ ਕੋਚ ਮੁਕਾਮ ਪਰ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ 'ਰਾਜੇ ਜੀ' ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁੰਝਲਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੀ ਬਹੁਤੀ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਟੇਟ ਆਰਕਾਈਵਜ਼ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਪਏ ਅਖਬਾਰਾਤਿ-ਦਰਬਾਰਿ-ਮੁਅੱਲਾ ਵਿਚ (ਜੋ ਪੁਰਾਣੀ ਜੈ ਪੁਰ ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਹੁਣ ਬੀਕਾਨੇਰ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ) ੨੫ ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅੱਵਲ ਸਨ ੪ ਬਹਾਦੁਰ-ਸ਼ਾਹੀ (੧੩ ਮਈ, ਸੰਨ ੧੭੧੦ ਈ.) ਦੀ ਖਬਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ

ਜੀ ਦੇ ਚਿਕਰ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਤਿਆਗ ਮੱਲ (ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਹੈਨ ਜੋ ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ [ਮਾਖਿਤਿ ਤਵਾਰੀਖਿ ਸਿੱਖਾਂ, ਪੰਨਾ ੮੩]। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ੧੩ ਵਿਚ ਜਿਸ ਰਾਜਾ ਜੀ ਦਾ ਚਿਕਰ ਹੈ ਉਹ ਜੈਪੁਰ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਸਨ। ਪਰ ਮਿਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਤਨਾ ਕੁ ਸ਼ੱਕ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾ ਜੀ ਨਾਲ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨੂੰ ਗਏ ਹੋਣ।

੨੧ ਨੰਬਰ ਪਰ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਜਨਮ-ਨਾਉਂ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ) ਦੀ ਵਧਾਈ ਅਤੇ ੨੩ ਨੰਬਰ ਵਿਚ ਪਟਨੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋਣ ਦਾ ਚਿਕਰ ਹੈ।

ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਭਾਈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਆਦਿ ਪਟਨੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੋ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ (੨੪) ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਖਾਂਚੇ ਮੀਨਾ ਪੁਰੀ ਬਾਸਣਾਂ ਦੇ ਨਵਾਬ ਸੈਫ ਖਾਨ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਮੰਗਾਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸੈਫ ਖਾਨ ਨਾਲ ਆਪ ਦੇ ਚੰਗੇ ਮਿਤਰਾਨਾ ਸੰਬੰਧ ਸਨ। ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਦੇ ਬਖਸ਼ੀ ਤਰਬੀਅਤ ਖਾਨ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੈਫੁੱਦੀਨ ਮਹਿਮੂਦ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਕੀਰੁੱਲਾ, ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਨੇ ਸੈਫ ਖਾਨ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਸੰਨ ੧੦੬੭ ਹਿਜਰੀ, ਸੰਨ ੧੬੫੮ ਈ., ਵਿਚ ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਪਿੰਡ ਸੈਫਾਬਾਦ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਥੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਇਥੇ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ। ਸੰਨ ੧੬੪੭ ਤਕ ਇਹ ਪਿੰਡ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜਪੁਰੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਪਰ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿਥ ਪਰ ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ ਕਿਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲੇ (ਸੰਨ ੧੭੬੫—੮੨ ਈ.) ਨੇ ਸੈਫ ਖਾਨ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਅਤੇ ਜਗੀਰ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਇਥੇ ਦੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਕ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਇਕ ਬਾਹਰ ਸੜਕੋਂ ਪਾਰ, ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ [ਸੈਫ ਖਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਹਾਲ ਲਈ ਦੇਖੋ ਮੁਆਸਿਰੁਲ ਉਮਰਾ, ਜਿਲਦ ਦੂਸਰੀ, ੪੭੬—੮੫; ਮੁਆਸਿਰਿ-ਅਲਮਗੀਰੀ]।

ਸੰਮਤ ੧੭੫੦ ਬਿਕ੍ਰਮੀ, ਵੱਗਣ ਸੁਦੀ ੫ (੧੬ ਫਰਵਰੀ, ਸੰਨ ੧੬੯੪) ਤੋਂ

ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਭੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪਰ ਕੋਈ ਤਾਰੀਖ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਹੋਈ, ਇਸ ਲਈ ਵਾਕੇ ਤੋਂ ਜੰਗੀ ਹਾਥੀ (੩੫) ਮਹਾਵਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਦੁਪੱਟੇ ਖਾਸਗੀ, ਹਥਿਆਰ, ਢਾਲਾਂ (੩੭), ਅਤੇ ਤੋਡੇ, ਚੀਰੇ ਮੁਕੈਸ਼ੀ ਸੁਨਹਿਰੀ (੪੦) ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮੌਕਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਮੰਗਾਏ ਸਨ ਜਾਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਪੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ, ਕਹਿ ਸਕਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਈਰਖਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਚੁੰਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਲੜਾਈਆਂ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਭੀ ਵੇਲੇ ਕੀ ਉਪਦਰ ਖੜਾ ਕਰ ਦੇਣ ਜਿਸ ਦਾ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਜਾਏ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ, ਜੰਗੀ ਸਾਮਾਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਦੁਰੀਆਂ ਕਰਨ ਪੁਰ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੦ ਫੱਗਣ ਸੁਦੀ ੫ (੧੯ ਫਰਵਰੀ, ਸੰਨ ੧੬੯੪ ਈ.) ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੪੨) ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਕ ਤੋਪ ਸਣੇ ਸਾਰੇ ਸਾਜ਼ ਦੇ ਬਿਸੇਏ ਨੂੰ ਦਰਸਨ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਲਗਭਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਪਰ ਲਿਖਣ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਨਸ਼ੀਖਾਨੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤਰਤੀਬ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਸੰਵਾਰਿਆ ਸੀ।

‘ਤੇਰਾ ਘਰ ਮੇਰਾ ਅਸੈ’

ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ ਭਾਦੋਂ ਦੇ (੨ ਅਗਸਤ, ੧੬੯੬ ਈ.) ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਭਾਈ ਤਲੋਕਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਰਾਮਾ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰ ਅਸਵਾਰਾਂ ਦੀ ਜਮੀਅਤ ਲੈ ਕੇ ਫੇਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਤਾਕੀਦੀ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ‘ਤੇਰਾ ਘਰ ਮੇਰਾ ਅਸੈ’ ਕਹਿ ਕੇ ਨਿਵਾਜਿਆ ਅਤੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ‘ਮੇਰੀ ਤੇਰੇ ਉਪਰਿ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ’। ਇਸੇ ਭਾਵ ਦਾ ਇਕ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰੂਪੇ ਕੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮੁਖੀ ਭਾਈ ਸੁਖੀਆ ਨੂੰ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਜੋ ਉਸੇ ਤਾਰੀਖ, ਦੋ ਭਾਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੫੩, ਦਾ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਭੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਅਸਵਾਰ ਪਿਆਦੇ ਬੰਦੂਕੀ ਜਮੀਅਤ ਲੈ ਕੇ ਸਿਤਾਬੀ ਆਵਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਅਤੇ ‘ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਦਾ ਘਰ ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੈ’ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਨਿਵਾਜਿਆ। ਇਹ ਉਹ ਦਿਨ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸਾਹਜ਼ਾਦਾ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਸ਼ਾਹ ਆਲਮ ਜੁਲਾਈ

੧੬੬੬ ਦੇ ਆਖਰੀ ਹਫ਼ਤੇ ਲਾਹੌਰ, ਮੁਲਤਾਨ, ਉੱਚ ਵਲ ਨੂੰ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹੀ ਲਸ਼ਕਰ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਧਿਆਇ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

ਤਬ ਅਉਰੰਗ ਮਨ ਮਾਹਿ ਰਿਸਾਵਾ
ਮਦ੍ ਦੇਸ ਕੋ ਪੂਤ ਪਠਾਵਾ ॥ ੧ ॥
ਤਿਹ ਆਵਤ ਸਭ ਲੋਕ ਡਰਾਨੇ।
ਬਡੇ ਬਡੇ ਗਿਰ ਹੋਰ ਲੁਕਾਨੇ।
ਹਮ ਹੂੰ ਲੋਕਨਿ ਅਧਿਕ ਡਰਾਯੋ।
ਕਾਲ ਕਰਮ ਕੋ ਮਰਮ ਨਾ ਪਾਯੋ ॥ ੨ ॥

ਪਰ ਇਹ ਖ਼ਤਰਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਕਲੀਫ਼ ਦੇ ਟਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਬਨ ਅਨੁਸਾਰ :

ਸੰਤਨ ਕਸ਼ਟ ਨ ਦੇਖਨ ਪਾਯੋ।
ਆਪ ਹਾਥ ਦੇ ਨਾਥ ਬਚਾਯੋ ॥ ੨੩ ॥

ਚੇਤ ੧੭੫੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ (ਮਾਰਚ, ਸੰਨ ੧੬੬੬ ਈ.) ਵਿਚ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰ-ਭੇਟ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ "ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੇ ਗੋਲਕ ਦਸਵੰਧ ਮੰਨਤ ਸੋ ਹਜ਼ੂਰ ਆਪ ਲੈ ਆਵਣਾ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਨਾਹੀ" (੪੬, ੪੮, ੪੯, ੫੦) ਅਤੇ "ਜਿਸ ਦਾ ਨ ਹੋਵੇ ਆਵਣਾ ਤਿਸੁ ਹੁਕਮ ਦੇਖਿ ਕੇ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ ਆਪਣੀ ਅਰਦਾਸ ਲਿਖਿ ਕੈ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਣੀ" (੫੨-੫੩)। ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਰ-ਭੇਟਾਂ ਪੂਰੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਹਜ਼ੂਰ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਇਤਨੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਲਨ ਅਤੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਇਤਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਵਿਰੁਧ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਉੱਕਾ ਹੀ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਅਤੇ ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਕਿ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਕਾਰ-ਭੇਟ ਅਤੇ ਦਸਵੰਧ ਦੀ ਰਕਮ ਸਿੱਧੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਪ ਜਾਂ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾ ਕੇ ਪਹੁੰਚਾਈ ਜਾਇਆ ਕਰੇ ਅਤੇ ਮਸੰਦਾਂ ਮਸੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਏ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਮਿਤ ਦਸਵੰਧ ਆਦਿ ਦੀ

ਰਕਮ ਜਾਂ ਹੋਰ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਦੀ ਵਸਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਏ, ਅਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਅੰਤ ਇਥੋਂ ਤਕ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਕਾ ਹੀ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਤਾਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕੋੜਾ ਵਰਤਾਉ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਜਾਂ ਮੰਨਤ ਆਦਿ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਦ-ਦਿਆਨਤੀ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਜਿਵੇਂ ਉਪਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸਨ ੧੬੯੯ ਦੀ ੧੨ ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਣ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਦ ਤਕ ਇਹ ਦੁਹਰਾਏ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਹਰ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਪੂਰੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਸਿੱਧੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਣ ਅਤੇ ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਆਂ ਦੀ ਮੰਨਤ ਅਤੇ ਬਿਚੋਲਗੀਰੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏ।

‘ਖਾਲਸਾ’

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ : “ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋ”, “ਸੰਗਤ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ” (੪੬, ੪੮, ੫੦-੬੧ ਆਦਿ) ਇਸ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਥੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਕੇਤਕ ਹੈ। ‘ਖਾਲਿਸਾ’ ਜਾਂ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਦਾ ਮੂਲ ਖਾਲਿਸ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ : ਨਿਰਮਲ, ਸਾਫ਼, ਪਵਿੱਤਰ। ਪਰ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਵਿਚ ਉਸ ਮੁਲਕ ਜਾਂ ਮੁਲਕ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਸਿੱਧਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਸਿੱਧਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਜਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਜਦ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਬਿਚੋਲਗੀਰੀ ਉਤਾ ਕੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਜੋੜ ਲਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਭ ਸਿਖ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਹੋ ਗਏ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ਬਦ ਸਮੂਹਕ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਦੀ ਬਸਾਖੀ (੩੦ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੬੯੯ ਈ.) ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜ ਗਏ ਅਤੇ ਜੋ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਧਰਮ ਤਿਆਗ ਕੇ, ਚਾਤ ਪਾਤ ਦੇ ਭਰਮਾਂ ਅਤੇ ਵਖੋਵਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁਲਾਚਾਰੀ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ ਦੇ ਤੰਗ

ਦਾਇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਏ, ਅਰਥਾਤ ਧਰਮ-ਨਾਸ, ਕੁਲ-ਨਾਸ ਅਤੇ ਕਿਰਤ-ਨਾਸ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧ ਤੋੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਬਣ ਗਏ। ਪਰ ਚੁੰਤ੍ਰਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਦ ਆਪਣੇ ਸਾਜੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਆਪ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪ ਭੀ ਉਹੋ ਹੀ ਰਹਿਤ ਪਰਵਾਨ ਅਤੇ ਧਾਰਣ ਕਰ ਲਈ ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਵਾਸਤੇ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਫਰਕ ਭੀ ਮਿਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ਗਏ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਜਿਥੇ ਤਕ ਮਾਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮੂਹ ਸਿੰਘ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ਗਏ।

‘ਖਾਲਸਾ’ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੩) ਵਿਚ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ : “ਪੂਰਬ ਦੀ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋਇ”, ਅਰਥਾਤ ਉਧਰ ਕੋਈ ਮਸੰਦ ਨਿਯਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਅਗੇ ਚਲ ਕੇ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ “ਰੁਪਯੇ ਸਦਿ ਸਤਿ ਦੀ ਹੁੰਡੀ ਕਰਿ ਭੇਜਣਾ।” ਇਥੇ ਇਹ ਕੇਵਲ ਅਪਣੱਤ ਅਤੇ ਨਿਜ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪਣੱਤ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ (੮)।

“ਜੋ ਸਿੱਖ ਮਿਲੈ, ਮੇਲ ਲੈਵਣਾ”

ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਿਆ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਰਹਿਤ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸ ਧਾਰਣ ਕਰਨ, ਬਾਤ ਪਾਤ ਤਿਆਗਨ, ਤਮਾਕੂ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼, ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ, ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕੁਲਾਰੀਤਾਂ, ਮੂਰਤਿ-ਪੂਜਕ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਭਿੰਨ ਭੇਦੀ ਕਿਰਤਾਂ ਦੇ ਉਚ ਨੀਚ ਦੇ ਵਹਿਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਵਰਤਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਪੁਰਾਣੇ ਮਿਲ-ਗੱਭਾ ਧਰਮ ਨਾਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਪਰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਅਤੇ ਜਨਮ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਉਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਕਰ ਹੋਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਕ ਅਟੱਟ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਕਾਨੂੰਨ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਸਕਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬੁਧੀਮਾਨ ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੀ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੀ ਚਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਸਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਭੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਿਜ਼ਕੀ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਸੂਰਬੀਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪਰੇਰਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਮੋੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਰਾਹੇ ਤੌਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਸਨ ਉਹ ਸਿਰਲੱਖ ਸੂਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੀਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਨੇਕਾਂ ਐਸੇ ਦਿੱਲੜ ਭੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਸਕਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਨਾ ਕੇਵਲ ਆਪ ਹੀ ਪਿਛਾਂਹ-ਖਿੱਚੂ ਸਨ ਬਲਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪੁਰਾਣੇ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਕੁਲਾ-ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪਰ ਅੱਗੇ ਵਧਨੋਂ ਰੋਕਦੇ ਸਨ। ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇਹ ਖਾਸਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਲਈ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਨੂੰ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ-ਪਨ ਕਹਿ ਕੇ ਨਿੰਦਦਾ ਅਤੇ ਭੰਡਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਵਤੀਰਾ ਕੁਝ ਕੁ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਥੇ ਤਕ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਖਿਆਲੀਏ ਖੱਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਚੋਂ ਛੇਕ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰਕ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਤੰਗ ਭੀ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਹਠੀਲੇ ਖਾਲਸਿਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਭੀ ਪੁਰਾਤਨੀ ਧੜਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਪੱਖ ਪੂਰਿਆ, ਪਰ ਅੰਤ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰ ਕੇ ਵਪਾਰਕ ਬਾਈਕਾਟ ਤੁੜਵਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਖੁਲ੍ਹਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮੇਲ ਭੀ ਚੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਖੱਤਰੀਆਂ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ਾਏ ਅਤੇ ਉਹ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮੇਲ ਲਏ ਗਏ [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੋਭਾ, ਧਿਆਇ ੫, ੬, ੭]। ਅਨੰਦਪੁਰੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕ ਕੇ ਜਿਥੇ ਕਿਧਰੇ ਭੀ ਖਾਲਸੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਖਾਸ ਕਰ ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਿ ਬਰਾਹਮਣੀ ਜ਼ਾਤ ਪਾਤ ਅਤੇ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਖਾਲਸਿਆਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜਦ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਘਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੁੱਲਾਂ ਬਖਸ਼ਾ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਿਲਨਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਕੁਝ ਕੁ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮੇਲਣੋਂ ਭਿਜਕ ਸੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਕਿ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮਸੰਦੀਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਲਸਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਕੁ ਪੁਰਾਣੇ ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲਣੋਂ ਭਿਜਕਦੀਆਂ ਹੋਣ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ੧੦ ਫੱਗਣ, ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ (੬ ਫਰਵਰੀ, ਸੰਨ ੧੭੦੨) ਦੇ

ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ "ਜੋ ਸਿਖ ਮਿਲੈ ਸੋ ਮੇਲ ਲੈਵਣਾ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਦਿਕਤ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ" (੫੪-੫੬) ।

ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਕੂਚ

ਅਨੰਦਪੁਰ ਅਤੇ ਚਮਕੌਰ ਦੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਆ ਕੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਾਹੀ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਹਿਦਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਦਾ ਇਤਨਾ ਕੋੜਾ ਤਜਰਬਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਤੁਰ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣਾ ਯੋਗ ਸਮਝਿਆ ਤਾਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਹੀ ਹਕੀਕਤ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ । ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਸਾਰ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੱਤਰ 'ਬਫਰਨਾਮੇ' ਵਿਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਭੇਰਾ ਲਿਖਤੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਅਤੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਪਰ ਕੋਈ ਇਤਥਾਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਭੀ ਝੂਠੀਆਂ ਸੁਗੰਦਾਂ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਮੂਹੋਂ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਗਰ ਆਪਣੇ ਬਚਨ ਪਰ ਟਿਕਿਆ ਰਹੇ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਵਲ ਫ਼ਰਮਾਨ ਭੇਜੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਓਥੇ ਆਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ।

ਇਹ ਪੱਤਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਦੱਖਣ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ । ਪਰ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆਪ ਮਿਲ ਸਕਣਾ ਅਤੇ ਪੱਤਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਉਮਰ ੬੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਭੀ ਉਡ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਦ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਏ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚੁੰਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਲਿਖਾ-ਪੜ੍ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਆਉਣ ਪਰ ਦੱਖਣ ਜਾਣਾ ਪਰਵਾਨ ਭੀ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਖੁਦ ਹੀ ਦੱਖਣ ਜਾ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੱਭਾ, ਅਧਿਆਇ ੧੪, ਅੰਕ ੬੦੦] ।

ਸੋ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ੧੦੫-ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੩, ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫ (੩੦ ਅਕਤੂਬਰ, ਸੰਨ ੧੭੦੬ ਈ.), ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਕੂਚ ਕੀਤਾ । ੨੦ ਕੱਤਕ, ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ (੨੧ ਅਕਤੂਬਰ, ਸੰਨ ੧੭੦੬) ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ

(੬੨) ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਕਿ ਅਸਾਂ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਕੂਚ ਕੀਤਾ ਹੈ” । ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਇਸ ਤਰੀਕ ਤਕ ਚਲ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ । ਪਰਤੀਤ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਅਗਾਉਂ ਤੰਬੂ ਅਤੇ ਵਹੀਰ ਪਹਿਲਾ ਤੋਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਬੈਰਾੜਾਂ ਕੀ ਵਲ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਲਿਖ ਦਿਤੇ ਕਿ “ਜਿਨਿ ਸਿੱਖ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚਲਣਾ ਹੋਇ ਤਿਨਿ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹਜ਼ੂਰਿ ਆਵਣਾ” (੬੨) । -ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਈ ਬਿਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਬੁਲਾਕੀ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਰੂਪੇਕਾ ਨੂੰ ਇਕ ਇਕ ਅੱਛਾ ਬੈਲ ਗੱਡੀਆਂ (ਬਹਿਲਾਂ) ਲਈ ਭੇਜਣ ਵਾਸਤੇ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਲਿਖ ਭੇਜੀ । ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਸੰਗਤਾਂ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਉਡੀਕਣ ਅਤੇ ਸਾਥ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਵਹੀਰ ਦੇ ਪੜਾਉ ਕੁਦਰਤੀ ਹੀ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫ (੩੦ ਅਕਤੂਬਰ) ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੂਚ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦ ਕਿ ਆਖਰੀ ਗੱਡਾ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਤੁਰ ਪਈ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਖੁਦ ਹੋਣਗੇ [Cf. *Travels of Guru Tegh Bahadur and Guru Govind Singh*, 117] ।

੬੩ ਅਤੇ ੬੪ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਧਉਲ ਅਤੇ ਖਾਰਾ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਾ ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਗੂੰਝਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ੧ ਕੱਤਕ (੨ ਅਕਤੂਬਰ, ਸੰਨ ੧੭੦੭) ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ੨੩ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੭੦੭ ਈ. (੪ ਜਮਾਦੀ-ਉਲ-ਅਵਲ, ੧੧੧੯ ਹਿਜਰੀ) ਨੂੰ ਹੋਈ ਬਾਕਾਇਦਾ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨੂੰ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਅੱਠ ਦਿਨ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਆਪਣੇ ਅਸਥਾਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੁੜਨ ਵਾਲੇ ਸਨ ।

ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਲ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਹੋਏ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਵਿਚ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ ਸਨ । ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਬਘੋਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਤੋਂ ਮੁੜਦਾ ਹੋਇਆ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਆ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਆਉਣ ਲਈ ਫ਼ਰਮਾਨ ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਭੀ ਆ ਗਈ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ੨੦ ਫਰਵਰੀ ਸੰਨ ੧੭੦੭ (੨੪ ਜੀਕਦਾ, ੧੧੧੮ ਹਿਜਰੀ) ਨੂੰ ਅਹਿਮਦਨਗਰ ਵਿਚ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਚੂੰਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮਕਸਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਉਥੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਏ।

ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ

ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਸ਼ਾਹ ਆਲਮ ਵਾਹੇ ਦਾਹੀ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਆਜ਼ਮ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆ ਪੁੱਜਾ। ਆਜ਼ਮ ਨੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦੇ ਹੱਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਸੀਹਤਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਣ ਦਾ ਇਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਅਤੇ ਫ਼ੌਜ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪਰ ਭੀ ਉਸ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਫ਼ੌਜ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰੇਰਿਤਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਸੀ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾ ਕੇ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰੜੀ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ। ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੜਦਾਦੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਗਵਾਲੀਅਰ ਵਿਚ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਦਾਦਾ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਓ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ ਜਿਥੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਘਾਟ ਛੱਡਣ ਪਰ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਇਕ ਨਾਦਰ ਮੌਕਾ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਮਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਲਹੂ ਦੇ ਤਿਹਾਏ ਮਰਨ ਮਾਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਦੇ ਮਰਾਠੇ ਹਰ ਵੱਤਰ ਲਈ ਉਠ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਅਜਿਹੇ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਚਾਰ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾ ਬਲ ਉਠੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹਿਮਾਲਾ ਪਹਾੜ ਵਰਗਾ ਠੰਡਾ,

ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਇਕ ਮਹਾਨ ਨਿਰਵੈਰ ਰੱਬ-ਰੂਪ ਯੋਗੀ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ। ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਦੇ ਵੈਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਸਾਜ਼ਸ਼ਾਂ ਘੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਵੈਰੀ ਚੜ੍ਹ ਆਏ ਤਾਂ ਇਹ ਅਕਾਲ-ਮੂਰਤਿ ਨਿਰਵੈਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਭੀ ਜਾ ਪੁੱਜੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਦਾਉਣ ਦੇ ਯੁਧ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਲਫ਼ ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਭੀਮ ਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀਏ ਦੀ ਜਾ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਇਥੇ ਭੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਜ਼ਾਦਾ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਦੇ ਪਿਓ ਦਾਦਿਆਂ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ। ਉਹ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਉਤਰੇ ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਆਹਮੋ ਸਾਹਮਣੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਲੋਹਾ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਖੰਡਾ ਖੜਕਾਉਣਾ ਤਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਪਰ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦਾ ਵੈਰ ਪੁੱਤਰ ਪੋਤਰੇ ਅਤੇ ਪੜਪੋਤੇ ਤੋਂ ਲੈਣਾ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ੮ ਜੂਨ, ੧੭੦੭ ਨੂੰ ਜਾਜਊ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਹੌੜੀ ਆਜ਼ਮ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵਹੀਰ ਦੇ ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਭੇਜ ਦਿਤੇ। ਜੰਗ ਵਿਚ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਵਾਲੀ ਹੋ ਕੇ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਗਿਆ।

ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ

ਜਾਜਊ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮਹੀਨਾ ਬਾਦ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੱਦੇ ਪਰ ੨੩ ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਮੌਕੇ ਪਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਕ ਵੱਡ-ਮੁੱਲੀ ਖਿਲਾਅਤ ਅਤੇ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਜੜਾਉ ਧੁਖਧੁਖੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਿ ਜ਼ਿਕਰ ਬਹਾਦੁਰ-ਸ਼ਾਹ-ਨਾਮੇ, ਅਖ਼ਬਾਰਿ-ਦਰਬਾਰਿ-ਮੁਅੱਲਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ੬੩ ਅਤੇ ੬੪ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਦਾਰ-ਚਿੱਝ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਜੋਂ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਮਿਲੀ ਖਿਲਾਅਤ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ :

੧. ਹੋਰ ਭੀ ਕੰਮ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਦਕਾ ਸਭ ਹੋਤੇ ਹੈਂ।
੨. ਅਸੀਂ ਭੀ ਬੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾ ਨੋ ਆਵਤੇ ਹਾਂ।
੩. ਜਦ ਅਸੀਂ ਕਹਿਲੂਰ ਆਵਤੇ ਤਦਿ ਸਰਬਤਿ ਖ਼ਾਲਸੇ ਹਥੀਆਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਵਣਾ।

‘ਹੋਰ ਭੀ ਕੰਮ’ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕੀ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਹਾਦੁਰ-ਸ਼ਾਹ-ਨਾਮਾ, ਅਖਬਾਰਾਤਿ-ਦਰਬਾਰਿ-ਮੁਅੱਲਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਮਕਾਲੀ ਇਤਿਹਾਸ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਪਰ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ ਬਾਬਤ ਸਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਅਮਨ ਅਮਾਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖ਼ਾਨਿ-ਖ਼ਾਨਾਨ ਮੁਨਿਮ ਖ਼ਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀ ਵਾਹਿਦੇ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇ ਦਿਤੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਇਤਿਹਾਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸਦੇ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਪਸ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਤਸੱਲੀ-ਬਖ਼ਸ਼ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਆਸ ਬਝ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪੈਣਗੇ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸਤਾ ਜਾਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਜਾਂ ਮਰਾਠਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ-ਵਿਦਰੋਹ ਲਈ ਭੜਕਾਉਣਾ ਅਤੇ ਖੜਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਮੁੱਕਣ ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਬੱਝੇ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਜ਼ਾਹਰ ਨਾ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕਹਿਲੂਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ (ਜਿਥੇ ਕਿ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸੀ) ਪਹੁੰਚਣ ਪਰ ਸਰਬਤ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਉਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਉਣ ਦਾ ਪੱਕਾ ਖ਼ਿਆਲ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਕਹਿਲੂਰ ਪਹੁੰਚਣ ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਨਵਾਬ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਰੋਕ ਪਾਈ ਜਾਏ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਖ਼ਾਲਸਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇ।

ਦੱਖਣ ਨੂੰ

ਪਰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਸ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਹਾਲਤ ਚੁੰਕਿ ਬਦਲ ਗਈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਹੋਈ ਗੱਲ ਬਾਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਅਤੇ ਫੇਰ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਕਾਮ ਬਖ਼ਸ਼ ਵਲੋਂ ਖੜੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨੂੰ ਮੋਟਣ ਲਈ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਪੈ ਗਿਆ ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣੀ ਚਲ ਰਹੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਸੰਬੰਧੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਦੱਖਣ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਨਾਂਦੇੜ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ੬-੭ ਅਕਤੂਬਰ, ਸਨ ੧੭੦੮ ਈ. ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਪ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾ ਗਏ।

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦੁਰ

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦੁਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਨਾਂਦੇੜ ਵਿਚ ੩ ਸਤੰਬਰ, ੧੭੦੮ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਨ ੧੭੦੯-੧੦ ਈ. ਵਿਚ ਇਥੇ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਉਲਟਾ ਕੇ ਰਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਇਲਾਕੇ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਕੇ ਉਥੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਿਆ। ਪਰ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਤਾਕਤ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਬੜੀ ਸੀ, ਹਾਲ ਤਕ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਖੁਦ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਆਪਣੀ, ਰਾਜਪੂਤਾਂ, ਬੰਦੇਲਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਵਾੜਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਤਕ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਟਿਕੇ ਰਹਿ ਸਕਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਹ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਇਲਾਕੇ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਪਰ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ੧ ਦਸੰਬਰ ਸਨ ੧੭੧੦ ਈ. ਨੂੰ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਸਤਾਰਾਗੜ੍ਹ ਕਿਲੇ ਭੀ ਖਾਲੀ ਕਰਨੇ ਪੈ ਗਏ। ਪਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਚ ਕੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਦੀ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬੜਾ ਛਿੱਥਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ੧੦ ਦਸੰਬਰ (੨੯ ਸ਼ਵਾਲ ਸਨ ੪ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹੀ, ੧੧੨੨ ਹਿਜਰੀ) ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਬਖਸੀ-ਉਲ-ਮੁਮਾਲਿਕ ਮਹਾਬਤ ਖਾਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨਾਬਾਦ (ਦਿੱਲੀ) ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦੇ ਫੌਜਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੁਕਮ (ਹਸਬੁਲ-ਹੁਕਮਿ-ਵਾਲਾ) ਲਿਖ ਦੇਵੇ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕਿਧਰੇ ਭੀ ਨਾਨਕ-ਪੂਜ ਸਿਖ ਮਿਲਣ, ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ (— ਨਾਨਕ-ਪ੍ਰਸਤਾਂ ਰਾ ਹਰ ਜਾ ਕਿ ਬ-ਯਾਬੰਦ ਬ-ਕਤਲ ਰਸਾਨੰਦ)।

ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦਸਾਂ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਪਠਾਨਕੋਟ ਵਲ ਦੇ ਕੰਢੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਾ ਦੜਕਿਆ ਅਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣ ਲਈ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਭੇਜਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਥੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੬੬-੬੭) ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਕ ਹੈ (੬੬) ਭਾਈ ਰੂਪੇ-ਵਾਸੀ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਪਰਮ ਸਿੰਘ, ਦਾਨ ਸਿੰਘ, ਸੰਗੋ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਉਂ, ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਹੈ (੬੭) ਜਉਨਪੁਰ ਦੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਨਾਉਂ, ਜਿਸ ਪਰ ਮਿਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ੧੨ ਸੰਮਤ ਪਹਿਲਾਂ (੧੨ ਦਸੰਬਰ ਸਨ ੧੭੧੦) ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ :

...ਤੁਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ਪੰਜ ਹਥਿਆਰ

ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦਿਆਂ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ
ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰਹਿਤ ਰਹਣਾ...ਮੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਜੋ ਖਾਲਸੇ
ਦੀ ਰਹਿਤ ਰਹੇਗਾ ਤਿਸ ਦੀ ਗੁਰੂ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ ਮਿਤੀ
ਪੋਹੋਂ ੧੨ ਸੰਮਤ ਪਹਿਲਾ ੧

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਮੋਹਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ
ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਖਰ ਹਨ :

ਦੇਗੋ ਤੇਗੋ ਫਤਹਿ ਉ ਨੁਸਰਤ ਬੇ-ਦਿਰੰਗ
ਯਾਫਤ ਅਜ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ

ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਪਿੱਛੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ।

ਪਰ ਇਕ ਖਾਸ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਜੋ ਜਉਨਪੁਰ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਦਿੱਤੀ
ਹੋਈ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ 'ਸੰਮਤ ਪਹਿਲਾ ੧' । ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ੧੨
ਮਈ ਸਨ ੧੭੧੦ ਨੂੰ ਚੱਪੜ-ਚਿੜੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜਦ ਸਰਹੰਦ ਦਾ ਨਵਾਬ
ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫਤਹਿ ਤੋਂ ਬਾਦ ੧੪ ਮਈ ਨੂੰ ਜਦ ਖਾਲਸੇ ਦਾ
ਸਰਹੰਦ ਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਥੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਖਾਲਸੇ ਦਾ
ਰਾਜ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਜਿੱਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਯਾਦ ਵਿਚ ਇਕ
ਨਵਾਂ ਸੰਮਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਰਾਜ ਚੁੱਕਿ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ
ਨਾ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਮਤ ਭੀ ਬਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤਕ ਨਾ ਚਲ ਸਕਿਆ ।

ਭਾਈਚਾਰਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ

ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਆਮ ਤੌਰ ਪਰ
ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਕਾਰ-ਭੇਟ ਸੰਬੰਧੀ ਹਨ, ਪਰ ਕੁਝ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਅਜਿਹੇ ਭੀ ਹਨ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ।

ਸੰਮਤ ੧੭੮੦ ਬਿਕਰਮੀ, ੧੬ ਕਤਕ (੧੮ ਅਕਤੂਬਰ, ਸਨ ੧੭੨੩ ਈਸਵੀ)
ਦੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਚੰਨ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਭੋਪਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ
ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਉਂ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੭੩) ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ :

...ਭਾਈ ਲਾਲ ਪਾਲਾ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸ ਆਏ ਹਨ । ਭਾਈ ਸੰਗੋ ਨਾਲ
ਉਨ ਕਾ ਲੇਖਾ ਹੈ ਸੋ ਸੰਗੋ ਭੀ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸ ਆਵਤਾ ਹੈ ।

ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਹੈ । ਜੋ ਕੁਛ ਵਾਜਬੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ
ਸੋ ਕਰ ਦੇਵਣੀ । ਰਿਆਇਤ ਕਿਸੀ ਕੀ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ । ਤੁਮਾਰੇ ਸਭ
ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋਣਗੇ । ਧਰਮ ਨਿਆਉ ਕਰ ਕੈ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦੇਵਣਾ ।...

ਸੰਮਤ ੧੭੮੭ ਭਾਦਰੋ ੯ (੧੦ ਅਗਸਤ, ਸਨ ੧੭੩੦) ਦੇ ਪਟਨਾ ਰਕਾਬਗੰਜ
ਕੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੮੦) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ :

...ਸਰਬਤ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਨੇ ਰਕਾਬਗੰਜ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ
ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਨਾ ਜਨਮ ਸਵਾਰਣਾ ੨੫) ਪਚੀਸ ਰੁਪਯੇ
ਬੇਬੇ ਨੂਪੀ ਕੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਬਿਆਹ ਨੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੈਨ
ਤੁਸਾਂ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦੇ ਪਚੀਸ ਰੁਪਯੇ ਨੂਪੀ ਨੂੰ ਦੇਵਣੇ
ਨਿਹਾਲ ਹੋਵੋਗੇ...

ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸੰਮਤ ੧੭੯੧ ਦੇ ਮਾਘ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ (੩੦ ਦਸੰਬਰ
ਸਨ ੧੭੩੪ ਈ.) ਦੇ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੋਗ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੮੫) ਵਿਚ ਪਟਣ
ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਇਕ ਅੱਛਾ ਨਵਾਂ ਖੂਹ ਲਗਵਾਉਣ
ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ :

ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸਵਾਰਣਾ
ਅਗੇ ਭਾਈ ਬਿਨਤੋ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਖੂਹ ਪਟਣ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਦੇ ਵਿਚ
ਨਵਾਂ ਬਣਵਾਇ ਦੇਵਣਾ ਜੋ ਕੁਛ ਲਫੈ ਸੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੇਖੇ
ਲਾਵਣਾ ਜੋ ਸਿੱਖ ਪਾਣੀ ਪੀਵਨਗੇ ਭਲਾ ਹੋਗ...ਖੂਹਹੱਛਾ ਬਣਵਾਇ ਦੇਵਣਾ...

ਅੰਤ ਵਿਚ ਦੋ ਹੁਕਮਨਾਮੇ (੮੬, ੮੭) ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ
ਤਖਤ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਹਨ । ਪਹਿਲਾ ਸੰਮਤ ੧੮੧੬ ਵਸਾਖ
੩ (੧੨ ਅਪਰੈਲ, ਸਨ ੧੭੫੯ ਈ.) ਦਾ ਪਟਨੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਨਾਉਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਲਾਉਣ ਲਈ ੧੨੫) ਰੁਪਏ ਦੀ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਹੈ । ਦੂਸਰਾ
ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਬਿਕਰਮੀ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੫ (੪ ਫਰਵਰੀ, ਸਨ ੧੮੬੨ ਈ.) ਦਾ ਸੰਗਤ
ਕੰਤਨਗਰ, ਮਹੇਸੂਏ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਉਂ ਝੰਡੇ ਅਤੇ ਪਰਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਰਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਸੰਬੰਧੀ ਹੈ । ਇਸ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਤੋਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ, ਗਰੇਬੀ
ਅਤੇ ਅਰਦਾਸੀਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ
ਹੈ ਕਿ ਉਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ 'ਦਰਬਾਰ ਸ੍ਰੀ ਪੰਘੂੜਾ ਜੀ' ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ ਦਾ ਪੰਘੂੜਾ ਹੁਣ ਤਕ ਉਥੇ ਬਰਾਜਮਾਨ ਹੈ ।

ਆਰਥਕ ਵਾਕਫ਼ੀ

ਇਸ ਸੰਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਤੋਂ ਜਿੱਥੇ ਅਨੇਕ ਤਰਾਂ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ, ਧਾਰਮਕ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਵਾਕਫ਼ੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੁਝ ਕੁ ਆਰਥਕ ਵਾਕਫ਼ੀ ਭੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਖਾਸ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਫ਼ਰਮਾਇਸ਼ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਈਂ ਉਹ ਖਾਸ ਚੰਗੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਜਾਂ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ :

ਢਾਕਾ

ਹਥਿਆਰ, ਤੇਗੇ (ਤਲਵਾਰਾਂ), ਢਾਲਾਂ (ਮੁੱਲ ਇਕ ਦਾ ਦਸ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਪੰਜਾਹ ਰੁਪਏ ਤਕ), ਕਪੜੇ, ਚੀਰੇ ਮੁਕੈਸ਼ੀ ਸੁਨਹਿਰੀ (ਮੁੱਲ ਇਕ ਦਾ ਚਾਲੀ ਰੁਪਏ ਤਕ) ਦੁਪੱਟੇ ਖਾਸਗੀ (੩੭,੪੦)
ਜੰਗੀ ਹਾਥੀ (੩੫)

ਬਨਾਰਸ

ਕਪੜੇ

ਭਾਈ ਰੂਪਾ (ਮਾਲਵਾ, ਪੰਜਾਬ)

ਬਲਦ (ਬੈਲ), ਉੱਠ (੪੪, ੬੪)

ਪਟਨਾ

ਇਲਾਚੇ, ਗਾੜ੍ਹੇ ਦਾ ਕਪੜਾ, ਖਾਰਵਾ, ਨਵਾਰ, ਤਣਾਵਾਂ, ਪਗੜੀਆਂ (੨,੧੫,੨੪)
ਮੀਨਾ ਪੁਰੀ ਬਾਸਨ, ਸੁਰਾਹੀਆਂ, ਪਿਆਲੇ (੨੪)
ਕੋਇਲਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਿਖਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ (੨)
ਕਬੂਤਰ ਚੰਗਾ ਦਮ ਭਰਨ ਵਾਲੇ (੨)

ਲਖਨਊ

ਤੋਪਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਜ਼ (੪੨)

ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਫ਼ਗਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ (ਫ਼ਰਵਰੀ ਸਨ ੧੭੦੦ ਈ.) ਨੂੰ ਡੇਢ ਤੋਲੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਮੁੱਲ ਸਵਾ ਉਨੀ ਰੁਪਏ, ਅਰਥਾਤ ਇਕ ਤੋਲੇ ਦਾ ਮੁੱਲ ੧੨ ਰੁਪਏ ੮੩ ਪੈਸੇ ਸੀ (੫੦)। ਪਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਨੂੰ ਕਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ (ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੭੦੭ ਈ.) ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਉ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਤੋਲਾ ਹੋ ਗਿਆ (੬੩, ੬੪)। ਇਸ ਦਾ ਪਰਤੱਖ ਕਾਰਣ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਾਜਸੀ ਹਿਲ-ਜੁਲ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਬੇ-ਪਰਤੀਤੀ ਸੀ। ਸਨ ੧੭੦੦ ਈ. ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਰਾਜਸੀ ਅਮਨ ਅਮਾਨ ਸੀ, ਪਰ

ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੭ ਵਿਚ ਹਿਲਜੁਲ ਮਚੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਤਖਤ ਲਈ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਆਜ਼ਮ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਈ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਬੀਤੇ ਸਨ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਲ ਧਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਬਗ਼ਾਵਤ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਉਡ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਅਜਿਹੇ ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਡਗ ਮਗ ਦੇ ਵੇਲੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਉ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣੇ, ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਸੌਨੇ ਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਹਰ ਕੋਈ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੁਦਰਤੀ ਸਨ।

ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਲਿਪੀ

ਸਾਰੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਾਰਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਬੋਲੀ ਬੜੀ ਸਰਲ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਗੁੰਝਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਥਾਂ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਦੁਹਰਾਏ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਾਰਤਾ ਲਿਖਣ ਦੇ ਵੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਵੰਗ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਅਨੱਖਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਇਕੋ ਦੁੱਕੇ ਨੂੰ, ਜਾਂ ਸਮੂਹਕ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ, ਲਿਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਦੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਤਬਦੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ 'ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ' ਤੋਂ 'ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਖ਼ਾਲਸੇ' ਅਤੇ ਫੇਰ 'ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕੇ ਖ਼ਾਲਸੇ' ਹੋਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਸੀਸ ਦੇਣ ਦੇ ਵੰਗ ਵਿਚ ਭੀ ਫ਼ਰਕ ਆਉਂਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸਟਾਇਲ ਵਿਚ ਭੀ ਤਬਦੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਪਹਿਲਿਆਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਤਾਰੀਖ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਆਪਣੇ ਮੁਨਸ਼ੀਆਨੇ ਨੂੰ ਬਾਕਾਇਦਾ ਦਫ਼ਤਰੀ ਸ਼ਕਲ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਪਰ ਤਾਰੀਖ਼ ਹੀ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਬਲਕਿ ਅੰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਭੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਲਗ ਪਈ ਅਤੇ ਨੰਬਰ ਭੀ ਲਗਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਭੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਫ਼ਰਕ ਪੈਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਰੂਪ ਤਕ ਪੁੱਜੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਹਠੂਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਬਾਉਲੀ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੋਧਾਂ ਪਰ ਪੁਰਾਤਨ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਤਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਖ਼ਿਆਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਭੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇਗ੍ਰਾਫ਼ ਸਰਕਾਰ

ਹਿੰਦ ਦੇ ਆਰਕਿਲੋਜੀਕਲ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਲੈ ਲਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਖੋਜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਤਕ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੈਂਤੀ ਦੀ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਯਕੀਨੀ ਲਿਖਤ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ। ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਬਾਵਾ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਬਿਲਾ ਹੋਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਕਸਬਾ ਯਾਹੀਆਪੁਰ (ਅੱਹੀਆ ਪੁਰ) ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਗੱਲ ਯਕੀਨੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਤਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਖਤ ਦੀ ਪਰਾਚੀਨ ਪਰਨਾਲੀ ਦਾ ਇਕ ਚੰਗਾ ਨਮੂਨਾ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਿਜੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਚਾਰ ਪੱਤਰੇ ਅਤੇ ਇਕੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇਸ ਸੰਚੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦੀਆਂ ੨੩ ਲਿਖਤਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ੩੪। ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਿਕ ਕੈਮਰੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਖਰ ਚੁਣ ਕੇ ਕੈਮਰੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਪਤਲੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ਕ ਕਾਗਜ਼ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੇਖਾਂ ਚਿੱਤਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦੀ ਪੈਂਤੀ (ਵਰਨ ਮਾਲਾ) ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਭੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਦੋ ਢੰਗ ਪਰਚਲਤ ਸਨ : ਇਕ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਖਰੀ ਵਖਰੀ ਨਿਜੀ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਮੁਨਸ਼ੀਆਨਾ ਲਿਖਾਰੀਆਂ (ਕਾਤਿਬਾਂ) ਦੀ ਲਿਖਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫ਼ਾਰਸੀ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਰਵਾਜ ਸੀ। ਆਮ ਲਿਖਤ ਚਲੰਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਸਤਾ ਜਾਂ ਚਲੰਤ ਨਸਤਾਲੀਕ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਕਿਤਾਬੀ ਠੁੱਕ ਦੀ (ਨਸਤਾਲੀਕ ਕਿਤਾਬਤੀ)। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਲਿਖਣ-ਢੰਗਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਨਿੱਗਰ ਅਤੇ ਮਹੱਤਾ-ਪੂਰਨ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਸੱਮੇ ਹਨ।

ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਵਾਲੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ

ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਦੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦ ਹਸਤੀ ਮਿਟ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਕੁ ਦੇ ਨਾਉਂ-ਭੀ ਬਦਲ ਗਏ ਹੋਣ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਜ ਕਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਣਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਥਾਂ ਥੋੜੇ ਹਨ।

ਆਲਮਗੀਰ (੨), ਸ਼ਹਿਰ ਪਟਨੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ
ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਪੁਰ (੧੫), ਚੜ੍ਹਦੇ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਜ਼ਿਲਾ ਪਬਨਾ ਵਿਚ
ਸਾਦਲਪੁਰ (੮੭), ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਜ਼ਿਲਾ ਪੂਰਨੀਆ, ਬਿਹਾਰ, ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਉਹ ਲਕਸ਼ਮੀਪੁਰ ਜ਼ਿਲਾ ਪੂਰਨੀਆ ਵਿਚ ਹੈ

ਸਿਲਹਟ (੩੫, ੩੭) ਚੜ੍ਹਦੇ ਬੰਗਾਲ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਿਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ
ਸੰਨਦੀਪ (੩੫, ੩੭), ਇਹ ਢਾਕੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
ਸੰਦਲਪੁਰ (੮੭), ਦੇਖੋ ਸਾਦਲ ਪੁਰ
ਕਹਲੂਰ (੬੩, ੬੪) ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੀ ਰਿਆਸਤ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ

ਕੰਤਨਗਰ (੮੭), ਕਾਂਤ ਨਗਰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਦਿਨਾਜਪੁਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਠਾਕੁਰਗਾਉਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਤੀਰਥ ਹੈ

ਖਾਰਾ (੬੪) ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸਰਹਾਲੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ-ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਗੰਡੀਵਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਪਿੰਡ ਚੋਲ੍ਹਾ ਹੈ
ਗਾਜ਼ੀਪੁਰ ਜ਼ਮਾਨੀਆ (੭੨), ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲਾ

ਚਿਟਗਾਵ (੩੫, ੩੭), ਚਿਟਾਗਾਂਗ, ਚੜ੍ਹਦੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਜ਼ਿਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ
ਚਿਤੌਰੀਆ (੮੭), ਦੇਖੋ ਸਾਦਲਪੁਰ

ਚੋਲ੍ਹਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੰਡ, ਸਰਹਾਲੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ-ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਖਾਰਾ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ, ਰੱਤੋਕੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ-ਲਹਿੰਦੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਪੱਖੋਪੁਰੇ ਤੋਂ ਲਹਿੰਦੇ ਨੂੰ

ਜਉਨਪੁਰ (੬੭), ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ
 ਜਮਾਲਪੁਰ (੩੦), ਚੜ੍ਹਦੇ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਮੈਮਨ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕਸਬਾ,
 ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਮੁੰਘੇਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਭੀ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇਕ ਕਸਬਾ ਹੈ
 ਵਾਕਾ (੩੫, ੩੭, ੪੦, ੫੭), ਚੜ੍ਹਦੇ ਬੰਗਾਲ ਹੁਣ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ
 ਦਸ਼ਹਾ (੫੩), ਜ਼ਿਲਾ ਹੋਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਪੰਜਾਬ, ਦੀ ਇਕ ਤਹਸੀਲ
 ਦੇਹਰਾਦੂਨ (੫), ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੈ
 ਧਉਲ (੬੩),
 ਨਉਸ਼ਹਰਾ (੪੮, ੫੨, ੫੮, ੮੩), ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ
 ਪਟਨ ਫ਼ਰੀਦ (੬, ੮, ੨੭, ੨੯, ੫੦, ੫੧, ੬੯, ੮੧, ੮੨, ੮੪, ੮੫), ਪਾਕ
 ਪਟਨ (ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਪੰਜਾਬ
 ਪਟਨਾ (੨, ੧੦, ੧੩, ੧੭, ੨੧-੨੩, ੬੮, ੭੭, ੭੯, ੮੦, ੮੬, ੮੭),
 ਬਿਹਾਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ
 ਪਿਰਾਗ (੫੬), ਪਰਯਾਗ, ਅਲਾਹਾਬਾਦ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼
 ਪੁਰੋਨੀਆ, ਪੂਰਨੀਆ, (੮੭), ਬਿਹਾਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਲਾ
 ਫਫੜੇ, ਫਫੜੇ ਭਾਈ ਕੇ (੪੭), ਜ਼ਿਲਾ ਬਠਿੰਡਾ ਦੀ ਤਹਸੀਲ ਮਾਨਸਾ ਵਿਚ ਇਕ
 ਪਿੰਡ, ਜੋ ਬਠਿੰਡੇ ਤੋਂ ਜਾਖਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਰੇਲ ਪਰ ਬੁਦਲਾਡਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ
 ਉੱਤਰ-ਲਹਿੰਦੇ, ਅਹਿਮਦਪੁਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਨਰਿੰਦਰਪੁਰੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ-
 ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਹੈ। ਇਥੇ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋਕੇ ਬਸਦੇ ਹਨ
 ਬਕਾਲਾ (੩੦), ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ
 ਬਨਾਰਸ (੯, ੧੦, ੧੧, ੧੪, ੧੬, ੧੮, ੧੯, ੬੫, ੭੮), ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ
 ਪਰਸਿਧ ਹਿੰਦੂ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਜੋ ਵਾਰਾਣਸੀ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ੀ ਕਰਕੇ ਭੀ ਪਰਸਿਧ ਹੈ
 ਬਹਿਰਖਾਲ (੮੭), ਦੇਖੋ ਸਾਦਲ ਪੁਰ
 ਬਿਹਾਰ (੧੫), ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪਟਨਾ ਹੈ
 ਬੈਰਾੜ (੬੨), ਇਲਾਕਾ, ਫ਼ਤੀਹਗੜ੍ਹ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦਾ, ਜਿਥੇ ਬੈਰਾੜ ਕਬੀਲੇ
 ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਹਨ
 ਭਵਾਨੀਪੁਰ (੮੭), ਇਲਾਕਾ ਪੂਰਨੀਆ (ਬਿਹਾਰ)
 ਭਾਈ ਰੂਪਾ (੩੩, ੪੪, ੫੯, ੬੨, ੬੬), ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਬਠਿੰਡੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਰੇਲ
 ਦੇ ਫੂਲ ਮੰਡੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਦਸ ਗਿਅਾਰਾਂ ਮੀਲ ਪਰ। ਇਸ ਦੇ

ਉੱਤਰ-ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ੭ ਮੀਲ ਤੇ ਭਦੌੜ ਹੈ ਅਤੇ ਲਹਿੰਦੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕੁ ਮੀਲ
ਤੇ ਪਿੰਡ ਗੁਮਟੀ ਕਲਾਂ ਹੈ

ਮਹੇਸ਼ੂਆ (੮੭), ਮਹੇਸ਼ਪੁਰ (?) ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਜੈਸੋਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ। ਦੋਖੇ
ਸਾਦਲਪੁਰ

ਮਾਛੀਵਾੜਾ (੪੬), ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ, ਵਿਚ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ ਇਕ ਛੋਟਾ
ਕਸਬਾ

ਮਿਰਜਾਪੁਰ (੨੦), ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਗੰਗਾ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕੰਢੇ ਇਕ ਜ਼ਿਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ

ਮੁੰਗੇਰ (੨, ੧੫, ੧੬), ਮੁੰਘੇਰ, ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ

ਰਕਾਬ ਗੰਜ (੬੯, ੮੦), ਪਟਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ

ਰੂਪਾ, ਭਾਈ, ਦੋਖੇ ਭਾਈ ਰੂਪਾ

ਨੀਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

ਆਰੰਭ ਵਿਚ — ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦਾ ਨੀਸਾਣ

- ੧ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਨੀਸ਼ਾਣ (ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ)
[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀਸ ਮਹਿਲ ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿੱਖ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚੋਂ]
- ੨ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਆਲਮਗੋਰ ਬੀਨਾ ਅਤੇ ਮੁੰਗੇਰ ਆਦਿ ਜੋਗ
“...ਇਕ ਦਾਸੀ ਰਹਣਾ...ਸੰਗਤਿ ਸਰਬਤਿ ਇਮ ਮੱਜਤਿ ਹੋਇ ਤਿਵੈ ਰਹਿਣਾ...”
[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]
- ੩ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮ
“...ਪੁਰਬ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋਇ...ਤੁਸਾਂ ਸਭਨਾ ਰਲ ਕੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਣੀ...”
- ੪ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਜਾਪੂ ਤਬਾ ਗੁਰਦਾਸ ਜੋਗ
“...ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਹੋਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਾਵੇ ਵਿਚ ਰਹਣਾ ਜਿਸ ਤੇ ਜਨਮ ਸਵਰੇ...”
[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]
- ੫ ਨੀਸ਼ਾਣੁ ਸਤਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ
ਸੰਮਤ ੧੭੧੬ ਬਿ. ਸਨ (੧੬੫੬ ਈ.) ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ
- ੬ ਅਠਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ (ਫਰੀਦ ਕੋ) ਦੀ ਜੋਗ
“...ਸੰਗਤਿ ਧਰਮਸਾਲਿ ਆਵਦੇ ਰਹਣਾ ਆਰਤੀ ਸੋਹਲਾ ਕਰਣਾ...”
[ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]
- ੭ ਨੀਸ਼ਾਣੁ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ
ਸੰ. ੧੭੨੮ ਬਿ. ਭਾਦੋਂ ੧੦ (੧੧ ਅਗਸਤ ੧੬੭੧) ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ਪੱਥੀ ਵਿਚੋਂ [ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ]

- ੮ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਕੀ ਜੋਗੁ
ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਦੀਵਾਲੀ ਨੋ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ...ਪਟਣ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਜੀਉ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ..."
[ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ]
- ੯ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਜੋਗੁ
"...ਭਾਈ ਕਲਿਆਨ ਦਾਸੁ ਦਾ ਹਰਿ ਭਾਂਤਿ ਖਸਮਾਨਾ ਕਰਣਾ..."
[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]
- ੧੦ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਹੁਕਮ, ਭਾਈ ਜਵੇਹਰੀ ਸੰਗਤ (ਬਨਾਰਸ)
ਜੋਗੁ
"...ਸਿਰੀਧਰ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ਅਲੂਫਾ...ਦੇਣਾ..."
[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]
- ੧੧ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਜੋਗੁ
"...ਕਾਰਬਾਰ ਲੋਚ ਕੇ ਸੰਗਤਿ ਭਾਈ ਜਵੇਹਰੀ ਨੋ ਦੇਣੀ.. ਜਵੇਹਰੀ ਭਾਈ
ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਪਾਸ ਪਹੁਚਾਵੇਗਾ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁਚੇਗੀ .."
[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]
- ੧੨ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਰਾਮ ਰਾਇ
ਜੋਗੁ
"...ਰਾਤ ਰਾਤ ਕਰਿ ਕੈ ਬਹੁਤ ਸਿਤਾਬੀ ਸਾਥ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ਆਇ ਪਹੁਚਣਾ...
ਦੀਲ ਪਾਉ ਘੜੀ ਕੀ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ..."
[ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਤੋਂ]
- ੧੩ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣਾ ਦੇ ਨਾਮ
"...ਅਸੀਂ ਪਰੈ ਰਾਜੇ ਜੀ ਕੇ ਸਾਥ ਗਏ ਹਾਂ ਕਬੀਲਾ ਹਮੇ ਪਟਣੇ ਮੇ ਛੋਡਾ ਹੈ ..
ਕੋਈ ਅਵਲ ਹਵੇਲੀ ਹੋਵੇ ਬਡੀ ..ਤਿਸ ਮੇ ਕਬੀਲੇ ਹਮਾਰੇ ਰਖਣੈ..."
[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]
- ੧੪ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਕੀ ਤੇ ਸੂਬੇ ਕੀ ਜੋਗੁ
"...ਪਿਛੇ ਕਾਰ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਪਾਸ ਭੇਜੀ ਥੀ ਸਭ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁੰਚੀ
ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਕਹੇ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਕਾਰੇ ਮੰਨਣਾ..."
[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]

੧੫ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਆਦਿ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣਾ ਜੋਗੁ

"...ਅਸਾਂ ਮੁਗ਼ੋਰ ਛਾਵਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ...ਭਾਈ ਜੀ ਪਰੇ ਕੇ ਜੁ ਤੁਮਾਰੇ ਸੂਬੇ ਕੇ ਮਸੰਦ ਹਨ ਸਖਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਪਰੇ ਕੀ ਲੈ ਕੇ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੧੬ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਕੇ ਸੂਬੇ ਕੀ ਜੋਗੁ

"...ਕਾਰਬਾਰ ਹੋਵੇ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾਵਣੀ.. ਮੁਗ਼ੋਰ ਛਾਵਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ ਸਿਖੁ ਦਰਸਨ ਕੇ ਆਵੇਗਾ ਤਿਸ ਕੇ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ..."

[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]

੧੭ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣੇ ਦੀ ਜੋਗੁ

"...ਅਸੁਨ ਕੋਚ ਹੈ। ਸਤਰੀ ਰੁਪਯਾਂ ਕੀ ਵਸਤ ਲਿਖੀ ਹੈ ਡੇਰੇ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਭੇਜਣੀ..."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੧੮ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਜੋਗੁ

"...ਅਸੀਹ ਰੁਪਯੇ ਕਾਰ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ..."

[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]

੧੯ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਜੋਗੁ

"...ਕਾਰ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਏਕ ਸਉ ਛਿਆਸਠ ਰੁਪਯੇ...ਹਜ਼ੂਰਿ ਆਏ..."

[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]

੨੦ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਮਿਰਜਾਪੁਰ ਜੋਗੁ

"...ਕਾਰਬਾਰ ਕਰਿ ਕੇ ਸੰਗਤਿ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਪਾਸ ਭੇਜਣੀ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁੰਚੇਗੀ...ਪਿਛੇ ਕਾਰ ਦੀਈ ਬੀ ਸੁ ਪਹੁੰਚੀ..."

[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]

੨੧ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣਾ ਜੋਗੁ

"...ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਕੀ ਬਧਾਈ ਉਪਰਿ ਸੰਗਤਿ ਖਰਚ ਕੀਆ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਰਗਾਹ ਬਾਇ ਪਯਾ...ਸਰਪਾਉ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਪਟਣਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਘਰੁ ਹੈ..."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ]

- ੨੨ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣੇ ਕੀ ਜੋਗੁ
 "...ਕਾਰ ਭੇਟ ਕਪੜੇ ਭਾਈ ਮਿਹਰ ਚੰਦ ਭਾਈ ਕਲਿਆਨ ਰਾਇ ਹਥਿ ਭੋਜੀ
 ਬੀ ਸੋ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁਚੀ ..ਪਟਣਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਘਰੁ ਹੈ..."
 [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]
- ੨੩ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣੇ ਜੋਗੁ
 "...ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਕੀ ਕਰਤੀ ਹੈ ਤੁਮਾਰੀ ਸੇਵਾ ਸੰਗਤਿ ਕੀ
 ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਰਗਹ ਬਾਇ ਪੜੇਗੀ..."
 [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ]
- ੨੪ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਹੁਕਮੁ ਭਾਈ ਵਿਆਲ ਦਾਸ ਭਾਈ
 ਰਾਮਰਾਇ ਜੋਗੁ
 "...ਪੰਜ ਖਾਂਢੇ ਬਾਸਣ ਮੀਨਾਪੁਰ ਕਿਆ ਕੇ...ਦਿਲੀ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣੇ ਦੀ
 ਧਰਮਸਾਲਾ ਪਹੁਚਾਵਣੇ ਨਵਾਬ ਸੈਫ ਖਾਂ ਨੌ ਦੇਣੇ ਹਨਿ..."
 [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ]
- ੨੫ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਬੱਠਾ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਜੋਗੁ
 "...ਭਾਈ ਬਠਾ ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰੁ ਅਸਹਿ ਸੰਗਤਿ ਲੈ ਕੇ ਦਰਸਨਿ
 ਆਵਣਾ..."
 [ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]
- ੨੬ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ (ਪਟਣ ਫਰੀਦ ਕੇ) ਜੋਗੁ
 "...ਭਾਈ ਬਠਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਪੁਤ੍ਰੁ ਹੈ ਜੁ ਆਖੇ ਸੋ ਸੰਗਤਿ ਮੰਨਣਾ"
 [ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]
- ੨੭ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਜੋਗੁ
 "...ਭਾਈ ਬਠਾ ਤੁਸਾਂ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ..."
 [ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]
- ੨੮ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਬੱਠੇ ਜੋਗੁ
 "ਭਾਈ ਬਠਾ ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਪੁਤ੍ਰੁ ਅਸਹਿ...
 ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਲੈ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰਿ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ..."
 [ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ]

- ੨੯ ਨੈਵੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਪਟਣ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਜੋਗੁ
 "...ਜੁ ਸਿਖ ਭਾਈ ਬਠੇ ਨਾਲਿ ਦਰਸਨਿ ਆਵਗੁ ਸੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗੁ ਸਿਖਾਂ ਪੁਤਾਂ
 ਦਾ ਸੇਵਾ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ..."
 [ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]
- ੩੦ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ (੧) ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਮਲਾ ਭਾਈ ਬਾਘਾ ਜੋਗੁ
 — ਦੋ ਬੈਲਾਂ ਅਤੇ ਖੱਚਰ ਦੀ ਚੋਰੀ —
 "...ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਖਚਰ ਜਾਣੀ ਪਾਵੈ ਨਾਹੀ ਮੁਜਰਾ ਹੋਗੁ..."
 [ਨਉਸ਼ਹਰਾ ਪੱਨ੍ਹਆਂ ਵਿਚ]
- ੩੧ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਰੂਜਰੀ (੧) ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਧੀਰ ਬਸੀਆਂ ਜੋਗੁ
 "...ਨਾਇਕ ਜੀ ਤੁਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸਿ ਆਈ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਹੁਣ ਮੇਵੜੇ ਭੇਜੇ
 ਹਨ ਕਾਰ ਭੇਟ ਦੇਣਾ "
 [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]
- ੩੨ ਨੀਸਾਣ ਪਾ. ੧੦
 ਬੜਾ ਬਾਬਾ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ) ਸੰਮਤ ੧੭੪੮ ਹਾੜ ਸੁਦੀ ਕ੍ਰਿਓਦਸੀ ਦੇ
 ਲਿਖਤ ਵਿਚ ।
- ੩੩ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਮਿਹਰਚੰਦ ਰੂਪੇ ਜੋਗੁ
 "...ਤੁਸਾਂ ਆਵਣਾ ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ "
 [ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕੇ ਵਿਚ]
- ੩੪ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਰੁੱਕਾ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕਿਆਂ ਜੋਗੁ
 ਘੋੜੇ ਘੋੜੀਆਂ ਬਲਦ ਚਰਨ ਦੇਣੇ ਸੰਬੰਧੀ ।
 [ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਰੂਪੇਕੇ ਵਿਚ]
- ੩੫ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਢਾਕਾ ਚਟਗਾਵ ਅਹਿੰਦ
 ਜੋਗੁ
 "...ਹੱਛਾ ਹਾਥੀ ਜੰਗੀ ਭੇਜਣਾ..."
 [ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਢਾਕਾ ਵਿਚ]
- ੩੬ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੋਗੁ
 ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੭੪੮ ਬਿ., ੧੭ ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੨ ਈ.
 "...ਕਾਰ ਸੰਗਤਿ ਲੇ ਆਵਣਾ..."
 [ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

- ੩੭ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਢਾਕੇ ਕੀ ਲਸਕਰ ਕੀ ਆਇ ਜੋਗੁ
 "...ਕਾਰ ਭੇਟ ਮੰਨਤ ਕਪੜਾ ਹਥਿਆਰ ਢਾਲ ਜੋ ਗੁਰੂ ਥੇ ਨਵਿਤ ਕੀ ਕਵਡੀ
 ਹੋਵੈ ਸੋ ਭਾਈ ਹੁਲਾਸ ਚੰਦ ਨੋ ਦੇਣੀ..."
 [ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਢਾਕਾ ਵਿਚ]
- ੩੮ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਰਾਮਦਾਸ ਉਗਰ ਸੇਨ ਜੋਗੁ
 "...ਕਾਰ ਬਲਦ ਜੌੜੇ ਤੁਸਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਮੁਜਰਾ ਕੀਤਾ ਸਭ ਹਜ਼ੂਰ
 ਪਹੁਚਿਆ..."
 [ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ : ਮਿਤਸਰ ਵਿਚ]
- ੩੯ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਰਾਮਗਾਇ ਅਤੇ ਢਾਈ ਲਾਭੋ ਦੇ ਨਾਮ
 ਗੁ. ਮੈਣੀ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣਾ ਵਿਚ ਸੁਰਖਿਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ੪੦ਵੇਂ ਪੱਤਰੇ
 ਉਤੇ ਚਸਪਾ ਹੈ।
 [ਗੁ. ਮੈਣੀ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]
- ੪੦ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤ ਢਾਕੇ ਕੀ ਗਿਰਦ
 ਨਿਵਾਹੀ ਜੋਗੁ
 ੧੭੪੮ ਬਿ. ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੫, ੨੨ ਮਈ ੧੬੯੧ ਈ.
 ...ਭਾਈ ਹੁਲਾਸ ਚੰਦ ਹਜ਼ੂਰ ਆਇਆ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਮੁਜਰਾ ਕੀਆ ਨਉ ਸੋ ਰੁਪਯੇ
 ਕੀ ਹੁੰਡੀ ਚੀਰੇ ਕਪੜੇ ਤੋਰੇ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁਚੇ..."
 [ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਢਾਕਾ ਵਿਚ]
- ੪੧ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੋਗੁ
 ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ਸੰਮਤ ੧੭੪੯ ਬਿ., ੯ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੯੨ ਈ.
 "...ਇਕ ਬੁਲਗਾਰ ਬੰਦਿਦਾਰ ਭੇਜਣੀ..."
 [ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]
- ੪੨ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਸੰਗਤੀਆ ਜੋਗੁ
 ਫਗਣ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੭੫੦, ੧੯ ਫਰਵਰੀ ੧੬੯੪
 "...ਸੰਗਤਿ ਬਿਸੋਏ ਨੋ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ...ਇਕ ਤੁਪਕ ਸਾਜ ਸੁਧਾ
 ਠੇ ਆਵਣਾ..."
 [ਗੁ. ਅਹੀਆ ਗੰਜ ਲਖਨਊ]

੪੩ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਤਲੋਕਾ ਭਾਈ ਰਾਮਾ ਜੋਗੁ

ਭਾਦੋਂ ੨, ਸੰਮਤ ੧੭੫੩, ੨ ਅਗਸਤ, ੧੬੯੬

"...ਤੁਧ ਜਮੀਅਤ ਲੈ ਕੇ ਅਸਾਡੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਵਣਾ ਤੇਰਾ ਘਰੁ ਮੇਰਾ ਅਸੈ..."

[ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾ, ਬੁਰਜ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ, ਕਿਲਾ ਮੁਬਾਰਿਕ]

੪੪ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਰੂਪੇ ਕੀ ਜੋਗੁ

".....ਅਸਵਾਰ ਪਿਆਦੇ ਬੇਦੂਕੀ ਜਮੀਅਤ ਲੈ ਕੇ ਤੁਸਾਂ ਆਵਣਾ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ...ਸਿਤਾਬੀ ਆਵਣਾ..."

[ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕੇ ਵਿਚ]

੪੫ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਅਜ਼ੀਮੁੱਦੀਨ ਦੇ ਲਬਕਰ ਫੀ ਦੇ ਨਾਮ

ਸਾਵਣ ੨੪ ਸੰਮਤ ੧੭੫੫, ੨੪ ਜੁਲਾਈ ੧੬੯੮ ਈ.

"...ਭਾਈ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ...੧੦੦ ਸਉ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ

ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਕਾ ਕਰਿ ਭੇਜਣਾ...ਤੁਸਾਡਾ ਘਰੁ ਮੇਰਾ ਅਸੈ..."

[ਉਚਲਾ ਪਿੰਡ, ਜ਼ਿਲਾ ਪੂਰਨਿਆਂ, ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਿਚ]

੪੬ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਕੀ ਜੋਗੁ

੧੭੫੫ ਬਿ. ੧੪ ਚੇਤ, ੧੨ ਮਾਰਚ ੧੬੯੯

"...ਇਕ ਤੋਲੇ ਸੋਇਨੇ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਦੇਖਦੇ ਸਿਤਾਬੀ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਣਾ...ਗੋਲਕ ਦਸਵੰਧ ਮੰਨਤ ਸੋ ਹਜ਼ੂਰ ਆਪ ਲੈ ਆਵਣਾ ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਮੰਨਣਾ ਨਾਹੀਂ....."

[ਸੈਂਟਰਲ ਸਿੱਖ ਅਜਾਇਬ ਘਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ]

੪੭ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ ਸੰਗਤਿ ਸਹਲੰਗੁ ਫਫੜਿਆਂ ਕੇ ਜੋਗੁ

ਵੈਸਾਖ ੨੭ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬, ੨੫ ਅਪਰੈਲ ੧੬੯੯

"...ਕਾਰ ਸੰਗਤਿ ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੇਣੀ..."

[ਪਿੰਡ ਫੱਫੜੇ ਭਾਈ ਕੇ ਵਿਚ]

੪੮ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਨਉਸ਼ਹਰੇ ਕੀ ਜੋਗੁ

੧੭੫੬ ਬਿ. ੪ ਕਤਕ, ੫ ਅਕਤੂਬਰ ੧੬੯੯

...ਸੰਗਤਿ ਦੀਵਾਲੀ ਨੇ ਦਰਸਨ ਅ ਵਣਾ.. ਸੰਗਤਿ ਮੇਰੀ ਖਾਲਸਾ ਹੈ..."

[ਨਉਸ਼ਹਰਾ ਪੱਨੂਆਂ ਵਿਚ]

੪੯ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੰਗਦੇਉ ਜੋਗੁ

੧੭੫੬ ਬਿ. ੪ ਕਤਕ, ੫ ਅਕਤੂਬਰ ੧੬੯੯

“...ਸੰਗਤਿ ਦੀਵਾਲੀ ਨੂੰ ਦਰਸਨਿ ਆਉਣਾ...ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋਇ...”

[ਪਿੰਡ ਸਿਰਹਾਲੀ ਵਿਚ]

੫੦ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਫਰੀਦ ਕੇ ਕੀ ਜੋਗੁ

੧੭੫੬ ਬਿ. ੪ ਫੱਗਣ, ੧ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੦ ਈ.

“...ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਵਿਸੇਏ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰ ਲੈ ਕੇ ਦਰਸਨ ਆਵਣਾ...ਹੋਰਸ ਕਿਸੇ ਮਸੰਦ ਨੂੰ ਨਾਹੀ ਮੰਨਣਾ...”

[ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੫੧ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੋਗੁ

੧੭੫੭ ਬਿ. ਮੱਘਰੋਂ ੪, ੪ ਨਵੰਬਰ ੧੭੦੦ ਈ.

“...ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਕਿਸੇ ਮਸੰਦ ਨੂੰ ਨਾਹੀ ਦੇਵਣਾ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖਣਾ...”

[ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੫੨ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਨਉਸ਼ਹਰਾ ਜੋਗੁ

੧੭੫੭ ਬਿ. ੪ ਮੱਘਰ, ੪ ਨਵੰਬਰ ੧੭੦੦ ਈ.

“...ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਇ ਸੋ ਹੋਰਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾਹੀ ਦੇਣਾ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖਣਾ...ਇਕ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ ਫਰਮਾਇਸ਼ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ...”

[ਨਉਸ਼ਹਰਾ ਪੱਨ੍ਹਆਂ ਵਿਚ]

੫੩ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਦਸੂਹਾ ਜੋਗੁ

੧੭੫੭ ਬਿ. ੪ ਮੱਘਰ, ੪ ਨਵੰਬਰ ੧੭੦੦ ਈ.

“...ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਬਿਨੁ ਹੁਕਮ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾਹੀ ਦੇਣਾ...ਫਰਮਾਇਸ਼ ਸੋਨਾ ਤੋਲਾ ਭੇਜੁ ਲੋਚ ਕੈ ਦੇਣਾ...”

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੫੪ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਮਿਹਰ ਚੰਦ ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਜੋਗੁ
੧੭੫੮ ਬਿ. ੧੦ ਫੱਗਣ, ੬ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੨ ਈ.

"...ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਖੁਫੀਏ ਨਵੀਸ ਕਾ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ...ਰੁਪਯੇ ੨੫ ਪੰਜੀਹ
ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਲਿਖੀ ਹੈ...ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ...ਅਰੁ ਹਥੀਆਰ ਬੰਨ੍ਹ
ਕੇ ਦਰਸ਼ਨਿ ਆਵਣਾ....."

[ਗੁ. ਅਹੀਆ ਗੰਜ ਲਖਨਊ ਵਿਚ]

੫੫ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਮਿਹਰ ਚੰਦ ਧਰਮ ਚੰਦ
ਜੋਗੁ

੧੭੫੮ ਬਿ. ੧੦ ਫੱਗਣ, ੬ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੨ ਈ.

"...ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ਇਕੁ ਸਉ ਇਕੁ ੧੦੧ ਰੁਪਯਾ ਹਾਥੀ ਦੀ
ਫੁਰਮਾਇਸ਼...ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ. ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਏ ਨਾਲਿ ਨਾਹੀ
ਮਿਲਣਾ ਨਾਹੀ ਮੰਨਣਾ..."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੫੬ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਿਰਾਗ ਜੋਗੁ
੧੭੫੮ ਬਿ. ੧੦ ਫੱਗਣ, ੬ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੨ ਈ.

"...੫ ਪੰਜ ਤੋਲੇ ਸੋਨਾ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਲਿਖੀ ਹੈ...ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦੇ...ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ
ਭੇਜਣੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਹੋਰੁ ਕਿਸੇ ਨੋ ਨਾਹੀ ਦੇਣਾ
ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁੰਚਾਵਣਾ ਆਪ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸੰਗਤਿ ਹਥਿਆਰ ਬੰਨ੍ਹ
ਕੇ ਦਰਸ਼ਨਿ ਆਵਣਾ .."

[ਗੁ. ਅਹੀਆ ਗੰਜ-ਲਖਨਊ ਵਿਚ]

੫੭ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ
ਕੁਲਾਲ ਚੰਦ ਜੋਗੁ

੧੭੫੮ ਬਿ. ੧੦ ਫੱਗਣ, ੬ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੨ ਈ.

"...ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ੧੦੧ ਇਕੁ ਸਉ ਇਕੁ ਰੁਪਯਾ ਫੁਰਮਾਇਸ਼
ਹੁਕਮ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ...ਜੋ ਹਥਿਆਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨਿ
ਆਵਗੁ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ ..."

[ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਾਕਾ ਵਿਚ]

੫੮ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਨਉਸ਼ਹਰੇ ਕੀ ਜੋਗੁ

੧੭੫੮ ਬਿ. ੧੦ ਫੱਗਣ, ੬ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੨ ਈ.

“...ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਸੰਗਤਿ ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਏ ਨਾਲ ਨਾਹੀ ਮਿਲਣਾ...ਜੋ ਸਿੱਖ ਮਿਲੇ ਸੋ ਮੇਲ ਲੈਣਾ ਹੋਰ ਦਿਗਤਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਕਰਨੀ ਪਿਆਰ ਕਰਣਾ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ. ”

[ਨਉਸ਼ਹਰਾ ਪੱਨ੍ਹਆਂ ਵਿਚ]

੫੯ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਰੁਪੇਆਣੇ ਕੀ ਜੋਗੁ

੧੭੫੯ ਬਿ., ੧੭੦੨ ਈ

“...ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ...” ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਏ ਨੋ ਨਾਹੀ ਮਿਲਣਾ ਜੋ ਮਿਲੇ ਸੋ ਮੇਲ ਲੈਣਾ...”

[ਭਾਈ ਦੁਰਗਾ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ]

੬੦ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਸੁਖੀਆਂ ਭਾਈ ਪਰਸਾ ਜੋਗੁ

੧੭੬੧ ਬਿ., ੧੭੦੪ ਈ.

“.. ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਅਸਵਾਰ ਪਿਆਦੇ ਬੰਦੂਕਚੀ ਭਲੇ ਭਲੇ ਜੁਆਨ ਸਾਥ ਲੇ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਵਣਾ...”

[ਭਾਈ ਦੁਰਗਾ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ]

੬੧ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਚੋਲ੍ਹੇ [ਮਾਝੇ] ਦੀ ਜੋਗੁ

[੧੭੬੨ ਬਿ. ਚੇਤੋਂ ੬, ੪ ਮਾਰਚ ੧੭੦੬ ਈ.]

“...ਗੁਪਯੇ ੨੦ ਬੀਹ ਹਜ਼ੂਰਿ ਭੇਜਣੇ ਪੈਸੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੋ ਖਰਚਣ ਨੋ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿੱਖ ਹਥਿਆਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਵੇਗਾ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗੁ ..”

[ਨਉਸ਼ਹਰਾ ਪੱਨ੍ਹਆਂ ਵਿਚ]

੬੨ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬੈਰਾੜਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਨਾਮ

੧੭੬੩ ਬਿ. ਕਤਕੋਂ ੨੦, ੨੧ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੬ ਈ.

“...ਅਸਾਂ ਦੱਖਣ ਨੋ ਕੂਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਨਿ ਸਿਖ ਸਾਡੇ ਨਾਲਿ ਚਲਣਾ ਹੋਇ ਤਿਨਿ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹਜ਼ੂਰ ਆਵਣਾ. .”

[ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਰੂਪੇਕੋ]

੬੩ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਧਉਲ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜੋਗੁ

੧੭੬੪ ਬਿ. ਕਤਕ ੧, ੨ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੭ ਈ.

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਹਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ "...ਅਸੀਂ ਭੀ ਬੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਆਵਤੇ...ਜਦਿ ਅਸੀਂ ਕਹਲੂਰ ਆਵਤੇ ਤਦਿ ਸੂਬਤਿ ਖਾਲਸੇ ਹਥਿਆਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰਿ ਆਵਣਾ..."

੬੪ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਖਾਰਾ ਜੋਗੁ

ਲਗਭਗ ੧੭੬੪ ਬਿ. ਕਤਕ ੧, ੨ ਅਕਤੂਬਰ, ੧੭੦੭

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਹਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ। ਕਹਲੂਰ ਪੁੱਜਣ ਪਰ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਆਉਣ ਲਈ ਹੁਕਮ

[ਭਾਈ ਬੱਠਿਆਣੀਆਂ ਪਾਸ ਬੜੇਤ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ]

੬੫ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਜੋਗੁ

੧੭੬੪ ਬਿ. ੬ ਫੱਗਣ, ੩ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੮ ਈ.

"...੪੦ ਚਾਲੀਸ ਰੁਪਏ ਕਿਰਪਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ

...ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦੇ ਡੇਰੇ ਦੇਣੇ..."

[ਗੁ. ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]

੬੬ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਪਰਮ ਸਿੰਘ

ਵਾਸੀ ਰੂਪੇ ਕੇ ਜੋਗੁ

"...ਸਰਬਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀਉ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ...ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦਿਆਂ ਈ

ਪੰਜੇ ਹਥਿਆਰ ਬੱਧਿ ਆਵਣਾ..."

[ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕੇ ਵਿਚ]

੬੭ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਸਰਬਤ ਖਾਲਸਾ ਜਥਿਨਪੁਰ ਜੋਗੁ

੧੨ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧, ੧੨ ਦਸੰਬਰ ੧੭੧੦ ਈ.

"...ਪੰਜ ਹਥਿਆਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦਿਆਂ ਦਰਸਨ ਆਵਣਾ...

ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰਹਤ ਰਹਿਣਾ.. ਦਾਰੁ ਅਮਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ..."

[ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਪਟਿਆਲਾ]

੬੮ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਵਾਸੀ ਪਟਣੇ ਕੀ ਜੋਗੁ

੧੭੭੪ ਬਿ. ਕੱਤਕ ੧੧, ੧੨ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੧੭ ਈ.

"...੨੦੦ ਦੁਇ ਸੈ ਰੁਪਈਐ ਲੰਗਰ ਕੇ ਖਰਚ ਵਾਸਤੇ...ਹੁਕਮ ਦੇਖਦੇ

ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੇ...ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਫਰਜੰਦ ਹੋ..."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੬੯ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣਾ ਜੋਗੁ

੧੭੭੮ ਬਿ. ਵੈਸਾਖ ੧, ੨੯ ਮਾਰਚ ੧੭੨੧ ਈ.

"...ਭਾਈ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੇਵੜਾ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁਤਾ ਅਰਦਾਸ
ਤੁਮਾਰੀ ਗੁਜਰਾਨੀ...ਇਸ ਤੇ ਪਿਛੇ ਕਾਰ ਭੇਟ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਮਿਤ
ਕੀ...ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜੀ ਥੀ ਸੋ ਮਾਫਕ ਅਰਦਾਸਾਂ ਸਭ ਪਹੁਤਾ..."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੭੦ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਵਾਸੀ ਪਟਣੇ ਜੋਗੁ

੧੭੭੯ ਬਿ. ਅੱਸੂ ੧੯, ੨੦ ਸਤੰਬਰ ੧੭੨੨ ਈ.

"...੨੦੦ ਦੁਇ ਸੈ ਰੁਪਯੇ ਲੰਗਰ ਕੇ ਖਰਚ ਨੋ...ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਕੇ...
ਭੇਜਣੀ..."

[ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੭੧ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣਾ ਜੋਗੁ

੧੭੭੯ ਬਿ. ਅੱਸੂ ੧੯, ੨੦ ਸਤੰਬਰ ੧੭੨੨ ਈ.

"...ਕਾਰ ਭੇਟ ਸੁਖ ਮੰਨਤ ਦਸਉਂਧ ਚਲੀਹਾ ਗੋਲਕ...ਹੋਵੇ ਸੋ ਲੰਗਰ
ਦੇ ਖਰਚ ਨੋ ਛਿਮਾਹੀ ਦੀ ਛਿਮਾਹੀ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਿਆ ਕਰਣੀ..."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੭੨ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਗਾਬੀਪੁਰ-ਜਮਾਨੀਆ ਜੋਗੁ

੧੭੮੦ ਬਿ. ੩ ਹਾੜ, ੨ ਜੂਨ ੧੭੨੩ ਈ.

"...੫੦ ਪਚਾਸ ਰੁਪਯੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਖਰਚ ਨੋ ਤੁਸਾਂ ਉਪਰ ਫਰਮਾਇਸ਼
ਹੋਈ ਹੈ...ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਕੇ ਸਿਤਾਬੀ.. ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਣੀ..."

[ਗੁ. ਗਉ ਘਾਟ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੭੩ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਚੇਨ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਜੋਗੁ

੧੭੮੦ ਬਿ. ਕੱਤਕ ੧੬, ੧੮ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੨੩ ਈ.

ਭਾਈ ਲਾਲ ਪਾਲਾ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸ ਆਏ ਹਨ ਭਾਈ ਸੰਗੋ ਨਾਲ ਇਨ ਕਾ
ਲੇਖਾ ਹੈ ਧਰਮ ਨਿਆਉ ਕਰ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦੇਵਣਾ..."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੭੪ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਰਬਤਿ ਕਈਲਾ
ਭਾਈ ਰਾਮੇ ਕਾ ਜੋਗੁ

੧੭੮... ੧੭...ਈ.

"...ਭਾਈ ਦੁੱਨਾ ਸੱਤਾ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਅਸਾਡੀ ਵਲੋਂ ਫਿਰਿ ਰਹੇ ਹੋ ਅਰੁ ਕਾਰ
ਭੇਟ ਲੰਗਰ ਨੋ ਕਦੀ ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦੇ..."

[ਭਾਈ ਦੁਰਗਾ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ ਪਾਸ]

੭੫ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਆਲਮ ਸਿੰਘ
ਜਮਾਇਤਦਾਰ ਜੋਗੁ

੧੭੮੩ ਬਿ. ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੦ ਸਤੰਬਰ ੧੭੨੬ ਈ.

"...ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਤੁਸਾਡੀ ਤੇਗ ਦੇਗ ਫਤਹ ਕਰੇ...ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਫਰਮਾਇਸ਼
ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਸਿੰਘਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕਾਰ ਕਰਿ ਕੈ ਹੁੰਤੀ ਕਰਵਾਇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਭਗਤੇ
ਮੇਵੜੇ ਕੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਣੀ..."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੭੬ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕਈਲਾ ਭਾਈ ਰਾਮੇ ਕਾ ਜੋਗੁ

੧੭੮੫ ਬਿ. ੧੩ ਅੱਸੂ, ੧੩ ਸਤੰਬਰ ੧੭੨੮ ਈ.

"...੨੧ ਇਕੀ ਰੁਪਯੇ ਤੁਸਾਡੇ ਸੂਰੇ ਮੇਵੜੇ ਕੀ ਮਾਰਫਤਿ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁੰਚੇ...
[ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਰੁਪੇਕੇ ਵਿਚ]

੭੭ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣਾ ਜੋਗੁ

੧੭੮੫ ਬਿ. ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੯, ੨੭ ਮਾਰਚ ੧੭੨੯ ਈ.

"...ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਫਰਚੰਦ ਹਰੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਤੁਸਾਡੀ ਹਰ ਬਾਬ ਰਖਿਆ ਕਰੇ
ਰੁਪਯੇ ਤਿਹਤਰ ਤੇਰਾ ਆਨੇ, ੭੩॥—)...ਮਾਰਫਤਿ ਸਿੱਧੂ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁੰਚੇ .."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੭੮ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ

ਵਾਸੀ ਬਨਾਰਸ ਜੋਗੁ

੧੭੮੬ ਬਿ. ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੧, ੧੯ ਮਾਰਚ ੧੭੩੦ ਈ.

"...ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਰੁਪੈ ੫੦ ਪੰਜਾਹਿ ਫਰਮਾਇਸ਼ ਕਾਰ ਕਰਿ ਹੁੰਤੀ
ਮਾਤਫਤ ਭਾਈ ਸਿੱਧੂ ਸਿੰਘ ਮੇਵੜਾ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਣੀ..."

[ਗੁ. ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]

੭੯ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣੇ ਜੋਗੁ

੧੭੮੭ ਬਿ. ੧੯ ਜੇਠ, ੧੭ ਮਈ ੧੭੩੭ ਈ.

"...੨੧ ਇਕੀਸ ਰੁਪਯੇ ਕੀ ਹੁੰਡੀ ਤੁਸਾਂ ਭੇਜੀ, ਸੋ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁੰਤੀ..."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੮੦ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਰਬਤ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣਾ ਜੋਗੁ

੧੭੮੭ ਬਿ. ਭਾਦਰ੍ਵੀ ੯, ੧੦ ਅਗਸਤ ੧੭੩੦ ਈ.

"...ਪਚੀਸ ਰੁਪਯੇ ਬੇਬੇ ਨੂਪੀ ਕੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਬਿਆਹ ਨੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ ਤੁਸਾਂ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦੇ . ਨੂਪੀ ਨੇ ਦੇਵਟੇ..."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੮੧ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੋਗੁ

੧੭੮੭ ਪੋਹੋ ੭, ਦਸੰਬਰ ੭, ੧੭੩੦ ਈ.

"...ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਮਿੱਤ ਕੀ . ਕਉਡੀ ਦਮੜੀ ਜੋ ਹੋਵੇ ਸੋ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ "

[ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੮੨ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਖਾਲਸਾ ਪਟਣ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੋਗੁ

੧੭੮੮ ਪੋਹੋ ੨੩, ਦਸੰਬਰ ੨੩, ੧੭੩੧ ਈਸਵੀ

"...੫ ਪੰਜ ਰੁਪਯੇ ਤੁਸਾਂ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਮੋਵੜੇ ਕੀ ਮਾਰਫਤ ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁੰਤੇ..."

[ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੮੩ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਨਉਸ਼ਹਰਾ ਪੱਨ੍ਹਆਂ ਜੋਗੁ

੧੭੮੯ ਬਿ. ਹਾੜ ੧, ੩੦ ਮਈ ੧੭੩੨ ਈ.

"...ਯਾਰਹ ਰੁਪਯੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਖਰਚ ਨੇ...ਸੋ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਕੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਮੋਵੜੇ ਕੇ ਮਾਰਫਤ ਹਜ਼ੂਰਿ ਭੇਜਣੀ..."

[ਨਉਸ਼ਹਰਾ ਪੱਨ੍ਹਆਂ ਵਿਚ]

੮੪ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣ
ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਕਾ ਜੋਗੁ

੧੭੮੯ ਬਿ. ੧੭ ਮੱਘਰ, ੧੭ ਨਵੰਬਰ ੧੭੩੨ ਈ.

"...੧੪ ਚਉਦਹ ਰੁਪਯੇ ਤੁਸਾਡੇ ਭਾਈ ਮਾਣ ਸਿੰਘ ਕੀ
ਮਾਰਫਤ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁੰਚੇ .."

[ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੮੫ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੋਗੁ

੧੭੯੧ ਬਿ. ਮਾਘ ੧, ੩੦ ਦਸੰਬਰ ੧੭੩੪ ਈ.

"...ਭਾਈ ਬਿਨਤੇ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਖੂਹ ਪਟਣ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਦੇ ਵਿਚ ਨਵਾ
ਬਣਵਾਇ ਦੇਵਣਾ ਜੋ ਕੁਛ ਲਗੈ ਸੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾਵਣਾ..."

[ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੮੬ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਮੂਹ ਵਾਸੀ ਪਟਣ ਕੀ ਜੋਗੁ

੧੮੧੬ ਬਿ. ਵਿਸਾਖ ੩, ੧੨ ਅਪਰੈਲ ੧੮੫੯ ਈ.

".. ਰੁਪਏ ਸਵਾ ਸਉ ੧੨੫ ... ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੋਗ ਦੇਵਣੇ ..
ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦਸਵੰਦੁ ਚਲੀਹਾ ਕਾਰ ਭੇਟ ... ਦੀਪਮਾਲਾ ਉਤੋ
ਲੈ ਆਵਣਾ..."

[ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੮੭ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਵਾਸੀ ਕੰਤਨਗਰ
ਮਹੇਸ਼ੂਏ ਆਦਿ ਜੋਗ

੧੯੧੮ ਬਿ. ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੫, ੪ ਫਰਵਰੀ ੧੮੬੨ ਈ.

"...ਬਹੁਤ ਰੋਜ ਸੇ ਆਪ ਸਭਿ ਪਿਆਰੋ ਕੀ ਟਹਲ ਭਾਵਨੀ ਹਜ਼ੂਰ ਮੈ
ਦਾਖਿਲ ਨਹੀ ਹੁਈ ਹੈ । ਹੋਤ ਈਹਾ ਭੰਡੇ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਔਰ ਪ੍ਰਕਰਮੇ ਕੇ
ਫ੍ਰਸ ਕੀ ਟਹਲ ਹੋਨੀ ਬਹੁਤ ਚਰੂਰ ਹੈ ਸੋ ਆਪ ਸੂਬਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ
ਭਾਵਨੀ ਸੇ ਹੋਗਾ..."

[ਗ. ਲਕਸ਼ਮੀਪੁਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਪੂਰਨੀਆ ਵਿਚ]

ਹੁਕਮਨਾਮੇ

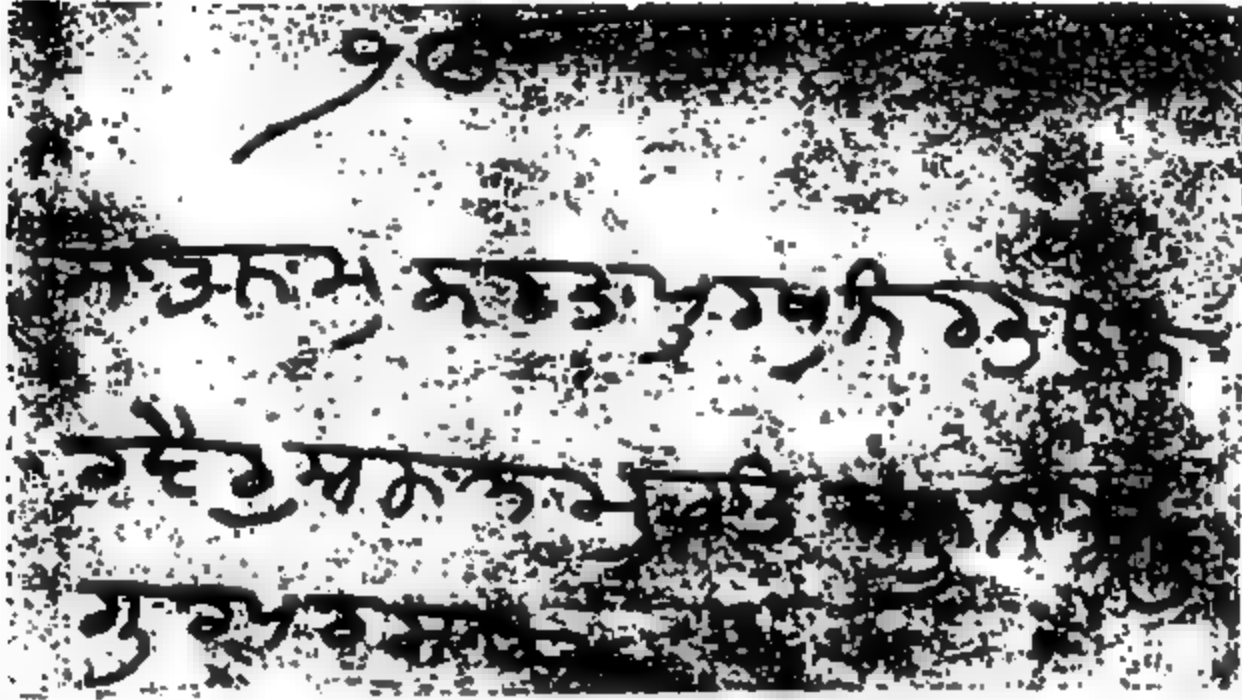
ੴ

ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ
ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ
ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਕਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

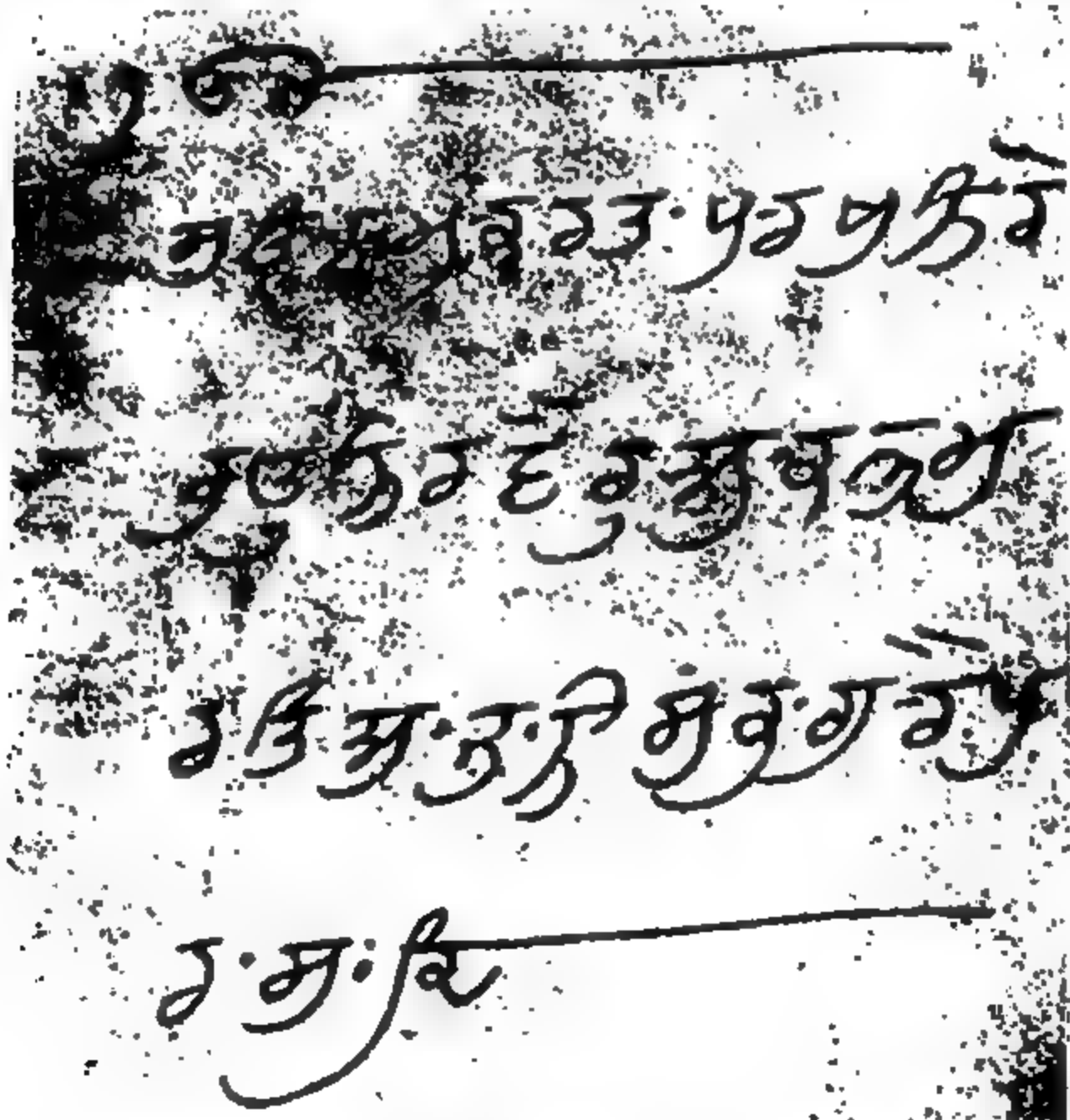
ਵਿਸ਼ੇ ਸੂਚੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦਾ 'ਨੀਸਾਣੁ'	ਆਰੰਭ ਵਿਚ
ਸੰਪਾਦਕ ਵਲੋਂ	੫
ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ	੯
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਥੀਤਾਂ ਅਤੇ	
ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਪਰ ਦੇ ਨੀਸਾਣੁ	੧੩
ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਲਿਖਣ-ਢੰਗ	੧੫
ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ	੨੦
ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਮਜ਼ਮੂਨ	੨੦
ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆਤ ਦਾ ਚਿਕਰ	੨੧
'ਤੇਰਾ ਘਰ ਮੇਰਾ ਅਸੈ'	੨੩
'ਖਾਲਸਾ'	੨੫
'ਜੋ ਸਿਖ ਮਿਲੈ ਮੇਲ ਲੈਵਣਾ'	੨੬
ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਪੇਹਿਲਾ ਕੂਚ	੨੮
ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ	੩੦
ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ	੩੧
ਦੱਖਣ ਨੂੰ	੩੨
ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦੁਰ	੩੩
ਭਾਈਚਾਰਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ	੩੪
ਆਰਥਕ ਵਾਕਫ਼ੀ	੩੬
ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਲਿਪੀ	੩੭
ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਚਿਕਰ ਵਾਲੀਆਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ	੩੯
ਨੀਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ	੪੨
 ਹੁਕਮਨਾਮੇ — ਅਸਲ ਅਤੇ ਨਕਲਾਂ ੧-੮੭	 ੬੧-੨੩੬
ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਆਏ ਉਘੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ	੨੩੭
ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਆਏ ਕੁਝ ਕੁ ਅੱਖੇ ਸ਼ਬਦ	੨੪੩
ਚਤੁਰਥਾ	੨੪੫

ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਨੀਸ਼ਾਣੁ - ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ

ਕਰਤਾਰਪਰ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਤ ਸਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਿਖੀ ਥੀੜ ਵਿਚੋਂ

ਕਾਦਰੀ ਸਿੱਖ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ

੨

ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ,
 ਆਲਮਗੰਜ, ਬੀਨਾ ਤੇ ਮੰਗੋਰ ਆਦਿ ਜੋਗ
 "...ਇਕ ਦਾਸੀ ਰਹਣਾ...ਸੰਗਤਿ ਸਰਬਤਿ ਇਕ ਮੱਜਤਿ ਹੋਇ ਤਿਵੈਂ ਰਹਿਣਾ...

[ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੪]

੨

ਲਾਲ ਦਾਸ ਦੀ	ੴ ਗੁਰੂ ਸਤਿ	
ਧੀ ਆਇਗੀ ਹੋਇ		ਤਾਰਾ ਚੰਦ ਦਾ
ਬੰਹਤੁ ਮਾਨ ਰਖ		ਖਸਮਾਨਾ
ਣਾ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ		ਕਰਣਾ

ਭਾਈ ਜਾਪੁ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਭਾਈ ਲਾਲ ਭਾਈ ਸੰਗ
 ਤੀਏ ਭਾਈ ਅਨੰਤਾ ਭਾਈ ਸਾਮਦਾਸੁ ਭਾਈ ਨਥਾ ਭਾਈ ਬਨਵਾਲੀ
 ਭਾਈ ਨਾਨਾ ਭਾਈ ਗਜੁਭਾਨ ਭਾਈ ਸੇਠ ਜੈਤਾ ਭਾਈ ਮਥਰੇ ਅਨੰ
 ਤੇ ਭਾਈ ਹਰਿਰਾਮ ਭਾਈ ਕੇਵਲ ਰਾਮੁ ਭਾਈ ਰਾਮਰਾਉ ਭਾਈ ਦਰਗਹ ਕੇਸੁ
 ਭਾਈ ਮਨਹਰੇ ਭਾਈ ਪਖਰੀਏ ਭਾਈ ਜਗਜੀਵਨੁ ਭਾਈ ਰਾਮੁਰਾਇ
 ਭਾਈ ਗੋਪੀ ਭਾਈ ਕਿਰਪਾਲੇ ਭਾਈ ਬਨਾਰਸੀਏ ॥ ਕਲਿਆਣੇ
 ਭਾਈ ਗੰਗੇ ॥ ਜਗ ਜੀਵਨ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ॥ ਸੁਕੋਰ ॥ ਜੈਰਾਮੁ ॥
 ਹਰਿਦੇ ਰਾਮ ॥ ਡੇਡੇ ॥ ਬਿਹਾਰੀ ॥ ਦਿਆਲੇ ॥ ਬਲ ॥ ਜਗ ਦਾਸੁ
 ਮਹੇਸੇ ॥ ਚੇਤੂ ॥ ਕਲਿਆਣੇ ॥ ਉਤਮ ॥ ਦਿਆਲ ਚਢਾ ॥ ਉਤਮ ਹਰੁ
 ਦੁਆਰੇ ॥ ਦੁਆਰਕਾ ਦਾਸੁ ॥ ਮੋਹਣ ਦਾਸੁ ॥ ਨਿਹਾਲ ॥ ਗੋਪੀ ॥ ਸੁੰਦਰੁ
 ਸੰਗਤੀਏ ॥ ਜਾਪੁ ॥ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦਾਸ ਬਾਸੁ ॥ ਕਿਸਨ ॥ ਧਰਮਾ
 ਪਿਰਥੀ ਮਲ ॥ ਦਰਗਹ ਮਲ ॥ ਹਰਦਾਸੁ ॥ ਫਿਰੰਦੇ ॥ ਰਾਉ ॥

ਗੁਰਦਾਸ ॥ ਸਾਈਦਿੱਤਾ ॥ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਪਟੇ ਕੀ ਤਥਾ ਆਲ-
 ਮ ਗੰਜ ਦੀ ॥ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਕੀ ॥ ਬੀਨੇ ॥ ਮੁੰਗਰ ਕੀ ਸੰਗਤਿ
 ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੇ ਵਾੜੇ ਪਾਸੇ ਲਿਖਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦੁ

[ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੫]

ਹੁ ਕ ਮ ਨਾ ਮੇ
[ਪੰਨਾ ੬੨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ]

ਨੇ ਹਰਮੰਦਿਰਿ ਨਾਮਿਰ ਪਟਨਾ ਵਿਚ :

[ਪੰਨਾ ੬੩ ਤੋਂ ਅੱਗੇ]

ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ਵਾਚਣੀ ਗੁਰੂ ਤੁਸਾਡੀ ਲਾਜ ਰ
 ਖਗੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਵਰੁ ਸੰਗ
 ਤ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਗੁਰੂ ਪੂਰੀ ਕਰੇਗੇ ਸੰਗਤੀ ਦਾ
 ਰੁਜਗਾਰੁ ਹੋਗੁ ਇਕ ਦਾਸੀ ਰਹਣਾ ਮਾਸੁ ਮਛੀ ਦੇ ਨੇੜੇ
 ਨਹੀ ਆਵਣਾ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਚੀਠੀ ਪਹੁਤੀ ਹਕੀਕਤਿ ਸਭ
 ਮਾਲੂਮ ਹੋਈ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀ ਹੋਗੁ ਗੁਰੂ
 ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਸੰਗਤਿ ਸਰਬਤਿ ਇਕ ਮਜ
 ਤਿ ਹੋਹਿ ਤਿਵੇਂ ਰਹਣਾ ਜਾਪੇ ਗੁਰਦਾਸ ਨਾਲ ਲਾਗ ਰਹ
 ੨. ਣਾ ਕਾਰਵਾਰ ਇਨਾ ਨੇ ਦੋਂਦਿਆਂ ਰਹਣਾ ਸੰਗਤੀ ਉਪ
 ਰਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਖਰੀ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਸੰਗਤੀ ਦਾ ਰੁਜਗਾਰੁ ਹੋ
 ਗਾ ਸੰਗਤਿ ਆਪ ਵਿਚਿ ਇਕਤੁ ਕਰਣਾ ਸੰਗ
 ਤੀ ਦੀ ਖਰੀ ਖੁਸੀ ਗੁਰੂ ਦੀਨਾ ਦੇ ਹੋਂਦੇ ਹੋਇ ਸਭ ਮੇਰੇ
 ਪੁਤ ਹੈਨਿ ਸਭਨਾ ਇਕਤੇ ਜੀਐ ਹੋਣਾ
 ਆਗੇ ਕਾਰਵਾਰੁ ਲੇ ਦੇ ਹਥ ਲਿਖਿ ਭੇਜੀ ਹੋਇ ਓਹ
 ਸਭ ਕਾਰ ਕਰਿ ਭੇਜਣੀ ॥ ਇਲਾਇਚੇ ਮੁਲ ਦਹਾ
 ਦਸ ੧੦ ਮੈਥੇ ਭੇਜਣੇ ॥ ਇਕ ਬਾਸਲਾ ਗਾ
 ਤ੍ਰੇ ਦਾ ਭਰਿ ਭੇਜਣਾ ਜਿਥਹੁ ਕਿਥਹੁ ਟੋਲ ਭੇਜਣੇ
 ਇਕ ਜੋਤੀ ਕੋਇਲ ਦੇ ਬਚੇ ਪਾਲਣੇ ਵਡੇ ਹੋਨਿ ਬੋਲ
 ਣਿ ਲਗਨਿ ਤਾਂ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚਿ ਪਾਇ ਕੇ ਭੇਜਣੇ ਇਕ
 ਜੋਤਾ ਪਟਣੇ ਦੇ ਕੁਕੋ ਕਬੂਤਰ ਭੇਜਣੇ ਬਹੁਤੁ
 ਦਮ ਪਕੜਨਿ ਟੋਲ ਕੇ ਭਾਲ ਭੇਜਣੇ
 ਭਾਈ ਦਿਆਲੇ ਗੁਰੂ ਤੇਰੀ ਰਖੇਗੇ ਤੇਰਾ ਪਗਟ ਪਹੁਤਾ
 ਗੁਰੂ ਥਾਇ ਪਾਇਆ ਬਾਈਹ ਰੁਪਯੇ ਭੇਟ ਪਹੁਤੀ ੨੨) ੧੫)
 ਗੁਰੂ ਸਭ ਥਾਇ ਭਾਈ ਤੁਸਾਡਾ ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਸਭ ਗੁ
 ਰੂ ਦਾ ਹੋਇ

॥

ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮੁ

"...ਪੁਰਖ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕੁਰੂ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋਇ..."

"...ਤੁਸਾਂ ਸਭਨਾਂ ਰਲ ਕੇ ਗੁਰਪੁਰਖ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਣੀ....."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਨਾ ਸ਼ਹਿਰ]

੩

ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ

ਜਨਮੁ ਸ

ਵਰੁ

ੴ ਓ ਸਤਿ ਗੁਰੂ

ਦੁਇ ਜੋੜੀ ਕੁਕੋ ਖਰੇ ਭਾਲਿ ਬਹੁਤ ਦਮ ਪਕੜਦੇ ਹੋਨ ਉਹ ਟੋਲ ਕੇ ਭੇਜਣੇ ਜਹ ਕਹਾ ਤੇ
ਭੇਜਣੇ ਚਗੇ ਟੋਲ ਕੇ ਭੇਜਣੇ

ਭਾਈ ਜਾਪੁ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸੁ ਭਾਈ ਮੁਰਾਰੀ ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ
ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਵਰੈ । ਸੰਗਤਿ ਵੀ, ਖਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋਗੁ
ਸੰਗਤੀ ਦਾ ਰੁਜਗਾਰੁ ਹੋਗੁ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਕਾਰ ਜੁ ਲੇਹਗੁ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆ
ਗਿਆ ਹੋਇ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਣਾ ਇਕ ਦਾਸ ਭਲੀ ਜੁਗਤਿ ਰਹਣਾ ਮਾਸੁ
ਮਛੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਵਣਾ । ਪੂਰਬ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਖਾਲਸਾ
ਹੋਇ ਉਪਰੰਤਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਭਾਈ ਜਾਪੁ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸੁ ਤੁਸਾ ਸ
ਭਨਾ ਰਲਕੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਣੀ ਜਿਸ ਦਾ ਰੁਪਯਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿ
ਚਿ ਪਵਗੁ ਤਿਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਹ ਬਾਇ ਪਵਗੁ ਤਿਸ ਨੋ ਕਦੇ ਕਿਛੁ ਬੁੜ੍ਹ
ਨ ਹੋਸਉ ਏ ਹਵਾਲ ਸਵ ਕੀ ਹੋਇ ਰੁਪਯੇ ਸਇ ਸਤਿ ਦੀ ਹੁੰਡੀ ਕਰਿ ਭੇਜਣੀ
ਪੰਦਰਹ ਜੋੜੇ ਮੈਨੋ ਸਵਾਇ ਭੇਜਣਾ ਪੰਦਰਹ ਬਾਬਾ ਜੀਉ ਨੋ ਸਵਾਇ ਭੇਜਣਾ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਜਾਪੁ ਤਬ ਗੁਰਦਾਸ ਜੋਗ
 "...ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਾਵੇ ਵਿਚ ਰਹਣਾ ਜਿਸ ਤੇ ਜਨਮ ਸਵਰੇ. ."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੪

ਗੁਰ ਰਖਗ

ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜ
ਪਣਾ ਜਨਮੁ
ਸਵਰੇ ਸਹੀ ਕਰ ਮਨਣਾ

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਮਹਾ ਸ੍ਰੀ ਭਾਈ ਜਾਪੁ ਤਬਾ ਗੁਰਦਾਸ ਤ
ਬਾ ਸੁਬਤ ਸੰਗਤੀ ਪਾਸੇ ਲਿਖਤੇ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ਵਾਚਣੀ
ਉਪਰੰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈਇ
ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਾਵੈ ਵਿਚਿ ਰਹਣਾ ਜਿਸ ਤੇ
ਜਨਮ ਸਵਰੇ ਗੁਰਦਿਤੇ ਮੁੰਜਹ

੫

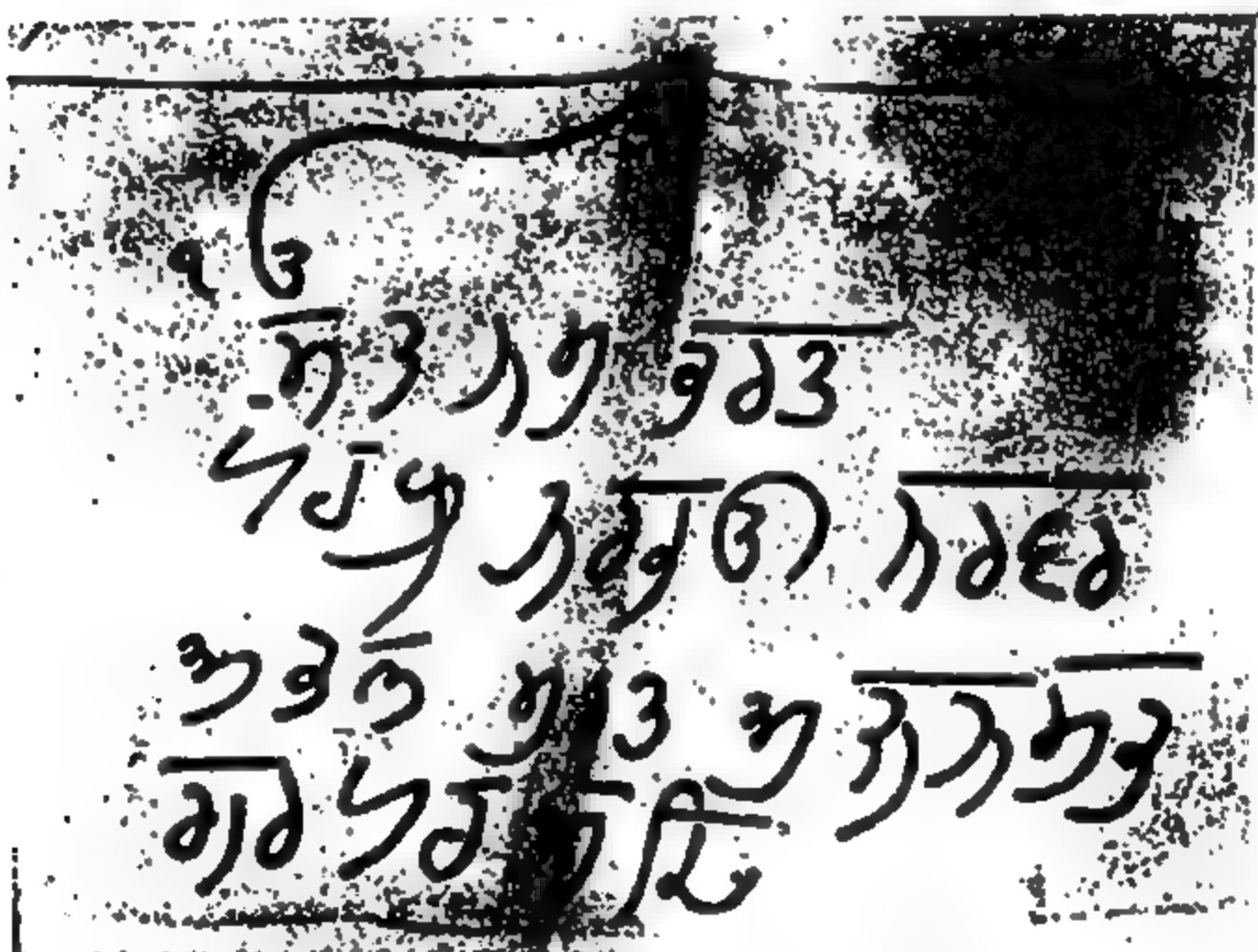
ੴ

ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਨਰਤਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ
ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੫

ਨੀਸ਼ਾਣੁ ਸੱਤਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ

ਸੰਮਤ ੧੭੧੬ ਬਿ. (ਸਨ ੧੬੫੯ ਈ.) ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ

[ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਭੇਰੇ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਿਚੋਂ ਉਲੀਕ
ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ, ੯੫/੨]

੬

ਅਠਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ:

ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ [ਫਰੀਦ ਕੇ] ਦੀ ਜੋਗ

"...ਸੰਗਤਿ ਧਰਮਸਾਲਿ ਆਵਦੇ ਰਹਣਾ ਆਰਤੀ ਸੋਹਲਾ ਕਰਣਾ .."

੨੬ ਸਤਿਗੁਰੂ
 ਬੀਬਾਤੁ ਦਰਿਆਸੀ ਓਦੀਸਾ ਸਿਧਾਂਤੁ ਏਕਾਦਸ਼ ਇਰੀਜਸੁ
 ਰਈਸ ਗਤਈ ਜੁਗੀਤਈ ਨਿਤਧਨੁ ਸਾ ਬਡ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣੁ ਏਕੁ
 ਸਭੇਟ ਰਈ ਬੇਠੇ ਓਤੋ ਜੀ ਸਾਸਾ ਜੁਤੀ ਤਜੁ ਮਿਤੁ ਜਸਤੋ ਸਾਸੀ ਗੁਰੂ
 ਜੀਉ ਦੀਯੁ ਸਾਹਿਬੁ ਨਿਤਲੁ ਤੇਹੁ ਸੰਗਤਿ ਦੀਬਾਤੁ ਵੀਕੈ ਗਲੇ
 ਗਤਦਾ ਗੁਰੂ ਜਗਾਨੈ ਗਲੇ ਸਾਸਾ ਸਾਸੁ ਪੁਰੋਤੋ ਨੇਤੋ ਜੇਦੇ ਗਤਦੇ
 ਬੰਦੁਤ ਧਰਮ ਸਾਚਾ ਏਹਾਨ ਸਾਨਤੀ ਸੋਲਾ ਕਰਣ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀਓ
 ਦੀਯੋ ਗੀਯੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸੰਗਤਈ ਬਾਤੁ ਵੀਕੈ ਗਤੁ ਸਾਧੁ ਆਖਿ ਆਖਿ

[ਸਿੱਖ ਰੋਡਰੋਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੬

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕਿਸ਼ਨ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਅਣੀ ਰਾਇ ਭਾਈ ਜਸ
 ਭਾਈ ਰੰਗਾ ਭਾਈ ਹਜ਼ੂਰੀ ਭਾਈ ਨਿਹਚਲੁ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਦੀ ਤੁ
 ਸਾ ਭੇਟ ਭਾਈ ਬਠੇ ਹਥਿ ਭੇਜੀ ਸੀ ਸੋ ਪਹੁਤੀ ਹਜ਼ੂਰਿ ਮੁਜਰਾ ਹੋਆ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
 ਜੀਉ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ ਸੰ
 ਗਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਰੁਜਗਾਰੁ ਕਰੇਗਾ ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋਨਗੇ ਭੇਜਦੇ ਰਹਣਾ ਭੇਟ
 ਸੰਗਤ ਧਰਮਸਾਲ ਆਵਦੇ ਰਹਣਾ ਆਰਤੀ ਸੋਹਲਾ ਕਰਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ
 ਦੀ ਖਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਦੀ ਬਾਹੁੜੀਕਰੇਗਾ ਤੁਸਾ ਉਪਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ॥

੭

ੴ ਗੁਰਸਤਿ

ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ
 ਪੁਰਖ ਨਿਰਭਉ
 ਨਿਰਵੈਰ ਅਕਾਲ
 ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ
 ਸੈਭੇ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ

ਨੀਸਾਣੁ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ

੧੭੨੮ ਬਿ. ਭਾਦੋਂ ੧੦ (੧੧ ਅਗਸਤ, ੧੬੭੧ ਈ.) ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ

[ਸਿੱਖ ਰੰਫਰੋਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ]

੮

ਨੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਕੀ ਜੋਗ

"ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਦੀਵਾਲੀ ਨੋ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ।

ਪਟਣ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ।

[ਸਿੱਖ ਰੋਵਰੋਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀਅਮਿਤਸਰ]

੮

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਦੀ
ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ ਸੰਗਤ ਦਾ
ਗੁਰੂ ਰੁਜਗਾਰੁ ਕਰੇਗਾ ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ
ਹੋਨਗੇ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਦੀਵਾ
ਲੀ ਨੋ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ਜੋ
ਸਿਖ ਦਰਸਨਿ ਆਵਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗੁ
ਪਟਣ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾ
ਲਸਾ ਹੋ ਗੁਰੂ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦੇਗੁ ਭਾਈ ਬਠਾ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋ ਜੁ ਆਖੇ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਨਣਾ ਬਾਹੁੜੀ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ
ਪਟਣ ਦੀ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ ਸੰਗਤ ਦਾ ਗੁਰੂ
ਰੁਜਗਾਰੁ ਕਰੇਗਾ ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋਨਗੇ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ
ਦੀਵਾਲੀ ਨੋ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ਜੋ ਸਿਖ ਦਰਸਨਿ ਆਵਗੁ
ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗੁ ਪਟਣ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦਾ ਖਾਲ
ਸਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਨੋ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦੇਗੁ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ ਜੁ ਆਖੇ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਨਣਾ ਖੁਸੀ ਹੈ

ੴ

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਜੋਗੁ

"...ਭਾਈ ਕਲਿਆਨ-ਦਾਸੁ ਦਾ ਹਰਿ ਭਾਂਤਿ ਖਸਮਾਨਾ ਕਰਣਾ.."

[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]

ੴ

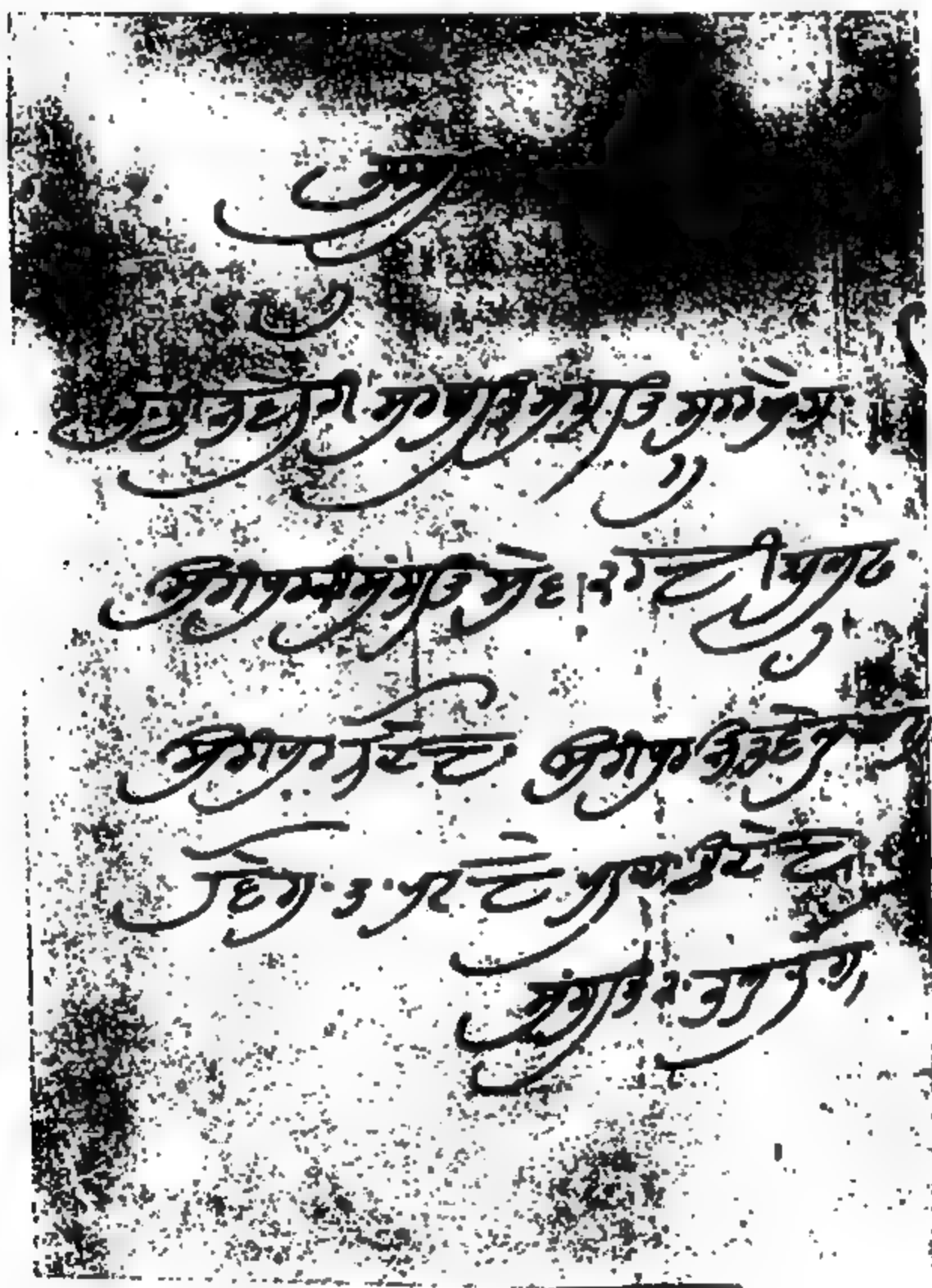
ਗੁਰੂ ਸਤਿ

ਭਾਈ ਜਵੇਹਰਿ ਮਲੁ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਕੀ ਗੁ
ਰੂ ਰਖੈਗਾ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਿ ਦਾਸੁ ਹਜ਼ੂਰਿ ਆਇਆ ਸੰਗ
ਤਿ ਕਾ ਮੁਜਰਾ ਦਿਤਾ ਭਾਈ ਕਲਿਆਨ ਦਾਸੁ ਦਾ ਹਰਿ ਭਾਂਤਿ
ਖਸਮਾਨਾ ਕਰਣਾ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਏ

ਨੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਹੁਕਮ, ਭਾਈ ਜਵੇਹਰੀ

ਸੰਗਤ (ਬਨਾਰਸ) ਜੋਗੁ

"...ਸਿਰੀਧਰ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ਅਲੂਫਾ...ਦੇਣਾ..."

[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]

੧੦

ਗੁਰੂ ਸਤਿ

ਭਾਈ ਜਵੇਹਰੀ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਰਖੈਗਾ
ਸਿਰੀਧਰ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ਅਲੁਫਾ
ਸਿਰੀਧਰ ਨੋ ਦੇਣਾ ਸਿਰੀਧਰ ਜਿਤ ਵੇਲਾ ਚੰਗਾ
ਹੋਵੇਗਾ ਤਾ ਪਟਣੇ ਪਹੁਚਾਇ ਦੇਣਾ
ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਗਾ

ਨੋਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਜੰਗ

“...ਕਾਰਬਾਰ ਲੋਚ ਕੇ ਸੰਗਤਿ ਭਾਈ ਜਵੇਹਰੀ ਨੋ ਦੇਣੀ...ਜਵੇਹਰੀ
ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਪਾਸੋਂ ਪਹੁਚਾਵੇਗਾ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁਚੇਗੀ...”

[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]

੧੧

ੴ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ।

ਗੁਰਸਤਿ

ਭਾਈ ਜਵੇਹਰੀ ਭਾਈ ਕਿਰਪਾਲ ਦਾਸ ਭਾਈ ਜਟਮਲੁ
ਭਾਈ ਰਾਮਾ ਜਾਦੋ ਘਾਸੀ
ਭਾਈ ਕਲਿਆਨ ਦਾਸ ਭੋਤੀ ਸੇਠ ਭਾਈ ਬਾਬੂ ਰਾਇ
ਭਿਖਾਰੀ ਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਦਲਪਤਿ ਦਾਸ ਹੀਰਾ ਮੰਨ ਦੁਰਗ ਦਾਸ
ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਰਘੁਨਾਥ ਮਹਾਂਨੰਦ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਕੀ
ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਕਾਰਬਾਰ ਲੋਚ ਕੇ ਸੰਗਤਿ ਭਾਈ ਜਵੇਹਰੀ ਨੋ ਦੇਣੀ
ਜਵੇਹਰੀ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਪਾਸ ਪਹੁਚਾਵੇਗਾ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁਚੇਗੀ
ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਗੁ ਸੇਵਾ ਕੀ ਵੇਲਾ ਹੋ

੧੨

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ
ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਰਾਮਰਾਇ ਜੋਗੂ

"...ਕੂਚ ਕੀਏ ਹਮ ਕੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੋਏ ਹਹਿ ਰਾਜੇ ਜੀ ਕੇ ਕੂਚ ਕੀਏ ਸਾਤ ਰੋਜ਼
ਹੁਏ ਹੇ...ਰਾਤ ਰਾਤ ਕਰਿ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਿਤਾਬੀ ਸਾਬ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ਆਇ ਪਹੁਚਣਾ...
ਢੀਲ ਪਾਉ ਘੜੀ ਕੀ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ..."

[ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਾਹ-ਮੁਕਾਮ ਤੋਂ]

[ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾਂ ਸ਼ਹਿਰ]

੧੨

ਹਮ ਤੁਮਾਰਾ ਬੇਨੇ ਰਾਹ ਦੇ
ਖਦੇ ਹਾ ਬਹੁਤ
ਸਿਤਾਬ ਆਵਣਾ
ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ

੧ ਓ ਗੁਰੂ ਸਤਿ

ਭਾਈ ਦਿਆਲਦਾਸੁ ਭਾਈ ਰਾਮਰਾਇ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰੀ ਭਾਈ ਭੋਡਮਲ
ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ
ਕੂਚ ਕੀਏ ਹਮ ਕੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੋਏ ਹਹਿ ਰਾਜੇ ਜੀ ਕੇ ਕੂਚ ਕੀਏ ਸਾਤ ਰੋਜ
ਹੁਏ ਤੇ ਤੁਮਾਰੇ ਵਾਸਤੇ
ਹਮੇ ਨੇ ਮੁਕਾਮ ਕੀਏ ਹੈ ਰਾਤ ਰਾਤ ਕਰਿ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਿਤਾਬੀ ਸਾਬ ਹਮਾਰੇ
ਪਾਸ ਆਇ ਪਹੁਚਣਾ
ਦਉੜਨ ਵਾਲਾ ਕੋਸਾ ਕਰਿ ਕੇ ਆਠ ਪਹਰ ਮੇ ਆਇ ਪਹੁਚਣਾ ਵੀਲ ਪਾਉ
ਘੜੀ ਕੀ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ।

ਨੋਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣਾ ਦੇ ਨਾਮ

“...ਅਸੀਂ ਪਰੈ ਰਾਜੇ ਜੀ ਕੇ ਸਾਥ ਗਏ ਹਾਂ...

ਕਬੀਲਾ ਹਮੇ ਪਟਣੇ ਮੇ ਛੱਡਾ ਹੈ... ਕੋਈ ਅਵਲ ਹਵੇਲੀ ਹੰਦੇ ਥਡੀ .

ਤਿਸ ਮੇ ਕਬੀਲੇ ਹਮਾਰੇ ਰਖਣੇ...”

[ਗੁਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਸ਼ਹਿਰ]

੧੩

ਕੋਈ ਅਵਲ ਹਵੇਲੀ
ਹੋਵੇ ਬਡੀ ਹੋਵੇ ਤਿਸ ਮੇਂ
ਕਬੀਲੇ ਹਮਾਰੇ ਰਖਣੇ
ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਰੁਜਗਾਰ ਮੇਂ
ਬਰਕਤਿ ਕਰੇਗਾ ਸੇਵਾ
ਕੀ ਵੇਲਾ ਹੈ

ਗੁਰੂ ਸਤਿ

ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸੁ ਭਾਈ ਰਾਮਰਾਇ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰੀ ਭਾਈ ਚੈਨਸੁਖ
ਭਾਈ ਮਿਹਰਚੰਦ ਭਾਈ ਸੱਭ ਚੰਦੁ
ਭਾਈ ਜੇਠਮਲੁ ਭਾਈ ਡੇਡਮਲੁ ਭਾਈ ਪਹਲਾਦ ਦਾਸੁ ਭਾਈ ਬੇਸੀ
ਭਾਈ ਮੁਰਲੀਧਰੁ ਭਾਈ ਰਾਘੋ ਦਾਸੁ ਭਾਈ ਦੀਨਾ ਨਾਥ
ਭਾਈ ਮੋਹਨਦਾਸੁ ਭਾਈ ਪਰੀਤਮਦਾਸੁ ਭਾਈ ਨੰਦ ਕੁਆਰ ਭਾਈ ਮਿਹਰਚੰਦੁ
ਭਾਈ ਪਰਾਨ ਨਾਥ ਭਾਈ ਮੁਰਲੀਧਰ ਭਾਈ
ਸਿੰਘਾ ਭਾਈ ਸਦਾਨੰਦ ਭਾਈ ਕਲਵਨੈਨ ਭਾਈ ਰਾਮਰਾਇ ਭਾਈ ਲਾਲਮੰਨ
ਭਾਈ ਛਬੀਲ ਦਾਸੁ ਭਾਈ ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ
ਭਾਈ ਅਮਾਲੀਆ ਭਾਈ ਕਿਰਪਾਲੁ ਭਾਈ ਬੈਜਨਾਥੁ ਭਾਈ ਸੰਗਤਿ ਦਾਸੁ
ਭਾਈ ਭਬਰ ਸਿੰਘ ਬੇਬੇ ਪੇੜੀ ਬਾਈ
ਭਾਈ ਰਾਮਚੰਦ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸੁ ਗੁਜਰਮਲੁ ਭਾਈ ਜਗਦੇਉ
ਭਾਈ ਭੋਜਰਾਇ ਭਾਈ ਦਲਪਤ ਦਾਸੁ ਭਾਰਾ ਦਰੀਆ
ਚਿੰਤਾ ਬਿੰਦਰਾਬਨ ਪਰਾਨ ਨਾਥ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣੇ ਕੀ ਸੂਬੇ ਕੀ ਗੁਰੂ
ਰਖੇਗਾ ਜਿਨ ਸਿਖ ਵਾਹਗੁਰੂ
ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕੇ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ ਅਸੀ ਪਰੇ ਰਾਜੇ ਜੀ ਕੇ ਸਾਥ
ਗਏ ਹਾਂ ਕਬੀਲਾ ਹਮੇ ਪਟਣੇ
ਮੇ ਛੋਡਾ ਹੈ ਜਿਨ ਸਿਖ ਵਾਹਗੁਰੂ ਕੀਆ ਹੈ ਤਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ਪੇਸੇ ਕੀ
ਮੁਹਰ ਥਾਇ ਪੜੇਗੀ ਸੰਗਤ
ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ਜੁ ਸਿਖ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗਾ ਤਿਸ ਕੇ ਰੁਜਗਾਰ ਮੇਂ ਬਰਕਤਿ
ਹੋਵੇਗੀ ਸੇਵਾ ਕਾ ਵਖਤ ਹੈ

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਕੀ ਤੇ ਸੂਬੇ ਕੀ ਜੋਗ

"...ਪਿਛੇ ਕਾਰ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਪਾਸ ਭੇਜੀ ਥੀ ਸਭ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁੰਚੀ
ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਕਹੇ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਕਰਿ ਮੰਨਣਾ..."

[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]

੧੪

ਦਾਸ ਕਹੇ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਕਾ
 ਹੁਕਮ ਕਰਿ ਮਨਟਾ ਅਗੇ
 ਜਿਸ ਸਿਖ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਵਿਤ
 ਕੀ ਕਉਡੀ ਹੋਵੇ ਕਾਰ ਭੇਟ
 ਸਭ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ
 ਪਾਸ ਪਹੁਚਾਵਣੀ ਸੰਗਤ ਕੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ
 ਵਿਚਿ ਗੁਰੂ ਬਰਕਤਿ ਕਰੇਗਾ

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਗੁਰੂ ਸਤਿ

ਭਾਈ ਜਵੇਹਰ ਮਲੁ ਮਸੰਦ ਭਾਈ ਕਿਰਪਾਲ ਦਾਸ ਭਾਈ
 ਜਟਮਲ ਭੇਤੀ ਸੇਠ ਭਾਈ ਕਲਿਆਨ ਮਲ ਭਾਈ ਮਹਾਨੰਦੁ
 ਭਾਈ ਬਾਬੂ ਰਾਇ ਭਾਈ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ ਦ
 ਲਪਤਿ ਦਾਸ ਭਾਈ ਰਾਮਾਨੰਦ ਭਾਈ ਮਾਨਜੀ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ
 ਫਾਗੂ ਸਾਹ ਭਾਈ ਬਾਲ ਕਿਸਨ ਭਾਈ ਛੁਟਮਲ ਭਾਈ ਮਨੀ
 ਰਾਮ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਕੀ ਬਨਾਰਸ ਕੇ ਸੂਬੇ ਕੀ ਗੁਰੂ
 ਸੰਗਤ ਕੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ ਪਿਛੇ ਕਾਰ ਭਾਈ ਦਿਆਲ
 ਦਾਸ ਪਾਸ ਭੇਜੀ ਥੀ ਸਭ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁਚੀ ਭਾਈ ਦਿਆਲ

੧੫

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ
ਆਦਿ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣਾ ਜੋਗੁ

“...ਅਸਾਂ ਮੁਗ਼ਰ ਛਾਵਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ...

ਭਾਈ ਜੀ ਪਰੇ ਕੇ ਜੁ ਤੁਮਾਰੇ ਸੂਬੇ ਕੇ ਮਸੇਦ ਹਨਿ

ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਪਰੇ ਕੀ ਲੋ ਕੇ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ..”

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੧੫

ੴ ਗੁਰੂ ਸਤਿ

ਭਾਈ ਦਿਆਲਦਾਸੁ ਭਾਈ ਰਾਮੇਰਾਇ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰੀ ਭਾਈ ਚੰਨਸੁਖੁ
 ਭਾਈ ਮਿਹਰਚੰਦ ਸੰਭਾਚੰਦ ਭਾਈ ਜੈਨ ਮਲੁ ਭਾਈ
 ਡੇਡਮਲੁ ਭਾਈ ਨੰਦਕੁਆਰ ਭਾਈ ਪਹਲਾਦ ਦਾਸ ਭਾਈ ਬੰਸੀ ਭਾਈ ਮੁਰਲੀ
 ਭਾਈ ਪਰੀਤਮਦਾਸੁ ਭਾਈ ਰਾਘੋ
 ਦਾਸੁ ਭਾਈ ਮੋਹਨ ਦਾਸੁ ਬੇਬੇ ਪੇੜੀਬਾਈ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸਿਖਾ ਕੈ ਮਨੋਰਥੁ
 ਗੁਰੂ ਪੂਰੇਗਾ ਭਾਈ
 ਜੀ ਅਸਾ ਮੁੰਗੋਰ ਛਾਵਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀ ਵੇਲਾ ਹੈ
 ਭਾਈ ਜੀ ਪਰੇ ਕੇ ਜੁ ਤੁਮਾਰੇ ਸੁਬੇ

ਕੇ ਮਸੰਦ ਹਨਿ
 ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਪਰੇ ਕੀ
 ਲੈ ਕੇ ਦਰਸਨਿ ਆ
 ਵਣਾ ਜੇ ਸਿਖ ਆਵੈਗਾ
 ਤਿਸ ਕਾ ਰੁਜਗਾਰ ਹੋਗ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀ ਵੇਲਾ ਹੈ
 ਭਾਈ ਦਿਆਲਦਾਸੁ ਕਹੈ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮ ਕਰਿ ਮਨਣਾ
 ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰੁਜਗਾਰ ਕਰੇਗਾ ਅਉਰ ਭਾਈ ਜੀ
 ਸਹਜਾਦਪੁਰ ਕੇ ਡੇਰੇ ਕੇ ਖੇਮੇ ਕੇ ਵਾਸਤੇ
 ਲਿਖਿਆ ਚਾਹਤੇ ਹਹਿ
 ਜਿਉ ਤੁਮ ਕਹਿ ਭੇਜਹ
 ਤਿਉ ਹਮ ਹੁਕਮ ਨਾਵਾ ਸੰਗਤਿ
 ਕੇ ਲਿਖਹ ਦੋ ਕੌੜੀਆ ਪਗਾ
 ਬਿਹਾਰ ਕੀ ਭੇਜਣੀ
 ਏਕ ਕੌੜੀ ਪਗਾ ਕੀ
 ਚਾਲੀਸ ਰੁਪਯੇ
 ਕੀ ਭੇਜਣੀ
 ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਰੁਜਗਾ
 ਰੁ ਹੋਗੁ

੧੬

ਨੈਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਕੇ
ਸੂਬੇ ਕੀ ਜੋਗੁ

.....ਕਾਰਬਾਰ ਹੋਵੇ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਪਾਸ ਪਹੁਚਾਵਣੀ
...ਮੁਗ਼ਰ ਛਾਵਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ ਸਿਖ ਦਰਸਨ ਕੇ ਆਵੇਗਾ ਤਿਸ ਕੇ
ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ....

| ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਤੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ |

ੴ

ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਭਾਈ ਦਿਆ
ਲ ਦਾਸ ਪਾਸ ਪਹੁਚਾਵਟੀ
ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁਚੇਗੀ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਭਲਾ
ਹੋਗੁ
ਮੁਕੋਰ ਛਾਵ
ਟੀ ਹੋਈ ਹੋ ਜੋ ਸਿਖ ਦਰਸ
ਨ ਕੋ ਆਵੇਗਾ ਤਿਸ ਕੇ ਮਨੋ
ਰਥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ

ਗੁਰੂ ਸਤਿ

ਭਾਈ ਜਵੇਹਰ ਮਲ ਭਾਈ ਭੇਤੀ ਸੇਠ ਭਾਈ ਕਿਰਪਾਲ ਦਾਸ
ਭਾਈ ਜਟ ਮਲ ਭਾਈ ਕਲਆਨ ਮਲ ਭਾਈ ਬਾਬੂ ਮਨੀ
ਭਿਖਾਰੀ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਮਾ ਜਾਦੋ ਘਾਸੀ
ਕੋਕਾ ਮਾਨਾ ਬਾਲਕਿਸਨ ਸੁਖਦੇਉ ਫਗੂਸ਼ਾਹ
ਛੁਟਮਨ ਰੂਪ ਨਰਾਇਣ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ
ਬਨਾਰਸ ਤੋ ਸੂਬੇ ਕੀ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਕਾਰਬਾਰ ਹੋਵੇ

੧੭

ਨੋਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣੇ ਦੀ ਜੋਗ

" ਅਸੁਨ ਕੋਚ ਹੈ । ਸਤਗੀ ਰੁਪਯਾਂ ਕੀ ਵਸਤ ਲਿਖੀ ਹੈ ਭੇਰੇ ਕੇ
ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਭੇਜਣੀ..."

।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ।

੧੭

ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ
 ਕਰੇਗਾ ਅਸੁਨ ਕੋਚ ਹੈ ਸਤਰੀ ਰੁਪਯਾ ਕੀ
 ਵਸਤ ਲਿਖੀ ਹੈ ਡੇਰੇ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦੇ
 ਹੀ ਵਸਤ ਭੇਜਣੀ ਸਿਤਾਬੀ ਸਾਥ ਡੇਰਾ ਤਯਾਰ ਹੈ
 ਟਾ ਹੈ ਸੰਗਤਿ ਸਰਬਤ ਲੋ ਕੇ ਭਯਾ ਜੀ
 ਤੁਮ ਦਰਸਨ ਕਰ ਜਾਣਾ
 ਸਿਤਾਬ ਆਵਣਾ
 ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰੁਜਗਾਰ ਮੇ
 ਬਰਕਤਿ ਕਰੇਗਾ
 ਪਟਣਾ ਗੁਰੂ
 ਕਾ ਘਰੂ ਹੈ

ਗੁਰੂ ਸਤਿ

ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸੁ ਭਾਈ ਰਾਮਰਾਇ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰੀ ਭਾਈ ਚੈਨਸੁਖ
 ਭਾਈ ਮਿਹਰਚੰਦ ਭਾਈ ਸੁਭਾ ਚੰਦ
 ਭਾਈ ਜੇਠਮਲੁ ਭਾਈ ਡੇਡਮਲੁ ਭਾਈ ਰਾਘੋਦਾਸੁ ਭਾਈ ਪਹਲਾਦ ਦਾਸੁ
 ਭਾਈ ਮੋਹਨ ਦਾਸੁ ਭਾਈ ਨੰਦ ਕੁਆਰ
 ਭਾਈ ਪਰੀਤਮਦਾਸੁ ਭਾਈ ਘਨਿਸਿਆਮੁ ਜਗਮੰਨੁ ਮੁਰਲੀਧਰ ਭਾਈ ਬੰਸੀ
 ਭਾਈ ਮੁਰਲੀ ਭਾਈ ਸਿੰਘਾ
 ਸਦਾਨੰਦ ਕਵਲਨੰਨ ਰਾਮਰਾਇ ਲਾਲਮੰਨ ਛਬੀਲਦਾਸੁ ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ
 ਅਮਾਲੀਆ ਫੇਰੂ ਕਿਰਪਾਲ
 ਸੰਗਤਿ ਦਾਸ ਬੈਜਨਾਥ ਭਬਰ ਸਿੰਘ ਭਗਵਾਨੁ ਗੁਜਰਮਲ ਪੇੜੀ ਬਾਈ
 ਰਾਮਚੰਦ ਦੀਨਾਨਾਥ ਪਰਾਨ ਨਾਥੁ
 ਜਗਦੇਉ ਭੋਜਰਾਜ ਦਲਪਤ ਦਾਸੁ ਭਾਰਾ ਦਰੀਆ ਚਿੰਤਾ ਬਿੰਦਰਾਬਨ
 ਪਰਾਨਨਾਥ ਮਿਹਰਚੰਦ ਹੀਰਾ ਨੰਦ ਪਰਾਨਨਾਥ

ਨੈਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਜੋਗੁ

"...ਅਸੀਹ ਰੁਪਯੇ ਕਾਰ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ..."

[illegible]

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ:

੧੮

ਅਸੀਹ ਰੁਪਯੇ ਕਾਰ ਕੇ
ਪਹੁਚੇ ਅਗੇ ਕਾਰਬਾਰ ਹੋ
ਇ ਸੰਗਤਿ ਭਾਈ ਦਿ
ਅਲ ਦਾਸ ਕੇ ਲੋਚ ਕੇ ਦੇਣੀ
ਹਜੂਰਿ ਪਹੁਚੇਗੀ ਸੰਗਤਿ ਕੇ
ਹੁਜਗਾਰ ਮੇ ਬਰਕਤ ਹੋਗੁ
ਸੇਵਾ ਕੀ ਵੇਲਾ ਹੋ

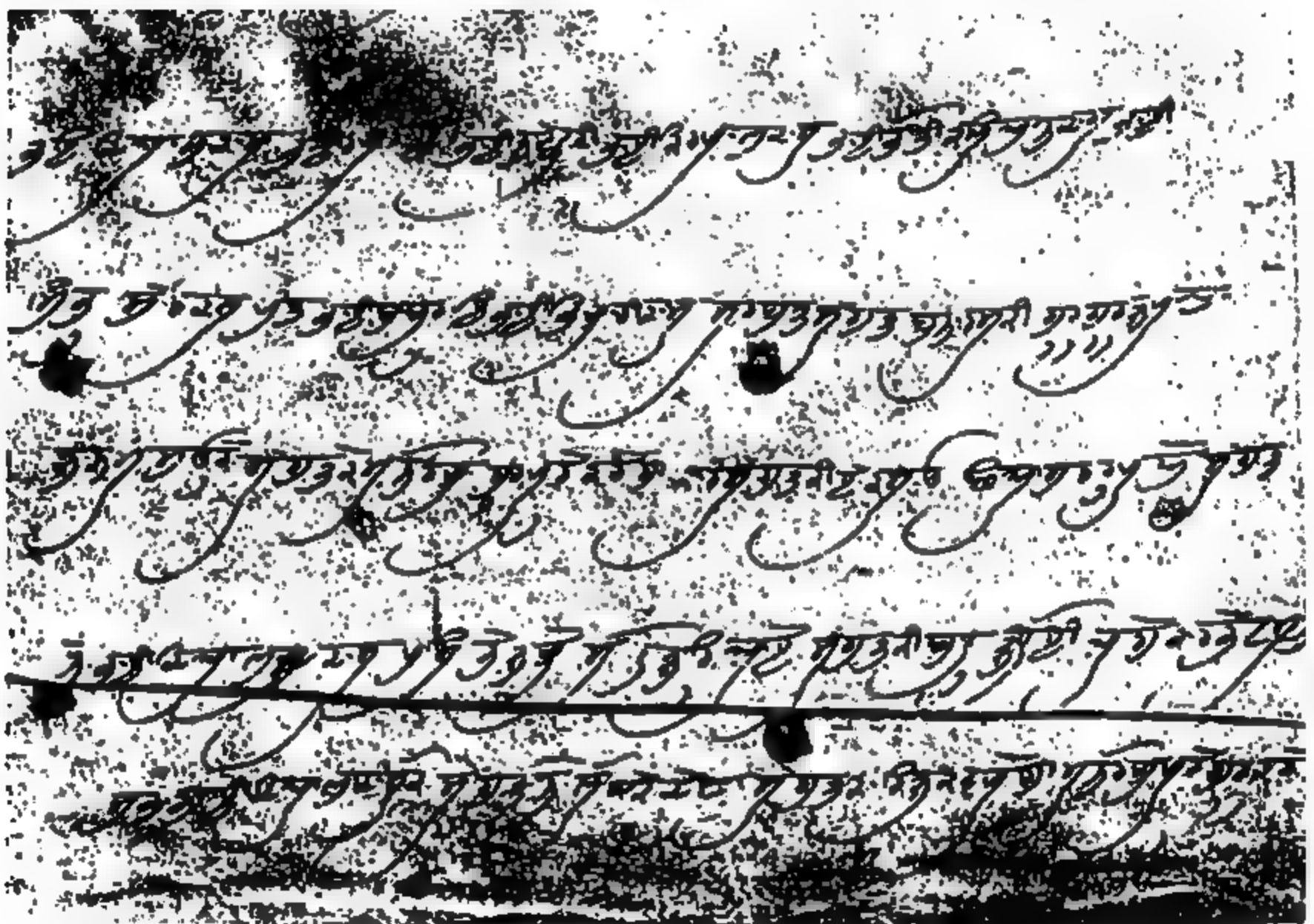
ਗੁਰੂ ਸਤਿ

ਭਾਈ ਜਵੇਹਰ ਦਾਸ ਭਾਈ ਕਿਰਪਾਲ ਦਾਸ ਭਾਈ ਕਲਿਆਨ
ਮਲੁ ਭਾਈ ਭੁੱਤੀ ਭਾਈ ਸੇਠ ਬਾਬੂ ਰਾਇ ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ
ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਮਾ ਬਾਲ ਕਿਸਨ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਫੂਟਮਲ
ਨਦਰੂਪ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਕੀ ਗਿਰਦ ਨਿਵਾਹੀ
ਕੀ ਗੁਰੂ ਰਖੰਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਉਰੇ

੧੯

ਨੋਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਜੋਗੁ

"..ਕਾਰ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਏਕ ਸਉ ਛਿਆਸਠ ਰੁਪਯੇ...ਹਜ਼ੂਰਿ ਆਏ..."

[ਗੁ. ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]

੧੯

ਗੁਰੂ ਸਤਿ

ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਭਾਈ ਰਾਮਰਾਇ ਭਾਈ ਜਵੇਹਰੀ ਭਾਈ ਕਿਰਪਾਲ ਦਾਸ
 ਭਾਈ ਭੋਤੀ ਕਲਿਆਨ ਦਾਸ ਭਾਈ
 ਸਿਭੁ ਸੇਠ ਦਲਪਤ ਭਾਈ ਬਾਬੁਰਾਇ ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ ਦਾਸ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ
 ਬਨਾਰਸ ਕੀ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ
 ਜਨਮੁ ਸਉਰੇ ਸੰਗਤ ਕੇ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ ਕਾਰ ਸੰਗਤ ਕੀ ਏਕ ਸਉ
 ਛਿਆਸਠ ਰੁਪਯੇ ਸੰਗਤ
 ਨੇ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਪਾਸਿ ਭੇਜੇ ਬੇ ਸੋ ਹਜ਼ੂਰਿ ਆਏ ਸੰਗਤ ਕੀ ਬਹੁੜੀ
 ਹੋਈ ਆਗੇ ਕਾਰਭੇਟ ਮਨਤ
 ਸਭ ਭਾਈ ਦਿਆਲਦਾਸ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਲੋਚ ਕੇ ਦੇਣਾ ਸੰਗਤ ਕਾ ਰਿਜਕ
 ਵਧੇਗਾ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਕਰੇਗਾ

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਮਿਰਜਾਪੁਰ ਜੋਗੁ

"...ਕਾਰਬਾਰ ਕਰਿ ਕੇ ਸੰਗਤਿ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਪਾਸ ਭੇਜਣੀ

ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁੰਚੀ ਪਿਛੇ ਕਾਰ ਦੀਈ ਥੀ ਸੁ ਪਹੁੰਚੀ..."

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ
ਸੰਗਤਿ ਮਿਰਜਾਪੁਰ ਜੋਗੁ
ਕਾਰਬਾਰ ਕਰਿ ਕੇ ਸੰਗਤਿ
ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਪਾਸ
ਭੇਜਣੀ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁੰਚੀ
ਪਿਛੇ ਕਾਰ ਦੀਈ ਥੀ
ਸੁ ਪਹੁੰਚੀ

[ਗੁ. ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]

੨੦

ਗੁਰੁ ਸਤਿ

ਭਾਈ ਬਾਲ ਚੰਦੁ ਭਾਈ ਹਰਕਿਸਨ ਭਾਈ ਚਤਰ ਭੋਜ
ਭਾਈ ਲਾਲੂ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਰਜਾਪੁਰ ਕੀ
ਗੁਰੁ ਰਖੈਗਾ ਕਾਰਬਾਰ ਕਰਿ ਕੇ ਸੰਗਤਿ ਭਾਈ
ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਪਾਸਿ ਭੇਜਣੀ ਹਜ਼ੂਰਿ
ਪਹੁਚੈਗੀ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਰੁਜਗਾਰ ਹੋਗ ਪਿਛੇ ਕਾਰ
ਦੀਈ ਥੀ ਸੁ ਪਹੁਚੀ

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣਾ ਜੋਗੁ
 "...ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਕੀ ਬਧਾਈ ਉਪਰਿ ਸੰਗਤਿ ਖਰਚ ਕੀਆ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਰਗਾਹ
 ਬਾਇੰ ਪਯਾ...ਸਰਪਾਉ ਭੇਜਾ ਹੈ .ਪਟਣਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਘਰੁ ਹੈ..."

[ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਸ਼ਹਿਰ]

੨੧

ਗੁਰੂ ਸਤਿ

ਭਾਈ ਦਿਆਲਦਾਸ ਭਾਈ ਰਾਮਰਾਇ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰੀ ਭਾਈ ਚੈਨਸੁਖ
 ਭਾਈ ਮਿਹਰਚੰਦ ਭਾਈ ਸੁਭਾ ਚੰਦੁ
 ਭਾਈ ਜੇਠ ਮਲੁ ਭਾਈ ਡੇਡਮਲੁ ਭਾਈ ਨੰਦਕੁਆਰ ਭਾਈ ਦੀਨ ਦਿਆਲ
 ਭਾਈ ਮਿਹਰ ਚੰਦੁ...
 ਨਾਥ ਭਾਈ ਹੀਰਾਨੰਦ ਭਾਈ ਰਾਘੋ ਦਾਸ ਭਾਈ ਪਹਲਾਦ ਦਾਸੁ ਭਾਈ
 ਬੰਸੀਧਰ ਭਾਈ ਮੁਰਲੀਧਰ .
 ਮੋਹਨਦਾਸੁ ਭਾਈ ਨੈਨਸੁਖ ਭਾਈ ਹਰਕੇਸੁ ਭਾਈ ਛਬੀਲਦਾਸ ਭਾਈ
 ਭਗਵਾਨ ਦਾਸੁ ਭਾਈ...
 ਭਾਈ ਸਦਾਨੰਦ ਭਾਈ ਘਨਿਸਿਆਮੁ ਭਾਈ ਕਵਲਨੈਨ ਭਾਈ ਰਾਮਰਾਇ
 ਭਾਈ ਮੁਰਲੀਧਰ ਭਾਈ...
 ਭਾਈ ਸਿੰਘਾ ਭਾਈ ਸੰਗਤਿ ਦਾਸੁ ਭਾਈ ਬੈਜਨਾਥ ਭਾਈ ਸੁਖਦੇਉ ਭਾਈ
 ਭਬਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ...
 ਮੁ ਭਾਈ ਜਗਮੰਨ ਭਾਈ ਛਬੀਲਦਾਸੁ ਭਾਈ ਰੂਪਨ ਭਾਈ ਲਾਲਮੰਨ ਭਾਈ
 ਅਨੰਤਦਾਸ ਭਾਈ ਸੁਫੇਰ ਚੰਦ ਭਾਈ ਨੈਨਸੁਖ ਗੁਲਾਲਚੰਦ ਬਾਲਗੋਬਿੰਦੁ
 ਭਾਈ ਭਗਤਾ ਬਿੰਦਰਾਬਨੁ...
 ਪਾਲਾ ਫੇਰੂ ਬੰਸੀਧਰ ਸੁਖਦੇਉ ਮਾਛੀ ਸੁਚਾ ਰਾਮ ਚੈਨਸੁਖ ਹੀਰਾ ਨੰਦ ਪਰਸਰਾਮੁ...
 ਮਿਤਰ ਸੈਣ ਗੰਜਮਲ ਜਗਦੇਉ ਦਲਪਤ ਦਾਸੁ ਭਾਈ ਮਲੂਕ ਦਾਸੀਆ ਚੇਤਨੁ...
 ਲਛੂਆ ਰਘੁਨਾਥ ਫਤਹਚੰਦ ਬੇਬੇ ਪੇੜੀ ਥਾਈ ਦੀਨਾਨਾਥ ਪਰਾਨਨਾਥ...
 ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣੇ ਕੀ ਜਿਨਿ ਸਿਖ
 ਵਾਹਗੁਰੂ ਕੀਆ ਹੈ ਤਿਸ ਕੇ
 ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋਵਹਿਗੇ ਗੋਬਿੰਦ
 ਦਾਸ ਕੀ ਬਧਾਈ ਉਪਰਿ ਸੰਗਤਿ
 ਖਰਚ ਕੀਆ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਰਗਹ ਥਾਇ
 ਪਯਾ ਰੁਪਯੇ ਕੀ ਮੁਹਰ ਥਾਇ ਪੜੀ
 ਪੀਛੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੋ ਥਾ
 ਇ ਪਈ ਆਗੇ ਜੁ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗਾ
 ਤਿਸਕਾ ਭਲਾ ਹੋਗੁ ਸੰਗਤ ਕੇ ਰੁਜਗਾਰ ਮੋ ਬਰ
 ਕਤਿ ਹੋਗੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸਰਪਾਉ ਭੇਜਿਆ ਹੈ
 ਪਟਣਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਘਰ ਹੈ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਗੁ

੨੨

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣੇ ਜੀ ਜੋਗੁ

"...ਕਾਰ ਭੇਟ ਕਪੜੇ ਭਾਈ ਮਿਹਰਚੰਦ ਭਾਈ ਕਲਿਆਨ ਰਾਇ ਹਥਿ
ਭੇਜੀ ਥੀ ਸੋ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁੰਚੀ... ਪਟਣਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਘਰੁ ਹੈ..."

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੨੨

ਗੁਰੂ ਸਤਿ

ਭਾਈ ਦਿਆਲਦਾਸੁ ਭਾਈ ਰਾਮਰਾਇ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰੀ ਭਾਈ ਚੈਨਸੁਖ ਭਾਈ
 ਮਿਹਰਚੰਦੁ ਭਾਈ ਸੁਭਾਚੰਦੁ
 ਭਾਈ ਜੈ ਗਿੰਘ ਭਾਈ ਚਿਮਨਾ ਭਾਈ ਲਾਲਮੰਨ ਭਾਈ ਜੇਠਮਲ ਭਾਈ ਡੇਡਮਲ
 ਭਾਈ ਪਹਲਾਦ ਦਾਸੁ ਭਾਈ
 ਬੰਸੀਧਰ ਭਾਈ ਮੁਰਲੀ ਭਾਈ ਰਾਘੋਦਾਸੁ ਭਾਈ ਸੇਠ ਛਬੀਲਦਾਸ ਭਾਈ ਪਰੀਤਮ
 ਦਾਸੁ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ
 ਭਾਈ ਪਰਾਨ ਨਾਥ ਬਖਸ਼ੀ ਮੁਰਲੀਧਰ ਭਾਈ ਹੀਰਾਨੰਦੁ ਭਾਈ ਸੰਗਤਿ ਦਾਸੁ
 ਭਾਈ ਝਬਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸੁ ਪਰ
 ਸਰਾਮ ਮੋਹਨਦਾਸੁ ਨੈਨਸੁਖ ਬਾਲਗੋਬਿੰਦੁ ਸੰਕਰਦਾਸੁ ਸਦਾਨੰਦੁ ਸੂਜਾਰਾਮੁ
 ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਗੁਜਰ
 ਮਲੁ ਸੰਕਰਦਾਸੁ ਨੰਦਲਾਲ ਛਜੁਮਲੁ ਨੰਦ ਕੁਆਰ ਭਾਈ ਜਸੋਧਾ ਨੰਦਨ
 ਮਿਹਰਚੰਦੁ ਪਰਾਨ ਨਾਥ ਬਲੀ-
 ਰਾਮ ਸਭਾਚੰਦ ਜਗਦੇਉ ਦਲਪਤਿਰਾਇ ਅਨੀਰਾਇ ਘਨਸਿਆਮੁ ਸੁਖਦੇਉ
 ਗਜਮਲੁ ਗਜੂਆ ਭਾਗੁ ਮਲ
 ਛਬੀਲਦਾਸੁ ਸੁਫੇਰਾ ਅਮਾਲੀਆ ਫੇਰੂ ਕਿਰਪਾਲਾ ਬੰਸੀ ਸੁਖਦੇਉ ਪੇੜੀ ਬਾਈ
 ਰਾਮਚੰਦ ਹਰਕੇਸੁ
 ਛਬੀਲਦਾਸ ਸੁਭਕਰਣ ਕੇਵਲਰਾਮ ਭਾਗੁ ਅਨੰਤਾ ਮਨਸੁਖ ਬਸੰਤਰਾਇ ਲਛੂਆ
 ਬਾਲਾ ਸਦਾਨੰਦ ਸਾਧੂ
 ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣੇ ਕੀ ਗੁਰ ਰਖੈਗਾ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ
 ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਉਰੇ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਕਾਰ
 ਭੇਟ ਕਪੜੇ ਭਾਈ ਮਿਹਰਚੰਦ ਭਾਈ ਕਲਿਆਨਿ ਰਾਇ
 ਹਥਿ ਭੇਜੀ ਥੀ ਸੋ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁੰਚੀ ਸੰਗਤਿ
 ਕੇ ਰੁਜਗਾਰ ਵਿਚਿ ਗੁਰੁ ਬਰਕ
 ਤਿ ਕਰੈਗਾ ਪਟਣਾ ਗੁਰੁ
 ਕਾ ਘਰੁ ਹੈ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਵੈਗਾ

੨੩

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣੇ ਕੀ ਜੋਗੁ

“...ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਕੀ ਕਰਤੀ ਹੈ ਤੁਮਾਰੀ ਸੇਵਾ ਸੰਗਤਿ ਕੀ
ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਰਗਹ ਬਾਇ ਪੜੇਗੀ ...”

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਸ਼ਹਿਰ]

੨੩

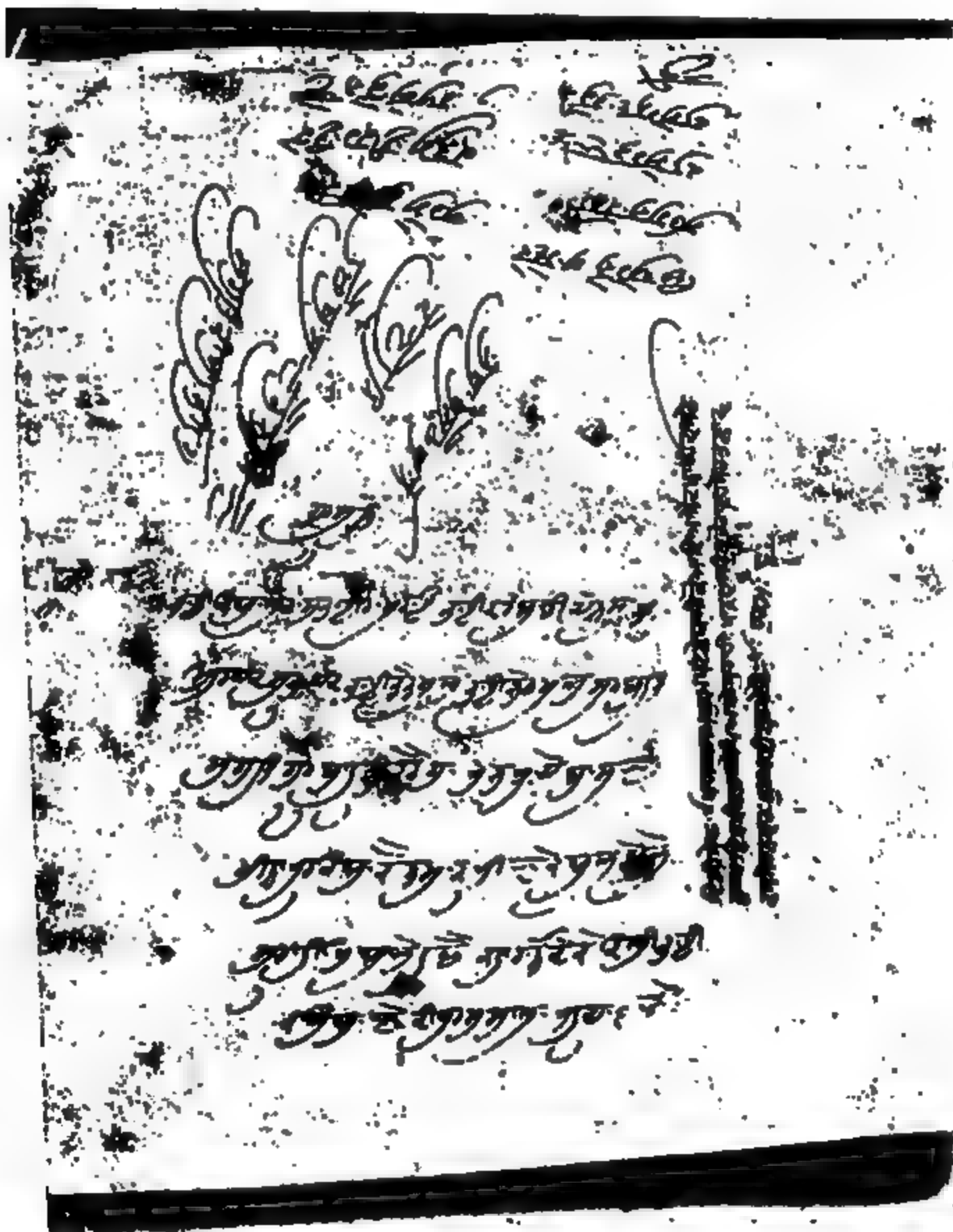
ਗੁਰ ਸਤਿ

ਭਾਈ ਦਿਆਲਦਾਸ ਭਾਈ ਰਾਮਰਾਇ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰੀ ਭਾਈ ਚੈਨ ਸੁਖ ਭਾਈ
 ਮਿਹਰਚੰਦ ਭਾਈ ਸੰਭਾਚੰਦ ਭਾਈ ਜੇਠ ਮਲੁ ਭਾਈ ਡੇਡਮਲ
 ਭਾਈ ਨੰਦਕੁਆਰ ਭਾਈ ਦੀਨਦਿਆਲ ਭਾਈ ਮਿਹਰਚੰਦ ਭਾਈ ਪਰਾਨਨਾਥ
 ਭਾਈ ਹੀਰਾਨੰਦ ਭਾਈ ਸੰਭਾਚੰਦ ਭਾਈ ਕਵਲਨੈਨ ਭਾਈ ਰਾਘ ਦਾਸੁ
 ਭਾਈ ਪਹਲਾਦ ਦਾਸੁ ਭਾਈ ਮੁਰਲੀ ਭਾਈ ਮੋਹਨਦਾਸੁ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨਦਾਸੁ
 ਭਾਈ ਹਰਜੀਮਲੁ ਭਾਈ ਸਦਾਨੰਦ ਭਾਈ ਕਵਲਨੈਨ ਭਾਈ ਰਾਮਰਾਇ
 ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਭਾਈ ਬਾਲਗੋਬਿੰਦ ਭਾਈ ਜਗਮੰਨ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਦਾਸੁ ਭਾਈ
 ਬੰਜਨਾਹੁ ਭਾਈ ਝਬਰ ਸਿੰਘ ਅਮਾਲੀਆ ਕਿਰ
 ਪਾਲ ਫੇਰੂ ਭਾਈ ਬਿੰਦਰਾਬਨ ਭਾਈ ਲਾਲਮੰਨ ਛਬੀਲਾ ਨੈਨਮੁਖ ਭਾਈ ਮੂਲਾ
 ਭਾਈ ਮਿਹਰਚੰਦ ਭਾਈ ਚੇਤਨ ਜਾਦੋ ਬੰਬੇ
 ਪੋੜੀ ਬਾਈ ਭਾਰਾ ਮਲੂਕਾ ਲਛੂਆ ਭਾਈ ਪਰਾਨਨਾਥੁ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣੇ
 ਕੀ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ
 ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸਉਹੇ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜਿਨਸਿਖ ਵਾਹਗੁਰੂ ਕੀਆ ਹੈ
 ਸਭਨਾ ਕੇ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ
 ਪਟਣਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਘਰ ਹੈ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਬਾਹੁੜੀ ਹੋਗੁ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ
 ਕੀ ਕਰਤੀ ਹੈ ਤੁਮਾਰੀ ਸੇਵਾ ਸੰਗਤਿ

ਕੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਰਗਹ
 ਬਾਇ ਪੜੇਗੀ ਸੰਗਤ
 ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਗੁ ਜੇ ਪਰੇ ਤੇ ਭਾਈ
 ਰਾਜਾ ਦੇ ਪਾਸ ਤੇ ਡੇਰਾ ਆਇਆ ਹੋਵੇ
 ਤਾ ਭੇਜਣਾ ਇਕ ਸੁਹੇਲਾ ਤਿਨ ਕਨਾਤਾ
 ਇਕ ਸੇਹਤਖਾਨਾ ਖਾਸੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ
 ਤਿਨ ਕਨਾਤਾ ਇਕੁ ਕਲੰਦਰੀ ਰਸੋਇ
 ਨੇ ਭੇਜਣੀ ਇਕੁ ਰਾਵਟੀ ਪੰਜ
 ਗਜੀ ਹੋਰ ਭੇਜਣੀ
 ਅੰਦਰ ਦਾ ਡੇਰਾ ਕਨਾਤਾ ਹੋਰ ਸਾਜ
 ਭਾਈ ਮਲੂ ਮਿਹਰੇ ਕੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਣਾ
 ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ
 ਪਟਣਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਘਰ ਹੈ

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਹੁਕਮ
ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਭਾਈ ਰਾਮਰਾਇ ਜੋਗ

"...ਪੰਜ ਖਾਚੇ ਬਾਸਣ ਮੀਨਾਪੁਰ ਕਿਆ ਕੇ... ਦਿਲੀ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣੇ ਦੀ
ਧਰਮਸਾਲਾ ਪਹੁਚਾਵਣੇ ਨਵਾਬ ਸੈਫ ਖਾਂ ਨੇ ਦੱਤੇ ਹਨ..."

।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ।

੨੪

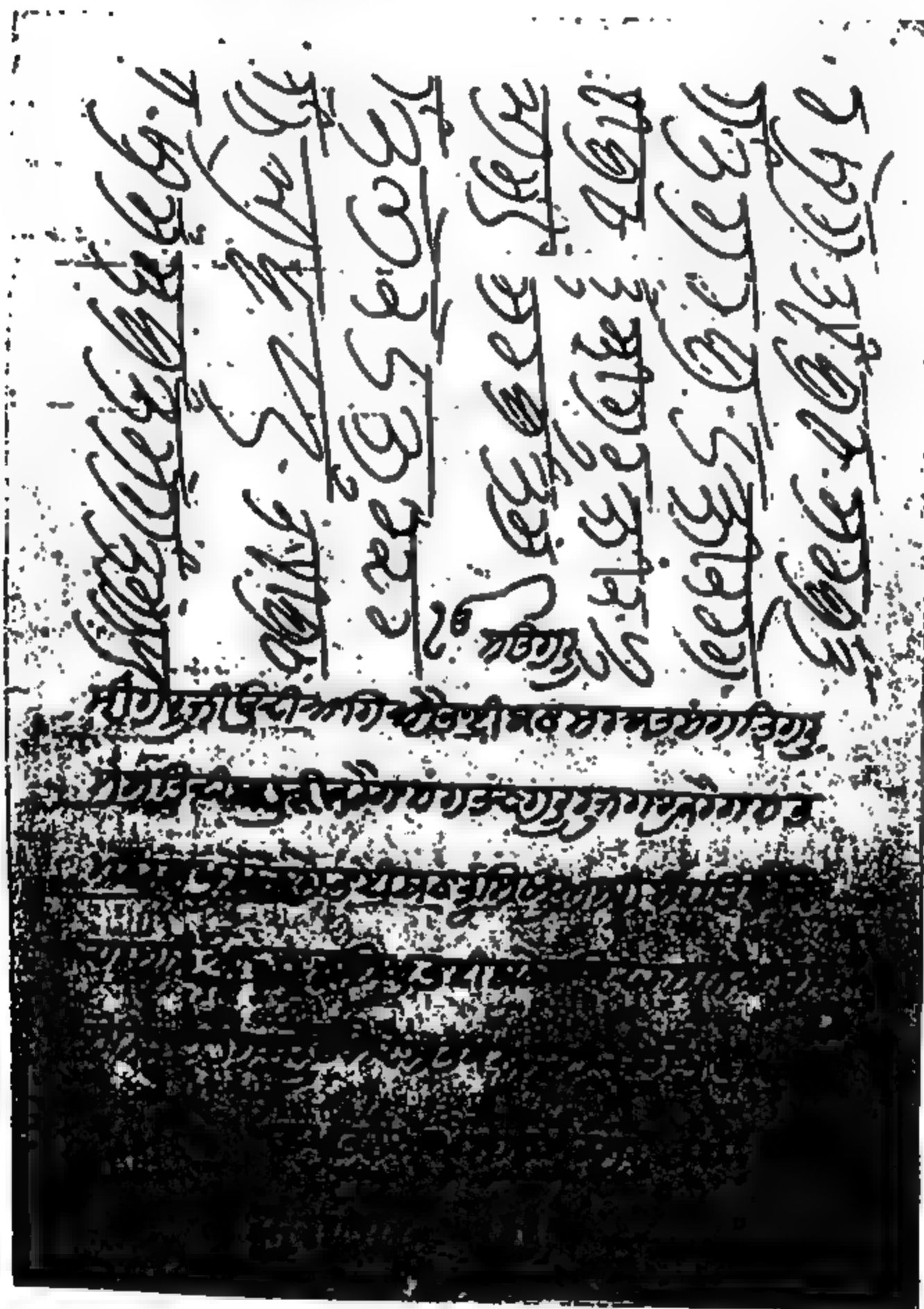
ਗੁਰੂ ਸਤਿ

ਭਾਈ ਦਿਆਲਦਾਸੁ ਭਾਈ ਰਾਮਰਾਇ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰੀ ਚੈਨਸੁਖ
ਮਿਹਰਚੰਦੁ ਸੁਭਾਚੰਦ ਭਾਈ ਡੇਡਮਲ ਭਾਈ ਜੇਠਮਲ ਸਰਬਤਿ
ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਹੜੀ ਕਰੈਗਾ ਪੰਜ ਖਾਂਚੇ ਬਾਸਣਾ...
ਸੁਰਾਹੀ ਪਿਆਲੇ ਹਛੈ ਕਹਾਰਾਂ ਨੋ ਦੇ ਕੇ ਦਿਲੀ ਭਾਈ
ਕਲਿਆਣੇ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਪਹੁਚਾਵਣੇ

ਨਬਾਬ ਸੈਫ ਖਾਂ ਨੋ
ਦੇਣੇ ਹਨਿ
ਹਛੈ ਬਾਸਣ ਭੋਜਣੇ
ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਬਾਹੜੀ ਹੋਗੁ
ਛਿਅ ਰੇਜੇ ਖਾਰਵੇ ਕੇ
ਸਉ ਗਜਾ ਕੋਰਾ
ਦਹਸੇਰ ਤਣਾਵਾ
ਦਹਸੇਰ ਨਵਾਰ ਭੇ
ਜਣੀ
ਧਰਮੇ ਕੀ
ਕੁੜਮਾਈ ਕਰਾਇ ਕੇ
ਰੁਪਯੇ ਭੋਜਣੇ

ਨੈਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਜੋਗੁ

"...ਭਾਈ ਬਠਾ ਤੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਸਹਿ
ਸੰਗਤਿ ਲੈ ਕੇ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ..."

[ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੨੫

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

[ਗੁਰੂ] ਰਖੇਗਾ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸਰਬਤਿ
 [ਸੰ] ਗਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ
 [ਭਾ] ਈ ਬਠਾ ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਪੁ
 [ਤ] ਅਸਹਿੰ ਸਰਬਤਿ ਸੰ
 [ਗ] ਤਿ ਲੇ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰਿ ਦਰ
 ਸਨਿ ਆਵਣਾ ਭਾਈ ਬਠਾ
 [ਆ] ਖੇ ਸੋ ਸ੍ਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੰਨਣਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ
 ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਰੁਜਗਾਰੁ ਕਰੇਗਾ ਸਭ
 ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋਨਗੇ ਭਾਈ ਬਠਾ ਤੂੰ ਸਿਖ ਅਸਹਿ ਸੰਗਤਿ ਲੈ ਕੇ
 ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ਜੁ ਸਿਖ ਭਾਈ ਬਠੇ ਨਾਲਿ ਦਰਸਨਿ ਆਵਗੁ
 ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ ਗੁਰੂ ਓਸ ਦੇ ਸਭ ਕੰਮ ਰਾਸਿ ਕਰੇਗਾ ਭਾਈ ਬਠਾ
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ ਆਖੇ ਸੁ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੰਨਣਾ
 ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਕਿਰਤਿ ਵਿਚਿ ਬਰਕਤਿ ਕਰੇਗਾ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਹੁਗੇ

੨੬

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸਰਬਤਿ
ਸੰਗਤਿ ਦਰਸਨ ਆਵਣਾ
ਜੋ ਆਵਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗੁ
ਭਾਈ ਬਠਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਪੁਤ੍ਰ
ਹੈ ਜੁ ਆਖੇ ਸੋ ਸੰਗਤਿ ਮਨਣਾ

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਜੋਗ
 "...ਭਾਈ ਬਠਾ ਤੁਸਾ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ..."

[ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੨੭

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ
ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ਜੁ ਆਵੇਗਾ
ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗੁ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਕਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ ਜੁ ਆਖੇ ਸੁ ਸੁ
ਬਡਿ ਸੰਗਤਿ ਮੰਨਣਾ ਪਟਣ
ਕੀ ਸੁਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਈ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਬਾਹੁੜੀ
ਕਰੇਗਾ ਸੰਗਤ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰੁਜਗਾਰੁ ਕਰੇਗਾ ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋਨਗੇ ਭਾਈ ਬਠਾ ਤੁਸਾ
ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ਜੋ ਸਿਖ ਭਾਈ ਬਠੇ ਨਾਲਿ ਦਰਸਨਿ ਆਵਗੁ ਗੁਰੂ ਓਸ ਦੇ
ਸਭ ਕੰਮ ਰਾਸਿ ਕਰੇਗਾ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ ਆਖੇ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦਾ ਹੁਕਮੁ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣਾ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਵਿਚ ਬਰਕਤਿ
ਕਰੇਗਾ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਨੋ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦੇਗੁ ਪਟਣ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਸਭ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਤੁਸਾ ਉਪਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰੇਗਾ ਦਰਸਨਿ
ਆਵਣਾ

ਨੋਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਬਠੇ ਜੋਗ

"ਭਾਈ ਬਠਾ ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਸਹਿ...

ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਲੈ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰਿ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ..."

ਸ੍ਰੀਗੁਰੂਜੀਉਦੀਅਗਿਆਨੋਤਈਬਠਸਾਬਤਲੰਗਤਿਗੁਰੂ
ਸੰਗਤਿਦੀਬਪੁਨੀਕੋਗਾਂਗਤੰਗੁਰੂਜਗਦਕੋਗਾਨਰ
ਮਨੋਗਪੁਨੋਨਗੋਰਈਬਠਤੁੰਸਿਖਅਸਹਿਲੰਗਤਿਲੈਕੈ
ਯਾਨਿਅਵਣਜੁਲਿਖਤਈਬਠੇਨਾਨਿਦਾਸਨਿਆਉ
ਸੋਨਿਤਲਤੋਗੁਰੂਓਸਦੇਸ਼ਤਨੇਅਸਿਕੋਗਾਂਤਈਬਠ
ਸ੍ਰੀਗੁਰੂਜੀਉਦਪੁਤ੍ਰਤੈਅਖੈਸੋਸਾਬਤਸੰਗਤਿਮੰਨਦ
ਗੁਰੂਸੰਗਤਿਦੀਕਿਰਤਿਦਿਨਬਰਨਤਿਕੋਗਾਂਨਿਲੁਕੋਵਤੋ)

[ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੨੮

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

[ਗੁਰੂ] ਰਖੇਗਾ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸਰਬਤਿ
 [ਸੰ] ਗਤਿ ਗੁਰ ਬਾਹੜੀ ਕਰੇਗਾ
 [ਭਾ] ਈ ਬਠਾ ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਪੁ
 [ਤ] ਅਸਹਿ ਸਰਬਤਿ ਸੰ
 ਗਤਿ ਲੇ ਕੈ ਹਜ਼ੂਰ ਦਰ
 ਸਨਿ ਆਵਣਾ ਭਾਈ ਬਠਾ
 ਆਖੇ ਸੋ ਸ੍ਰਬਤਿ ਸੰਗਤ ਮੰਨਣਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ
 ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਾਹੜੀ ਕਰੇਗਾ ਸੰਗਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਰੁਜਗਾਰੁ ਕਰੇਗਾ ਸਭ
 ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋਨਗੇ ਭਾਈ ਬਠਾ ਤੂੰ ਸਿਖੁ ਅਸਹਿ ਸੰਗਤਿ ਲੈ ਕੇ
 ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ਜੁ ਸਿਖੁ ਭਾਈ ਬਠੇ ਨਾਲਿ ਦਰਸਨਿ ਆਵਗੁ
 ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ ਗੁਰੂ ਓਸ ਦੇ ਸਭ ਕੰਮ ਰਾਸਿ ਕਰੇਗਾ ਭਾਈ ਬਠਾ
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰੁ ਹੈ ਆਖੇ ਸੋ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਮੰਨਣਾ
 ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਕਿਰਤਿ ਵਿਚਿ ਬਰਕਤਿ ਕਰੇਗਾ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਹੁਗੇ

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਪਟਣ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਜੋਗੁ

"...ਜੁ ਸਿਖ ਭਾਈ ਬਠੇ ਨਾਲਿ ਦਰਸਨਿ ਆਵਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗੁ
ਸਿਖਾਂ ਪੁਤਾ ਦਾ ਸੇਵਾ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ..."

ਤਵਿਤਾਨਾ ਪਦਕਾ ਰਸਮਾਤਿ ਪਦਕਾ
ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਜੀ ਓ ਦੀ ਆਗਿ ਆਉਤ ਦੀ ਬਠ ਸਾ ਬਤ ਸਾਂਗਤਿ ਪਦਕਾ
ਗੁਰੂ ਸਾਗਿ ਦੀ ਬਾਤੁ ਵੀਕ ਮੇਗਾ ਅੰਗਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੰਗਾ ਰਕੋਗਾ
ਅਭਾਯੋਗ ਪੁਰੋਤੋ ਨੇਗਤ ਦੀ ਬਠ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਓ ਦੁਪੁਤ ਅਭਾਤ
ਸਾ ਬਤ ਸਾਂਗਤਿ ਪਦਕਾ ਦੀ ਕੈਦ ਨਾਨਿ ਆਵਣ ਰੁਨਿ ਮੁਤ
ਦੀ ਬਠ ਸਾਗਿ ਦਾ ਨਾਨਿ ਆਵੁ ਸੋ ਨਿਤ ਲੁਤੋ ਗੁਸਿ ਆਪੁਤ ਦੋ
ਵਦ ਵੇਲਾਂ ਜੇਤ ਲੋ ਰੁਗਤ ਤਾਂ ਗਤ ਦ ਮਰ ਕੁ ਵੇਲੇ ਨਾਸੀ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਓ ਦੀ ਆਗਿ ਆਉ ਗੁਰੂ ਗਤ ਨੇਗਾ ਲੁਮਾਦੇ ਸਾ ਅੰਗਤਿ ਪਦਕਾ

[ਸਿੱਖ ਰੋਡਰੋਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੨੯

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

[ਰਖੇ] ਗਾ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸਰਬਤਿ ਸੰ
 [ਗਤਿ ਪ] ਟਣ ਦੀ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਬਾਹੁ
 [ਜੀ ਕਰੇ] ਗਾ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮਨੋਰਥ
 [ਪੂਰੇ ਕਰੇ] ਗਾ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ
 [ਪਟਣ] ਦੀ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ
 [ਜੁ] ...ਭਾਈ ਬਠੇ ਨਾਲ ਆ
 [ਵੇਗਾ ਨਿ] ਹਾਲੁ ਹੋਵੇਗਾ ਸਿਖਾ
 [ਕੇ ਸੇ] ਵਾ ਕਾ ਵੇਲਾ ਹੈ...

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਦੀ
 ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਰੁਜਗਾਰੁ ਕਰੇਗਾ
 ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋਨਗੇ ਭਾਈ ਬਠਾ ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਸਿਹ
 ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤ ਪਟਣ ਦੀ ਲੈ ਕੇ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ਜੋ ਸਿਖ ਭਾ
 ਈ ਬਠੇ ਨਾਲਿ ਦਰਸਨਿ ਆਵਗੁ ਸੇ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ ਸਿਖਾ ਪੁਤ੍ਰਾ ਦਾ ਸੇ
 ਵਾ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ ਜੇਹਾ ਲੋਚਹੁਗੇ ਤੇਹਾ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਰਿਜਕੁ ਵਧੇਗਾ ਸ੍ਰੀ
 ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦੇਗੁ ਖੁਸੀ ਹੋਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ (?) ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਮਲਾ ਭਾਈ ਬਾਘਾ ਜੋਗੁ

—ਦੇ ਬੈਲਾ ਅਤੇ ਖਚਰ ਦੀ ਚੋਰੀ—

"...ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਖਚਰ ਜਾਣੀ ਪਾਵੇ ਨਾਹੀ ਮੁਜਰਾ ਹੋਗੁ..."

[illegible]

੩੦

ਗੁਰੂ ਰਖੈਗਾ ਸਰਕਾ
ਰ ਦੀ ਖਚਰ ਜਾਣੀ ਪਾ
ਵੈ ਨਾਹੀ ਮੁਜਰਾ ਹੋਗੁ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਮਲਾ ਭਾਈ ਬਾਘਾ
ਸ੍ਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੈਗਾ ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ
ਹੋਨਗੇ ਭਾਈ ਬਾਘਾ ਭਾਈ ਮਲਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਖਚਰ ਅਰੁ ਬੈ
ਲ ੨ ਚੋਰਾ ਧਰਦੇਆ ਦੇ ਚੁਰਾਏ ਜਮਾਲਪੁਰ ਤੇ ਸੋ ਤੁਸਾਨੋ ਅਗੈ
ਭੀ ਜਾਹਰ ਹੈ ਸੋ ਖਚਰ ਬਕਾਲੇ ਵਿਚਿ ਧਰਦੇਆਲੇ ਹੈ ਅਰੁ
ਬੈਲ ਚੋਰਟਿਆ ਤੇ ਅਗੈ ਖੋਹੈ ਹੈਨਿ ਤੁਸਾਡਾ ਮੁਜਰਾ ਹੈ ਖ
ਚਰ ਭੇਜਾਵਣੀ ਜਾਣਾ ਪਾਵੈ ਨਾਹੀ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਕਾ ਵਾਧਾ ਕਰੈਗਾ
ਤੁਸਾਡੇ ਮੁਜਰੇ ਦੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ਮੇਰੀ ਤੁਸਾ ਉਪਰਿ ਖਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ (?) ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਧੀਰ ਬਸੀਆਂ ਜੋਗੁ

"...ਨਾਇਕ ਜੀ ਤੁਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸਿ ਆਈ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਹੁਣ ਮੇਵੜੇ
ਭੇਜੇ ਹਨ ਕਾਰ ਭੇਟ... ਦੇਣਾ..."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੩੧

[ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ਨਾਇਕ ਹਰਿਦਾਸੁ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਤੁਸਾਡੀ ਰਖੇ
ਗਾ ਮੇਵੜੇ ਭੇਜੇ ਹਨਿ ਕਾਰ ਭੇਟ ਸੁਖ ਮੰਨਤਿ ਬੋਲਿਆ
ਚਲਿਆ ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਦੇਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਰਬ
ਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮਨਰਥ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਣਾ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਚਣੀ
ਨਾਇਕੁ ਹਰਦਾਸੁ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਧੀਰ ਬਸੀਆਂ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਤੁਸਾਡੀ ਰਖੇਗਾ ਏਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਦਰ ਸਰਬ ਸੁਖੁ ਹੈ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸੁਖਾਲਿਆ ਰਖੇ ਨਾਇਕ
ਜੀ ਤੁਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਆਈ ਚਿਰੁ ਹੋਇਆ ਹੈ ਹੁਣ
ਮੇਵੜੇ ਭੇਜੇ ਹਨਿ ਕਾਰ ਭੇਟ ਸੁਖ ਮੰਨਤ ਬੋਲਿਆ ਚ
ਲਿਆ ਸਰਬਤ ਜੀਆ ਦਾ ਦੇਣਾ ਜੋ ਅਰਦਾਸ ਲੇ
ਚ ਕੇ ਦੇਹੁਗੇ ਸੋ ਹਜ਼ੂਰਿ ਆਇ ਪਹੁਚੁਗੁ ਸਰਬ
ਤ ਸੰਗਤ ਕਾ ਬਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਰਬਤ...

ੴ

ਹੁ ਕ ਮ ਨਾ ਮੇ

੩੨

ੴ

ਸਤਗੁਰੂ

ਸਤਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ
ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਅਕਾਲ
ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦ

੩੨

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੰਮਤ ੧੭੪੮ ਹਾਤ ੨੬, ੨੮ ਜੂਨ ੧੬੯੧]

[ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਦੇ ਖਾਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਬੜੇ ਥਾਥੇ' ਚੋਂ]

੩੩

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਮਿਹਰਚੰਦ ਰੂਪੇ ਕੇ ਜੋਗ
"...ਰੁਸਾ ਆਵਣਾ ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ..."

ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕੇ ਵਿਚ]

੩੩

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

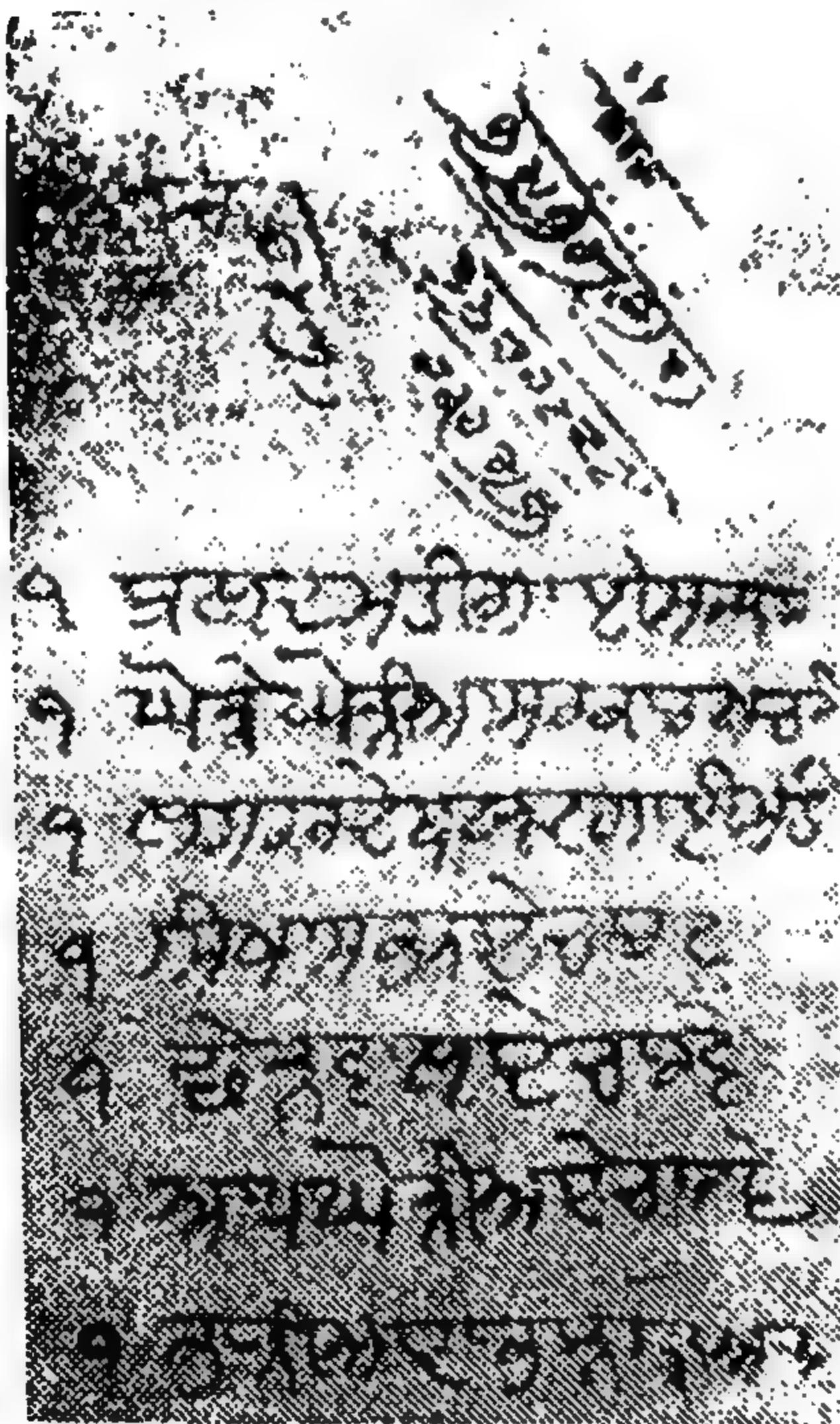
ਭਾਈ ਮਹਿਰ ਚੰਦਾ
ਤੁਸਾਂ ਆਵਨਾ ਰਹਣਾ
ਨਾਹੀ ਤੇਰੇ ਪਰ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ
ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੇਰੀ ਹਰ
ਤਰਹਿ ਦੀ ਮੁਹਾਫਜਤ
ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਹੈ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਨਾਲ ਹੈ

ੴ ਗੁਰੂ ਸਤਿ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਓ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾ
ਈ ਮਹਿਰ ਚੰਦੁ ਤੁਸਾਂ ਆਵਣਾ
ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ ਤੇਰੇ ਪਰ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ
ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੇਰੀ ਹਰ ਤਰਹਿ ਦੀ ਮਹਾ
ਫਜ਼ਤ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਹੈ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਨਾਲ ਹੈ

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਰੁੱਕਾ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕਿਆਂ ਜੋਗੁ
 "ਘੋੜੇ ਘੋੜੀਆਂ ਬਲਦ ਚਰਨ ਦੇਣੇ ਸੰਬਧੀ"

[ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕੇ ਵਿਚ]

੩੪

ਜਗਨੇ ਮਸੰਦਹ
ਤੁਸਾਂ ਚਰਣ ਦੇਣਾ

- ੧. ਬਲਦ ਮਹੀਂ ਗਾਈਂ ਸਰਕਾਰ
- ੧. ਘੋੜੇ ਘੋੜੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਖਚਰ
- ੧. ਲਸਕਰ ਦੇ ਬਲਦ ਗਾਈਂ ਮਹੀਂ
- ੧. ਸਿਖਾ ਸਭਨਾ ਦੇ ਚਾਰਣੇ
- ੧. ਛੋੜ ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਚਾਰਣੇ
- ੧. ਆਪ ਘੋੜੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰਣੇ
- ੧. ਭਾਤੀਆਂ ਦਾ ਭਾੜਾ ਜੋ ਆਣ

੩੫

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਢਾਕਾ
ਚਟਗਾਂਵ ਆਦਿ ਜੋਗੁ

“...ਹੱਛਾ ਹਾਥੀ ਜੰਗੀ ਭੇਜਣਾ...”

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਹੁਲਾਸ
ਚੰਦ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਚੰਦ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਢਾਕੇ ਕੀ ਸੰਗਤ ਚਟ
ਗਾਂਵ, ਕੀ ਸੰਗਤ ਸੋਨਦੀਪ ਕੀ ਸੰਗਤ ਸਿਲਹਟ ਕੀ ਸਰਬਤ
ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਹੱਛਾ ਹਾਥੀ ਜੰਗੀ ਭੇਜਣਾ ਅੰਦਲ ਸੰਗਤ
ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ ਸੰਗਤ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਰਕਤ
ਕਰੇਗਾ ਸੰਗਤ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ ਜੋ ਸਿਖ ਕਵਡੀ ਪਾਵੇਗਾ
ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗੁ ਸੰਗਤ ਕੀ ਗੁਰੂ ਬਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ

[ਸੰਗਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਢਾਕਾ — 'ਕੌਮੀ ਦਰਦ', ੨੭ ਦਸੰਬਰ ੧੯੩੦]

੩੬

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੋਗ

[ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੬ ਸੰਮਤ ੧੭੪੮, ੧੭ ਜਨਵਰੀ ੧੬੯੨ ਈ.]

"...ਕਾਰ ਸੰਗਤਿ ਲੈ ਆਵਣਾ..."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੩੬

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੬, ਸੰਮਤ ੧੭੪੮ ਬਿ.

੧੭ ਜਨਵਰੀ ੧੬੯੨ ਈ.

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸੁ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਰਖੈਗਾ
ਕਾਰ ਸੰਗਤ ਲੈ ਆਵਣਾ ਜੋ ਸਿਖ ਆਵਗੁ ਸੋ
ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ
੧੮

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਕੀ ਅਧੰਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸੁ
ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਰਖੈਗਾ ਕਾਰ ਸੰਗਤ ਲੈ ਆ
ਵਣਾ ਜੋ ਸਿਖ ਆਵਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ
ਮਿਤੀ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੬ ਸੰਮਤ ੧੭੪੮

- ੪) ਮੋਵੜੇ ਨੋ ਦੇਣੇ :
- ੨) ਦੀਵਾਲੀ ਕੋ :
- ੨) ਬਿਸੋਏ ਕੋ :

ਹੁਕਮ ੩

੩੭

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਢਾਕੇ ਕੀ ਲਸਕਰ ਕੀ ਆਦਿ ਜੋਗੁ

“... ਕਾਰ ਭੇਟ ਮੰਨਤ ਕਪੜਾ ਹਥਿਆਰ ਢਾਲ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕੀ
ਕਵਡੀ ਹੋਵੇ ਸੋ ਭਾਈ ਹੁਲਾਸ ਚੰਦ ਨੋ ਦੇਣੀ...”

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਹੁਲਾਸਚੰਦ ਭਾਈ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਚੰਦ ਭਾਈ ਬੁਲਾਕੀ
ਦਾਸ ਸੇਵਕ ਮਿਹਰਚੰਦ ਕਾਸੀ ਰਾਮ ਲਾਲ ਚੰਦ ਦਾਨੀਰਾਇ ਬਾਬੂ ਰਾਇ ਮਹੇਸ
ਦਾਸ ਬਿੰਦਰਾ

ਬਨ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਢਾਕੇ ਕੀ ਸੰਗਤ ਲਸਕਰ ਕੀ ਚਟਗਾਵ ਕੀ ਸੋਨਦੀਪ ਕੀ ਸੰਗਤ
ਸਿਲਹਟ

ਕੀ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਜਿਨ ਸਿਖ ਵਾਹਗੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਿਸਨੋ ਹੁਕਮੁ ਹੈ
ਕਾਰਭੇਟ ਮਨ

ਤ ਅਰਦਾਸ ਕਪੜਾ ਹਥਿਆਰ ਢਾਲ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕੀ ਕਵਡੀ ਹੋਵੇ ਸੋ ਭਾਈ
ਹੁਲਾਸ ਚੰ

ਦ ਨੋ ਦੇਣੀ ਹੋਰਸੋ ਨੋ ਨਾਹੀ ਦੇਣੀ ਸੰਗਤ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਕੰਮੁ ਹੈ ਭਾਈ ਹੁਲਾਸ ਚੰਦ ਸੰ
ਗਤ ਕਾਰ ਭੇਟ ਲੈ ਕੇ ਦੀਵਾਲੀ ਨੋ ਦਰਸਨ ਆਵਣਾ ਜੋ ਸਿਖ ਦਰਸਨ ਆਵਗੁ ਤਿਸਦੇ
ਕਦਮ ਬਾਇ ਪਉਨਗੇ ਭਾਈ ਗਿਰਧਰ ਲਾਲ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਗਇਆ ਹੈ ਭਾਈ ਮਿਹਰਚੰਦ ਤੈ ਜੀ
ਵਿਚ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ਤੁਲਾ ਰਾਮ ਦਾ
ਦੋਹਤਾ ਲੈ

ਆਵਣਾ ਜੋ ਸਿਖ ਆਵਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗੁ ਸੰਗਤ ਕੇ ਰੁਜਗਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਰਕਤ
ਕਰੇਗਾ ਸੰਗਤ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਈ ਸੰਗਤ ਕੇ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ ਗਿਰਦ ਨਿਵਾਹੀ ਦੀ
ਸੰਗਤ ਲੈ ਆਵਣੀ ਕਪੜਾ ਚੀਰੇ ਢਾਲਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਵਣਾ ਸੰਗਤ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ ਜੋ ਸਿਖ
ਕਵਡੀ ਲਾਵੇਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ ਖਾਸੀ ਪੁਸਾਕ ਲੈ ਆਵਣੀ ਕਪੜੇ ਦੀ ਫਰਮਾਇਸ
ਦੇਗੁ ਤਿਸਦੇ ਰੁਜਗਾਰ ਵਿਚ ਬਰਕਤ ਹੋਵੇਗੀ ਸੰਗਤੀਏ ਦੇ ਮੁਹਿ ਨਾਹੀ ਲੱਗਣਾ ਸੰਗਤ ਕੇ
ਰੁਜਗਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਰਕਤ ਕਰੇਗਾ ਸੰਗਤ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ ਸੰਗਤ ਕੀ ਬਾਹੁੜੀ ਗੁਰੂ ਕਰੰ
ਗਾ ਸੰਗਤ ਕੇ ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ ਖਸਮਾਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਖੁਸੀ ਹੋਈ ਹੈ

[ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਢਾਕਾ]

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਰਮਦਾਸ ਉਗਰ ਸੇਨ ਜੋਗ
 "...ਕਾਰ ਬਲਦ ਜੋੜੇ ਤੁਸਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਮੁਜਰਾ ਕੀਤਾ ਸਭ ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁੰਚਿਆ..."

[ਸਿਖ ਰੋਵਰੋਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੩੮

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

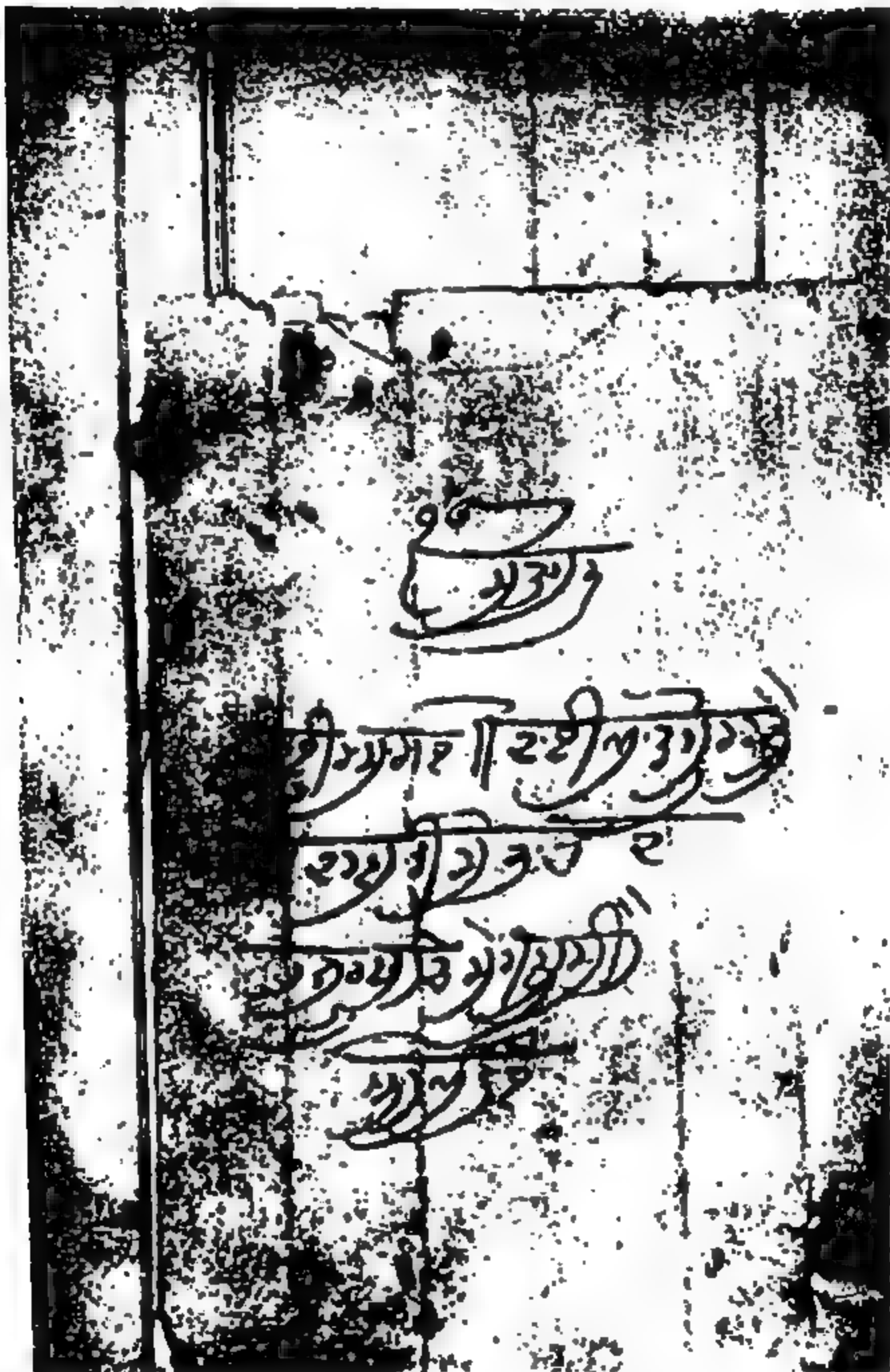
ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਸੰਗਤਿ ਕੀ
ਸੇਵਾ ਕੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਸਤਿ

ਰਮਦਾਸ ਉਗਰਸੇਣ ਭਾਈ ਲਾਲ ਚੰਦੁ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤ
ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਰਮਦਾਸ ਜੀ ਕਾਰ ਬਲਕ ਜੋੜੇ
ਤੁਸਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਮੁਜਰਾ ਕੀਤਾ ਸਭ ਹਜ਼ੂਰ
ਪਹੁਚਿਆ ਗੁਰੂ ਤੁਸਾਡੀ ਰਖੇਗਾ ਤੁਸਾਡਾ
ਘਰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੋ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ

੩੯

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਰਾਮਰਾਇ ਤੇ ਦਾਈ ਲਾਡੇ ਦੇ ਨਾਮ

[ਗੁ. ਮੈਣੀ ਜੋਗਤਿ ਪਟਣਾ ਵਿਚ ਸੁਰਖਿਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ
੪੦ਵੇਂ ਪੱਤਰੇ ਉੱਤੇ ਚਸਪਾ ਹੈ।]

ਹੁ ਕ ਮ ਨਾ ਮੇ

ੴ

ੴ

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ੴ ਸਤਗੁਰੂ

ਭਾਈ ਰਾਮਗਾਇ ਦਾਈ ਲਾਡੋ ਗੁਰੂ ਰਖੇ
ਗਾ ਦਰਬਾਰੀ ਸੋਭਾ ਚੰਦ
ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁੰਚੇ ਮੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ
ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਏ

੪੦

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤ ਢਾਕੇ ਕੀ ਗਿਰਦ ਨਿਵਾਹੀ ਜੋਗੁ

ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੫, ਸੰਮਤ ੧੭੪੮ ਬਿ.

੨੨ ਮਈ, ਸਨ ੧੬੯੧ ਈ.

"... ਭਾਈ ਹੁਲਾਸ ਚੰਦ ਹਜ਼ੂਰ ਆਇਆ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਮੁਜਰਾ ਕੀਆ
ਨਉ ਸੈ ਰੁਪਯੇ ਕੀ ਹੁੰਡੀ ਚੀਰੇ ਕਪੜੇ ਤੇਗੇ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁਚੇ ..."

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਹੁਲਾਸ ਚੰਦ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਚੰਦ ਮਿਹਰ ਚੰਦ
ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ ਸੇ
ਵਕ ਦਾਸ ਧਰਮਚੰਦ ਕਾਸੀਰਾਮ ਅਨੂਪਰਾਇ ਦਾਨੀਰਾਇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਲਾਲ ਚੰਦ
ਬਿੰਦਰਾਬਨ ਗੁਲਾ
ਲ ਚੰਦ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਪਾਤੀ ਰਾਮ ਦਖਨੀ ਰਾਇ ਹਰਦਿਆਲ ਜੀਵਨਮਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ
ਸੁਖਦੇਵ
ਲਾਲਮਨ ਬਿਹਾਰੀ ਲਾਲ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਢਾਕੇ ਕੀ ਲਸਕਰ ਕੀ ਗਿਰਦ ਨਿਵਾਹੀ ਕੀ
ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ
ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਭਾਈ ਹੁਲਾਸ ਚੰਦ ਹਜ਼ੂਰ ਆਇਆ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਮੁਜਰਾ ਕੀਆ ੯੦੦)
ਨਉ ਸੈ ਰੁਪਯੇ ਕੀ ਹੁੰਡੀ
੮ ਆਠ ਚੀਰੇ ਕਪੜੇ ਤੇਗੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁਤੇ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਮੁਜਰਾ ਹੋਆ ਸੰਗਤ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ
ਸੰਗਤ ਕੇ ਰੁਜਗਾਰ ਮੇ ਗੁ
ਰੂ ਬਰਕਤ ਕਰੇਗਾ ਅਗੇ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਨੇ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜੋ ੧੬੦੦) ਸੋਲਾ ਸੈ ਕੇ ੪੦
ਚਾਲੀਸ ਚੀਰੇ ਮੁਕੇਸੀ
ਸੁਨਹਰੀ ੩੦੦) ਤੀਨ ਸੈ ਕੀ ੩੦ ਵਾਲੇ ੧੦੦) ਸਉ ਕੀ ੨ ਦੋ ਵਾਲੇ ੧ ਇਕ
ਮੇਨਾ ਗਾਜਾ (ਇਕ) ਭਾਗਾ ਏਹ

ਸੰਗਤ ਨੇ ਫਰਮਾਇਸ ਏਕਠੇ ਹੋਇ ਕੈ ਕਰਣੀ ਜੋ ਸਿੱਖ ਫੁਰਮਾਇਸ ਮੈ ਰੁਪਯਾ ਮੁਹਰ
 ਡਾਲੈਗਾ ਤਿਸ
 ਕਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਰਗਾਹ ਮੈ ਥਾਇ ਪੜੈਗਾ ਸੰਗਤ ਕੇ ਹੁਜਗਾਰ ਮੈ ਗੁਰੂ ਬਰਕਤ ਕਰੈਗਾ
 ਢਾਕਾ ਹਮਾਰਾ
 ਘਰ ਹੈ ਏਹ ਫੁਰਮਾਇਸ ਸੰਗਤ ਨੇ ਏਕਠੇ ਹੋਇ ਕੈ ਦੀਵਾਲੀ ਨੇ ਹਮਾਰੇ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜ
 ਦੇਣੀ ਬਹੁਤ ਢੀਲ
 ਕਾ ਕਾਮੁ ਨਾਹੀ ਏਹ ਕਾਮੁ ਸੰਗਤ ਨੇ ਏਕਠੇ ਹੋ ਕੈ ਕਰਨਾ ਜੋ ਇਸ ਫੁਰਮਾਇਸ ਮੈ
 ਹਮਾਰਾ ਸਿਖੁ ਬਠੈ
 ਗਾ ਤਿਸ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਕਰੈਗਾ ਉਸ ਸਿਖ ਕੋ ਜਮ ਕਾ ਭਉ ਨ ਬਿਆਪੈਗਾ
 ਏਹ ਹਮਾਰੀ ਰੀਝ ਕੀ ਫੁਰਮਾਇਸ ਹੈ ਸੰਗਤ ਕੇ ਹਮਾਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਜੋ ਏਹ ਫੁਰਮਾਇਸ
 ਸਿਤਾਬੀ ਫੁਰਮਾਇ
 ਸ ਕਰ ਭੇਜਨੀ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕੇ ਹਮਾਰੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁਚੈ ਢਾਕਾ ਹਮਾਰਾ ਘਰੁ ਹੈ ਸੰਗਤ ਕੇ
 ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮੈ
 ਗੁਰੂ ਬਰਕਤ ਕਰੈਗਾ ਸੰਗਤਿ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਖਸਮਾਨਾ ਹੋਵੈਗਾ ਮਨੋਰਥ
 ਪੂਰੇ ਹੋਏ

[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਿ ਢਾਕਾ ਵਿਚ]

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੋਗ
[ਅਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ਸੰਮਤ ੧੭੪੬ ਬਿ., ੨੫ ਦਸੰਬਰ, ੧੬੬੨ ਈ.]

"...ਇਕ ਬੁਲਗਾਰ ਬੋਇਦਾਰ ਭੋਜਣੀ ."

[ਸੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੪੧

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਅਸ੍ਰੂ ਵਦੀ ੧੦, ਸੰਮਤ ੧੭੪੯ ਬਿ.

੨੫ ਦਸੰਬਰ ੧੬੯੨ ਈ.

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]
ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸੰਗਤ
ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਬੰਦਿਦਾਰ ਭੋਜਣੀ
ਖੁਸੀ ਹੈ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ
ਗੁਰਦਾਸ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ
ੴ ਇਕ ਬੁਲਗਾਰ ਬੰਦਿਦਾਰ ਭੋਜਣੀ ਖੁਸੀ ਹੈ
ਸੰਮਤ ੧੭੪੯ ਮਿਤੀ ਅਸ੍ਰੂ ਵਦੀ ੧੦

੨) ਮੇਵੜੇ ਨੋ

ਹੁਕਮ ੪

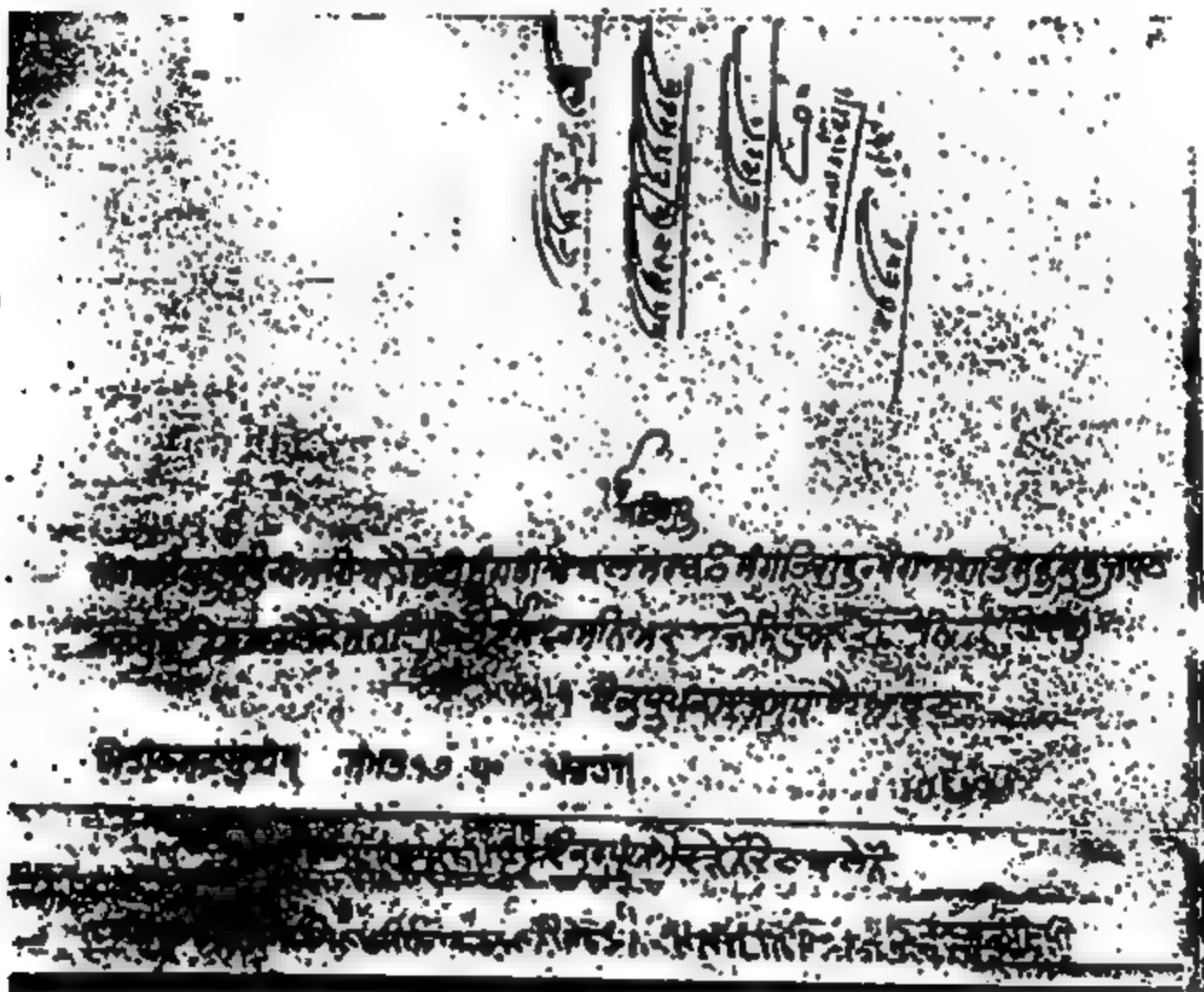
੪੨

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਸੰਗਤੀਆ ਜੋਗੂ

[ਫਗਣ ਸੁਦੀ ੫, ਸੰਮਤ ੧੭੫੦, ੧੯ ਫਰਵਰੀ ੧੬੯੪]

"...ਸੰਗਤਿ ਬਿਸੇਏ ਨੋ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ...

ਇਕ ਤੁਪਕ ਸਾਜ ਸੁਧਾ ਲੈ ਆਵਣਾ .."

[ਗੁ. ਅਹੀਆ ਗੰਜ ਲਖਨਊ]

੪੨

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਫੱਗਣ ਸੁਦੀ ੫, ਸੰਮਤ ੧੭੫੦ ਬਿ.
੧੯ ਫਰਵਰੀ, ੧੬੯੪ ਈ.

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]
ਇਕ ਤੁਪਕ
ੴ ਗੁਰੂ ਸਤ
ਭਾਈ ਸੰਗਤੀਆ ਕਾਰ ਸੰਗਤ
ਨੈ ਆਵਣਾ ਖੁਸੀ ਹੈ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਗੁਰੂ ਸਤ

ਸਿਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਉ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਸੰਗਤੀਆ ਬਾਲਾ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ
ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ
ਜਨਮ ਸਉਰੇਗਾ ਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੰਗਤਿ ਬਿਸੇਏ ਨੋ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ਜੋ ਆਵੇਗਾ
ਸੋ ਨਿਹਚਲੁ ਹੋਵਗੁ
ੴ ਇਕੁ ਤੁਪਕ ਸਾਜ ਸੁਧਾ ਲੈ ਆਵਣਾ

ਮਿਤੀ ਫਗਣ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੭੫੦ ਪੰਜਾਹ

੪੩. ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਤਲੋਕਾ ਭਾਈ ਰਾਮਾ ਜੋਗੁ
 [ਭਾਦੋਂ ੨ ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ ਬਿ., ੨ ਅਗਸਤ ੧੬੯੬ ਈ.]
 "...ਤੁਧ ਜਮੀਅਤ ਲੈ ਕੇ ਅਸਾਡੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਵਣਾ ਤੇਰਾ ਘਰੁ ਮੇਰਾ ਅਸੈ..."

[ਬੁਰਜ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ, ਕਿਲਾ ਮੁਬਾਰਿਕ, ਪਟਿਆਲਾ]

੪੩

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸਾਹੀ ੧੦]

ਭਾਦੋਂ ੨, ਸੰਮਤ ੧੬੫੩ ਬਿ.
੨ ਅਗਸਤ, ੧੬੯੬ ਈ.

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰ ਜੀ

ਭਾਈ ਤਲੰਕਾ ਭਾਈ ਰਾਮਾ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਤੁਸਾ ਅਸਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਵਣਾ
ਜ਼ਰੂਰ ਆਵਣਾ

ਤੇਰੇ ਉਤੈ ਅਸਾਡੀ ਭਾਰੀ ਮੋਹਰਵਾਨਗੀ ਅਸੈ ਤੈ ਆਵਣਾ ੧ ਜੋਤਾ ਰਖਾਵਣਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਤਲੰ
ਕਾ ਭਾਈ ਰਾਮਾ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ
ਤੁਧੁ ਜਮੀਅਤ ਲੈ ਕੇ ਅਸਾਡੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆ
ਵਣਾ ਮੇਰੀ ਤੇਰੇ ਉਪਰਿ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੈ
ਤੇਰਾ ਘਰੁ ਮੇਰਾ ਹੈ ਤੁਧੁ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ
ਫੇਤੀ ਅਸਾਡੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਵਣਾ ਤੇਰਾ
ਘਰੁ ਮੇਰਾ ਅਸੈ ਤੁਧੁ ਸਿਤਾਬੀ
ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਆਵਣਾ
ਤੁਸਾ ਅਸਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਵਣਾ ਜ਼ਰੂਰ
ਆਵਣਾ ਤੇਰੇ ਉਤੈ ਅਸਾਡੀ ਖਰੀ ਮਿਹਰ
ਵਾਨਗੀ ਅਸੈ ਤੈ ਆਵਣਾ ਇਕ ੧
ਜੋਤਾ ਭੇਜਾ ਹੈ ਰਖਾਵਣਾ ਭਾਦੋਂ ੨ ਸੰਮਤ ੫੩

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਰੂਪੇ ਕੀ ਜੋਗੁ

[ਭਾਦੋ ੨, ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ ਬਿ., ੨ ਅਗਸਤ ੧੬੯੬ ਈ.]

"...ਅਸਵਾਰ ਪਿਆਦੇ ਬੰਦੂਕੀ ਜਮੀਅਤ ਲੈ ਕੇ ਤੁਸਾ ਆਵਣਾ
ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ... ਸਿਤਾਬੀ ਆਵਣਾ..."

[ਪਿੰਡ ਭਾਰੀ ਰੂਪੇ ਏ ਵਿਚ]

੪੪

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਭਾਦੋਂ ੨, ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ ਬਿ.
੨ ਅਗਸਤ, ੧੬੯੬ ਈ.

[ਭਾਈ] ਸੁਖੀਆ ਗੁਰੂ ਰਖੈਗਾ ਤੁਸਾ ਹਜ਼ੂਰ ਆਵਣਾ
[ਤੇਰਾ] ਘਰ ਅਸਾਡਾ ਹੈ

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

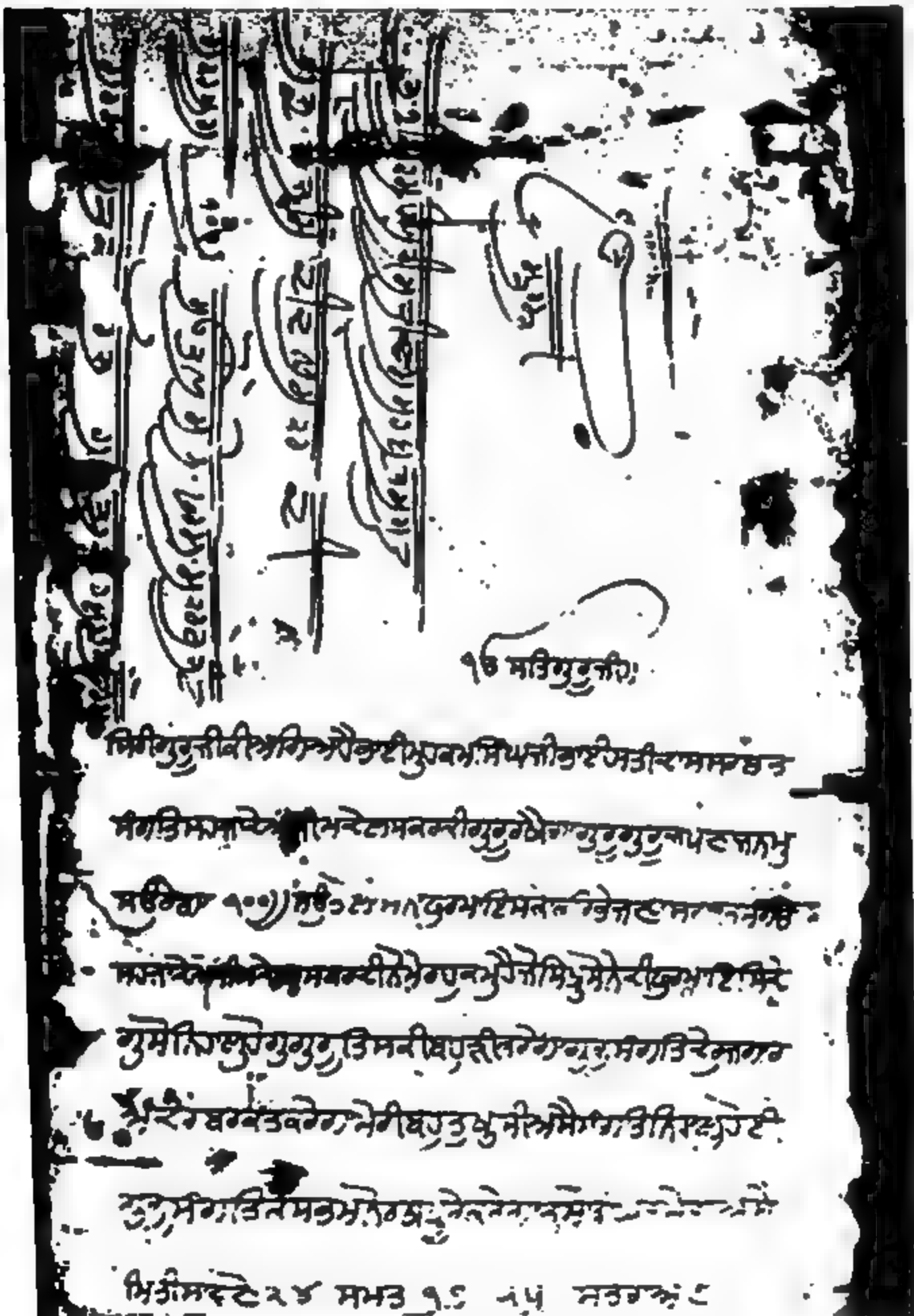
ੴ ਇਕ ਉਠ ਲੈ ਆਵਣਾ ਤੁਸਾ ਜ਼ਰੂਰ ਆਵਣਾ
ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਦਾ ਘਰ ਮੇਰਾ ਹੈ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਸਤਰਾਂ ੧੦

ਸਿੰ ਗੁਰੂ ਜੀਓ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਸੁਖੀਆ ਸਰਬਤ
ਸੰਗਤਿ ਰੂਪੇ ਕੀ ਗੁਰੂ ਰਖੈਗਾ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਜਾਗ ਜਪਣਾ
ਜਨਮੁ ਸਉਰੈਗਾ ਅਸਵਾਰ ਪਿਆਦੇ ਬੰਦੂਕੀ ਜਮੀਅਤਿ
ਲੈ ਕੇ ਤੁਸਾ ਆਵਣਾ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਜੋ ਆਵਹੁ
ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗੁ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਸਿਤਾਬੀ ਆਵਣਾ
ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਕੀ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੈਗਾ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਕੇ
ਸਭ ਮਨਰਥ ਪੂਰੇ ਕਰੈਗਾ ਸੰਗਤਿ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ

ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ
ਸੰਗਤਿ ਸਾਹਜ਼ਾਦੇ ਅਜ਼ੀਮੁੱਦੀਨ ਦੇ ਲਸ਼ਕਰ ਕੀ ਦੇ ਨਾਮ

[ਸਾਵਣ ੨੪, ਸੰਮਤ ੧੭੫੫ ਬਿ., ੨੪ ਜੁਲਾਈ ੧੬੯੮]

"...ਭਾਈ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ... ੧੦੦ ਸਉ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ
ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਕਾ ਕਰਿ ਭੇਜਣਾ.. ਤੁਸਾਡਾ ਘਰੁ ਮੇਰਾ ਅਸੈ..."

[ਉਚਲਾ ਪਿੰਡ (ਜ਼ਿਲਾ ਪੂਰਨਿਆ) ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ]

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਸਾਵਣ ੨੪, ਸੰਮਤ ੧੭੫੫ ਬਿ.
੨੪ ਜੁਲਾਈ, ੧੬੯੮ ਈ.

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ

ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਭਾਈ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਤੀ ਦਾਸ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ
ਸਹਜਾਦਾ ਅਜੀਮ ਦੀ ਦੇ ਲਸਕਰ ਦੀ
ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ੧੦੦) ਸਉ ਤੋਲੇ ਸੋਨਾ ਫਰਮਾਇਸ ਕਰ ਭੇਜਣਾ
ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਕੇ ਰੁਜਗਾਰ ਅੰਦਰ ਬਰਕਤ ਕਰੇਗਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ

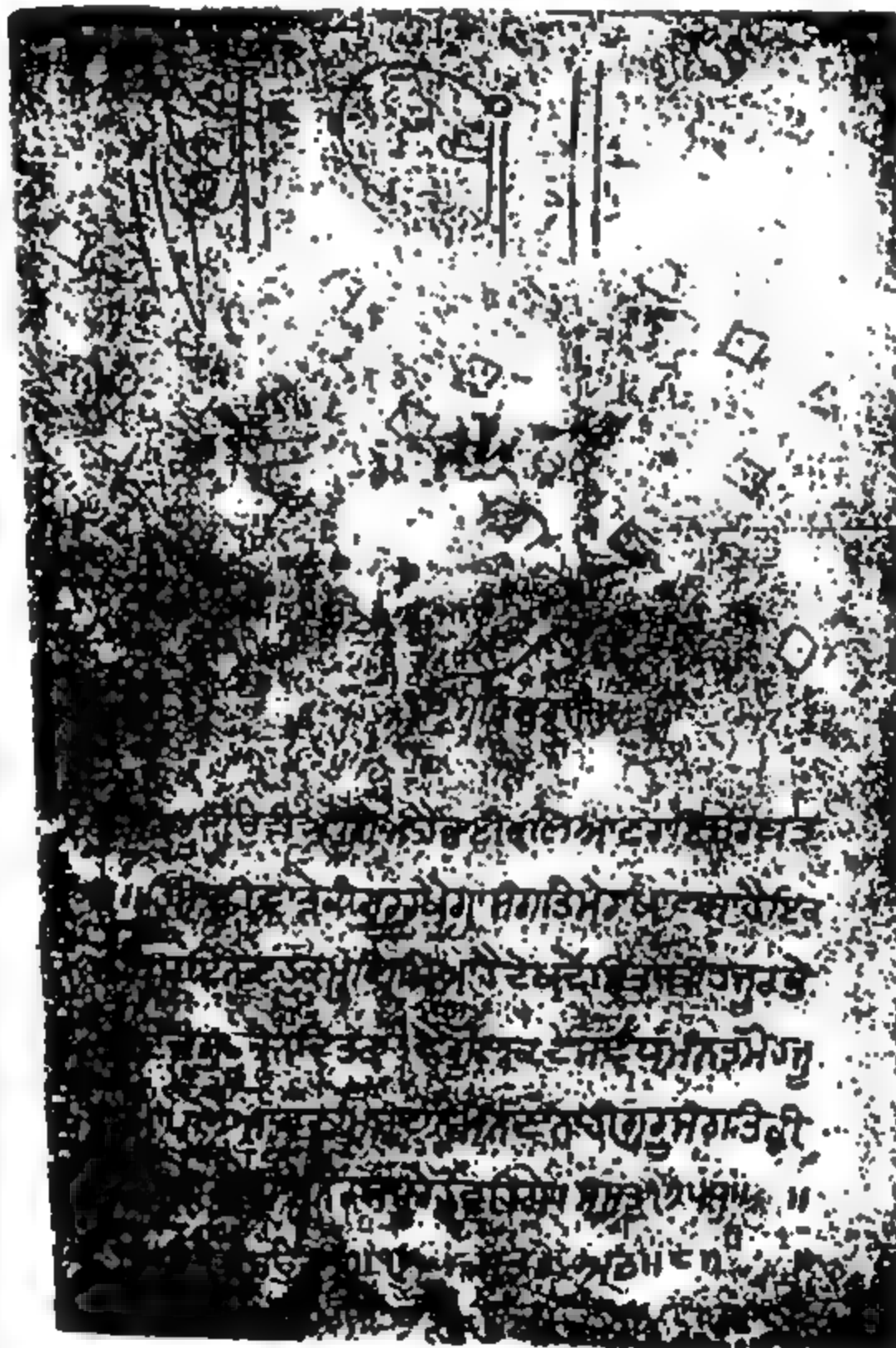
ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਸਰਬਤ
ਸੰਗਤਿ ਸਹਜਾਦੇ ਅਜੀਮ ਦੇ ਲਸਕਰ ਕੀ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ
ਸਉਰੇਗਾ ੧੦੦) ਸਉ ਤੋਲਾ ਫਰਮਾਇਸ ਕਾ ਕਰਿ ਭੇਜਣਾ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ
ਸਹਜਾਦੇ ਅਜੀਮ ਕੇ ਲਸਕਰ ਦੀ ਨੋ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਜੋ ਸਿਖੁ ਸੋਨੇ ਦੀ ਫਰਮਾਇਸਿ ਦੇ
ਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ ਗੁਰੂ ਤਿਸਕੀ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਰੁਜਗਾਰ
ਅੰਦਰ ਬਰਕਤ ਕਰੇਗਾ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਅਸੈ ਸੰਗਤਿ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਈ
ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ ਤੁਸਾਡਾ ਘਰੁ ਮੇਰਾ ਅਸੰ
ਮਿਤੀ ਸਾਵਣ ੨੪ ਸੰਮਤ ੧੭੫੫ ਸਤਰਾਂ ਅਠ ੮

੪੬

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਕੀ ਜੋਗੁ

[ਚੇਤ ੧੪, ੧੭੫੫ ਬਿ., ੧੨ ਮਾਰਚ ੧੬੯੯ ਈ.]

"... ਇਕ ਤੱਲੇ ਸੋਇਨੇ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਦੇਖਦੇ ਸਿਤਾਬੀ ਹਜ਼ੂਰਿ ਭੇਜਣਾ...
ਗੋਲਕ ਦਸਵੰਧ ਮੰਨਤ ਸੋ ਹਜ਼ੂਰ ਆਪ ਲੈ ਆਵਣਾ ਮਸੰਦਾਂ ਨੋ ਮੰਨਣਾ ਨਾਹੀ..."

[ਸੈਂਟਰਲ ਸਿੱਖ ਅਜਾਇਬ ਘਰੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ]

੪੬

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਚੇਤ ੧੪, ਸਿਮਤ ੧੭੫੫ ਬਿ.
੧੨ ਮਾਰਚ, ੧੬੯੯ ਈ.

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਣ ਤੇ ਲਿਖਤ]

੧ ਭੇਜਣਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣ ਰਾਇ ਸਰਬਤ
ਸੰਗਤਿ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਕੀ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਇਕੁ
ਤੋਲੇ ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਦੇਖਦੇ ਸਿਤਾਬੀ ਹਜ਼ੂਰਿ ਭੇ
ਜਣਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੈ ਗੋਲਕ ਦਸਵੰਧ ਮੰਨਤ ਸੋ ਹਜ਼ੂ
ਰ ਆਪ ਲੈ ਆਵਣਾ ਮਸੰਦਾ ਨੋ ਮੰਨਣਾ ਨਾਹੀ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਕੀ
ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੈਗਾ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋਵਹਿਗੇ ॥ ਸਿਮਤ ੧੭੫੫ ॥
ਮਿਤੀ ਚੇਤੋ ਚਉਦਹ ॥ ੧੪ ॥ ਸਤਰਾਂ ਅਠ ॥ ੮ ॥

੪੭

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ
ਸੰਗਤਿ ਸਹਲੰਗ ਫਫੜਿਆਂ ਜੋਗੁ

ਵੈਸਾਖ ੨੭, ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਬਿ.
੨੫ ਅਪਰੈਲ ੧੬੯੯ ਈ.

“... ਕਾਰ ਸੰਗਤਿ ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ ਨੁ ਦੇਣੀ...”

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ ਸੰਗਤਿ ਸਹਲੰਗ ਫਫੜਿਆਂ ਕਾ
[ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਾ]

੧ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ ਨੇ ਸੰਗਤਿ ਕਾਰ ਦੇਣੀ
ਤੁਸਾਡਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

੧੯ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

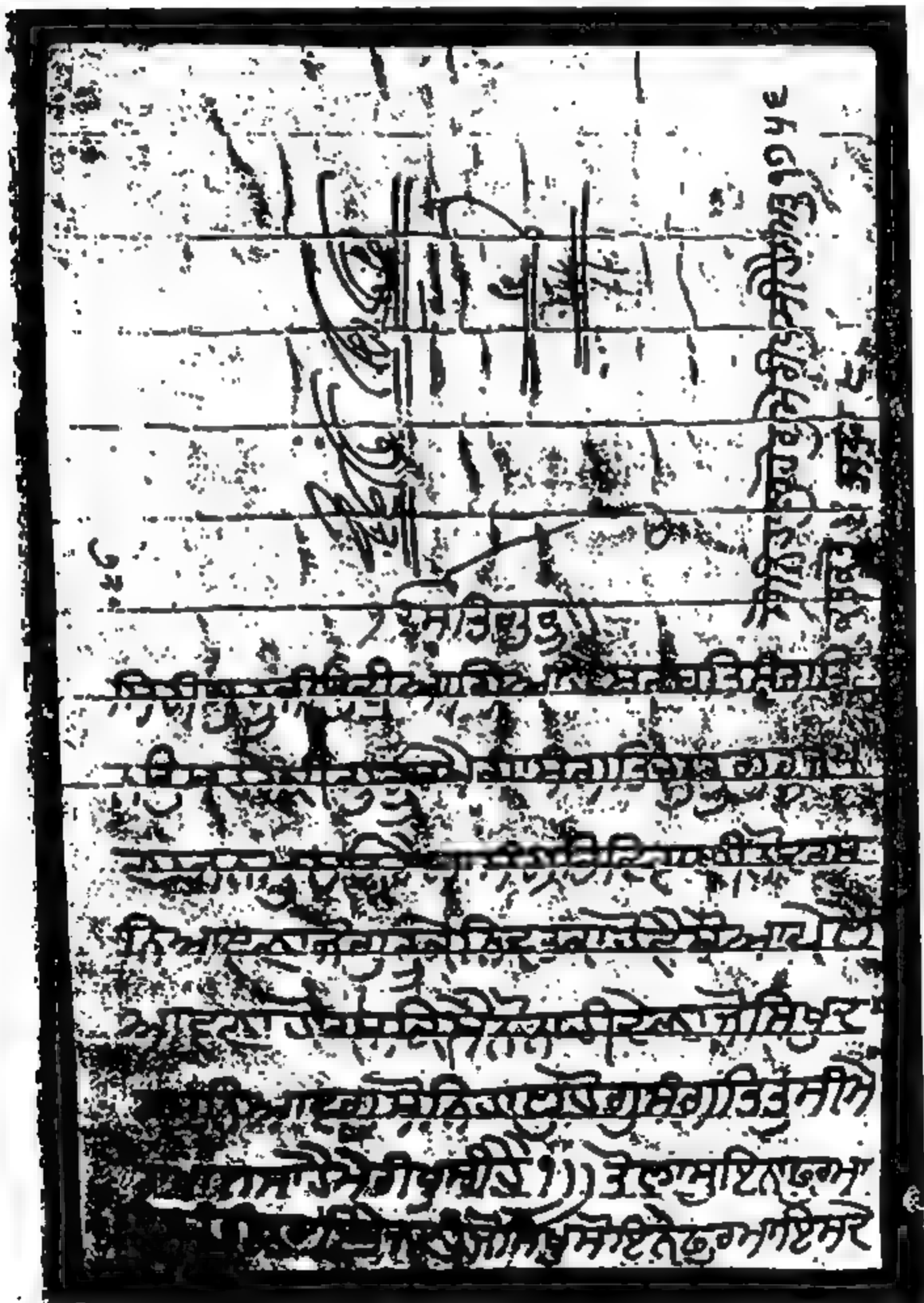
ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਦੇਸਰਾਜ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ
ਗੁਰਦਾਸ ਭਗਤੇ ਵਫੜੇ ਕਾ ਸਹਲੰਗੁ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ
ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਉਰੇਗਾ ਭਾਈ ਦੇਸਰਾਜੁ ਹਜ਼ੂਰ ਆਇਆ
ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਾਰ ਸੰਗਤਿ ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ
ਹੈ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ਮਿਤੀ ਵੈਸਾਖ ੨੭ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਸਤਰਾਂ ੫

[ਪਿੰਡ ਫੱਫੜੇ ਭਾਈ ਕੇ ਵਿਚ]

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਨਉਸ਼ਹਰੇ ਕੀ ਜੋਗ

[ਕਤਕ ੪, ੧੭੫੫ ਬਿ., ੫ ਅਕਤੂਬਰ ੧੬੯੯ ਈ.]

"ਸੰਗਤਿ ਦੀਵਾਲੀ ਨੇ ਦਰਸਨ ਆਵਣਾ... ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ .."

[ਨਉਸ਼ਹਰਾ ਪੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ]

੪੮

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਕੱਤਕ ੪, ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਬਿ.
੫ ਅਕਤੂਬਰ, ੧੬੯੯ ਈ.

[ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਲਿਖਤ]

ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ੧) ਭੇਜਣਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

੧੦

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਸਮਝੁ ੧੭੫੬
ਕਤਕ ਤੇ ੪ ਸਤਰਾਂ ੮

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ
ਨਉਸਹਰੇ ਕੀ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪ
ਣਾ ਜਨਮੁ ਸਉਰੇਗਾ ਸੰਗਤਿ ਦਿਵਾਲੀ ਨੋ ਦਰਸ
ਨਿ ਆਵਣਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਵਤ ਕਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਆਪੇ ਲੈ
ਆਵਣਾ ਹੋਰਸ ਕਿਸੈ ਨੋ ਨਾਹੀ ਦੇਣਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਦ
ਰਸਨਿ ਆਵਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ ਸੰਗਤਿ ਤੁਸੀ ਮੇ
ਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ੧) ਤੋਲਾ ਸੁਇਨਾ ਫੁਰਮਾ
ਇਸ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ ਜੋ ਸਿਖੁ ਸੋਇਨੇ ਫੁਰਮਾਇਸ ਦੇਗੁ

੪੯

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੰਗਦੇਉ ਜੋਗੁ

ਕਤਕ ੪, ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਬਿ.
੫ ਅਕਤੂਬਰ ੧੬੯੯ ਈ.

“ ਸੰਗਤਿ ਦੀਵਾਲੀ ਨੂ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ...
ਤੁਸੀ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋਇ ..”

[ਨੀਸਾਣ] ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸ੍ਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੰਗਦੇਉ ਦੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਨਾ
ਜਨਮਿ ਸਉਰੇਗਾ । ਸੰਗਤਿ ਦੀਵਾਲੀ ਨੂ ਦਰਸਨਿ ਆਉਣਾ । ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿ
ਵਤਿ ਕਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਆਪੇ ਹੀ ਲੈ ਆਉਣਾ । ਹੋਰਸ ਕਿਸੇ ਨੂ ਨਹੀ ਦੇਣਾ । ਜੋ ਸਿ
ਖ ਆਉਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਗੇ । ਸੰਗਤਿ ਤੁਸੀ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋਇ ਦੋਇ
ਤੋਲੇ ਸੁਇਨਾ ਵਰਮਾਇਸ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇਕੇ ਭੇਜ ਦੇਣੀ ਜੋ ਸਿਖ ਸੁਇਨੇ ਕੀ ਵ
ਰਮਾਇਸ, ਵਿਚ ਦੋਉਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਗੁ ਜੋ ਸਿਖ ਮੰਨਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋ
ਇਗੁ । ਅਗੇ ਭਾਈ ਸਿਧੂ ਬ੍ਰਿਹਮਣਿ ਤਿਸ ਦੀ ਅੰਸ ਨੂੰ ਮੰਨਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇ
ਗੁ ਦੋਉਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਗੁ ॥ ॥ = ॥ = ॥ ਸੰਮਤਿ ੧੭੫੬ ਸਤਾਰਾ ਸੈਇ
ਛਪੰਜਾ ਮਿਤੀ ਕਤਕ ੪ ॥ ਚਉਥਾ ॥ ਸਤਰਾ ਨਉ ॥੯॥

[ਪਿੰਡ ਸਿਰਹਾਲੀ ਵਿਚ]

੫੦

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਫਗਣ ੪, ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਬਿ.
੧ ਫਰਵਰੀ, ੧੭੦੦ ਈ.

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨੀਸਾਣੁ ਅਤੇ ਲਿਖਤ]

੨੦੩

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਉ

੨ ਤਿਲੋਦਾਰ ੧ ਸਾਈ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਫ
ਰੀਦ ਕੇ ਕੀ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸ
ਉਰੇਗਾ ਡਿਉਵੁ ਤੋਲੇ ਸੋਨੇ ਕੀ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਰੁਪਈਏ
ਦੁਨੀ ਸਵਾ ੧੯।) ਸੰਤੋਖੇ ਮੇਵੜੇ ਹਥਿ ਮਿਤੀ ਮਾਹੋ ੬
ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁਤੇ ਖੁਸੀ ਹੋਈ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਏ
ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਵਤ ਕਾ ਹੋਵੈ ਸੋ ਵਿਮੋਏ ਨੂ
ਹਜ਼ੂਰਿ ਲੈ ਕੇ ਦਰਸਨ ਆਵਣਾ ਮੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ਆਵਗੁ
ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ ਹੋਰਸ ਕਿਸੇ ਮਸੰਦ ਨੂ ਨਾਹੀ ਮੰਨਣਾ ਤੇ ਤ੍ਰੈ
ਪਗਾਂ ਸਿਰਪਾਉ ਭੇਜੇ ਹੈਨਿ ਰਖਾਵਣੇ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ
ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ ਮਿਤੀ ਫਾਗੋ ੪ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਸਤਰਾਂ ੧੦

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਜੋਗ

[ਮੱਘਰੋਂ ੪, ੧੭੫੭ ਬਿ., ੪ ਨਵੰਬਰ ੧੭੦੦ ਈ.]

"... ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਕਿਸੇ ਮਸੰਦ ਨੋ ਨਾਹੀ ਦੇਵਣਾ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖਣਾ..."

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਜੋਗ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਕਿਸੇ ਮਸੰਦ ਨੋ ਨਾਹੀ ਦੇਵਣਾ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖਣਾ...

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਜੋਗ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਕਿਸੇ ਮਸੰਦ ਨੋ ਨਾਹੀ ਦੇਵਣਾ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖਣਾ...

[ਸਿਖ ਪੰਥ ਦੇ ਲਾਇਬਰਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੫੧

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਮਘਰ ੪, ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਬ.
੪ ਨਵੰਬਰ, ੧੭੦੦ ਈ.

ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨਾਮੁ ਹੋਵੇ

[ਨਿਸ਼ਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ]

ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਹਥੀਆਰ ਬੰਧਿ ਕੇ ਹੋਲੀ ਨੇ
ਦਰਸਨ ਆਵਣਾ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ਸਤਰਾਂ ੧੧

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

੧੭ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਉ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਫਰੀਦ ਦੀ
ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਉਰੇਗਾ ਸਰਬਤਿ ਸੰ
ਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਕਿਸੇ ਮਸੰਦ ਨੇ ਨਾ
ਹੀ ਦੇਵਣਾ ਅਪਣੇ ਅਪਣੇ ਪਾਸਿ ਰਖਣਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਆਵੇ ਹਜ਼ੂਰ ਤਿਸੁ
ਆਪ ਹੀ ਲੰ ਆਵਣਾ ਜਿਸ ਦਾ ਆਵਣੁ ਹੋਵੇ ਨਾਹੀ ਤਿਸੁ ਆਪਣੇ ਹੀ
ਪਾਸਿ ਰਖਣਾ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨਾਵਾ ਆਵੇ ਤਾ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਕੇ ਭੇ
ਜਣੀ ਮੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ੧) ਇਕੁ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ ਫੁਰਮਾਇਸ ਲਿਖਿ
ਆ ਹੈ ਸੰਗਤਿ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਕੇ ਭੇਜਣਾ ਮੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ਜੋ ਸਿਖੁ ਫੁਰਮਾ
ਇਸ ਦੇਗ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ ਮਿਤੀ ਮਘਰੋ ੪ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਸਤਰਾਂ ੮

ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਮਿਤ ਕਾ ਹੋ ਸੁ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾਹੀ ਦੇਵਣਾ ਜਾ ਆਪ ਆਵਣਾ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਲੈ
ਆਵਣਾ ਅਰੁ ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਏ ਦੇ ਮਰਣੇ ਪਰਣੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਨਾਹੀ ਬੈਠਣਾ
ਜੋ ਹੁਕਮ ਮਨਗੁ ਤਿਸ ਦੇ ਮਨਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋਨਿਜੇ ਮੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ਸਤਰਾਂ ੧੪

੭੦੦

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਨਉਸ਼ਹਰਾ ਜੋਗੁ

[ਮੱਘਰ ੪, ੧੭੫੭ ਬਿ., ੪ ਨਵੰਬਰ ੧੭੦੮ ਈ.]

"... ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਇ ਸੋ ਹੋਰਸ ਕਿਸੈ ਨੋ ਨਾਹੀ
ਦੇਣਾ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖਣਾ...ਇਕ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ ਫਰਮਾਇਸ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ..."

[ਨਉਸ਼ਹਰਾ ਪੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ]

੫੨

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਮਘਰ ੪, ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਬਿ.
੪ ਨਵੰਬਰ, ੧੭੦੦ ਈ.

[ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੇ ਲਿਖਤ ਗੁਰੂ ਜੀ]

ਘਰਿ ਘਰਿ ਗੋਲਕ ਕਰਣੀ

੭੮੯

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਉ

ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਨੋ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਹੁਲੀ ਨੋ ਦਰਸਨਿ...
ਹਥਿਅਾਰ ਬੰਨਿ ਕੈ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ਖੁਸੀ ਹੈ

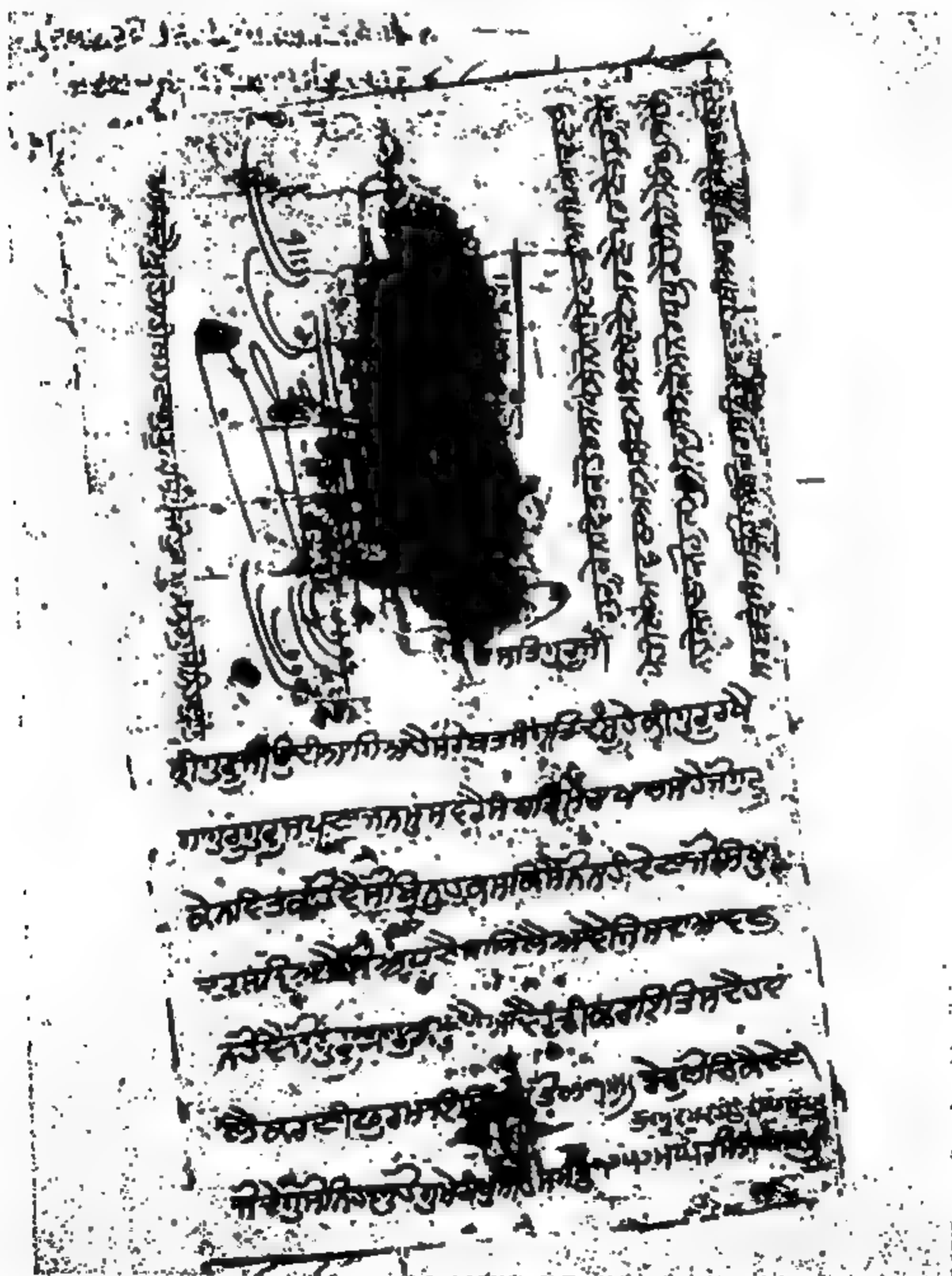
ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਨਉਸਹਰਾ ਕੀ ਗੁਰੂ
ਰਖੇਗਾ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਉਰੇਗਾ ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ
ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਦਾ ਹੋਇ ਸੋ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪਾਸਿ ਰਖਣਾ ਹੋਰਸ ਕਿਸੈ
ਨੋ ਨਾਹੀ ਦੇਣਾ ਜਾ ਆਵਣਾ ਤਾ ਲੇਇ ਆਵਣਾ ਜਿਸਦਾ ਨ ਹੋਵੈ ਆਵਣਾ ਤਿ
ਨ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਿ ਕੈ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ ਆਪਣੀ ਅਰਦਾਸ ਲਿਖਿ ਕੈ
ਹਜੂਰਿ ਭੇਜਣੀ ੧) ਇਕੁ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ ਜੋ
ਸਿਖੁ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਦੇਉਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਬਾਹੁੜੀ ਹੋਇਗੀ ਮੇ
ਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਮਿਤੀ ਮਘਰੋ ੪ ਸਤਰਾ ਅਠ

ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਰ ਕਿਸੈ ਨੋ ਨਾਹੀ ਦੇਵਣਾ ਜਾ ਆਪਿ ਹਜੂਰਿ ਆਵਣਾ
ਤਾ ਆਪਿ ਹੀ ਲੈ ਆਵਣਾ ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਏ ਦੇ ਮਰਣੇ ਪਰਣੇ ਨਾਹੀ ਬੈਠ
ਣਾ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜੋ ਹੁਕਮ ਮੰਨੇਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗੁ ੧੩ ਸਤਰਾ

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਦਸੂਹਾ ਜੋਗੁ

[ਮੱਘਰ ੪, ੧੭੫੭ ਬਿ. ੪ ਨਵੰਬਰ ੧੭੦੦ ਈ.]

"... ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹਵੇ ਸੰ ਬਿਨੁ ਹੁਕਮ
ਪਿਸ ਨੋ ਨਾਹੀ ਦੇਣਾ... ਫਰਮਾਇਸ ਸੋਨਾ ਤੋਲਾ ਏਚ ਲੰਜ ਕੇ ਦੇਣਾ..."

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਮਤਿ ਚਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੫੩

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਮਘਰ ੪, ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਬਿ.

੪ ਨਵੰਬਰ, ੧੭੫੦ ਈ.

ਮਸੰਦ ਦੇ ਮੁਹਿ ਨਾਹੀ ਲਗਣਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਜੋ ਹੁਕਮੁ ਮਨਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਸਾਨ ਤੇ ਲਿਖਤ]

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਰਸੁ ਕਿਸੇ ਨੋ ਨਾਹੀ ਦੇਣਾ ਜਾ ਆਪਿ ਆਵਣਾ ਆ
ਪੇ ਹੀ ਲੈ ਆਵਣਾ ਅਰੁ ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਏ ਦੇ ਮਰਣੇ ਪਰਣੇ ਗੁਰੂ ਕੈ ਸਿਖ
ਨਾਹੀ ਜਾਣਾ ਜੋ ਹੁਕਮੁ ਮਨਗੁ ਤਿਸ ਕੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋਨਿਕੇ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ
ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਹੋਲੀ ਨੋ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ਹਥੀਆਰ ਬੰਨਿ ਕੈ ॥ ਬਹੁੜੀ ਹੋਗੁ

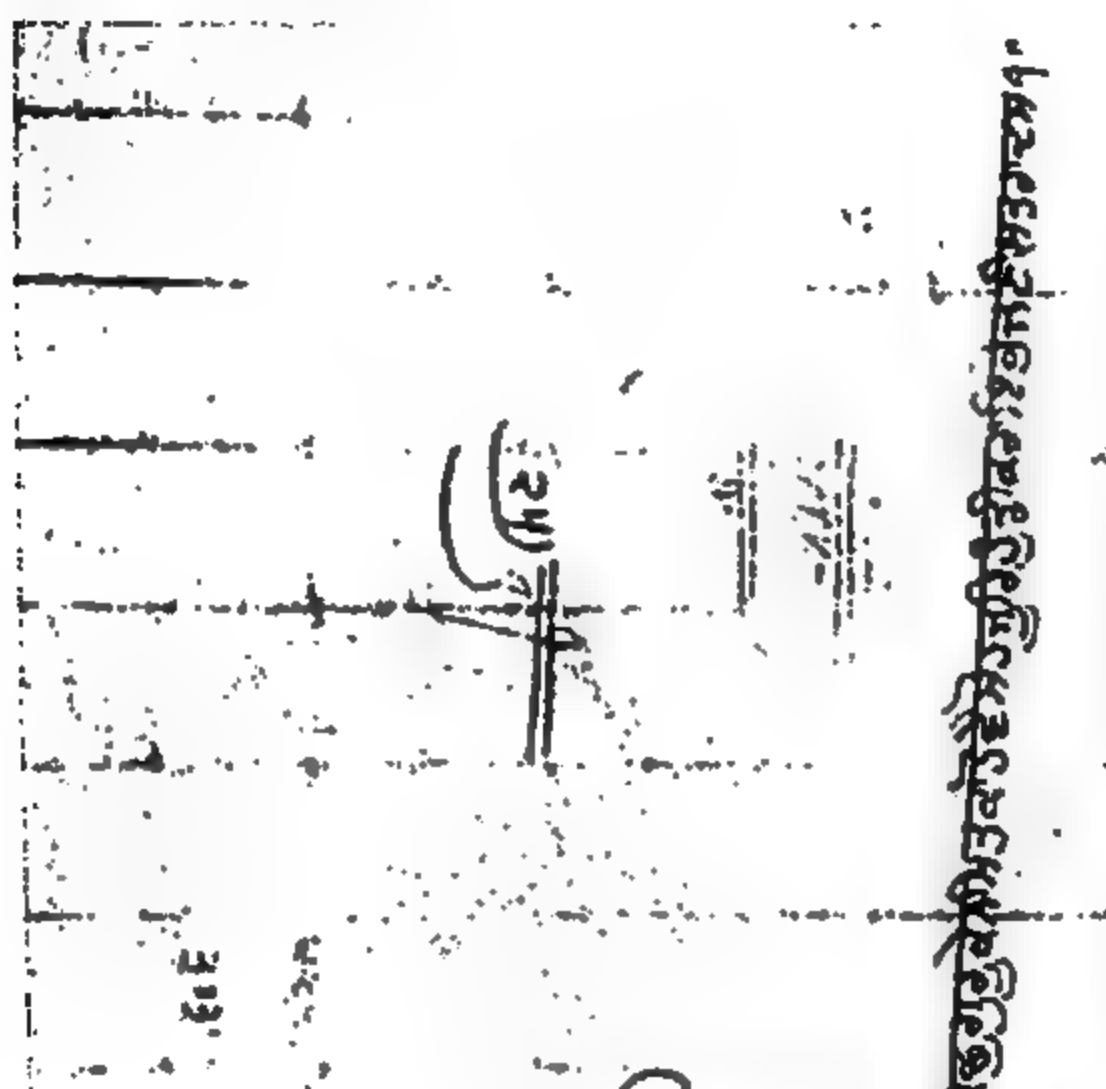
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਦਧੁਹੇ ਕੀ ਗੁਰੂ ਰਖੇ
ਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਵਰੈ ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ
ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੈ ਸੋ ਬਿਨੁ ਹੁਕਮੁ ਕਿਸੇ ਨੋ ਨਾਹੀ ਦੇਣਾ ਜੋ ਸਿਖੁ
ਦਰਸਨਿ ਆਵੈ ਸੋ ਆਪਣੇ ਨਾਲਿ ਲੈ ਆਵੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਵਣੁ
ਨ ਹੋਵੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਲੈ ਆਵੈ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਤਿਸਦੇ ਹਵਾ
ਲੈ ਕਰਣੀ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਸੋਨਾ ਤੋਲਾ ॥) ਡੇਢੁ ਲੋਚਿ ਕੈ ਦੇਣੀ
ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਦੇਣੀ

ਜੋ ਦੇਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਸਮਤ ੧੭੫੭ ਮਘਰ ਮਿਤੀ ੪ ਸਤ੍ਰਾਂ ੭

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਮਿਹਰ ਚੰਦ ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਜੋਗੁ

[ਫੋਗਣ ੧੦, ੧੭੫੮ ਬਿ., ੬ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੨ ਈ.]

"...ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਖੁਫੀਏ ਨਵੀਸ ਕਾ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ... ਰੁਪਏ ੨੫) ਪੰਜੀਹ
ਫਰਮਾਇਸ ਲਿਖੀ ਹੈ . ਸਿਤਾਬੀ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ .. ਅਰੁ ਹਥੀਆਰ
ਬੰਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨਿ ਆਵਣਾ..."

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਜੋ ਕਿ ਭੁਗਤੁ ਕੇ ਮਿਤ ਕੋਲੋਂ ਵੈਸੇ ਨਾਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਇਕੱਠੇ ਲਿਖਤਾ ਦਸਾ

ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਈ ਮਿਹਰ ਚੰਦ ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਖੁਫੀਏ ਨਵੀਸ
ਸਕਾਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਗੁਰੂ ਬੈਗਾ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਪੁਸਤੀ ਸੰਗ
ਰੁਪਏ ੨੫ ਪੰਜੀਹ ਫਰਮਾਇਸ ਲਿਖੀ ਹੈ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਸਿਤਾਬੀ
ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜਪਣੀ ਦੇਵੇਗੀ ਮਸਾਂਦ
ਅਰੁ ਮਸਾਂਦੀ ਦੇਵੇਗੀ ਮਿਲਣਾ ਜੋ ਸਿਫੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਰਤੇ
ਦੈਸੇ ਜੁਗਪਤੁ ਚਾਵਣਾ ਨਿਤਾ ਲੁੱਤੇ ਵੀਰਗ ਜੋ ਸਿਖ ਮਿਲੇ
ਓਹੋ ਲੋਕ ਦੇਵੇਗੇ ਮੁਖੀ ਤੇ ਇਕਤਿਨਾ ਤੇ ਨਹੀਂ ਅਰੁ ਭਾਈ
ਮੁਖੀ ਵੈਦਸਾਨ ਆਵਣਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਦਸਾ ਆਵਗੁਰੂ ਸਿਖ
ਦੀ ਮੁਲਾਖਤ ਪਵੇਗੀ ਮਿਤੀ ੬ ਜੋ ੧੦ ਮਾਰਚ ੧੭੦੨

[ਗੁ. ਅਹੀਆ ਗੰਜ, ਲਖਨਓ.]

੫੪

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਫੱਗਣ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਬਿ.
੬ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੨ ਈ.

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਣ ਅਤੇ ਲਿਖਤ]

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀਉ

ਜੋ ਕਿਛੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਮਿਤ ਕਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਹਜ਼ੂਰਿ
ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ ਸਤਰਾਂ ਦਸ ੧੦

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਮਿਹਰਚੰਦ ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਖੁਫੀਏ ਨਵੀ
ਸ ਕਾ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਉਰੇਗਾ
ਰੂਪਯੋ ੨੫) ਪੰਜੀ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਲਿਖੀ ਹੈ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦੇ ਸਿਤਾਬੀ
ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ ਖਸਮਾਨਾ ਹੋਗੁ ਬਾਹੁੜੀ ਹੋਵੇਗੀ ਮਸੰਦ
ਅਰੁ ਮਸੰਦੀਏ ਨੋ ਨਾਹੀ ਮਿਲਣਾ ਜੋ ਕਿਛੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਵਿਤ ਕਾ ਹੋ
ਵੇ ਸੋ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁਚਾਵਣਾ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਉਗੇ ਜੋ ਸਿਖੁ ਮਿਲੈ
ਸੋ ਮੇਲ ਲੈਵਣਾ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਦਿਕਤਿ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ਅਰੁ ਹਥੀ
ਆਰ ਬੰਨ ਕੇ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਦਰਸਨ ਆਵਗੁ ਤਿਸ
ਦੀ ਘਾਲ ਥਾਇ ਪਵੇਗੀ ਮਿਤੀ ਫਾਗੋ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਸਤਰਾਂ ੯

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਮਿਹਰ ਚੰਦ ਧਰਮ ਚੰਦ ਜੋਗ

[ਫੋਗਣ ੧੦, ੧੭੫੮ ਬਿ. ੬ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੨ ਈ.]

"...ਤੁਸੀ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ਇਕੁ ਸਉ ਇਕੁ ੧੦੧) ਰੁਪਯਾ ਹਾਖੀ ਦੀ
ਫਰਮਾਇਸ਼... ਸਿਤਾਬੀ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ... ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਏ
ਨਾਲਿ ਨਾਹੀ ਮਿਲਣਾ ਨਾਹੀ ਮੰਨਣਾ ..."

ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਿੰਘਾਨੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਮਿਹਰ ਚੰਦ ਧਰਮ ਚੰਦ ਜੋਗ

ਧਰਮ ਚੰਦ ਪਟਨਾਕਾਨ ਮੁਸਥਿਰੇ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘਾਨੀ ਦੇ ਇਕੁ ਸਉ ਇਕੁ ੧੦੧

ਰੁਪਯਾ ਹਾਖੀ ਦੀ ਫਰਮਾਇਸ਼ਿ ਰੁਪਯਾ ਦੇ ਕਰੇ ਗਿਤਾਬੀ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ

ਅਹੁੰਤੁੰਤੋ ਬਿਛੁਰੁ ਕੇਨਹਤਿ ਕਾਹੁੰਤੋ ਮੇਰੇ ਲਿਖਾ ਦੁਆਰਾ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ

ਜਿਅਦਗੁ ਸੇਨਿਤਾ ਤੁੰਤੁ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘਾਨੀ ਦੇ ਪਦਗੁਰੂ ਲਿਖਾ ਗੁਰੂ ਕੇ

ਦੁਆਰੇ ਸੇਨਿਤਾ ਸੇਨਿਤਾ ਦੇਣਾ ਮੁਸਥਿਰੇ ਮਸੰਦੀ ਦੇਣਾ ਸਿੰਘਾਨੀ ਦੇ

ਭਾਈ ਮੰਨਣਾ ਸੇਨਿਤਾ ਦੇਣਾ ਮੇਰੇ ਲਿਖਾ ਦੁਆਰਾ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ

ਮਸੰਦੀ ਦੇਣਾ ਮਸੰਦੀ ਦੇਣਾ ਮਸੰਦੀ ਦੇਣਾ ਮਸੰਦੀ ਦੇਣਾ

[ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਥ ਪਟਨਾ ਵਿਚ]

੫੫

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸਾਹੀ ੧੦]

ਫੱਗਣ ੧੦, ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਬਿ.
੬ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੨ ਈ.

ਨਮੋ

[ਨਿਬਾਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ]

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

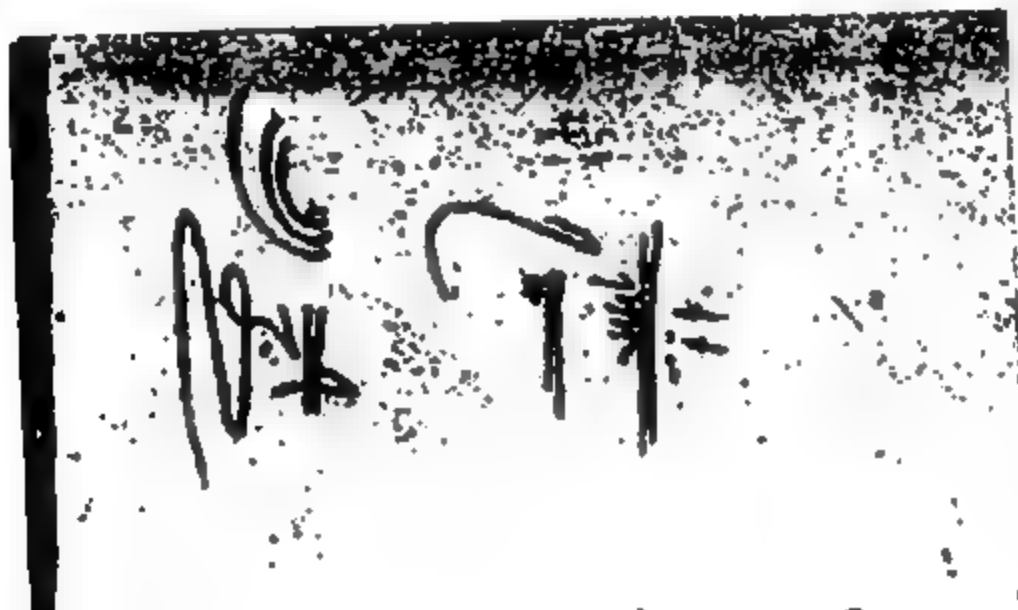
ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਮਹਿਰ ਚੰਦ ਧਰਮ ਚੰਦ ਕਰਮ ਚੰਦ
ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ
ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਉਹੋਗਾ ਤੁਸੀ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ਇਕੁ ਸਉ ਇਕ ੧੦੧)
ਬੁਧਾ ਹਾਥੀ ਦੀ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਸਿਤਾਬੀ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ
ਅਰੁ ਹੋਰੁ ਜੋ ਕਿਛੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੈ ਸੋ ਆਪੇ ਲੈ ਆਵਣਾ ਹਥੀਆਰ
ਬੰਨਿ ਕੇ ਦਰਸ
ਨਿ ਆਵਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗੁ ਉਸ ਦੀ ਘਾਲਿ ਥਾਇ ਪਵਗੁ ਗੁਰੂ ਨਾਲਿ ਰਹਗੁ
ਗੁਰੂ ਕੇ ਨ
ਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੈ ਸੋ ਹੋਰਸ ਕਿਸੇ ਨੋ ਨਾਹੀ ਦੇਣਾ ਅਰੁ ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਏ ਨਾਲਿ
ਨਾਹੀ ਮਿਲਣਾ
ਨਾਹੀ ਮੰਨਣਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਮਿਲੈ ਸੋ ਮੋਲਿ ਲੈਣਾ ਵਧੀਕ ਦਿਕਤਿ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ
ਮੇਰਾ ਹੁ
ਕਮੁ ਹੈ ਸੰਗਤਿ ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਮਿਤੀ ਫਾਗੋ ੧੦ ਸਤਰਾ ਅਠਿ ੮

ਪਣ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਿਰਾਗ ਜੋਗੁ

[ਫੱਗਣ ੧੦, ੧੭੫੮ ਬਿ. ੬ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੨ ਈ.]

"... ੫ ਪੰਜ ਤੋਲੇ ਸੋਨਾ ਫੁਰਮਾਇਓ ਲਿਖੀ ਹੈ... ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦੇ.. ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ
ਭੇਜਣੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੈ ਸੋ ਹੋਰੁ ਕਿਸੇ ਨ ਨਾਹੀ ਦੇਣਾ
ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁੰਚਾਵਣਾ ਆਪ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਕਰਣਾ ਸੰਗਤਿ ਹਥੀਆਰ
ਬੰਨ ਕੈ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ..."

੨੩

ਭਗਤਿਗੁਰੂਗੋਬਿੰਦ

ਸਿਰਗ੍ਰਹਿ ਜੀ, ਆਗਿਆ ਦੇਸ਼ਾਦਿ ਕਸੰਗਤਿ ਪਿਰਾਗ ਜੀ ਮੇਰਾ ਪਲਾਸ਼ਣੈ

ਗੁਰੂ ੨ ਖਰਾਬਾਗੁਰੂਗੋਬਿੰਦ, ਦਾਜਨ ਮਾਸਿ ਸੋਗਾ ੫॥ ਪੰਜਤੋਲਾ ਮੈਲਾਫੁਰ

ਮਾਸਿ ਮਿਲਿ ਆਇਓ ਸਾਤਿ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਾ ਜਾਪਿਓ ਏਨੇ ਤੋਲਾ ਸੋਗਾ ਦੇਖੋ

੨੩ ਭਗਤਿਗੁਰੂਗੋਬਿੰਦ ਸਿਰਗ੍ਰਹਿ ਜੀ ਮੇਰਾ ਪਲਾਸ਼ਣੈ ਪਿਰਾ

ਦਾਜੋ ਬਿਛੁਰਾਹੁ ਪਦਿਤ ਕਤੋਵੈ ਨੋ ਸਿਰਗ੍ਰਹਿ ਜੀ ਦੇਸ਼ਾਦਿ ਕਸੰਗਤਿ

੫੮ ਦਾਜੋ ਸਿਰਗ੍ਰਹਿ ਜੀ ਮੇਰਾ ਪਲਾਸ਼ਣੈ ਫੁਰਮਾਵੇ ਵੀ ਭੇਜੇ ਫੁਰਮਾਵੇ

ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਰਗ੍ਰਹਿ ਜੀ ਪਿਆਰ ਕਰਣਾ ਸੰਗਤਿ ਹਥੀਆਰ ਬੰਨ ਕੈ

ਦਾਜੋ ਸਿਰਗ੍ਰਹਿ ਜੀ ਮੇਰਾ ਪਲਾਸ਼ਣੈ ਪਿਰਾਗ ਜੀ ਮੇਰਾ ਪਲਾਸ਼ਣੈ
ਸਤਨਾਮੁ

[ਗੁ. ਅਹੀਆ ਗੰਜ, ਲਖਨਊ ਵਿਚ।

੫੬

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਫੱਗਣ ੧੦, ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਬਿ.
੬ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੨ ਈ.

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਸਾਣ ਅਤੇ ਲਿਖਤ]

੨੦੪

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀਉ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਪਿਰਾਗ ਕੀ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ
ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਉਰੈਗਾ ੫) ਪੰਜ ਤੋਲੇ ਸੋਨਾ ਫੂਰ
ਮਾਇਸਿ ਲਿਖੀ ਹੈ ਸੰਗਤਿ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦੇ ਸਿਤਾਬੀ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੋਜਣੀ
ਖਸਮਾਨਾ ਹੋਗੁ ਬਾਹੁੜੀ ਹੋਵੇਗੀ ਸੰਗਤਿ ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਏ ਨੋ ਨਾਹੀ ਮਿਲ
ਣਾ ਜੋ ਕਿਛੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੈ ਸੋ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੋ ਨਾਹੀ ਦੇਣਾ ਹਜ਼ੂਰਿ
ਪਹੁਚਾਵਣਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਮਿਲੈ ਸੋ ਮੇਲ ਲੈਵਣਾ ਦਿਕਤਿ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ਮੇ
ਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਆਪ ਵਿਚਿ ਪਿਆਰੁ ਕਰਣਾ ਸੰਗਤਿ ਹਥੀਆਰ ਬੰਨ ਕੇ ਦਰਸਨ ਆ
ਵਣਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਦਰਸਨ ਆਵਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ ਮਿਤੀ ਫਾਗ ੧੦ ਸੰਮਤ ੫੮
ਸਤਰਾਂ ੮

੫) ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਮੋਵੜੇ ਨੋ ਦੇਣੇ

੫੭

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ

ਭਾਈ ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਗੁਲਾਲਚੰਦ ਜੋਗੁ

[ਛੱਗਣ ੧੦, ੧੭੫੮ ਬਿ. ੬ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੨ ਈ.]

"... ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ੧੦੧) ਇਕ ਸਉ ਇਕ ਰੁਪਯਾ
ਫੁਰਮਾਇਸ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ... ਜੋ
ਦਰਸਨਿ ਹਥੀਆਰ ਬੰਨ ਕੇ ਦਰਸਨਿ ਆਵਗੁ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ..."

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ
ਗੁਲਾਲ ਚੰਦ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਹ
ਜਨਮ ਸਉਰੇਗਾ ਤੁਸੀ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ੧੦੧) ਇਕ
ਸਉ ਇਕ ਰੁਪਯਾ ਫੁਰਮਾਇਸ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਹੁੰਡੀ
ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ ਹੋਰੁ ਜੋ ਕੁਛ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ
ਹੋਵੇ ਸੋ ਹੋਰਸ ਕਿਸੇ ਨੋ ਨਾਹੀ ਦੇਣਾ ਆਪੇ ਲੈ
ਆਵਣਾ ਜੋ ਦਰਸਨ ਹਥੀਆਰ ਬੰਨਕੇ
ਦਰਸਨ ਆਵਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗੁ
ਓਸਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਲਿ ਰਹਗੁ ਅਰੁ ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਏ
ਨਾਲਿ ਨਹੀ ਮਿਲਣਾ ਨਾਹੀ ਮੰਨਣਾ ਜੋ ਸਿਖ ਮਿਲੇ ਸੋ
ਮੇਲ ਲੈਣਾ ਵਧੀਕੁ ਦਿਗਤਿ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ਜੋ ਮਿਲੇ ਸੋ
ਮੇਲਿ ਲੈਣਾ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਸੰਗਤਿ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ
ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਮਿਤੀ ਫਾਗੋ ੧੦

[ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਪਿਠ ਪਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਦਰਜ ਹਨ]

"ਭਾਈ ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨੁ ਗੁਲਾਲ ਚੰਦੁ ਢਾਕੇ ਕੇ ਜ਼ਿਲਾ

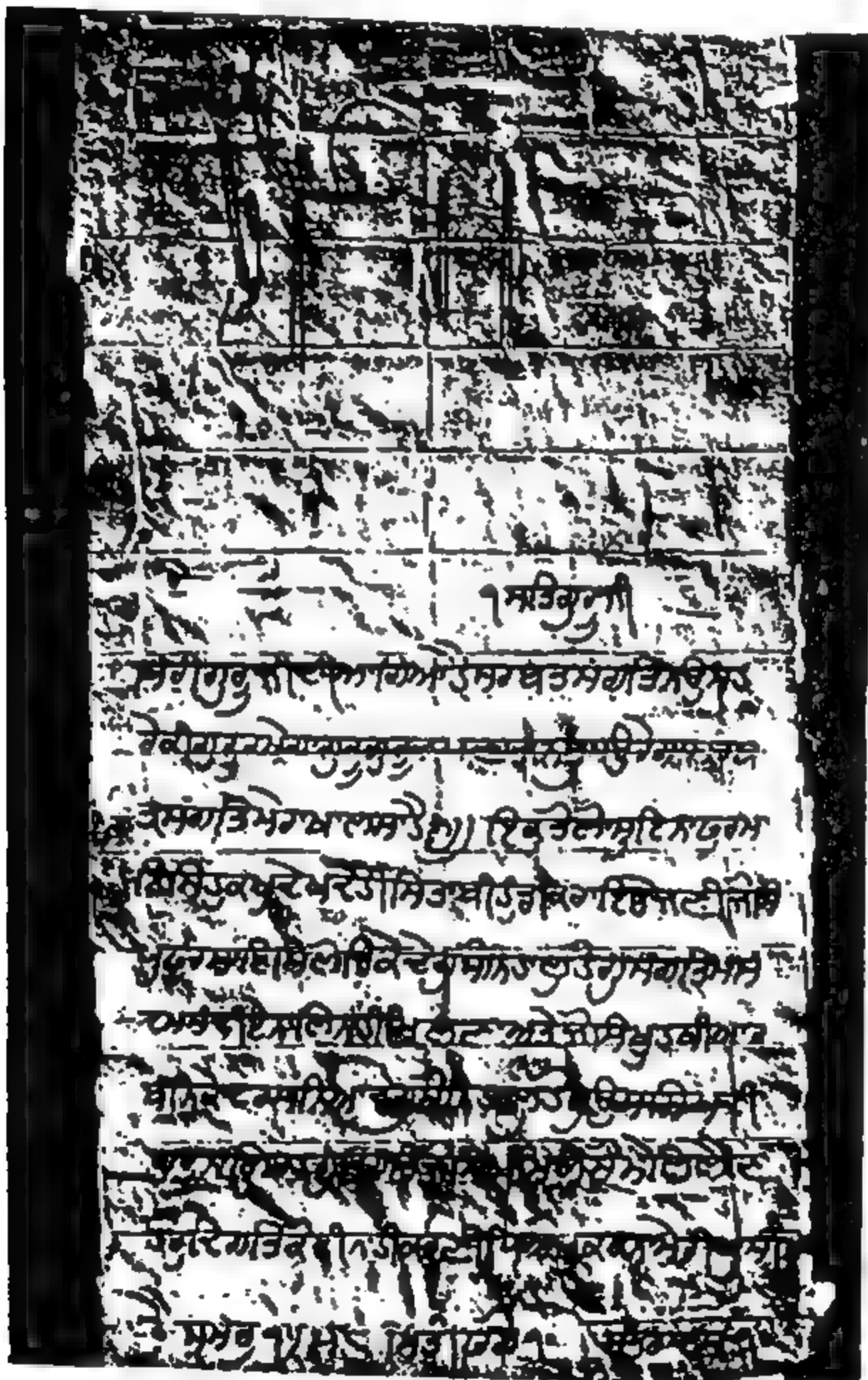
ਪੁਰਬੁ ੧੦੧)

੫) ਪੰਜਿ ਰੁਪਯੇ ਮੇਵੜੇ ਨੋ ਦੇਣੇ"

[ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਢਾਕਾ ਵਿਚ — "ਅਸਲੀ ਕੋਮੀ ਦਰਦ", ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ,
੨੭-੧੨-੧੯੩੦]

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਨਉਸ਼ਹਰੇ ਕੀ ਜੋਗੁ
[ਫੱਗਣ ੧੦, ੧੭੫੮ ਖਿ. ੬ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੨ ਈ.]

"...ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਸੰਗਤਿ ਮਸੇਦ ਮਸੇਦੀਏ ਨਾਲ ਨਾਹੀ
ਮਿਲਣਾ... ਜੋ ਸਿਖ ਮਿਲੇ ਸੋ ਮੇਲ ਲੈਣਾ ਹੋਰ ਦਿਗਤਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ
ਕਰਣੀ ਪਿਆਰ ਕਰਣਾ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ..."

[ਨਉਸ਼ਹਰਾ ਪੰਨ੍ਹਾ ਵਿਚ]

੫੮

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਫੱਗਣ ੧੦, ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਬਿ.
੬ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੨ ਈ.

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਣ]

੧੩੨੦

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

੧੭੫੮
੧੭

੧ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਨਉਸਹ
ਰੇ ਕੀ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸਉਰੇਗਾ ਸਰਬ
ਤ ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ੧) ਇਕ ਤੋਲਾ ਸੋਇਨਾ ਫੁਰਮਾ
ਇਸਿ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਸਿਤਾਬੀ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ ਜੋ ਸਿ
ਖੁ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਲੋਚਿ ਕੇ ਦੇਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ ਸੰਗਤਿ ਮਸੰ
ਦ ਮਸੰਦੀਏ ਨਾਲਿ ਨਾਹੀ ਮਿਲਣਾ ਅਤੇ ਜੋ ਸਿਖੁ ਹਥੀਆਰ
ਬੰਨਿ ਕੇ ਦਰਸਨਿ ਆਵਗੁ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਗੁ ਉਸ ਸਿਖ ਦੀ
ਗੁਰੂ ਨਾਲਿ ਰਹਗੁ ਸੰਗਤਿ ਜੋ ਸਿਖੁ ਮਿਲੇ ਸੋ ਮੇਲਿ ਲੈਣਾ
ਹੋਰ ਦਿਕਤਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ਪਿਆਰੁ ਕਰਨਾ ਮੇਰੀ ਖੁਸੀ
ਹੈ ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਮਿਤੀ ਫਾਗੋ ੧੦ ਸਤਰਾਂ ਦਸ ੧੦

੫੯

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਰੂਪੇ ਆਣੇ ਜੋਗੁ
[੧੭੫੯ ਬਿ. ... ੧੭੦੨ ਈ.]

"... ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ..." ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਏ ਨੋ
ਨਾਹੀ ਮਿਲਣਾ ਜੋ ਮਿਲੇ ਸੋ ਮੇਲ ਲੈਣਾ... ।

[ਨੀਸਾਣੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ]

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਉ

ਹਥੀਆਰ ਪੰਜੇ ਬੰਨ ਕੇ ਦਰਸਨ ਆਵਣਾ ॥
ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ਸ੍ਰਬਤ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤ ਰੂਪੇਆਣੇ ਕੀ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ
ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਉਰੇਗਾ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ
੨) ਦੁਇ ਤੇਲੇ ਸੋਨਾ ਵਰਮਾਇਸ ਲਿਖਾ ਹੈ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦੇ ਸਿਤਾਬੀ ਹੁੰਡੀ
ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ ਮੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਏ ਨੋ ਨਾਹੀ
ਮਿਲਣਾ ਜੋ ਮਿਲੇ ਸੋ ਮੇਲ ਲੈਣਾ ਦਿਗਤਿ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ਨਿਹਾਲ
ਹੋਏ ॥ ਬਾਹੋੜੀ ਹੋਗ ॥

[ਭਾਈ ਦੁਰਗਾ ਸਿੰਘ, ਪਟਿਆਲਾ]

੬੦

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਸੁਖੀਆ ਭਾਈ ਪ੍ਰਸਾ ਜੋਗੁ

[੧੭੬੧ ਬਿ. ... ੧੭੦੪ ਈ.]

".. ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਅਸਵਾਰ ਪਿਆਦੇ ਬੰਦੂਕਚੀ ਭਲੇ ਭਲੇ
ਜੁਆਨ ਸਾਥਿ ਲੈ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰਿ ਆਵਣਾ ..."

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

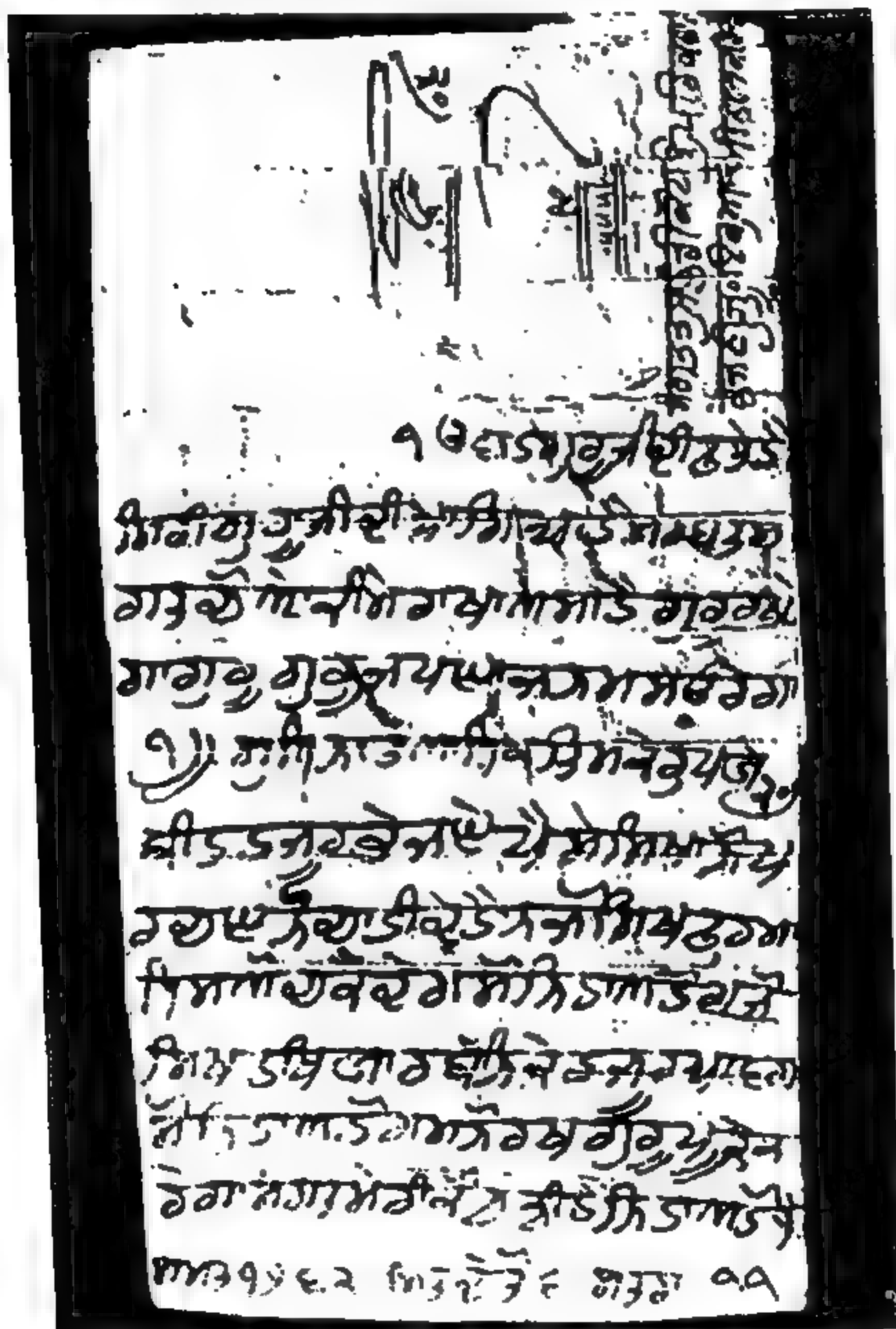
ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਸੁਖੀਆ ਭਾਈ ਮੁਖੀਆ ਭਾਈ ਪ੍ਰਸਾ
ਸ੍ਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸਉਰੇਗਾ ਸਰਬਤ
ਸੰਗਤ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਅਸਵਾਰ ਪਿਆਦੇ ਬੰਦੂਕਚੀ ਭਲੇ ਭਲੇ ਜੁਆਨ
ਸਾਥਿ ਲੈ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰਿ ਆਵਣਾ ਜੋ ਸਿਖ ਪੁਤ੍ਰ ਦਰਸਨਿ ਆਵੇਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲ
ਹੋਗੁ ਉਸ ਦਾ ਖਸਮਾਨਾ ਹੋਗੁ ਬਹੁੜੀ ਹੋਗੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸਭੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ
ਕਰੇਗਾ ਦਰਸਨਿਤੁ ॥ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ॥

[ਭਾਈ ਦੁਰਗਾ ਸਿੰਘ, ਪਟਿਆਲਾ]

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਚੋਲੇ (ਮਾਝੇ) ਦੀ ਜੋਗ
[ਚੇਤ ੬, ਸੰਮਤ ੧੭੬੨ ਬਿ. ੪ ਮਾਰਚ ੧੭੦੬ ਈ.]

"... ਰੁਪਯੇ ੨੦ ਬੀਹ ਹਜ਼ੂਰਿ ਭੇਜਣੇ ਪੈਸੇ ਸਿਖਾ ਨੇ ਖਰਚਣ ਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹੋਨ...
ਜੋ ਸਿਖ ਹਥਿਆਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਵੇਗਾ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗ ..."

[ਨਉਸ਼ਹਰਾ ਪੱਨੁਆ ਵਿਚ]

੬੧

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਚੇਤ ੬, ਸੰਮਤ ੧੭੬੨ ਬਿ.

੪ ਮਾਰਚ, ੧੭੦੬ ਈ.

[ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ]

੨੭) ੨੬੪੨

੬੬

ਸੰਗਤ ਤੁਸਾ ਹੁੰਡੀ ਕੋਟ ਉਪਰਿ ਕਰ
ਭੇਜਣੀ ਹਜ਼ੂਰ ਇਕੁ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਕਰਿ

੨੮

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

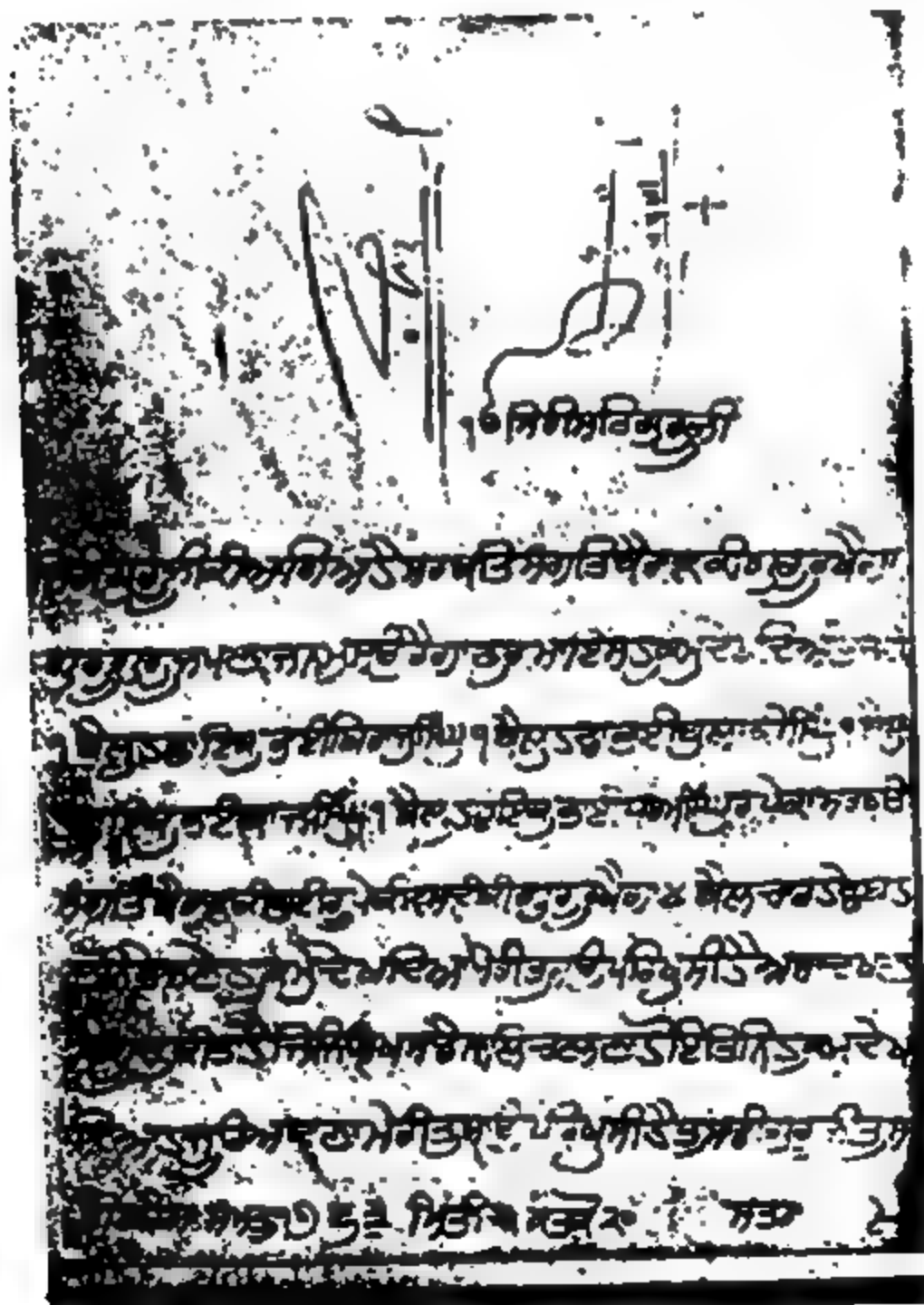
ੴ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫਤੇ ਹੈ
 ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸਰਬਤ ਸ
 ਗਤ ਚੋਲੇ ਕੀ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਰਖੇ
 ਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸਉਰੇਗਾ
 ੧) ਸੁਇਨਾ ਤੋਲਾ ਇਕ ਤਿਸਕੇ ਰੁਪਯੇ ੨੦)
 ਬੀਹ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਣੇ ਪੈਸੇ ਸਿਖਾ ਨੋ ਖ
 ਰਚਣ ਨੋ ਚਾਹੀਦੇ ਹੋਨ ਜੋ ਸਿਖ ਵਰਮਾ
 ਇਸ ਲੋਚ ਕੇ ਦੇਗ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗ ਜੋ
 ਸਿਖ ਹਥਿਆਰ ਬੰਨਿ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਵਗ
 ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕ
 ਰੇਗਾ ਸੰਗਤ ਮੇਰੀ ਕੋਠੜੀ ਹੈ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ
 ਸਮਤ ੧੭੬੨ ਮਿਤੀ ਚੇਤੋ ੬ ਸਤਰਾਂ ੧੧

੬੨

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬੈਰਾੜਾਂ ਤੇ
ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਨਾਮ

[ਕਤਕ ੨੦, ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ ਬਿ. ੨੧ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੬ ਈ.]

"...ਅਸਾਂ ਦਖਣ ਨੋ ਕੂਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਨਿ ਸਿਖ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚਲਣਾ ਹੋਇ
ਤਿਨਿ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦਿਆ ਹਜ਼ੂਰਿ ਆਵਣਾ ..."

[ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਰੂਪਾ ਵਿਚ]

੬੨

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਕਤਕ ੨੦, ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ ਬਿ.

੨੧ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੬ ਈ.

[ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ]

ੳ
ਬਲਦ ਭੋਜਣਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਿਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਬੰਰਾੜਾਂ ਕੀ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ
ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਉਰੇਗਾ ਫੁਰਮਾਇਸ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦਿਆ ਭੋਜਣੀ
ੴ ਬਲੁ ਹਛਾ ਇਕੁ ਭਾਈ ਥਿਰਾਜੁ ਸਿੰਘ ੴ ਬਲੁ ਹਛਾ ਭਾਈ ਬੁਲਾਕੀ ਸਿੰਘ ੴ ਬੇਲੁ
ਹਛਾ ਇਕੁ ਭਾਈ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ੴ ਬੇਲੁ ਹਛਾ ਇਕੁ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਰੂਪੇ ਕਾ ਸਰਬਤਿ
ਸੰਗਤਿ ਬੰਰਾੜਾਂ ਕੀ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕੀ ਵਸਦੀ ਕੀ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ੳ ਬੇਲ ਚਾਰ ਹਛੇ ਬਹ
ਲਾ ਨੋ ਭੋਜਣੇ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦਿਆ ਮੇਰੀ ਤੁਸਾ ਉਪਰਿ ਖੁਸੀ ਹੈ ਅਸਾ ਦਖਣ
ਨੋ ਕੁਚੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਨਿ ਸਿਖ ਸਾਡੇ ਨਾਲਿ ਚਲਣਾ ਹੋਇ ਤਿਨਿ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖ
ਦਿਆ ਹਜੂਰਿ ਆਵਣਾ ਮੇਰੀ ਤੁਸਾ ਉਪਰਿ ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੁਸਾਡੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਸਾ
ਡੀ ਹਖੇਗਾ ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ ਮਿਤੀ ਕਤਕੋ ੨੦ ਸਤਰਾਂ ੬

੬੩

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਕਤਕ ੧, ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਬਿ.

੨ ਅਕਤੂਬਰ, ੧੭੦੭ ਈ.

[ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ]

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

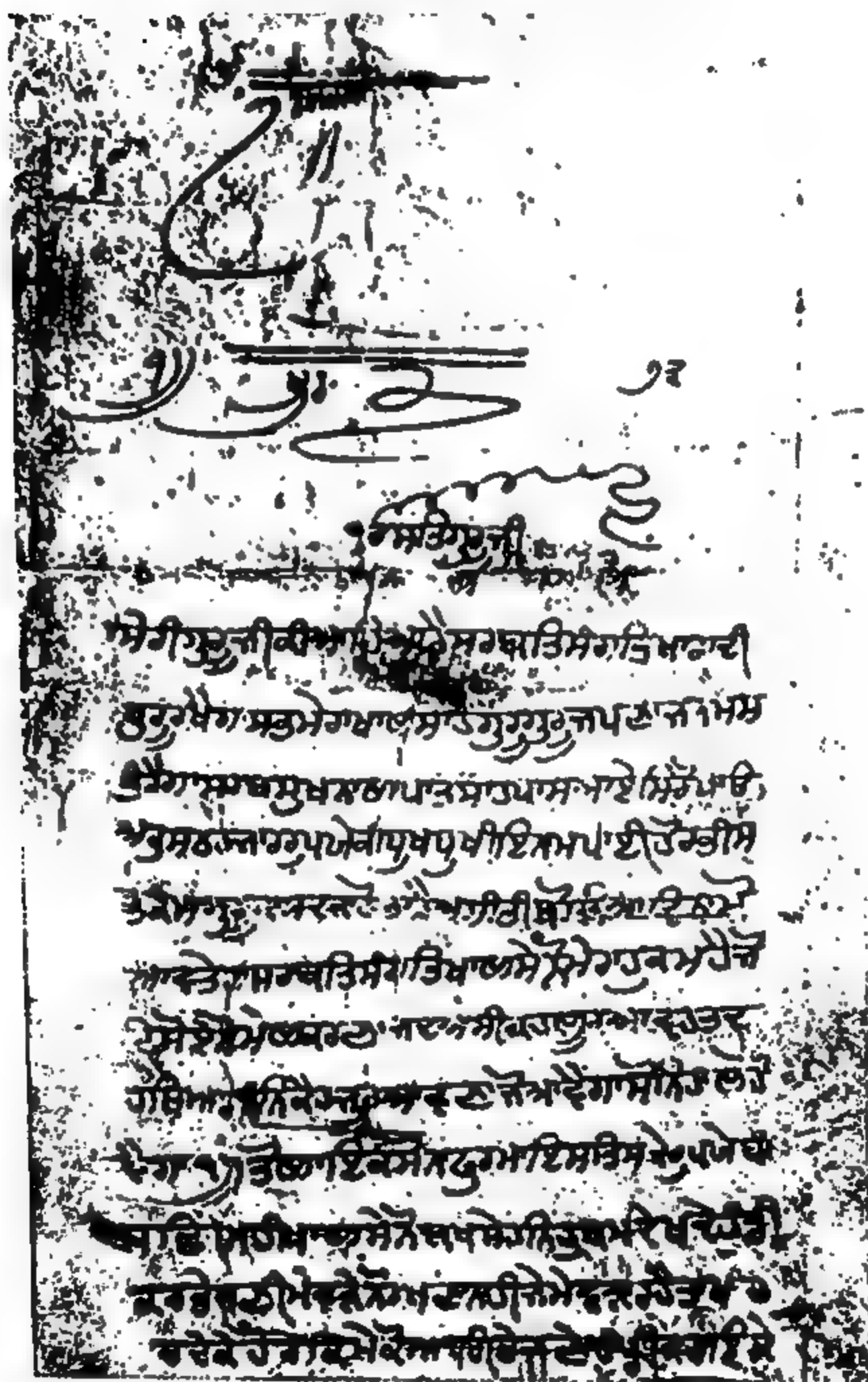
ਸ੍ਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਧਉਲ ਕੀ ਤੁਸੀ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ
ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸਉਰੇਗਾ ਸ੍ਰਬ ਸੁਖ ਨਾਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
ਪਾਸਿ ਆਏ ਸਿਰੋਪਾਉ ਅਰੁ ਸਠਿ ਹਜਾਰ ਕੀ ਧੁਖਧੁਖੀ ਜ
ੜਾਉ ਇਨਾਮੁ ਹੋਈ ਹੋਰ ਭੀ ਕੰਮੁ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਦਕਾ ਸਭ ਹੋਤੇ ਹੈ ਅ
ਸੀ ਭੀ ਬੰਨੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਨੋ ਆਵਤੇ ਹਾਂ ਸ੍ਰਬਤਿ ਸੰਗਤ ਖਾਲਸੇ ਨੋ
ਮੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਆਪਸ ਮੋ ਮੇਲੁ ਕਰਣਾ ਜਦਿ ਅਸੀ ਕਹਲੂਰ
ਆਵਤੇ ਤਦਿ ਸ੍ਰਬਤਿ ਖਾਲਸੇ ਹਥੀਆਰ ਬੰਨਕੈ ਹਜੂਰਿ ਆ
ਵਣਾ ਜੋ ਆਵੇਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ੨) ਦੁਇ ਤੋਲੇ ਸੋਨਾ ਤਿਸ
ਕੇ ਰੁਪਯੇ ੪੦) ਅਸਾ ਜਮਾਤਾ ਨੋ ਮਧਾ ਛਿਮਾਹੀ ਬਖਸੇ ਹੈਨਿ
ਤੁਸਾ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦਿਆ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੀ ਮੇਵੜੇ ਨੋ ਤੁਰਤੁ
ਭੇਜਣਾ ਜੇ ਮੇਵੜਾ ਢਿਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚੋ ਕਵਿ ਦੇਣਾ ਪੈ
ਸੇ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੇਜਣੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਮਿਤੀ ਕਤਕੋ ੧ ਮਾ.

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਖਾਰਾ ਜੋਗੁ

[ਕਤਕ ੧, ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਬਿ. ੨ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੭ ਈ.]

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ

ਕਹਲੂਰ ਪੁਜਣ ਪਰ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਆਉਣ ਲਈ ਹੁਕਮ

[ਭਾਈ ਬੱਠੋਂ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸ ਬੜੇਤ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼]

੬੪

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਕਤਕ ੧, ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਬਿ.

੨ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੭ ਈ.

[ਨਿਸਾਣ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ]

੧) ...

੭੩

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

੧੬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਖਾਰਾ ਦੀ
ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਸਭ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸ
ਉਰੇਗਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਨਾਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਆਏ ਸਿਰੋਪਾਉ
ਅਰ ਸਠ ਹਜਾਰ ਰੁਪਯੇ ਕੀ ਧੁਖਧੁਖੀ ਇਨਾਮ ਪਾਈ ਹੋਰ ਭੀ ਸ
ਭ ਕੰਮ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਦਕਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ਅਸੀ ਭੀ ਬੋਝਿਆ ਦਿਨਾ :
ਆਵਤੇ ਹਾ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜੇ
ਵਿਸੇਏ ਮੇਲ ਕਰਣਾ ਜਦ ਅਸੀ ਕਹਲੂਰ ਆਵਹ ਤਦ
ਹਥਿਆਰ ਬੰਨ੍ਹਿ ਕੈ ਹਜ਼ੂਰ ਆਵਣਾ ਜੇ ਆਵੇਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋ
ਵੇਗਾ ੧) ਤੇਲਾ ਇਕ ਸੋਨਾ ਫੁਰਮਾਇਸ ਤਿਸ ਕੇ ਰੁਪਯੇ ਥੀ
ਸ ਛਿਮਾਹੀ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਬਖਸੇ ਹਨਿ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦੇ ਹੁੰਡੀ
ਕਰ ਭੇਜਣੀ ਮੇਵੜੇ ਨੇ ਰਖਣਾ ਨਾਹੀ ਜੇ ਮੇਵੜਾ ਰਹੇ ਤਾ ਖਰ
ਚ ਦੇ ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕੋ ਆਪ ਹੀ ਭੇਜਣੇ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਕੇ

...

...

[ਨੋਟ : ਨੰਬਰ ੬੩ ਪਰ ਆਏ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪਰ ਦਿੱਤੀ ਮਿਤੀ ਦਾ ਹੀ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।]

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਜੋਗੁ

[ਫੱਗਣ ੬, ੧੭੬੪ ਬਿ. ੩ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੮ ਈ.]

"... ੪੦ ਚਾਲੀਸ ਰੁਪਯੇ ਕਿਰਪਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ
... ਹੁਕਮ ਦੇਖਦੇ... ਡੇਰੇ ਦੇਣੇ..."

੪੦ ਚਾਲੀਸ ਰੁਪਯੇ ਕਿਰਪਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ

੧੪ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਸਿੰਗੀਗੁਰੂਜੀਦੀਆਗੀਆਏਸਬਧਾਤਿਸੰਗਤਿਚ
ਨਰਸਦੀਵਤਗੁਰੂਜੀਦਾਖਾਠਾਸਾਏਗੁਰੂਰਖੇ
ਗਾਗੁਰੂਗੁਰੂਜਪਦਾਜਨਮਸੰਭੂਰੇਗਾ ੪੦ ਚ
ਯੀਸਰੁਪਯੇਕਿਰਪਾਸਿੰਘਨੇਬਖਸ਼ੇਹਨਸੰਗਤ
ਤੁਕਮਦੇਖਦੇਕਿਰਪਾਸਿੰਘਦੇਡੇਰੇਦੇਣੇਫਿਲ
ਨਤੀਕਰਣੀਤੁਸਡੇਮਨੋਗਥਪੁਰੇਤਨਗੇਨਿਹ
ਨਤੋਏਮਿਤੀਛਾਣੇ੬ਸੰਮਤ੧) ੬੪ ਸਤਗੁਰੂ

[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]

੬੫

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦]

ਫੱਗਣ ੬, ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਬਿ.
੩ ਫਰਵਰੀ ੧੭੦੮ ਈ.

[ਨਿਸਾਨ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ]

੬੦) ਚਾਲੀਸ ਰੁਪਯੇ ਕਿਰਪਾ ਸਿੰਘ ਨੌ ਬਖਸੇ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

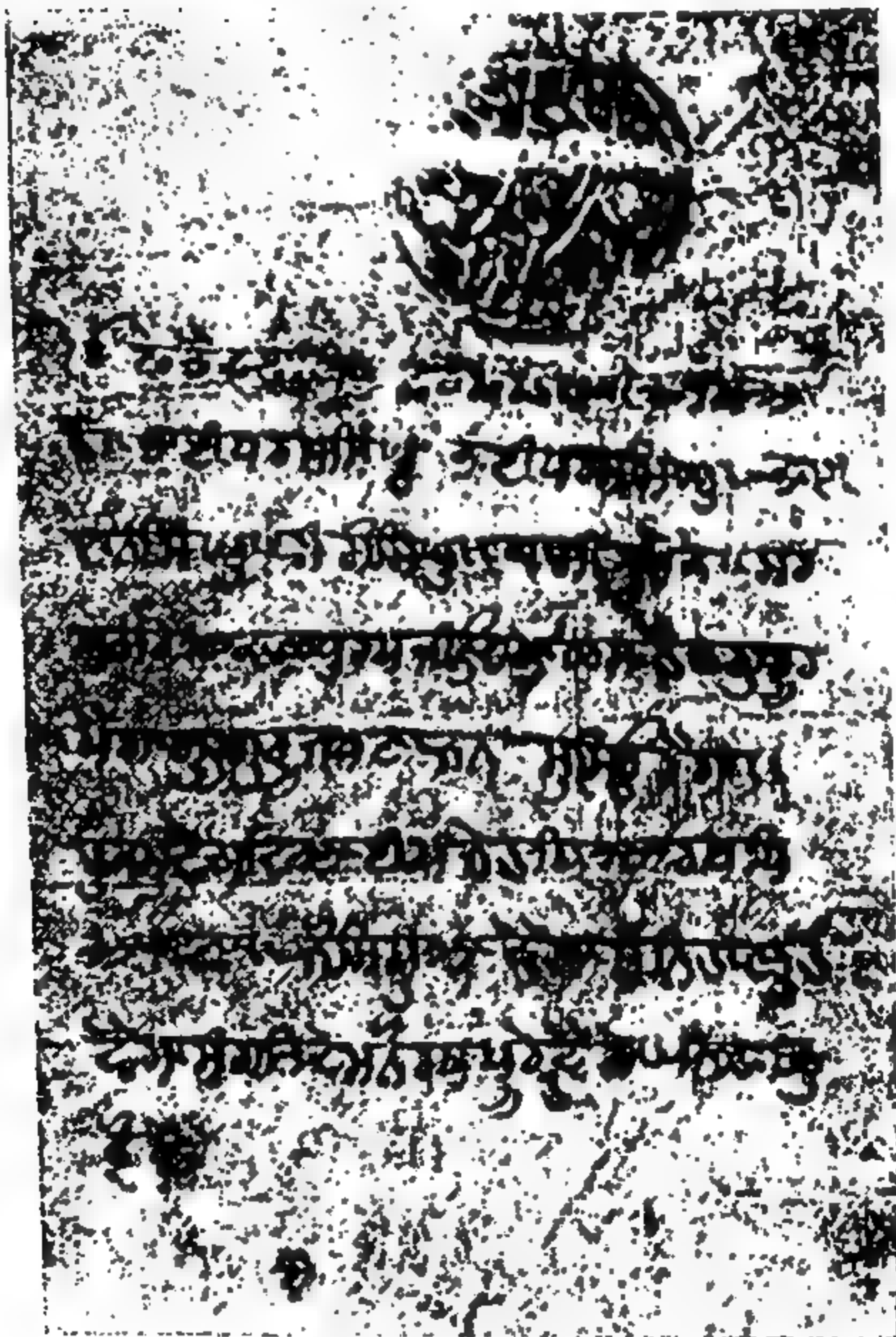
ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਿਤਿ ਬ
ਨਾਰਸ ਦੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਰਖੇ
ਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸਉਰੰਗਾ ੬੦) ਚਾ
ਲੀਸ ਰੁਪਯੇ ਕਿਰਪਾ ਸਿੰਘ ਨੌ ਬਖਸੇ ਹਨਿ ਸੰਗਤ
ਹੁਕਮ ਦੇਖਦੇ ਕਿਰਪਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਡੇਰੇ ਦੇਣੇ ਦਿਲ
ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ਤੁਸਾਡੇ ਮਨੋਨਕ ਪੂਰੇ ਹੋਨਗੇ ਨਿਹਾ
ਲ ਹੋਏ ਮਿਤੀ ਫਗਣ ੬ ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਸਤਰਾਂ ੭

੬੬

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਪਰਮ ਸਿੰਘ
ਵਾਸੀ ਰੂਪੇ ਕੇ ਜੋਗੁ

"... ਸਰਬਤ੍ਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀਉ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ... ਹੁਕਮੁ
ਦੇਖਦਿਆਂ ਈ ਪੰਜੇ ਹਥਿਆਰ ਬੱਧਿ ਆਵਣਾ..."

[ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕੇ ਵਿਚ]

੬੬

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ]

[ਮੋਹਰ]

ਦੇਗੋ ਤੇਗੋ ਫਤਿਹ ਉ ਨੁਸਰਤ ਬੇ-ਦਿਰੰਗ
ਯਾਫ਼ਤ ਅਜ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

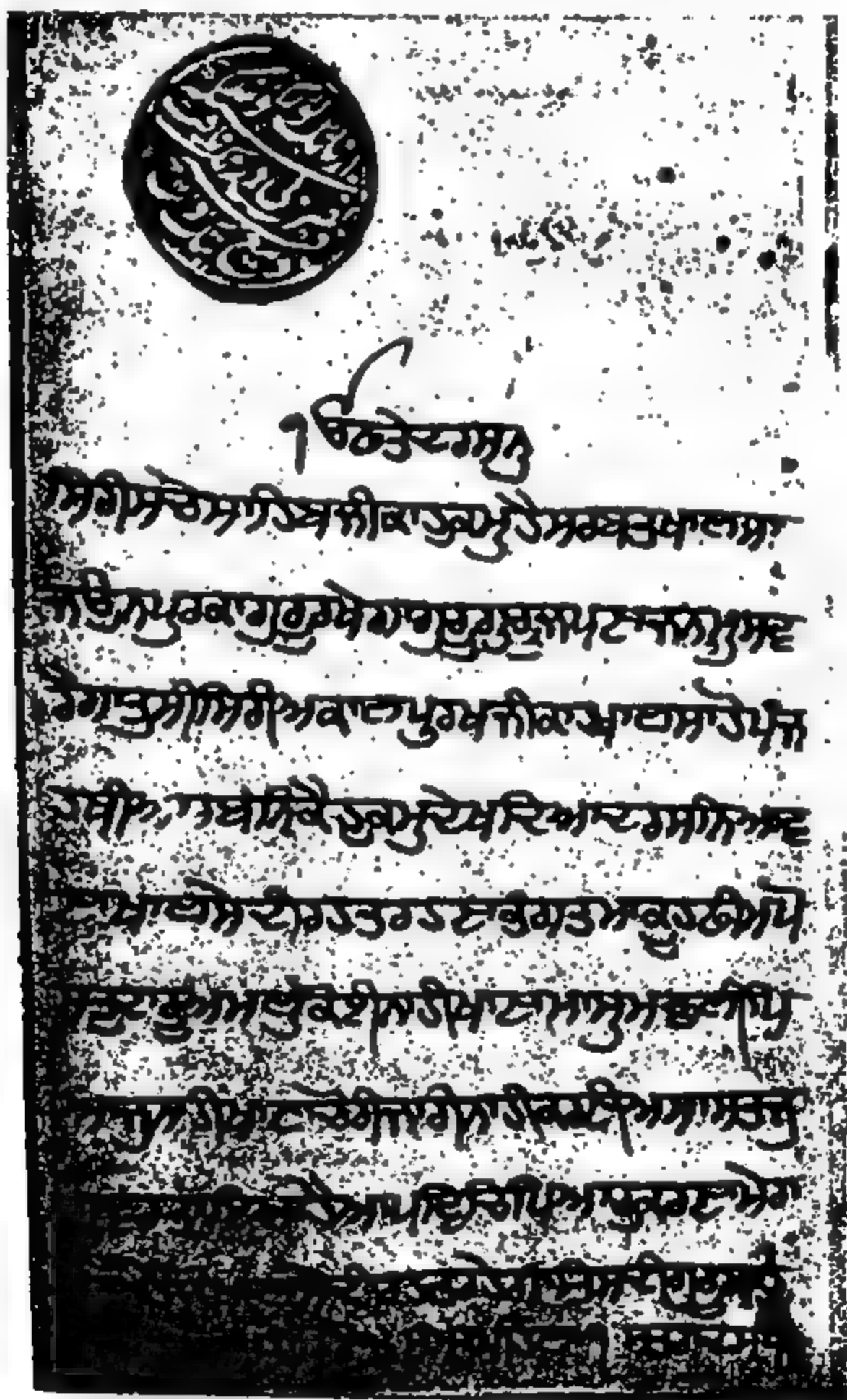
ੴ ਫਤੇ ਦਰਸਨੁ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗਿਆ
ਹੈ ॥ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ॥ ਭਾਈ ਪਗਲ ਸਿੰਘ ॥ ਭਾਈ
ਦਾਨ ਸਿੰਘ ॥ ਸੰਗੋ ਸਿੰਘ ॥ ਵਾਸੀ ਰੂਪੇ ਕਾ ॥ ਸਰ
ਬਤਰਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀਉ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਰ
ਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸਉਰੇਗਾ ।
ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦਿਆ ਈ ਪੰਜੇ ਹਥਿਆਰ ਬਧਿ
ਆਵਣਾ ॥ ਜੋ ਸਿਖੁ ਆਵੇਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋ
ਵੇਗਾ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋਵੇਗੇ ॥ ਨਿਹਾਲੁ
ਹੋਏ

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਰਬਤ ਖਾਲਸਾ ਜਥੇਦਾਰ ਜੋਗ

[ਪੰਨਾ ੧੨ ਸੰਮਤ ੧ (੧੭੬੭ ਬਿ.) ੧੨ ਦਸੰਬਰ ੧੭੧੦ ਈ.]

"... ਪੰਜ ਹਥਿਆਰ ਬੰਨ ਕੇ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦਿਆਂ ਦਰਸਨ ਆਵਣਾ...

ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰਹਤ ਰਹਣਾ... ਦਾਰੂ ਅਮਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ..."

[ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਪਟਿਆਲਾ]

੬੭

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ]

ਪੋਹ ੧੨, ਸੰਮਤ ੧ (੧੭੬੭ ਬਿ.)

੧੨ ਦਸੰਬਰ, ੧੭੧੦ ਈ.

[ਮੋਹਰ]

ਦੋਗੇ ਤੋਗੇ ਫੁਤਹਿ ਉ ਨੁਸਰਤ ਬੇ-ਦਿਰੰਗ
ਯਾਫਤ ਅਜ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਫਤੇ ਦਰਸਨੁ

ਸਿਰੀ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਸਰਬਤ ਖਾਲਸਾ
ਜਉਨਪੁਰ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸਵ
ਰੰਗਾ ਤੁਸੀ ਸਿਰੀ ਅਕਾਲਪਰ ਜੀ ਕਾ ਮਾਲਸਾ ਹੋ ਪੰਜ
ਹਥੀਆਰ ਬਨਿ ਕੈ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦਿਆ ਦਰਸਨਿ ਆਵ
ਣਾ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰਹਤ ਰਹਣਾ ਭੰਗ ਤਮਾਕੂ ਹਵੀਮ ਪੋ
ਸਤੁ ਦਾਰੂ ਅਮਲੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਖਾਣਾ ਮਾਸੁ ਮਛਲੀ ਪਿ
ਆਜੁ ਨਾਹੀ ਖਾਣਾ ਚੋਰੀ ਜਾਰੀ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ਅਸਾ ਸਤ ਜੁ
ਗ ਵਰਤਾਇਆ ਹੈ ਆਪ ਵਿਚਿ ਪਿਆਰੁ ਕਰਣਾ ਮੇਰਾ
ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰਹਤ ਰਹੇਗਾ ਤਿਸਦੀ ਗੁਰੂ ਬਹੁ
ੜੀ ਕਰੇਗਾ ਮਿਤੀ ਪੋਹ ੧੨ ਸੰਮਤੁ ਪਹਿਲਾ ਸਤਰਾਂ ਦਸ ੧੦

੬੮

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ]

ਕਤਕ ੧੧, ਸੰਮਤ ੧੭੭੪ ਬਿ.

੧੨ ਅਕਤੂਬਰ, ੧੭੧੭ ਈ.

[ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ;

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਿਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਨੰਦੂ ਰੂਪ ਸਿੰਘ ਭਾਈ
ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਖਕਸੀ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਭਾਈ
ਬੀਰੂ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਆਦਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਪੰਜਾਬ ਸਿੰਘ ਭਾਈ
ਬੁਲਾਕਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਬਵਲੀ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ
ਭਾਈ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਬਾਲ ਸਿੰਘ
ਭਾਈ ਦੇਬੀ ਦਾਸ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ
ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣੇ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰ
ਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਣਾ ੨੦੦) ਦੁਇ ਸੇ
ਰੂਪਈਐ ਲੰਗਰ ਕੇ ਖਰਚ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸਾ ਉਪਰ ਵਰਮਾ
ਇਸ ਹੋਈ ਹੈ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦੇ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਭੋਜਣੀ ਨਿਹਾਲੁ
ਹੋਵਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ ਖਟੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚਿ ਗੁਰੂ ਬਰਕਤਿ ਪਾਵੈ
ਗਾ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਫਰਜੰਦ ਹੋ ਤੁਸਾ ਉਪਰ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ
ਤੁਸਾਡੇ ਸਭੇ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ ਸਿਖਾ ਪੁਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ ਲੋਚ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੇ ਸਭੇ ਕਾਰਜ ਗੁ
ਰੂਪ ਪੂਰਾ ਰਾਸ ਕਰੇਗਾ ਅਰੁ ਤੁਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਦਰਗਾਹ ਥਾਇ ਪਵੈ
ਗੀ ਸੰਮਤ ੧੭੮੪ ਮਿਤੀ ਕਤਕੋ ੧੧ ਸਤਰਾਂ ੧੬
[ਹੁਕਮ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਕਾ ਦਿਲੀ ਸੇ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

੬੯

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣਾ ਜੋਗੁ

[ਵੈਸਾਖ ੧, ੧੭੭੮ ਬਿ. ੨੯ ਮਾਰਚ ੧੭੨੧ ਈ.]

"... ਭਾਈ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੋਵਤਾ ਹਜ਼ੂਰਿ... ਪਹੁਤਾ ਅਰਦਾਸ
ਤਮਾਰੀ ਗੁਜਰਾਨੀ... ਇਸ ਤੇ ਪਿਛੇ ਕਾਰ ਭੇਟ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਮਿਤ
ਕੀ... ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜੀ ਥੀ ਸੋ ਮਾਫਕ ਅਰਦਾਸਾ ਸਭ ਪਹੁਤਾ . "

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ]

[ਵੈਸਾਖ ੧, ਸੰਮਤ ੧੭੭੮ ਬਿ. ੨੯ ਮਾਰਚ ੧੭੨੧ ਈ.]

[ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

੧ ਓ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਰਬਤਿ ਸੰਘਤ ਗੁਰੂ ਰਖੈਕਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਨੰਦਰੂਪ ਸਿੰਘ ਬਰਖੁਰਦਾਰ ਨੰਦ ਸਿੰਘ
ਭਾਈ ਭਾਰਾ ਸਿੰਘ
ਭਾਈ ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ
ਭਾਈ ਪੰਜਾਬ ਸਿੰਘ
ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਸ੍ਰੀ.. ਜੀ ਤੋ ਵਾਸੀ ਪਟਣਾ ਵ ਰਕਾਬ
ਗੰਜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਰਖੇ
ਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸਵਾਰਣਾ ਭਾਈ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਵੜਾ
ਹਜ਼ੂਰ ਆਇ ਪਹੁਤਾ ਅਰ
ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੀ ਗੁਜਰਾਨੀ ਸਭ ਹਕੀਕਤਿ ਮਾਲੂਮ ਹੋਈ ਜਬਾਨੀ ਭੀ ਸਭ ਹਕੀਕਤਿ
ਭਾਈ ਚੇਤ
ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਾਹਰ ਕੀਤੀ ਇਸ ਤੇ ਪਿਛੇ ਕਾਰ ਭੇਟ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਮਿਤ ਕੀ
ਕਉਡੀ ਦਮੜੀ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇ
ਜੀ ਸੀ ਜੋ ਮਾਫਕ ਅਰਦਾਸਾ ਸਭ ਪਹੁਤਾ ਸ੍ਰਬਤਿ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੋਈ
ਅਗੇ ਭਾਈ ਚੇ
ਤ ਸਿੰਘ ਤੁਸਾਂ ਸ੍ਰਬਤਿ ਖਾਲਸੇ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਮਿਤ ਕਾ ਕਾਰ
ਭੇਟ ਸੁਖਮਨ
ਤ ਗੋਲਕ ਦਸੋਧ ਚਲੀਆ ਜਿਸ ਪਾਸ ਹੈ ਲੰਗਰ ਦੇ ਖਰਚ ਨੇ ਛਿਮਾਹੀ ਕੀ
ਛਿਮਾਹੀ ਮਾਰ
ਫਤਿ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਕੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਭੇਜਿਆ ਕਰਣਾ ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਪੂਰੇ
ਹੋਣਗੇ ਕਿਰਤ
ਵਿਚ ਬਰਕਤਿ ਪਵੇਗੀ ਸੁਖਾਲੇ ਰਹੋਗੇ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਫਰਜੰਦ ਹੋਹੁ ਸੇਵਾ ਦੀ
ਵੇਲਾ ਹੈ ਸੇਵਾ ਲੋ
ਚ ਕੇ ਕਰਹੁਗੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਵਹੁਗੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ
ਹੋਣਗੇ ਅਰਦਾ
ਸ ਹਕੀਕਤਿ ਸੁਖ ਦੀ ਪੈ ਦਰ ਪੈ ਲਿਖਦੇ ਰਹਣਾ ਤੁਸੀ ਮੇਰਾ ਘਰੂ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਜੀ
ਸਭਨੀ ਗਲੀ ਰਖਿ
ਆ ਕਰੇ ਸੁਖਾਲਿਆ ਰਖੇ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਕਹੇ ਸੇ ਮਨਣਾ ਦੁਇ ਸੈ ਰੁਪਯਾ ੨੦੦)
ਫੁਰਮਾਇਸ ਲੰਗ
ਰ ਕੀ ਤੁਸਾ ਉਪਰ ਲਿਖੀ ਹੈ ਸਤਾਬੀ ਕਾਰ ਫੁਰਮਾਇਸ ਕੀ ਕਠੀ ਕਰਕੇ ਹੁਡੀ
ਹਜ਼ੂਰ ਦ ਭੇਜਣੀ
ਸੋ ਸਿਖ ਲੋਚਕੇ ਕਾਰ ਫੁਰਮਾਇਸ ਕੀ ਦੇਵੇਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ਮਿਤੀ ਵੈਸਾਖ ੧
ਸੰਮਤ ੧੭੭੮ ਸਤਰਾਂ ੧੬

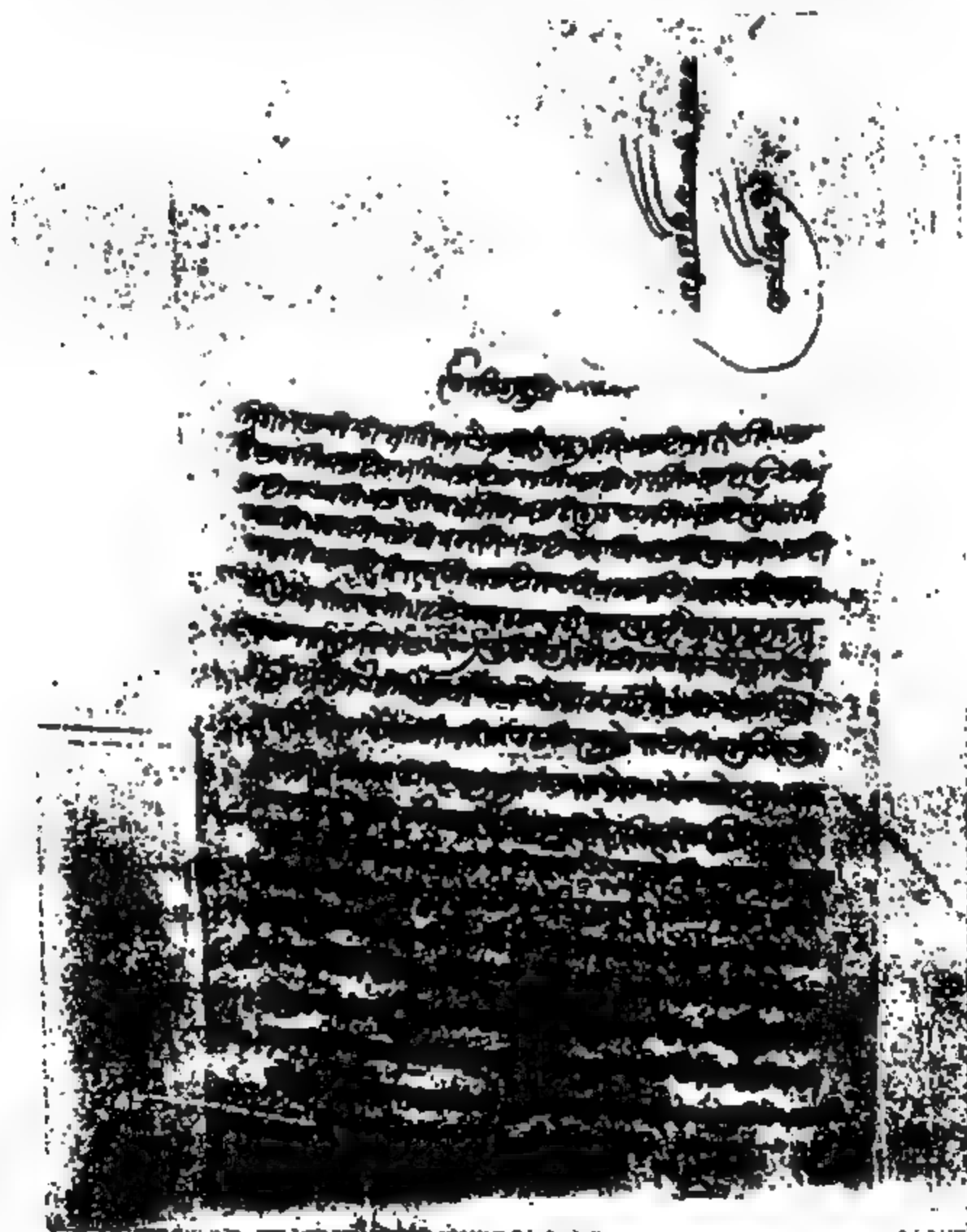
੧੦) ਮੇਵੜੇ ਨੇ ਦੇਣੇ

੨੦੦) ਦੋ ਸੈ ਰੁਪਯੇ ਕੀ ਰਸੀਤ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਮਾਰਫਤ ਚੇਤ ਸਿੰਘ : ੨ ੧੧

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਵਾਸੀ ਪਟਣੇ ਜੋਗੁ

[ਅੱਸੂ ੧੯, ੧੭੭੯ ਬਿ. ੨੦ ਸਤੰਬਰ ੧੭੨੨ ਈ.]

"... ੨੦੦ ਦੁਇ ਸੈ ਰੁਪਯੇ ਲੰਗਰ ਕੇ ਖਰਚ ਨੋ... ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਕੇ... ਭੇਜਣੀ..."

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਮਾਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੭੦

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ]

ਅੱਸੂ ੧੯, ਸੰਮਤ ੧੭੭੯ ਬਿ.

੨੦ ਸਤੰਬਰ ੧੭੨੨ ਈ.

[ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ

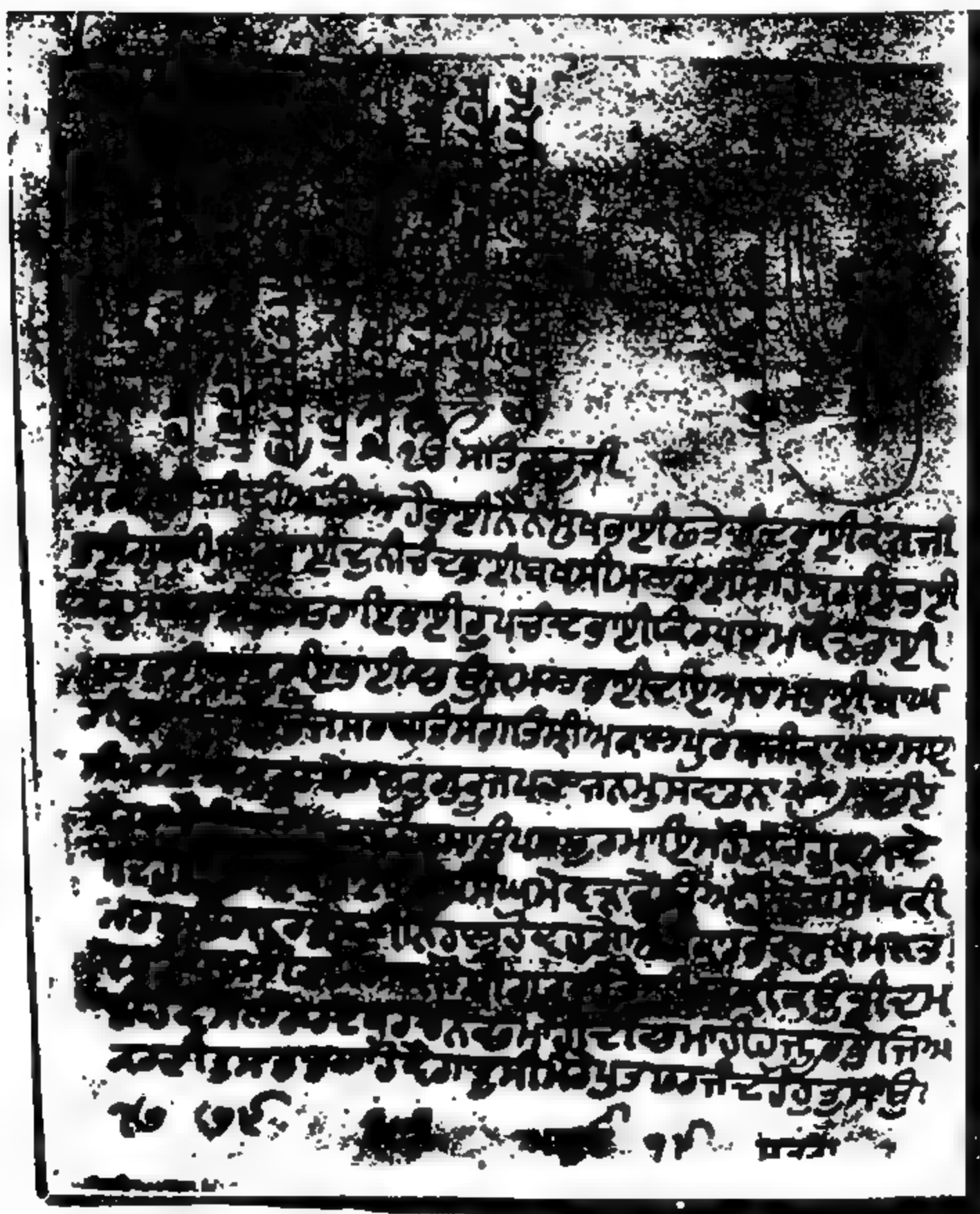
ਸਿਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਨੰਦਰੂਪ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਭਾਰਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਰਾਮਸਿੰਘ ਭਾਈ ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਸਾਹਬ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਬਖਸਿ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਜੁਗਨ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਪਰਾਨ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਪਰਾਨ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਆਡਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਪੰਜਾਬ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਸਦਾ ਸਿੰਘ ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣੇ ਕਾ ਵ ਰਕਾਬ ਗੰਜ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜ ਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਣਾ ੨੦੦) ਦੁਇ ਸੈ ਰੁਪਯੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਖਰਚ ਨੇ ਤੁਸਾ ਉਪ ਰ ਹੁਰਮਾਇਸ ਹੋਈ ਹੈ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦੇ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਕੇ ਭਾਈ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਮੇ ਵੜਾ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਕੀ ਮਾਰਫਤਿ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਣੀ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ ਖਟੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਰਕਤ ਪਾਵੇਗਾ ਅਗੇ ਕਾਰ ਭੇਟ ਸੁਖ ਮਨ ਤ ਦਸਉਧ ਚੁਲੀਹਾ ਗੋਲਕ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਮਿਤ ਕੀ ਕਉਡੀ ਦਮੜੀ ਹੋਵੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਖਰਚ ਨੇ ਛਮਾਹੀ ਦੀ ਛਮਾਹੀ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਿਆ ਕਫਣੀ ਤੁਸਾ ਡਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਫਰਜੰਦ ਹੋਹੁ ਤੁਸਾ ਉਪਰ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੈ ਸਿਖਾ ਪੁਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ਲੋਚ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਦਰ ਗਹ ਥਾਇ ਪਵੇਗੀ ਤੁਸਾਡੇ ਸਭੇ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਰਾਸ ਕਰੇਗਾ ਅਗੇ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਸਿਖੁ ਤੁਸਾ ਪਾਸ ਆਇਆ ਹੈ ਸਿੱਖ ਦਾ ਖ ਨਮਾਨਾ ਕਰਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮੁ ਹੋਵੇ ਕਹੁੰ ਭੇਜਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾ ਇਤਬਾਰੀ ਸੇਖ ਹੈ ਭੇਜਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮੁ ਕਰ ਆਵੇਗਾ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਸੰਮਤ ੧੭੭੯, ਮਿਤੀ ਅਸੂਰੀ ੧੯ ਸਤਰਾਂ ੧੯

ਮੋਵੜੇ ਕੇ ੧੦)

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣਾ ਜੋਗੁ

[ਅੱਸੂ ੧੯, ੧੭੭੯ ਬਿ. ੨੦ ਸਤੰਬਰ ੧੭੨੨ ਈ.]

"... ਕਾਰ ਭੇਟ ਸੁਖ ਮੰਨਤ ਦਸਉਧ ਚਲੀਹਾ ਗੋਲਕ .. ਹੋਵੇ ਸੋ ਲੰਗਰ ਦੇ
ਖਰਚ ਨੋ ਛਿਮਾਹੀ ਦੀ ਛਿਮਾਹੀ ਹਜ਼ੂਰ ਭੋਜਿਆ ਕਰਣੀ..."

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੭੧

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ]

ਅੱਸੂ ੧੯, ੧੭੭੯ ਬਿ.

੨੦ ਸਤੰਬਰ ੧੭੨੨ ਈ.

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

[ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ

ਰ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਤੁਸਾਡੇ
ਸਭੇ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕ
ਰੇਗਾ ਸਿਖਾ ਪੁਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਦੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ਲੰਚ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕ
ਰਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਦਰਗਾ
ਹ ਥਾਇ ਪਵੇਗੀ ਤੁਸਾਡੇ ਸਭੇ
ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਰਾਸ ਕਰੇਗਾ
ਸੁਖਾਲੇ ਰਹੁਗੇ ਹਰ ਥਾਥ ਰ
ਖਿਆ ਹੋਵੇਗੀ ਸੰਮਤ

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਿਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਨੈਨ ਸੁਖ ਭਾਈ ਫਤੇ ਚੰਦ ਭਾਈ ਕਾਨ ਜੀ
ਭਾਈ ਗੁਲਮਿਹਰ ਭਾਈ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਭਾਈ ਬਖਸੀ ਮਲ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਰਾਇ ਭਾਈ
ਕਕੂ ਮਲ ਭਾਈ ਜਗਤ ਰਾਇ ਭਾਈ ਰੂਪ ਚੰਦ ਭਾਈ ਕਿਰਪਾ ਰਾਮ ਕੋੜਾ ਭਾਈ
ਮਲ ਭਾਈ ਬਾਬੂ ਰਾਇ ਭਾਈ ਫਉਨਾ ਮਲ ਭਾਈ ਦਇਆ ਰਾਮ ਭਾਈ ਬਾਘ
ਰਾਇ ਭਾਈ ਚਤਰੂ ਭੋਜ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾ
ਸੀ ਪਟਣੇ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਨਾ ੨੦੦) ਦੁਇ
ਸੈ ਰੁਪਯੈ ਲੰਗਰ ਦੇ ਖਰਚਨੇ ਤੁਸਾ ਉਪਰ ਫੁਰਮਾਇਸ ਹੋਈ ਹੈ ਹੁਕਮ ਦੇ
ਖਦੇ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਕੇ ਭਾਈ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਮੇਵੜਾ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਕੀ
ਮਾਰਫਤਿ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਣੀ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਹੁਗੇ ਅਗੇ ਕਾਰ ਭੇਟ ਸੁਖ ਮਨਤ
ਦਸਉਧ ਚਲਾਂਹਾ ਗੋਲਕ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਮਿਤ ਕੀ ਕਉਡੀ ਦਮ
ਤੀ ਹੋਵੈ ਸੋ ਲੰਗਰ ਦੇ ਖਰਚ ਨੋ ਫਮਾਹੀ ਦੀ ਫਮਾਹੀ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਿਆ
ਕਰਣੀ ਤੁਸਾਡਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਫਰਜੰਦ ਹੋਹੁ ਤੁਸਾ ਉਪ

੧੭ ੭੯ ਮਿਤੀ ਅਸੂਓ ੧੯ ਸਤਰਾ ੨੨

੭੨

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤ ਗਾਜ਼ੀਪੁਰ ਜਮਾਨੀਆ ਜੋਗੁ

[੩ ਹਾੜ, ੧੭੮੦ ਥਿ. ੨ ਜੂਨ ੧੭੨੩ ਈ.]

"... ੫੦) ਪਚਾਸ ਰੁਪਯੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਖਰਚ ਨੇ ਤੁਸਾ ਉਪਰ ਫਰਮਾਇਸ
ਹੋਈ ਹੈ... ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇਕੇ ਸਤਾਬੀ... ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਣੀ..."

[ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
ਸੰਗਤਿ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ
[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
ਸਿਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਦੋਧ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਬਖਤਾਵਰੀ ਸਿੰ
ਘ ਭਾਈ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਮਾਣਕ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਭਾਈ
ਬਹੱਤ ਮਲ ਭਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਭਾਈ ਫਤ੍ਹ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਸੰਗਤਿ...
ਈ ਦਾਸੁ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਨਿਬ...
ਜੀ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਸੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਵਾਸੀ
ਗਾਜੀ ਪੁਰ ਜਮਾਨੀਆ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਸਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨ
ਮ ਸਵਾਰਣਾ ੫੦) ਪਚਾਸ ਰੁਪਯੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਖਰਚ ਨੇ ਤੁਸਾ ਓਪ
ਰ ਫਰਮਾਇਸ ਹੋਈ ਹੈ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦੇ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇਕੇ ਸਤਾਬੀ
ਮਾਰਫਤਿ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਣੀ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਹੁਗੇ ਅਗੇ ਕਾਰ ਭੇਟ ਸ੍ਰਖ ਮਨ
ਤ ਦਸੋਧ ਚਲੀਹਾ ਗੋਲਕ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਮਿਤ ਕੀ ਨਾਉਂਡੀ ਦਮ
ਜੀ ਹੋਵੇ ਸੋ ਲੰਗਰ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਛਿਹਮਾਹੀ ਕੀ ਛਿਹਮਾਹੀ ਮੋਵੜੇ ਕੀ ਮਾਰ
ਫਤਿ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਿਆ ਕਰਨੀ ਤੁਸਾਡਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੁਸਾਡੀ ਖਟੀ ਕ
ਮਾਈ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਰਕਤ ਪਾਵੇਗਾ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਫਰਜੰਦ ਹੋਹੁ ਤੁ
ਸਾ ਉਪਰ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੁਸਾਡੇ ਸਭੇ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ ਸਿ
ਖਾ ਪੁਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ਲੱਚਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ ਸੇਵਾ
ਦਰਗਾਹ ਥਾਇ ਪਵੇਗੀ ਤੁਸਾਡੇ ਸਭੇ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਰਾਸ ਕਰੇਗਾ
ਸੰਮਤ ੧੭੮੦ ਮਿਤੀ ਹਾੜਹੁ ੩ ਸਤਰਾ ੧੭

[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗਉ ਘਾਟ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਜੋਗੁ

[ਕਤਕ ੧੬, ੧੭੮੦ ਬਿ. ੧੮ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੨੩ ਈ.]

"...ਭਾਈ ਲਾਲ ਪਾਲਾ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸ ਆਏ ਹਨ ਭਾਈ ਸੰਗੋ ਨਾਲ ਇਨ ਕਾ
ਲੇਖਾ ਹੈ ਧਰਮ ਨਿਆਉ ਕਰ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦੇਵਣਾ..."

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਅਸਿਮਾਧੀ ਤਾਈਂ ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਤਾ
ਈ ਤੋਪਤ ਸਿੰਘ ਤਾਈਂ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਤਾਈਂ ਆਲਮ ਸਿੰਘ
ਘਤਾਈਂ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਸਰਬਤਿ ਪਾਲਾ ਸਾਖਾ ਕਾਦਪੁਰ
ਖਜੀ ਕਾਗੁਰੁ ਪੈ ਗਾਗੁਰੁ ਜੋਗੁ ਜਨਮ ਸਾਖਾ
ਗਣਾ ਤਾਈਂ ਲਾਲ ਪਾਲਾ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸ ਆਏ ਹਨ
ਤਾਈਂ ਸੰਗੋ ਨਾਲ ਚੈਨ ਕਾ ਲੇਖਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਸੰਗੋ ਤੀਤੁਮ
ਹੇ ਪਾਸ ਆਵਤ ਹੈ ਸਰਬਤਿ ਪਾਲਾ ਸਾਖਾ ਕਾਦਪੁਰ
ਜੀ ਕਾ ਹੈ ਜੋ ਕਛੁ ਵਾਜਾ ਥੀ ਗਲਾ ਹੈ ਵੈ ਸ੍ਰੀ ਕਾਦੇ
ਵੁਟੀ ਸਿਮਾਇਤ ਕਿਸੀ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤੁ
ਸ੍ਰੀ ਸਤਮੋਗਥ ਪੁਰੋਹਿਤ ਗੋਧਰਮ ਨਿਆਉ
ਓ ਕਰ ਕੈਣੇ ਸੁਲਾ ਕਰ ਦੇਵਣਾ ਨਿਹਾਲਾ
ਵਤਾ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤੈਨਿਹਾਲਾ ਤੇ ਬਾਤੀ
ਚੈਨੀ ਕਤਕ ੧੬ ਸਮਤ ੧੭੮੦ ਸਤ ੧੮

[ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੭੩

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ]

ਕਤਕ ੧੬, ੧੭੮੦ ਬਿ.
੧੮ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੨੩ ਈ

[ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਰਖੈਗਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ

ਸਿਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਭਾ
ਈ ਭੋਪਤ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਆਲਮ ਸਿੰ
ਘ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰ
ਖ ਜੀ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰਖੈਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸਵਾ
ਰਣਾ ਭਾਈ ਲਾਲ ਪਾਲਾ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸ ਆਏ ਹੈਨ
ਭਾਈ ਸੰਗੋ ਨਾਲ ਉਨਕਾ ਲੇਖਾ ਹੈ ਸੋ ਸੰਗੋ ਭੀ ਤੁਮਾ
ਰੇ ਪਾਸ ਆਵਤਾ ਹੈ ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਗੁਰੂ
ਜੀ ਕਾ ਹੈ ਜੋ ਕਛੁ ਵਾਜਬੀ ਗਲ ਹੋਵੇ ਸੋ ਕਰ ਦੇ
ਵਣੀ ਰਿਆਇਤ ਕਿਸੀ ਕੀ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ਤੁ
ਮਾਰੇ ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋਨਗੇ ਧਰਮ ਨਿਆ
ਉ ਕਰਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦੇਵਣਾ ਨਿਹਾਲ ਹੋ
ਵਹੁਗੇ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ਬਾਹੁੜੀ
ਹੋਵੈਗੀ ਕਤਕੋ ੧੬ ਸਮਤ ੧੭੮੦ ਸਤਰਾ ੧੩

੭੪

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਦੁੰਨਾ, ਭਾਈ ਸਭਾ,
ਭਾਈ ਆਲਾ... ਕਬੀਲਾ ਭਾਈ ਰਾਮੇ ਫੂਲ ਕੇ

੧੭੮...

੧੭... ?

"...ਭਾਈ ਦੁੰਨਾ, ਸਭਾ ਤੁਸੀ ਜੋ ਅਸਾਡੀ ਵਲੋਂ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹੋ ਅਰ ਕਾਰ ਭੇਟ
ਲੰਗਰ ਨੋ ਕਦੀ ਕਿਛੁ ਨਹੀ ਭੇਜਦੇ... ਸੇਵਾ ਦੋਹਾ ਵਲਿ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਕਰਨੀ..."

[ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਰਬਤ ਕਬੀਲਾ ਭਾਈ ਰਾਮੇ ਫੂ
ਲ ਕੇ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਆਗਿਆ
ਹੈ ਭਾਈ ਦੁੰਨਾ ਭਾਈ ਸਭਾ ਭਾਈ ਆਲਾ ਭਾਈ ਬਖਤਾ ਭਾਈ ਲਧਾ ਸਰਬਤਿ
ਕਬੀਲਾ ਭਾਈ ਰਾਮੇ ਫੂਲ ਕੇ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਣਾ
ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਫਰਜੇਦ ਹਹੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਤੁਸਾਡੀ ਪਤਿ ਰਖੇ
ਭਾਈ ਦੁੰਨਾ ਸਭਾ ਤੁਸੀ ਜੋ ਅਸਾਡੀ ਵਲੋਂ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹੋ ਅਰੁ ਕਾਰ ਭੇਟ ਲੰਗਰ ਨੋ
ਕਦੀ ਕਿਛੁ ਨਹੀ ਭੇਜਦੇ ਕਿਆ ਤੁਸੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਦੇ ਬਖਰੇ ਆਏ ਹੋ
ਅਸਾ ਤੁਸਾਡੇ ਘਰੁ ਨ ਨਿਰਾਸਿ ਨਾਹ ਕਿਆ ਗੁਰੂ ਕਾ ਘਰੁ ਇਕੋ ਕਰਿ ਜਾਨ
ਣਾ ਤੁਸਾਡਾ ਭਲਾ ਹੋਸੀ ਤੁਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਦਰਗਾਹ ਗੁਰੂ ਕੀ ਥਾਇ ਪਉਸੀ ਸੇਵਾ
ਦੋਹਾ ਵਲਿ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਕਰਣੀ ਤੁਸਾਡਾ ਬਹੁਤ ਭਲਾ ਹੋਸੀ
ਸੰਮਤ ੧੭੮... ਸਤਰਾ ੧੪ ਚਉਦਾ

[ਭਾਈ ਦੁਰਗਾ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ]

੭੫

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ]

ਅਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੭੮੩ ਬਿ.
੧੦ ਸਤੰਬਰ ੧੭੨੬ ਈ.

[ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
ਭਾਈ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਜਮਾਇ
ਤ ਦਾਰ ਸਰਬਤਿ ਜਮਾਇਤਿ ਕਬੀ
ਲਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਉ

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਿਸਾ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦੀ
ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਜਮਾਇਤਦਾਰ ਸਰਬਤਿ
ਜਮਾਇਤਿ ਕਬੀਲਾ ਖਾਲਿਸਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨ
ਮੁੰ ਸਵਾਰਣਾ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਫਰਜੇ
ਦ ਹੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਤੁਸਾਡੀ ਤੇਗ ਦੇਗ ਫਤਹ ਕਰੇ ਫਰਮਾ
ਜਿਸਿ ਲਿਖੀ ਤੁਸਾ ਉਪਰ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਫਰਮਾਇ
ਜਿ ਦੇਖਦੇ ਸਿੰਘਾ ਪਾਸੋਂ ਕਾਰ ਕਰਿ ਕੈ ਹੁੰਡੀ ਕਰਵਾਇ ਗੁਰਬਖ
ਸ ਭਗਤੇ ਮੇਵੜੇ ਕੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਣੀ ਜੋ ਸਿੰਘ ਲੰਗਰ ਦੀ
ਕਾਰ ਲੋਚਿ ਕਰਿ ਦੋਸੀ ਤਿਸਦੀ ਕਿਰਤਿ ਰੁਜਗਾਰਿ ਗੁਰੂ
ਪੂਰਾ ਬਰਕਤਿ ਕਰਸੀ ਸਭਨੀ ਗਲੀ ਖਸਮਾਨਾ ਹੋਸੀ
ਸੰਮਤ ੧੭੮੩ ਅਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਸਤਰਾ ੧੧

੭੬

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕਬੀਲਾ ਭਾਈ ਰਾਮੇ ਕਾ ਜੋਗੁ

[ਅੰਸੂ ੧੩, ੧੭੮੫ ਬਿ. ੧੩ ਸਤੰਬਰ ੧੭੨੮ ਈ.]

"...੨੧) ਇਕੀ ਰੁਪਯੇ ਤੁਸਾਡੇ ਸੁਰੇ ਮੇਵਤੇ ਕੀ ਮਾਰਫਤਿ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁਤੇ..."

[ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਨੂੰ ਕੇ ਵਿਚ]

੭੬

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ]

ਅੱਸੂ ੧੩, ੧੭੮੫ ਬਿ.
੧੩ ਸਤੰਬਰ ੧੭੨੮ ਈ.

[ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਿਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਦੁਨਾ ਭਾਈ ਬਿਗਹਾ ਮਲ ਭਾ
ਈ ਗੁਰਦਾਸ ਭਾਈ ਰਾਮੇ ਕੇ ਸਰਬਤਿ ਕਬੀਲਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁ
ਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਣਾ ੨੧) ਇਕੀ ਰੁਪਯੈ ਤੁਸਾ
ਡੇ ਸੂਰੇ ਮੇਵੜੇ ਕੀ ਮਾਰਫਤਿ ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁਤੇ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਈ
ਅਗੇ ਕਾਰ ਭੇਟ ਸੁਖ ਮਨਤ ਦਸਉਧ ਚਲੀਹਾ ਗੋਲਕ ਜੋ ਕਿਛੁ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਮਿਤ ਕੀ ਕਉਡੀ ਦਮੜੀ ਹੋਵੇ ਸੋ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ
ਕੇ ਮੇਵੜੇ ਕੀ ਮਾਰਫਤਿ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਣੀ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਹੁਗੇ ਤੁਸਾ
ਡੀ ਖਟੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਰਕਤਿ ਪਾਵੇਗਾ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਫ
ਰਜੰਦ ਹੋਹੁ ਤੁਸਾ ਉਪਰ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੈ ਸਿਖਾ ਪੁਤਾ ਦੀ
ਸੇਵਾ ਦੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ਲੋਚ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ
ਸੰਮਤੁ ੧੭੮੫ ਮਿਤੀ ਅਸੂਓ ੧੩ ਸਤਰਾਂ ੧੧

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣਾ ਜੋਗੁ

[ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੯, ੧੭੮੫ ਬਿ. ੨੭ ਮਾਰਚ ੧੭੨੬ ਈ.]

"...ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਫਰਜ਼ੇਦ ਹਰੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਤੁਸਾਡੀ ਹਰ ਬਾਬ ਰਖਿਆ ਕਰੇ ਰੁਪਯੇ
ਤਿਹਤਰ ਤੇਰਾ ਆਨੇ ੭੩॥—)... ਮਾਰਫਤਿ ਸਿੱਧੁ ਸਿੰਘ ਹਜੂਰ ਪਹੁਚੇ. "

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ
ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣਾ ਜੋਗੁ

ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੯
੧੭੮੫ ਬਿ.

੧੭ ਮਾਰਚ ੧੭੨੬ ਈ.

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਬਾਲਿਸਾ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ
ਜੀ ਦੀ ਆਗੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇਆ
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇਆ
ਵੀ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬ ਬਾਲਿਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਗੁਰੂ ਜਪਦਲ ਨਾਮ ਸਵਾਰਣ ਮੇਰੀ ਬਲੁ ਤੁਸੀ ਦੇਤੁਸੀ
ਮੈਂ ਪੁਤ ਪਟਣਾ ਦੇਤੁਸੀ ਪੁਰਾਤੁਸਾਡੀ ਬਾਬ ਰਖਿਆ
ਅੰਕੁਰ ਪਯੋਤਿ ਤਤਰਿ ਤੇਰਾ ਆਨੇ ੭੩॥ ਅਖਰੀ
ਤਿਹਤਰ ਤੇਰਾ ਆਨੇ ਮਾਰਫਤਿ ਸਿੱਧੁ ਸਿੰਘ ਹਜੂਰ
ਸਤਸਾਹਿਬ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਵੀ ਬਾਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇਆ
ਤਿਸਦੀ ਕਿਰਤਿ ਕੁਜਗਾਰਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਕਰੇ
ਸੰਸਤੁ ੧੭੮੫ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੯ ਸਤਰਾ ੧੨ ਬਾਗ

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

ਹੁਕਮ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਕਾ ਮਾਰਫਤ ਸਿੱਧੁ ਸਿੰਘ ਮੇਵਲੋ ੧॥੪॥

੭੭

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ]

ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੯, ੧੭੮੫ ਬਿ.

੨੭ ਮਾਰਚ ੧੭੨੬ ਈ.

[ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਿਸਾ ਵਾ
ਸੀ ਪਟਨਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਿਸਾ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ
ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਭਾਰਾ ਸਿੰਘ
ਭਾਈ ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਬੁਧੂ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਦੇ
ਵੀ ਸਿੰਘ ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਿਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਨਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇ ਗੁਰੂ
ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਣਾ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਤੁਸੀ
ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਫਰਜੇਦ ਹੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਤੁਸਾਡੀ ਹਰਿ ਬਾਬਿ ਰਖਿ
ਆ ਕਰੇ ਰੁਪਯੇ ਤਿਹਤਰਿ ਤੇਰਾ ਆਨੇ ੭੩॥—) ਅਖਰੀ
ਤਿਹਤਰ ਤੇਰਾ ਆਨੇ ਮਾਰਫਤਿ ਸਿਧੁ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁਚੇ
ਸਹਸ ਰਾਉ ਸੁਧਾ ਲੰਗਰ ਪਏ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਸਿਖਾ ਦੀ ਭਾ
ਵਨੀ ਥਾਇ ਪਈ ਜੋ ਸਿਖੁ ਲੰਗਰ ਦੀ ਕਾਰ ਲੋਚਿ ਕਰਿ ਦੇਸੀ
ਤਿਸਦੀ ਕਿਰਤਿ ਰੁਜਗਾਰਿ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਬਰਕਤਿ ਕਰੇ
ਸੰਮਤ ੧੭੮੫ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੯ ਸਤਰਾ ੧੨ ਬਾਰਾ
ਹੁਕਮ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਕਾ ਮਾਰਫਤ ਸਿਧੁ ਸਿੰਘ ਮੇਵੜੇ ॥੧॥੪॥

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਬਨਾਰਸ ਜੋਗ

[ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੧, ੧੭੮੬ ਬਿ. ੧੯ ਮਾਰਚ ੧੭੩੦ ਈ.]

".. ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਰੁਪੈ ੫੦ ਪੰਜਾਹਿ ਫੁਰਮਾਇਸ ਕਾਰ ਕਰਿ ਹੁੰਡੀ
ਮਾਰਫਤ ਭਾਈ ਸਿੱਧੂ ਸਿੰਘ ਮੇਵੜਾ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਣੀ..."

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ
ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਬਨਾਰਸ ਜੋਗ
ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੧, ੧੭੮੬ ਬਿ. ੧੯ ਮਾਰਚ ੧੭੩੦ ਈ.
ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਰੁਪੈ ੫੦ ਪੰਜਾਹਿ ਫੁਰਮਾਇਸ ਕਾਰ ਕਰਿ ਹੁੰਡੀ
ਮਾਰਫਤ ਭਾਈ ਸਿੱਧੂ ਸਿੰਘ ਮੇਵੜਾ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਣੀ...

[ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜੀ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ]

੭੮

ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੧, ੧੭੮੬ ਬਿ.
੧੯ ਮਾਰਚ. ੧੭੩੦ ਈ.

[ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਿਸਾ ਵਾਸੀ ਬਨਾਰ
ਸ ਗੁਰੂ ਰਖੇ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ
ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਿਸਾ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਬ ਦੇ
ਵੀ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਠਾਕੁਰ ਦਾਸ ਭਾਈ ਸੱਭਾ
ਈ ਮਲ ਚੌਪੜਾ ਭਾਈ ਸਿੰਭੂ ਨਾਥ ਭਾਈ ਸਾਹਬ ਰਾਇ ਸ
ਰਬਤਿ ਖਾਲਿਸਾ ਵਾਸੀ ਬਨਾਰਸ ਗੁਰੂ ਰਖੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪ
ਣਾ ਜਨਮ ਸਵਾਰਣਾ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਪੁਤ
ਫਰਜੰਦ ਹੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਤੁਸਾਡੇ ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਕਰੇ
ਫਰਮਾਇਸਿ ਲਿਖੀ ਤੁਸਾ ਉਤੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਰਪਯੇ
ਪੰਜਾਹਿ ੫੦) ਅਖਰੀ ਪੰਜਾਹਿ ਫਰਮਾਇਸਿ ਦੇਖਦੇ
ਕਾਰ ਕਰਿ ਹੁੰਡੀ ਮਾਰਫਤਿ ਭਾਈ ਸਿਧੂ ਸਿੰਘ ਮੇਵੜਾ
ਹਜ਼ੂਰਿ ਭੇਜਣੀ ਬਨਾਰਸ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕੋਠੀ ਹੈ
ਸੇਵਾ ਲੋਚਿ ਕਰਿ ਕਰਣੀ ਜੋ ਸਿਖ ਲੰਗਰ ਕੀ ਕਾਰ ਲੋ
ਚਿ ਕਰਿ ਦੇਸੀ ਤਿਸ ਦੀ ਕਿਰਤਿ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਬਰਕਤਿ ਕ
ਰਸੀ ਸੰਮਤ ੧੭੮੬ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੧ ਸਤਰਾ ੧੪ ਚਉਦਾ

၁၉

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣੇ ਜੋਗੁ

[੧੯ ਜੇਠ, ੧੭੮੭ ਬਿ., ੧੭ ਮਈ, ੧੭੩੦ ਈ.]

"... ੨੧ ਇਕੀਸ ਰੁਪਯੇ ਕੀ ਹੁੰਡੀ ਤੁਸਾਂ ਭੇਜੀ, ਸੋ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁੰਤੀ..."

[illegible]

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੭੯

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ]

ਜੇਠ ੧੯, ਸੰਮਤ ੧੭੮੭ ਬਿ.

੧੭ ਮਈ, ੧੭੩੦ ਈ.

[ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਿਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਪੰਜਾਬ ਸਿੰਘ ਸੂਬਤ
ਕਬੀਲਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣੇ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਨਾ ਜ
ਨਮੁ ਸਵਾਰਣਾ ੨੧) ਇਕੀਸ ਰੁਪਯੇ ਕੀ ਹੁੰਡੀ ਤੁਸਾ ਭੇਜੀ ਸੋ
ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁੰਤੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੋਈ ਅਗੇ ਕਾਰ ਭੇਟ ਸੁਖ ਮਨਤ
ਦਸੋਂਧ ਚਲੀਹਾ ਗੋਲਕ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਨਮਿਤ ਕੀ ਕਉ
ਡੀ ਦਮੜੀ ਹੋਵੇ ਸੋ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਕੈ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਣੀ ਨਿਹਾ
ਲੁ ਹੋਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ ਖਟੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਰਕਤਿ ਪ
ਵੇਗਾ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਫਰਜੰਦ ਹੋਹੁ ਤੁਸਾ ਉਪਰ ਮੇਰੀ ਬਹੁ
ਤੁ ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੁਸਾਡੇ ਸਭੇ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ ਸਿਖਾ ਪੁ
ਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ਲੋਚ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ
ਸੇਵਾ ਦਰਗਾਹ ਥਾਇ ਪਵੇਗੀ ਤੁਸਾਡਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ
ਸੰਮਤ ੧੭੮੭ ਮਿਤੀ ਜੇਠਹੁ ੧੯ ਸਤਰਾਂ ੧੨

੮੦ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਰਬਤਿ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣਾ ਜੋਗ
 "... ਪਚੀਸ ਰੁਪਏ ਬੇਬੇ ਨੁਪੀ ਕੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਬਿਆਹ ਨੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ ਤੁਸਾਂ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦੇ.. ਨੁਪੀ ਨੇ ਦੇਵਣੇ.."

ਸਿੰਗੀਆ ਤਾਜੀ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀ ਦੇਹੁ ਪਾਸਿ ਪਛਾ
 ਏਭਾਈ ਭਰਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਹਮਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਬੁਧੂ ਸਿੰ
 ਘ ਭਾਈ ਮਨੂ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਹਮਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਪ੍ਰਨਾ ਸਿੰਘ
 ਭਾਈ ਵੀਰੂ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਰੇਵੇ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਲੀਲਾ ਸਿੰਘ
 ਭਾਈ ਬਦਲਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਰਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਹੁਰ
 ਦੇ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਸਗਲ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਸੁ
 ਰਾਸਿ ਭਾਈ ਹਮਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਜਗੂ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਹੁਰ
 ਧਮਾਟੀ ਕੀ ਆਭਾਈ ਜਗੂ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ
 ਸੁਰਾਖਾ ਭਾਈ ਦਸੀ ਪਟਣਾ ਕਾਧਾ ਜਾਗੂ ਹੁਰ ਕੇ
 ਹੁਰੁ ਜਪਾਨਾ ਕਮੁਸਦ ਹੁਰ ੨੫। ਪਕੀ ਸਹਾ
 ਯੋਧੇ ਹੁਰੁ ਕਿਲਾ ਕੀਲਾ ਹੁਰੁ ਪਾਸੇ ਪਾਸੇ ਹੁਰੁ
 ਕੁਝੇ ਕੁਝੇ ਪਕੀ ਸਹਾ ਪਾਸੇ ਪਾਸੇ ਹੁਰੁ ਹੁਰੁ
 ਯੋਧਾ ਕੀ ਆਭਾਈ ਜਗੂ ਸੁਰਾਖਾ ਪਾਸੇ
 ਹੁਸੀ ਮੇਧੇ ਪੁਤਰ ਜਾਗੂ ਹੁਰੁ ਪਾਸੇ ਪਾਸੇ ਹੁਰੁ
 ਹੁਸੀ ਮੇਧੇ ਸੁਰਾਖਾ ਪਾਸੇ ਪਾਸੇ ਹੁਰੁ
 ਪੁਰਾਣੇ ਸੁਰਾਖਾ ਪਾਸੇ ਪਾਸੇ ਹੁਰੁ
 ਸਾਧੋ ਸਾਧੋ ਜਗੂ ਪਾਸੇ ਪਾਸੇ ਹੁਰੁ
 ੮੦ ਸਿੰਘੀ ਸਾਧੋ ਸਾਧੋ

੧੬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਾਧੋ ਸਾਧੋ ਜਗੂ ਪਾਸੇ ਪਾਸੇ ਹੁਰੁ

[ਭਾਦਰ ੯, ੧੭੮੭ ਬਿ. ੧੦ ਅਗਸਤ, ੧੭੩੦ ਈ.]

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਵਿਚ]

੮੦

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ]

ਭਾਦੋਂ ੯. ਸੰਮਤ ੧੭੮੭ ਬਿ.

੧੦ ਅਗਸਤ, ੧੭੩੦ ਈ.

[ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
ਸਰਬਤ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਰਖੈਗਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਿਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਨੰਦ ਰੂਪ ਸਿੰਘ ਭਾ
ਈ ਭਾਈ ਭਾਰਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਬੁਧੂ ਸਿੰ
ਘ ਭਾਈ ਮਨੂ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਪ੍ਰਾਨ ਸਿੰਘ
ਭਾਈ ਵੀਰੂ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਲੀਲਾ ਸਿੰਘ
ਭਾਈ ਬਦਲੀ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਬਖਸੀ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੁਰ
ਦਾਸ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਸਾਗਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਸੂ
ਹਤ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਰਾਮਜੀ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਜਗੂ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੁਰ
ਬਖਸ ਟਿਕੜੀਆ ਭਾਈ ਜਟੂ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਦਾਨ ਸਿੰਘ
ਸੂਬਤ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਨੇ ਰਕਾਬ ਗੰਜ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰਖੈਗਾ
ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸਵਾਰਣਾ ੨੫) ਪਚੀਸ ਰੁਪ
ਯੇ ਬੇਬੰ ਨੂਪੀ ਕੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਬਿਆਹ ਨੇ ਬਖਸੇ ਹਨ ਤੁਸਾ ਹੁ
ਕਮੁ ਦੇਖਦੇ ਪਚੀਸ ਰੁਪਯੇ ਨੂਪੀ ਨੇ ਦੇਵਣੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਵ
ਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ ਖਟੀ ਕਾਮਾਈ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਰਕਤ ਪਾਵੈਗਾ
ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਵਰਜੇਦ ਹੋਹੁ ਤੁਸਾ ਉਪਰ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ
ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੁਸਾਡੇ ਸਭੇ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ ਸਿਖਾ
ਪੁਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ਲੰਚ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁਗੇ ਤ
ਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਦਰਗਾਹ ਥਾਇ ਪਵੇਗੀ ਸਮਤ ੧੭
੮੭ ਮਿਤੀ ਭਾਦਹੁ ੯ ਸਤਰਾਂ ੧੮

੮੧

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ]

ਪੰਹ ੭, ਸੰਮਤ ੧੭੮੭ ਬਿ.
੭ ਦਸੰਬਰ, ੧੭੩੦ ਈ.

[ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

[ਖ] ਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣ ਸੇ [ਖ]
[ਫਰੀਦ] ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਿਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸ੍ਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾ
ਸੀ ਪਟਣੁ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਣਾ ਕਾਰ ਭੇ
ਟ ਸਖ ਮਨਤ ਦਸੰਧ ਚਲੀਹਾ ਗੋਲਕ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਮਿਤ ਕੀ ਕਉਡੀ ਦਮੜੀ
ਹੋਵੇ ਸੇ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਕੈ ਲੰਗਰ ਦੇ ਖਰਚ ਨੇ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਮੇਵੜੇ ਕੀ ਮਾਰਫਤਿ ਹ
ਜੂਰ ਭੇਜਣੀ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ ਖਟੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਰਕਤਿ ਪਾਵੇਗਾ
ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਫਤਜੇਦ ਹੋਹੁ ਤੁਸਾ ਉਪਤ ਮੇਤੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੁਸਾਡੇ ਸਭੇ ਮਨੋਰਥ
ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ ਸਿਖਾ ਪੁਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ਲੱਚ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ ਸੇਵਾ
ਦਰਗਾਹ ਥਾਇ ਪਵੇਗੀ ਤੁਸਾਡੇ ਸਭੇ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਰਾਸ ਕਰੇਗਾ ਸੰਮਤ ੧੭
੮੭ ਮਿਤੀ ਪੋਹੋ ੭ ਸਤਰ ੯

ਸ੍ਰੀਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੋਗ

[ਪੋਹ ੨੩, ਸੰਮਤ ੧੭੮੮ ਬਿ. ੨੩ ਦਸੰਬਰ, ੧੭੩੧ ਈ.]

"... ਪ ਪੰਜ ਗੁਪਯੇ ਤੁਸਾਡੇ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਮੇਵਤੇ ਕੀ ਮਾਰਫਤ ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁਤੇ..."

ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ
ਪਟਣ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੋਗ
ਪੋਹ ੨੩, ਸੰਮਤ ੧੭੮੮ ਬਿ.
੨੩ ਦਸੰਬਰ, ੧੭੩੧ ਈ.

ਸ੍ਰੀਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ
ਪਟਣ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੋਗ
ਪੋਹ ੨੩, ਸੰਮਤ ੧੭੮੮ ਬਿ.
੨੩ ਦਸੰਬਰ, ੧੭੩੧ ਈ.
ਪੰਜ ਗੁਪਯੇ ਤੁਸਾਡੇ
ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਮੇਵਤੇ
ਕੀ ਮਾਰਫਤ ਹਜ਼ੂਰ
ਪਹੁਤੇ...

[ਸਿਖ ਰਫਰਾਸ ਲਾਇਬਰਰੀ ਅਮਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੮੨

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ]

ਪੰਹ ੨੩, ਸੰਮਤ ੧੭੮੮ ਬਿ.

੨੩ ਦਸੰਬਰ, ੧੭੩੧ ਈ.

[ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
 .. ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁ
 |ਰਖ| ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟ
 |ਣ| ਫਰੀਦ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ
 |ਪੰਜ| ਰੁਪਯੇ ਭਾਈ ਮ
 |ਨ ਸਿੰਘ| ਕੀ ਮਾਰਫਤਿਹ
 |ਪ| ਹੁਤੇ ਖੁਸੀ ਹੋਈ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਿਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਰਿਆ ਹੈ ਸ੍ਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ
 ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਵਾਸੀ ਪਟਣ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇ
 ਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਣਾ ੫) ਪੰਜ ਰੁਪਯੇ ਤੁ
 ਸਾਛੇ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਮੇਵੜੇ ਕੀ ਮਾਰਫਤਿ ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁਤੇ ਬ
 ਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਈ ਅਗੇ ਕਾਰ ਭੇਟ ਸੁਖਮਨਤ ਦਸੋਹ ਚਲੀਹਾ
 ਗੋਲਕ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਨਮਿਤ ਕੀ ਕੋਡੀ ਦਮਤੀ ਹੋਵੇ ਸੋ ਹੁੰ
 ਡੀ ਕਰਾਇਕੇ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕੀ ਮਾਰਫਤਿ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਨੀ
 ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਹੁਗੇ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਫਰਜੰਦ ਹੋਹੁ ਤੁਸਾ ਓਪਰ ਮੇਰੀ
 ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੈ ਸਿਖਾ ਪੁਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ਲੋਚਕੇ ਸੇਵਾ
 ਕਰਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਦਰਗਾਹ ਬਾਇ ਪਵੇਗੀ ਸੰਮਤ
 ਸੰਮਤ ੧੭ ੮੮ ਮਿਤੀ ਪੰਹੋ ੨੩ ਸਤਰਾਂ ੧੧

ਸ੍ਰੀਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਨਉਸ਼ਹਰਾ ਪੰਨ੍ਹਾਂ ਜੋਗੁ

[ਹਾੜ ੧, ਸੰਮਤ ੧੭੮੯ ਬਿ. ੩੦ ਮਈ, ੧੭੩੨ ਈ.]

"... ੧੧) ਯਾਰਹ ਰੁਪਯੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਖਰਚ ਨੋ .. ਸੋ ਹੁੰਡੀ ਯਰ ਇਕੋ
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਮੇਵੜੇ ਕੇ ਮਾਰਫਤ ਹਜ਼ੂਰਿ ਭੇਜਣੀ..."

[ਨਉਸ਼ਹਰਾ ਪੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ]

੮੩

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ]

ਹਾੜ ੧, ਸੰਮਤ ੧੭੮੯ ਬਿ.

੩੦ ਮਈ, ੧੭੩੨ ਈ.

[ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
 ਜੀਤਿ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ
 ਨਉਸਹਰਾ ਪੰਨਿਆ ਕਾ ਗੁ
 ਰੁ ਰਖੇਗਾ ੧੧)
 ਯਾਰਹ ਰੁਪਯੇ
 ਲੰਗਰ ਨੇ ਭਜਣੇ ਨਿ
 ਹਾਲ ਹੋਵੇਗੇ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਜਿਤੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸੂਬਤ ਖਾਲਸਾ ਸ੍ਰੀ
 ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਵਾਸੀ ਨਉਸਹਰਾ ਪੰਨਿਆ
 ਦਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਣਾ
 ੧੧, ਯਾਰਹ ਰੁਪਯੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਖਰਚ ਨੇ ਤੁਸਾਡੇ ਉਪਰ
 ਵਰਮਾਇਸ ਹੋਈ ਹੈ ਅਗੇ ਕਾਰ ਭੇਟ ਸੁਖ ਮਨਤ ਦਸੋਧ
 ਚਲੀਹਾ ਗੱਲਕ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਮਿਤ ਕੀ ਕੋਤੀ ਦਮ
 ਤੀ ਹੋਵ ਸੋ ਹੁੰਡੀ ਕਰਾਇ ਕੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਮੇਵੜੇ
 ਕੀ ਮਾਰਫਤ ਹਜ਼ੂਰ ਭੇਜਣੀ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ
 ਖਟੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਰਕਤ ਪਾਵੇਗਾ ਤੁਸੀ ਮੇ
 ਰੇ ਪੁਤ ਵਰਜੰਦ ਹੋਹੁ ਤੁਸਾ ਉਪਰ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ
 ਹੋ ਸਿਖਾ ਪੁਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਵੇਲਾ ਏ ਲੋਚ ਕੇ ਸੇਵਾ
 ਕਰਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਦਰਗਾਹਿ ਥਾਇ ਪਵੇਗੀ ਸੋ
 ਮਤ ੧੭੮੯ ਮਿਤੀ ਹਾੜਹੁ ੧ ਸਤਰਾ ੧੩

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣ
ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਜੋਗ

[੧੭ ਮੱਘਰ, ਸੰਮਤ ੧੭੮੬ ਬਿ. ੧੭ ਨਵੰਬਰ, ੧੭੩੨ ਈ.]

.. ੧੪ ਚਉਦਹ ਰੁਪਯੇ ਤੁਸਾਡੇ ਭਾਈ ਮਾਣ ਸਿੰਘ ਕੀ ਮਾਰਫਤ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁਤੇ "

ਭੁਕਤਿ (੧੭) ਮੱਘਰ ੧੭੮੬ ਬਿ. ੧੭ ਨਵੰਬਰ ੧੭੩੨ ਈ.
ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣ
ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਜੋਗ
[੧੭ ਮੱਘਰ, ਸੰਮਤ ੧੭੮੬ ਬਿ. ੧੭ ਨਵੰਬਰ, ੧੭੩੨ ਈ.]
.. ੧੪ ਚਉਦਹ ਰੁਪਯੇ ਤੁਸਾਡੇ ਭਾਈ ਮਾਣ ਸਿੰਘ ਕੀ ਮਾਰਫਤ ਹਜ਼ੂਰਿ ਪਹੁਤੇ "

[ਸਿੱਖ ਰਫ਼ਰਸ ਲਾਇਬਰਰੀ, ਆਮ੍ਰਿਤਸਰ। ਵਚ]

੮੪

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ]

ਮਘਰ ੧੭, ਸੰਮਤ ੧੭੮੬ ਬਿ.

੧੭ ਨਵੰਬਰ, ੧੭੩੨ ਈ.

[ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਸਾ ਵਾਸੀ
ਗੁਰੀਦ ਕਾ
ਗੁਰੂ
ਗੁਰੂ
ਗੁਰੂ ਪਾਈ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਸਿਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਸੂਬਤ ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅ
ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਸੀ ਪਟਣ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਕਾ
ਵ ਗਿਰਦ ਨਿਵਾਹੀ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ
ਸਵਾਰਣਾ ੧੪) ਚਉਦਹ ਰੁਪਯੇ ਤੁਸਾਡੇ ਭਾਈ ਮਾਣ ਸਿੰਘ
ਕੀ ਮਾਰਫਤ ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁੰਚੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਅਗੇ ਕਾਰਭੇਟ
ਵ ਸੁਖ ਮਨਤ ਦਸਉਧ ਚਲੀਹਾ ਗੱਲਕ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਨਮਿ
ਤ ਕੀ ਕੋਡੀ ਦਮੜੀ ਹੋਵੇ ਸੋ ਭਾਈ ਮਾਣ ਸਿੰਘ ਕੀ ਮਾਰਫਤ ਹਜ਼ੂ
ਰ ਭੰਜਣੀ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ ਖਟੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚੁ ਗੁਰੂ
ਬਰਕਤ ਪਾਵੇਗਾ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਫਰਜੇਦ ਹੁਹ ਤੁਸਾ ਉਪਰ ਮੇ
ਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਤੁਸਾਡੇ ਸਭੇ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ ਸਿਖਾ ਪੁ
ਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ਲੋਚਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਦਰਗਾ
ਹ ਥਾਇ ਪਵੇਗੀ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਗੇ ਹੋਇ ਕੋ ਕਾਰ ਕਰਾਵੇਗੇ ਤਿਸਕੇ ਸ
ਭੇ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਰਾਸ ਕਰੇਗਾ ਤਿਸ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਸੰਮ
ਤ ੧੭੮੬ ਮਿਤੀ ਮਘਰਹ ੧੭ ਸਤਰਾਂ ੧੪

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੋਗੂ

[ਮਾਘ ੧, ਸੰਮਤ ੧੭੯੧ ਬਿ. ੩੦ ਦਸੰਬਰ ੧੭੩੪ ਈ.]

"... ਭਾਈ ਬਿਨਤੋ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਖੂਹ ਪਟਣ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਦੇ ਵਿਚ ਨਵਾ
ਬਣਵਾਇ ਦੇਵਣਾ ਜੋ ਕੁਛ ਲਗੇ ਸੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾਵਣਾ..."

ਪ੍ਰਤਿ
ਸਤਿਗੁਰੂ
ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਮਾਲੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੋਗੂ
ਸੇਖਰਾ ਪਟਣਾ ਸਦਾ ਅਗੇ
ਭਾਈ ਬਿਨਤੋ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਖੂਹ ਪਟਣਾ ਸੇ
ਖ ਫਰੀਦ ਦੇ ਵਿਚ ਨਵਾ ਬਣਵਾਇ ਦੇਵਣਾ ਜੋ
ਕੁਛ ਲਗੇ ਸੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾਵਣਾ
ਜੋ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ
ਕਮਤ ਮੰਨੀ ਲਿਖਾਏ ਖੂਹ ਪਟਣਾ ਬਣਵ
ਇਵੇਵਣਾ ਸੰਮਤ ੧੭੯੧ ਮਾਘ ੧ ਸਤਵ

[ਸਿੰਘ ਰੰਫਰੋਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੮੫

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ]

ਮਾਘ ੧, ਸੰਮਤ ੧੭੯੧ ਬਿ.
੩੦ ਦਸੰਬਰ, ੧੭੩੪ ਈ.

[ਲਿਖਤ ਮਾਤਾ ਜੀ]

...
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ

ਸਿਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਮਾਨ ਨਿਘੋ ਗੁ
ਰੂ ਰਖੇਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸਵਾਰਣਾ ਅਗੇ
ਭਾਈ ਬਿਨਤੋ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਖੁਹ ਪਟਣ ਸੇ
ਖ ਫਰੀਦ ਦੇ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਬਣਵਾਇ ਦੇਵਣਾ ਜੋ
ਕੁਛ ਲਗੈ ਸੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾਵਣਾ
ਜੋ ਸਿਖ ਪਾਣੀ ਪੀਵਨ ਗੇ ਭਲਾ ਹੋਗ ਹੁ
ਕਮ ਤੁਮਨੋ ਲਿਖਾ ਹੈ ਖੁਹ ਹਛਾ ਬਣਵਾ
ਇ ਦੇਵਣਾ ਸਮਤ ੧੭੯੧ ਮਾਘ ੧ ਸਤਰਾਂ ੮

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਮੂਹ ਵਾਸੀ ਪਟਣ ਕੀ ਜੋਗੁ

[ਵਿਸਾਖ ੩, ਸੰਮਤ ੧੮੧੬ ਬਿ. ੧੨ ਅਪਰੈਲ, ੧੭੫੬ ਈ.]

"... ਹੁਪਯੇ ਸਵਾ ਸਉ ੧੨੫) ...ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੋਗ ਦੇਵਣੇ . ਹੋਰ
ਗੁਰੂ ਕਾ ਦਸਵੰਦੁ ਚਲੀਹਾ ਕਾਰ ਭੇਟ .. ਦੀਪ ਮਾਲਾ ਉਤੇ ਲ ਆਵਣਾ "

ਸਤਸ੍ਰੀਅਕਾਲਪੁਰਖਜੀਕੇਖਾਲਸੇਜੀਕਾਬਚਨੁਹੈ।ਭਾਈਆ
ਇਆ।ਭਾਈਮਿਹਰਸਿੰਘ।ਭਾਈਮਹਾਬੂਧ।ਹੋਰਸਮੂਹਵਾਸੀ
ਪਟਣਕੀਪਾਸੇਵਾਹੁਗੁਰੂਜੀਕੀਠਤੇਬੋਲੀਪੈਬੁਲਾਵਣੀ।
ਉਪਰੀਦਿਹੁਪਯੇਸਵਾਸਉ ੧੨੫) ਅਖਰੀਹੁਪਯੇਸਵਾਸਉ
ਭਾਈਦਿਆਲਸਿੰਘ।ਭਾਈਆਇਹੇਭਾਈਦਿਆਲਸਿੰਘਜੋ
ਗੁਰੇਵਣੇ।ਤੁਸਾਰੀਗੁਰੂਖਾਲਸੇਨਾਲਿਥਦਿਆਵੀਗੁ।ਗੁਰੂ
ਕਿਗਤਿਥਰਕਤਿਕਰਗੁ।ਹੋਰਗੁਰੂਕਾਦਸਵੰਦੁਚਲੀਹਥਰ
ਭੇਟਅਰਦਾਸਜੋਨੁਭੁਗੁਰੂਕੋਨਿਆਤਿਕਰੇਵੇਸੇਦੀਪਮਾਲਾਉ
ਤੇਭੋਆਵਣਾ।ਕਉਤੀਬੀਹਰਮਦਰਨੀਉਪਰਿਲਗੁਗੁ।
ਤੁਸਨੁਮੁਸੀਹੋਗੁ।ਸੰਮਤ ੧੮੧੬ ਵਿਸਾਖ ੩ (੧੭੫੬) ਮ

[ਸਿੱਖ ਰੈਡਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ]

੮੬

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਵਲੋਂ]

ਵੇਸਾਖ ੩, ਸੰਮਤ ੧੮੧੬ ਬਿ.
੧੨ ਅਪਰੈਲ, ੧੭੫੯ ਈ.

ਮੋਹਰ

ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ਸਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਜੀ ਕਾ ਬਚਨੁ ਹੈ ॥ ਭਾਈ ਆ
ਇਆ ॥ ਭਾਈ ਮਿਹਰ ਸਿੰਘ ॥ ਭਾਈ ਮਹਬੂਬ ॥ ਹੋਰੁ ਸਮੂਹ ਵਾਸੀ
ਪਟਣੇ ਕੀ ਪਾਸੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਬੰਲੀ ਹੈ ਬੁਲਾਵਣੀ ॥
ਉਪਰੰਦਿ ਰੁਪਯੇ ਸਵਾ ਸਉ ੧੨੫) ਅਖਰੀ ਰੁਪਯੇ ਸਵਾ ਸਉ
ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਆਇਆ ਏਹੇ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੋ
ਗੁ ਦੇਵਣੇ ॥ ਤੁਸਾਡੀ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲਿ ਬਣਿਆਉਗੁ ॥ ਗੁਰੂ
ਕਿਰਤਿ ਬਰਕਤਿ ਕਰਗੁ ॥ ਹੋਰੁ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦਸਵੇਦੁ ਚਲੀਹਾ ਕਾਰ
ਭੇਟ ਅਰਦਾਸ ਜੋ ਕੁਛ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਮਤਿ ਕਾ ਹੋਵੈ ਸੋ ਦੀਪ ਮਾਲਾ ਉ
ਤੇ ਲੈ ਆਵਣਾ । ਕਉਡੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਮੰਦਰ ਜੀ ਉਪਰਿ ਲਗੁਗੁ ॥
ਤੁਸਾਨੂੰ ਖੁਸੀ ਹੋਗੁ ॥ ਸੰਮਤ ੧੮੧੬ ਵੇਸਾਖ ਦਿਨ ੩ ॥ ॥

੮੭

[ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਣਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ]

ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੫, ਸੰਮਤ ੧੯੧੮ ਬਿ.,

੪ ਫਰਵਰੀ, ੧੮੬੨ ਈ.

[ਮੋਹਰ]

[ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ]

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ॥

ਲਿਖਤਿ ਤਖਤ ਦਰਬਾਰ ਹਜ਼ੂਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ॥ ਦਹਰਾ ॥
ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਪੂਰਣ ਪੁਰਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਤਾਰ ॥ ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ
ਪਟਣੇ ਸਹਰ ਸ੍ਰੀ ਪੰਘੂਤਾ ਜੀ ਦੁਬਾਰ ॥ ੧ ॥ ਲਿ: ਸ੍ਰੀ ਦੁਬਾਰ ਜੀ ਸੇ ਪੁਜਾ
ਰੀ ਮਹੇਤ ਭਾਈ ਦਿਦਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ । ਪੁਜਾਰੀ ਭਾਈ ਸਿਯਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ॥
ਗੁਰੀ ਭਾਈ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ । ਅਰਦਾਸੀਆ ਭਾਈ ਗੋ
ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ॥ ਦਟੰਗਾ । ਭਾਈ ਰਾਮੁ ਸਿੰਘ ਜੀ ॥ ਕਾ
ਰੁਬਾਰੀ ਭਾਈ ਖਦਰੇਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ॥ ਹੋਰ ਸੁਬਤ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ॥ ਅਗੇ
ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਸਵਾਰੇ ॥ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ
ਮੇਨੇ । ਸੁਰ ਜਨਮੁ ਧਨਧਨੇ ॥ ਪ੍ਰਉਪਕਾਰੀ ॥ ਸਨਮੁਖ ਦੁਬਾਰੀ ॥ ਉਜਲੇ ਮਸ
ਤਕ ॥ ਪ੍ਰਮਸੁਜਾਨਿ ॥ ਮੁਖ ਉਜਾਗਰ ਜਗਤ ਮੇ ਗੁਰੂ ਦੁਗਹਿ ਪ੍ਰਵਾਨਿ ॥ ਸੁਬ
ਉਪਮਾ ਜੇਗ ਸ੍ਰੀ ਸੁਬਤ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ॥ ਬਾਸੀ ਕੰਤਨਗਰ ਕੇ ॥ ਔਰ ਮਹੇਸੁਏ ਕੇ ॥
ਸਾਦਲਪੁਰਿ ਕੇ ॥ ਸੰਦਲਪੁਰਿ ਕੇ ॥ ਭਵਾਨੀਪੁਰਿ ਕੇ ॥ ਚਿਤੰਦੀਏ ਕੇ । ਬਹ
ਰਖਾਲ ਕੇ ॥ ਪੁਰੰਨੀਏ ਕੇ ॥ ਸੰਬੁਹ ਖਾਲਸੇ ਜੀ ਜੇਗ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲ
ਸਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ਹੈ ॥ ਬੁਲਾਵਣੀ ਜੀ ॥ ਈਹਾ ਸੁਖ ਹੈ ॥
ਆਪ ਸੁਬਤ ਪਿਆਰੇ ਕੇ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਰਾਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਨੰਦ ਰਖੇ ॥ ਅਗੇ ਸ੍ਰੀ ਦੁ
ਬਾਰ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਸੁਬਤ ਪਿਆਰੇ ਕੇ ॥ ਜੋ ਹਮੇਸਾ ਸੇ ਆਪ ਸਭ
ਪਿਆਰੇ ਆਪੁਨੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਵਨੀ ਤਨਖਾਹ ਮੰਨਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਮਿਤ ਕਾ ਏਕਠਾ ਕ੍ਰ
ਕੇ ॥ ਗੁਰੂਦਵਾਰੇ ਭੇਜਤੇ ਰਹੇ ਹੋ ॥ ਔਰ ਸਤਰੰਜੀ ਵੇ ਸੁਖੇ ਵਗੈਰਹ ਕੀ ਟਹਲ
ਤੁਮਾਰੀ

ਪ੍ਰਗਟਿ ਹੈ । ਸੋ ਬਹੁਤ ਰੋਜ ਸੇ ਆਪ ਸਭਿ ਪਿਆਰੋ ਕੀ ਟਹਿਲ ਭਾਵਨੀ ਹਜ਼ੂਰ
ਮੈਂ ਦਾਖਿਲ ਨਹੀ ਹੁਈ ਹੈ ॥ ਔਰ ਈਹਾ ਝੰਡੇ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ॥ ਔਰ ਪ੍ਰਕਰਮੇ ਕੇ
ਫ੍ਰਸ ਕੀ ਟਹਲ ਹੋਨੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ॥ ਸੋ ਆਪ ਸੂਬਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਵਨੀ
ਸੇ ਹੋਗਾ

॥ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜੀ ਸੂਬਤ ਕੇ ਨਾਮ ਸੇ ਭੇਜਾ ਹੈ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨੀ ਸੇ
ਲੋਚਕੈ ਸੂਬਤ ਨੇ ਟਹਲ ਕ੍ਰਨਾ ॥ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਸਾਹਿਬ ਤੀ ਤਾਬਿਆ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਕੋ ਭੇਜਾ ਹੈ ॥ ਸੋ ਜੋ ਕੁਛ ਮਾਇਆ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਮਿਤ ਕਾ ਹੋਵੇ ॥ ਸੋ
ਇਨਕੋ ਦੇਨਾ

॥ ਔਰ ਹੁਕਮਨਾਮੀਏ ਕੀ ਟਹਲ ਸੇਵਾ ਲੋਚਕੈ ਕਰਨਾ ॥ ਸੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੇਖੇ ਲਗੇ
ਗੀ ॥ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨੇਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਔਰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਕਰਮੇ ਕੇ
ਫ੍ਰਸ ਕੀ ਟ

ਹਿਲ ॥ ਔਰ ਝੰਡੇ ਕੀ ਟਹਿਲ ਕਰਾਇਕੈ ਤੈਯਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸ ਦਿਨ ਕੜਾਹ
ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਕਰਾਇਕੈ ਦੁਬਾਰ ਜੀ ਮੈ ॥ ਆਪ ਸੂਬਤ ਪਿਆਰੋ ਕੀ ਅਦਾਸ ਹੋਵੇਗੀ ॥ ਔਰ ਸ
ਦਾ ਸੂਬਦਾ ਆਪ ਲੋਕੋ ਕੇ ਕੀਰਤ ਕਾ ਜਸ ਚਾਰ ਕੁੰਟ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਤਫ ਫੈਲ ਰਹੇਗਾ ॥
ਹੋਰ ਸੁਖ ਨਾਮੁ ਚਿਤ ਆਵੈ ਸਿਖੀ ਦਾਨ ॥ ਸੂਬ ਸੁਖ ਹੋਵੈ ॥ ਸੁਭ ਸੰ: ੧੯੧੮
॥ ਮਾਘ ਸੁਕਲ ਪਖ ॥ ੫ ਪੰਚਮੀ ॥ ਮੰਗਲਵਾਰ ॥ = ॥ * ॥ = ॥ = ॥

ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਆਏ ਉਘੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ

[ਅੰਕ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਹਨ]

ਉਗਰਸੇਣ, ੩੮
ਉਤਮ, ੨
ਉਦੇ ਸਿੰਘ, ੭੦, ੭੭, ੮੦

ਅਣੀ ਰਾਇ, ੬, ੨੨
ਅਨੂਪ ਰਾਇ, ੪੦
ਅਨੰਤਾ, ੨, ੨੨
ਅਨੰਤ ਦਾਸ, ੨੧
ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ, ੭੦
ਅਨੰਦਰੂਪ ਸਿੰਘ, ੭੭
ਅਮਾਲੀਆ, ੧੩, ੧੭, ੨੨, ੨੩
ਆਦਾ ਸਿੰਘ, ੬੬, ੭੦
ਆਲਮ ਸਿੰਘ, ੭੩, ੭੫
ਆਲਾ, ੭੪
ਆਇਆ ਸਿੰਘ, ੮੬

ਸਭਾ, ੭੪
ਸਤੀ ਦਾਸ, ੪੫
ਸਦਾ ਸਿੰਘ, ੭੦
ਸਦਾ ਨੰਦ, ੧੩, ੧੭, ੨੧-੨੩
ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ੬੮-੭੦
ਸਾਹਿਬ ਰਾਇ, ੭੧, ੭੮
ਸਾਗਰ ਸਿੰਘ, ੮੦
ਸਾਧੂ, ੨੨
ਸਾਮਦਾਸ, ੨
ਸਿਧੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ੫੦
ਸਿਧੂ ਸਿੰਘ, ੭੭, ੭੮

ਸਿੰਭੂ ਸੇਠ, ੧੯
ਸਿਯਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ, ੮੭
ਸਿਰੀਧਰ, ੧੦
ਸਿੰਘਾ, ੧੩, ੨੧
ਸਿੰਭੂ ਨਾਥ, ੭੮
ਸੁਕੇਰ, ੨
ਸੁਖੀਆ, ੪੪, ੬੦
ਸੁਖਦਿਉ, ੧੬, ੨੧, ੨੨
ਸੁਖਦੇਵ, ੪੦
ਸੁੰਦਰ, ੨
ਸੁਫੇਰ ਚੰਦ, ੨੧, ੨ :
ਸੁਭ ਕਰਣ, ੨੨
ਸੁਭਾ ਚੰਦ, ੧੭, ੨੧-੨੩, ੩੯
ਸੂਜਾ ਰਾਮ, ੨੧, ੨੨
ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ, ੬੮, ੮੦
ਸੇਵਕ ਦਾਸ, ੩੭, ੪੦
ਸੋਭ ਚੰਦ, ੧੩, ੧੫
ਸੋਭਾਈ ਮਲ ਚੌਪੜਾ, ੭੮
ਸੰਕਰ ਦਾਸ, ੨੨
ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ, ੭੩
ਸੰਗਤ ਦਾਸ, ੧੩, ੧੭, ੨੧-੨੩
ਸੰਗੋ ਸਿੰਘ, ੬੬
ਸੰਗਤੀਆ, ੨, ੪੨

ਹਰਜੀ ਮਲ, ੨੩
ਹਰਦਾਸ, ੨, ੩੧
ਹਰਦਿਆਲੂ, ੪੦

ਹਰਦੁਆਰਾ, ੨
 ਹਜ਼ੂਰੀ, ੬
 ਹੀਰਾ ਨੰਦ, ੫੭, ੨੧-੨੩
 ਹੀਰਾ ਮੰਨ, ੧੧
 ਹਰਿਕਿਸ਼ਨ, ਗੁਰੂ, ੬
 ਹਰਿਕਿਸ਼ਨ, ੨੦
 ਹਰਿਕੇਸ, ੨੧, ੨੨
 ਹਰਿਦੇ ਰਾਮ, ੨
 ਹਰਿ ਰਾਮ, ੨
 ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ, ੭੨
 ਹੁਲਾਸ ਚੰਦ, ੩੫, ੩੭, ੪੦

ਕਰਮ ਚੰਦ, ੫੫
 ਕਵਲ ਨੈਨ, ੧੩, ੧੭, ੨੧, ੨੩
 ਕਕੁ ਮਲ, ੭੧
 ਕਲਿਆਣਾ, ੨
 ਕਲਿਆਨ ਦਾਸ, ੯, ੧੪, ੧੬, ੧੮
 ਕਲਿਆਣ ਰਾਇ, ੪੬
 ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਾਮ, ੩੭, ੪੦
 ਕਾਨ ਜੀ, ੭੦
 ਕਿਸ਼ਨ, ੨
 ਕਿਰਪਾਲ, ੨, ੧੩, ੧੭, ੨੨, ੨੩
 ਕਿਰਪਾਲ ਦਾਸ, ੧੧, ੧੪, ੧੬, ੧੮, ੧੯
 ਕਿਰਪਾ ਸਿੰਘ, ੬੫
 ਕਿਰਪਾ ਰਾਮ ਕੋੜਾ, ੭੧
 ਕੇਵਲ ਰਾਮ, ੨, ੨੨
 ਕੋਕਾ, ੧੬

ਖਦਰੋਨ ਸਿੰਘ, ੮੭

ਗਜਭਾਨ, ੨
 ਗਜਮਲ, ੨੧, ੨੨

ਗਜੂਆ, ੨੨
 ਗਿਰਧਰ ਲਾਲ, ੩੭
 ਗੁਜਰ ਮਲ, ੧੩, ੧੭, ੨੨
 ਗੁਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸੀਆ, ੮੭
 ਗੁਰਦਾਸ, ੨-੪, ੩੬, ੪੦, ੭੬
 ਗੁਰਦਿੱਤਾ, ਬਾਬਾ ੪
 ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ, ੬੮, ੭੦, ੮੦
 ਗੁਰਬਖਸ਼, ੪੦
 ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ੬੯, ੭੦
 ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਟਿਕੜੀਆ, ੮੦
 ਗੁਲ ਮਿਹਰ, ੭੧
 ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ, ੬੯
 ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸੀਆ, ੮੭
 ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ, ੬੮
 ਗੁਲਾਲ ਚੰਦ, ੨੫, ੪੦, ੫੭
 ਗੋਪੀ, ੨
 ਗੰਗਾ, ੨
 ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ, ੭੨
 ਗੰਗਾ ਰਾਮ, ੧੧
 ਘਨਿਸਿਆਮੁ, ੧੭
 ਘਨਿਸਿਆਮੁ ਦਾਸ, ੨੧, ੨੨
 ਘਾਸੀ, ੧੧, ੧੬
 ਚਤਰਭੋਜ, ੨੦, ੭੧
 ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਗੰਥੀ, ੮੭
 ਚਿਮਨਾ, ੨੨
 ਚਿੰਤਾ, ੧੩, ੧੭
 ਚੇਤ ਸਿੰਘ, ੬੯-੭੧
 ਚੇਤਨ, ੨੧, ੨੩
 ਚੈਨ ਸਿੰਘ, ੭੩
 ਚੈਨ ਸੁਖ, ੧੩, ੧੫, ੧੭, ੨੧-੨੪

ਫਉਨਾ ਮਲ, ੭੧	ਤਲੋਕਾ, ੪੩
ਫਜੂ ਮਲ, ੨੭	ਤਾਰਾ ਚੰਦ, ੨
ਫਬੀਲ ਦਾਸ, ੧੩, ੧੭, ੨੧, ੨੩	
ਫਬੀਲ ਦਾਸ ਸੇਠ, ੨੨	ਥਿਰਾਜ ਸਿੰਘ, ੬੨
ਫੁਟਮਨ, ੧੬, ੧੮	
ਫੁਟਮਲ, ੧੪	ਦੁਆਰਕਾ ਦਾਸ, ੨, ੧੫, ੧੮
	ਦਇਆ ਸਿੰਘ, ੭੨
ਜਗਮਨ, ੧੭, ੨੧, ੨੩	ਦਇਆ ਰਾਮ, ੭੧
ਜਟਮਲ, ੧੧, ੧੪, ੧੬	ਦਖਨੀ ਰਾਇ, ੪੭
ਜਗਤ ਰਾਇ, ੭੧	ਦਰਗਹ ਕੋਸ਼, ੨
ਜਗਜੀਵਨ, ੨	ਦਰਗਹ ਮਲ, ੨
ਜਗਦੇਉ, ੧੩, ੧੭, ੨੧, ੨੨	ਦਰਬਾਰੀ, ੧੨, ੧੩, ੧੫, ੧੭.
ਜਗਨਾ, ੩੪	੨੧-੨੪
ਜੱਗੂ ਸਿੰਘ, ੮੦	ਦਰੀਆ, ੧੩, ੧੭
ਜਸੂ, ੮	ਦਲਪਤ ਦਾਸ, ੧੧, ੧੩, ੧੪, ੧੭,
ਜਸੋਧਾ, ੨੨	੧੬, ੨੧, ੨੨
ਜਟੂ ਸਿੰਘ, ੮੦	ਦਾਸੂ ਸਿੰਘ, ੭੨
ਜਵੇਹਰਿ ਮਲ, ੯-੧੧, ੧੪, ੧੬, ੧੮, ੧੯	ਦਾਨ ਸਿੰਘ, ੬੬, ੮੦
ਜਾਦੋ, ੧੧, ੧੬, ੨੩	ਦਾਨੀ ਰਾਇ, ੩੭, ੪੦
ਜਾਪੁ, ੨-੪	ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ੮੬
ਜੁਗਨ ਸਿੰਘ, ੭੦	ਦਿਆਲ ਚੱਢਾ, ੨
ਜੇਠਮਲ, ੧੩, ੧੫, ੧੭, ੨੧-੨੪	ਦਿਆਲ ਦਾਸ, ੧੧-੧੩, ੧੬, ੧੭,
ਜੈਤਾ, ੨, ੩	੧੬, ੨੧-੨੪, ੪੦
ਜੈ ਸਿੰਘ, ੨੨	ਦਿਆਲਾ, ੨, ੩
ਜੈ ਰਾਮ, ੨	ਦਿਦਾਰ ਸਿੰਘ, ਪੁਜਾਰੀ ਮਹੰਤ, ੮੭
	ਦੀਨਾ ਨਾਥ, ੧੩, ੧੭, ੨੧
ਬਬਰ ਸਿੰਘ, ੧੩, ੧੭, ੨੧-੨੩	ਦੁਰਗਦਾਸ, ੧੧
	ਦੀਨ ਦਿਆਲ, ੨੧, ੨੩
ਠਾਕੁਰ ਦਾਸ, ੭੮	ਦੁੱਨਾ, ੭੪, ੭੬
	ਦੁਨੀ ਚੰਦ, ੭੧
ਡੇਡ ਮਲ, ੧੨, ੧੩, ੧੫, ੧੭, ੨੧-੨੪	ਦੇਸ ਰਾਜ, ੪੭
ਡੇਡਾ, ੨	ਦੇਬੀ ਦਾਸ, ੬੮

ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ, ੭੦, ੮੦

ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ, ੭੭

ਦੇਧ ਸਿੰਘ, ੭੨

ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ੬੨, ੬੬

ਧਰਮ ਚੰਦ, ੪੦, ੫੫

ਧਰਮਾਰਿਥੀ, ਮਲ ੨

ਨਥਾ, ੨

ਨਾਇਕ, ੩੧

ਨਾਨਾ, ੨

ਨਿਹਚਲ, ੬

ਨਿਹਾਲ, ੨

ਨੂਪੀ, ਬੇਬੇ, ੮੦

ਨੈਨ ਸੁਖ, ੨੧-੨੩

ਨੰਦ ਕੁਆਰ, ੧੩, ੧੫, ੧੭, ੨੧-੨੩

ਨੰਦ ਸਿੰਘ, ੬੯

ਨੰਦਰੂਪ ਸਿੰਘ, ੬੮-੭੦, ੮੦

ਨੰਦਨ, ੨੨

ਨੰਦ ਲਾਲ, ੨੨, ੨੩

ਪਹਲਾਦ ਦਾਸ, ੧੩, ੧੫, ੧੭, ੨੧-੨੩

ਪਖਰੀਏ, ੨

ਪਰਸਰਾਮ, ੨੧, ੨੨

ਪਰਸਾ, ੬੦

ਪਰਮ ਸਿੰਘ, ੬੬

ਪਰਾਨ ਸਿੰਘ, ੭੦, ੮੦

ਪਰਾਨ ਨਾਥ, ੧੩, ੧੭, ੨੧-੨੩

ਪਰੀਤਮ ਦਾਸ, ੧੩, ੧੫, ੧੭, ੨੨, ੪੦

ਪਰੇਮ ਚੰਦ, ੭੨

ਪਾਤੀ ਰਾਮ, ੪੦

ਪਾਲਾ, ੨੧, ੭੩

ਪੇੜੀ ਬਾਈ, ੧੩, ੧੫, ੧੭, ੨੧-੨੩

ਪੰਜਾਬ ਸਿੰਘ, ੬੮-੭੦, ੭੯

ਫਤਹ ਚੰਦ, ੨੧, ੭੧

ਫਤੁ ਸਿੰਘ, ੭੨

ਫਾਗੂ ਸ਼ਾਹ, ੧੪, ੧੬

ਫਿਰੋਦਾ, ੨

ਫੇਰੂ, ੧੭, ੨੧-੨੩

ਬਸੰਤ ਰਾਇ, ੨੨

ਬਕਸ਼ਿ ਸਿੰਘ, ੭੦

ਬਕਸ਼ੀ ਸਿੰਘ, ੮੦

ਬਕਸ਼ੀ ਮਲ, ੭੧

ਬਖਸ਼ੀ, ੨੨

ਬਖਸ਼ੀ ਸਿੰਘ, ੨੨

ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਚੰਦ, ੩੫, ੩੭, ੪੦

ਬਖਤਾ, ੭੪

ਬਖਤਾਵਰੀ ਸਿੰਘ, ੭੨

ਬੱਠਾ, ਭਾਈ, ੬, ੮, ੨੫-੨੮

ਬਦਲੀ ਸਿੰਘ, ੮੦

ਬਨਵਾਲੀ, ੨

ਬਨਾਰਸੀ, ੨

ਬਵਲੀ ਸਿੰਘ, ੬੮

ਬਲਾਕਾ ਸਿੰਘ, ੬੮

ਬਲਾਕੀ ਦਾਸ, ੩੭, ੪੦

ਬਲੀ ਰਾਮ, ੨੨

ਬਾਘਾ, ੩੦

ਬਾਘ ਰਾਇ, ੭੧

ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ, ੬੨

ਬਾਬੂ ਮਨੀ, ੧੬

ਬਾਬੂ ਰਾਇ, ੧੧, ੧੪, ੧੮, ੧੯,

੩੭, ੭੧

ਬਾਲਾ, ੨, ੨੨
 ਬਾਲ ਸਿੰਘ, ੬੮
 ਬਾਲ ਕਿਸਨ, ੧੪, ੧੬, ੧੮
 ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ, ੧੩, ੧੭, ੨੧-੨੩
 ਕਾਲ ਚੰਦ, ੨੦
 ਬਿਹਾਰੀ, ੨, ੪੦
 ਬਿਗਹਾ ਮਲ, ੭੬
 ਬਿੰਦਰਾਬਨ, ੧੩, ੧੭, ੨੧, ੨੩,
 ੩੭, ੪੦, ੫੭
 ਬੀਰੁ ਸਿੰਘ, ੬੮
 ਬੁਧ ਸਿੰਘ, ੭੦
 ਬੁਧੁ ਸਿੰਘ, ੭੭, ੮੦
 ਬੁਲਾਕੀ ਸਿੰਘ, ੬੨
 ਬੈਜ ਨਾਥ, ੧੩, ੧੭, ੨੧, ੨੩
 ਬੈਰਾੜ, ੬੩
 ਬੋਹੜ ਮੱਲ, ੮੨
 ਬੰਸੀ, ੧੩, ੧੫, ੧੭
 ਬੰਸੀਧਰ, ੨੧, ੨੨
 ਭਗਤਾ, ੨੧
 ਭਗਵਾਨ, ੧੭
 ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ, ੧੩, ੨੧, ੨੨
 ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ, ੬੮, ੬੯
 ਭਾਗ, ੨੨, ੨੩
 ਭਾਗ ਸਿੰਘ, ੬੮
 ਭਾਗ ਮਲ, ੨੨
 ਭਾਈ ਮਲ, ੭੧
 ਭਾਰਾ ਸਿੰਘ, ੬੯, ੭੦, ੭੭, ੮੦
 ਭਾਰਾ, ੧੩, ੧੭
 ਭਿਖਾਰੀ ਦਾਸ, ੧੪, ੧੬, ੧੮, ੧੯
 ਭੋਜ ਰਾਜ, ੧੭
 ਭੋਜ ਰਾਇ, ੧੩, ੨੩

ਭੋਪਤ ਸਿੰਘ, ੭੩
 ਭੋਤੀ ਸੇਨ, ੧੧, ੧੪, ੧੬, ੧੮
 ਮਹਬੂਬ ਸਿੰਘ, ੮੬
 ਮਹਾਨੰਦ ੧੧, ੧੪
 ਮਹਾਰਾਜ, ੧੪, ੧੬
 ਮਹੇਸ਼ ਦਾਸ, ੩੭
 ਮਥਰਾ, ੨
 ਮਨਸੁਖ, ੨੨
 ਮਨੀ ਸਿੰਘ, ੭੩
 ਮਨੀ ਰਾਮ, ੧੪
 ਮਨੁ ਸਿੰਘ, ੮੦
 ਮਨੋਹਰ, ੨
 ਮੱਲਾ, ੩੦
 ਮਲੂਕ ਦਾਸੀਆ, ੨੧, ੨੩
 ਮਾਣ ਸਿੰਘ, ੮੪
 ਮਾਣਕ ਸਿੰਘ, ੭੨
 ਮਾਨ ਜੀ, ੧੪
 ਮਾਨ ਸਿੰਘ, ੧੪, ੧੬, ੧੮, ੭੦,
 ੮੧, ੮੨, ੮੫
 ਮਾਨਾ, ੧੬
 ਮਿਹਰੁ ਸਿੰਘ, ੮੬
 ਮਿਹਰ ਚੰਦ, ੧੩, ੧੫, ੧੭, ੨੧-੨੪,
 ੩੩, ੩੭, ੪੦ ੫੪, ੫੫
 ਮਿਤਰ ਸੈਨ, ੨੧
 ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ, ੪੫
 ਮੁਖੀਆ, ਮੋਵੜਾ, ੬੦
 ਮੁਰਲੀ, ੧੫, ੧੭
 ਮੁਰਲੀਧਰ, ੧੩, ੧੭, ੨੧-੨੩
 ਮੁਰਲੀਧਰ ਬਖਸੀ, ੨੨
 ਮੂਲਾ, ੨੩
 ਮੋਹਨ ਦਾਸ, ੨, ੧੩, ੧੫, ੧੭, ੨੧-੨੩

ਰਘੂ ਨਾਥ, ੧੧, ੨੧	ਰੂਪ ਚੰਦ, ੭੧
ਰਘੂ ਨਾਥ ਦਾਸ, ੨੨	ਰੂਪਨ, ੨੧
ਰਾਉ, ੨	ਰੂਪ ਨਰਾਇਣ, ੧੬
ਰਾਘੋ ਦਾਸ, ੧੩, ੧੫, ੧੭, ੨੧, ੨੩	ਰੋਗਾ, ੬
ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ, ੬੬, ੭੦, ੭੭, ੮੦	
ਰਾਮਜੀ ਸਿੰਘ, ੮੦	ਲਛਮਾ, ੨੨, ੨੩
ਰਾਮ ਚੰਦ, ੧੩, ੨੨	ਲੱਧਾ, ੭੪
ਰਾਮਾ, ੪੩, ੭੪, ੭੬	ਲਾਡੋ, ਦਾਈ, ੩੯
ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ੭੦, ੭੨, ੮੦	ਲਾਲ, ੨, ੭੩
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਰੋਗਾ, ੮੭	ਲਾਲ ਦਾਸ, ੨
ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਮੋਵੜਾ, ੮੩	ਲਾਲ ਮੰਨ, ੧੩, ੧੭, ੨੧-੨੩, ੬੦
ਰਾਮਾ ਜਾਦੋ ਘਾਸੀ, ੧੧, ੧੬	ਲਾਲ ਚੰਦ, ੩੭, ੩੮, ੪੦
ਰਾਮਦਾਸ, ੩੮	ਲਾਲੂ, ਭਾਈ, ੨੦
ਰਾਮਾ ਨੰਦ, ੧੪, ੧੭	ਲੀਲਾ ਸਿੰਘ, ੨੦
ਰਾਮ ਰਾਉ, ੨	
ਰਾਮਰਾਇ, ੨, ੧੨, ੧੩, ੧੫, ੧੭, ੧੯, ੨੧-੨੪, ੩੯	ਵੀਰੂ ਸਿੰਘ, ੮੦

ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਆਏ ਕੁਝ ਕੁ ਔਖੇ ਸ਼ਬਦ

[ਅੰਕ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਹਨ]

ਅਲੁਫਾ (੧੦), ਰੋਜ਼ੀਨਾ, ਸ਼ਰਚਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ, ਵਜ਼ੀਫਾ, ਤਨਖਾਹ
 ਇਕਦਾਸੀ, ਇੱਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਵਕ
 ਇਕ ਮਜ਼ਤ, ਮੋਹਰੀ ਮੁਖੀਏ ਆਗੂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋ ਕੇ, ਇਕ ਸਲਾਹੀ
 ਇਲਾਇਚਾ (੨), ਅਲਾਇਚਾ, ਲਾਚਾ, ਮੋਟੀ ਬੁਣਤੀ ਦੀ ਚਾਦਰ ਜਿਸ ਦੇ
 ਸਿਰਿਆਂ ਪਰ ਲਾਲ ਸੂਤਰ ਜਾਂ ਰੋਸ਼ਮ ਦੇ ਪੱਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
 ਸੋਹਤ ਖਾਨਾ, ਪਾਖਾਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਥਾਉਂ, ਟੱਟੀ ਲਈ ਪੜਦਾ, ਜੋ ਤੰਬੂ ਦੇ ਨਾਲ
 ਜ਼ਰਾ ਹਟਵਾਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
 ਕਲੰਦਰੀ (੨੩), ਤੰਬੂ ਦਾ ਪੜਦਾ, ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰੋਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ
 ਕਾਮਨਾ, ਇੱਛਾ, ਮੰਗ, ਸ਼ਾਹਸ਼
 ਕਾਰਵਾਰਲਾ, ਕਾਰਮੁਖਤਾਰ, ਗੁਮਾਸਤਾ, ਉਗਰਾਹੀਆ
 ਖਸਮਾਨਾ ੨, ੬, ੩੭, ਰਖਿਆ, ਬਚਾਉ, ਮਦਦ, ਸਹਾਇਤਾ, ਪੱਖ ਪੂਰਨਾ
 ਗਾੜਾ (੨), ਮੋਟੀ ਪੀਡੀ ਬੁਣਤ ਦਾ ਖੱਡੀ ਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਪੜਾ
 ਤੁਪਕ (੪੨), ਤੋਪ
 ਧੁਖਧੁਖੀ (੬੩, ੬੪), ਧੁਕਧੁਕੀ, ਛਾਤੀ ਪਰ ਲਟਕਣ ਵਾਲੀ ਬਹੁਮੁੱਲੀ ਜੜਾਉ
 ਚੌਕੀ ਜੋ ਗਲ ਵਿਚ ਪਹਿਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
 ਪਹੁਤਾ (੨), ਪਹੁੰਚਿਆ, ਪੁਜ ਗਿਆ
 ਪਾਉ ਘੜੀ (੧੨), ਘੜੀ ਦਾ ਚੋਥਾ ਹਿੱਸਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਥੋੜਾ ਸਮਾ
 ਬਾਸਨ, ਭਾਂਡਾ, ਖਰਤਨ, ਸੁਰਾਹੀ, ਜਲ-ਪਾਤਰ
 ਬਾਸਲਾ (੨), ਬੋਰਾ
 ਬਾਹੁੜੀ (੬), ਬਾਂਹ ਫੜਨਾ, ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ, ਓਟ ਦੇਣਾ
 ਬੁਲਗਾਰ, ਬੁਲਗਾਰੀ (੪੧), ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਕਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਚਮੜਾ, ਰੂਸੀ ਚਮੜਾ
 ਬੋਇਦਾਰ (੪੧), ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ
 ਮਜ਼ਤ (੨), ਮਜਦ, ਵਡਿੱਕਾ, ਆਗੂ, ਮੋਹਰੀ, ਮੁਖੀਆ, ਵੱਡੇ ਦੀ
 ਸਲਾਹ, ਆਗਿਆ

ਮੁਜਰਾ (੬), ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਗਿਣ ਲੈਣਾ, ਬਦਲੇ ਦੇ ਦੇਣਾ
 ਮੇਵਤਾ (੫੬) ਡਾਕੀਆ, ਜੋ ਸੁਨੇਹਾ, ਪਾਤੀ, ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਕੇ ਦੌੜ ਕੇ ਪਹੁੰਚਾਵੇ
 ਮੁਕੱਸੀ (੪੦), ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਤਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕਢਿਆ ਹੋਇਆ
 ਮੁੰਜਹ (੪), ਵਲੋਂ ਤਰਫੋਂ ਪਾਸਿਓਂ
 ਰਾਵਟੀ (੨੩), ਰਾਉਟੀ, ਰਾਉਂਟੀ. ਅਟਾਰੀ. ਅਟਾਲਿਟਾ, ਮਮਟੀ. ਤੰਬੂ ਦੇ ਧਰ
 ਉਪਰ ਦਾ ਦੋਹਰਾ ਕਪੜਾ
 ਲੋਚ ਕੇ (੧੧), ਟੋਲ ਕੇ, ਤਲਾਸ਼ ਕਰ ਕੇ. ਇੱਛਾ ਕਰ ਕੇ, ਦੁੰਡ ਭਾਲ ਕੇ,
 ਖੋਜ ਕਰ ਕੇ
 ਵਾਸਨ, ਥਾਸਨ, ਭਾਂਡਾ, ਬਰਤਨ, ਸੁਰਾਹੀ, ਜਲ-ਪਾਤਰ

ਤਤਕਰਾ

ਉਗਰਸੇਣ, ੧੩੭	੧੧੪, ੧੧੬, ੧੧੮, ੧੩੬.
ਉਤਮ, ੬੩	੧੫੨, ੧੬੦, ੨੨੨, ੨੨੪.
ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ੧੧, ੧੮੮	੨੨੮, ੨੩੦, ੨੩੨
ਉਦੇ ਸਿੰਘ, ੨੦੧, ੨੧੪, ੨੨੧	
ਅਹਿਮਦ ਨਗਰ, ੩੦	ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਪੁਰ, ੩੯
ਅਜੀਮੁਦੀਨ, ੧੫੧	ਸੱਤਾ, ੨੦੯
ਅਣੀ ਰਾਇ, ੭੩, ੧੦੫	ਸਤਾਰਾ ਗੜ੍ਹ, ੩੩
ਅਨੂਪ ਰਾਇ, ੧੪੦	ਸਤੀ ਦਾਸ, ੧੫੧
ਅਨੰਤਾ, ੬੩, ੧੦੫	ਸਦਾ ਸਿੰਘ, ੨੦੧
ਅਨੰਤ ਦਾਸ, ੧੦੩	ਸਰਹੰਦ, ੨੨, ੩੪
ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ, ੨੦੧	ਸਦਾਨੰਦ, ੮੭, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੫,
ਅਨੰਦਰੂਪ ਸਿੰਘ, ੨੧੪	੧੦੭
ਅਮਲੀਆ, ੮੭, ੯੫, ੧੦੫, ੧੦੭	ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ੧੯੭, ੧੯੯, ੨੦੧
ਅਖੌਦ-ਸਮੰਦ ਖਾਨ, ੬	ਸਾਹਿਬ ਰਾਇ, ੨੦੩, ੨੧੭
ਅਮਰ ਸਿੰਘ, ੨੨	ਸਾਗਰ ਸਿੰਘ, ੨੨੧
ਅਰਜਨ, ਗੁਰੂ, ੧੧, ੩੮	ਸਾਦਲਪੁਰ, ੩੯
ਅਲਛ ਖਾਂ, ੩੧	ਸਾਧੂ, ੧੦੫
ਆਜ਼ਮ, ੩੦, ੩੭	ਸਾਮਦਾਸ, ੬੩
ਆਨੰਦਪੁਰ, ੧੭, ੨੪, ੨੭, ੨੮, ੩੨	ਸਾਰੰਗ ਦੇਉ, ੫੦
ਆਦਾ ਸਿੰਘ, ੧੯੯, ੨੦੧	ਸਿਧੂ ਸਿੰਘ, ੨੧੫, ੨੧੭
ਆਲਮ ਸਿੰਘ, ੨੦੭, ੨੧੧	ਸਿਯਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ, ੨੩੫
ਆਲਮ ਗੰਜ, ੩੯	ਸਿਰਹਾਲੀ, ੧੫੯
ਆਲਾ, ੨੦੯	ਸਿਰੀਧਰ, ੮੧
ਆਇਆ ਸਿੰਘ, ੨੩੩	ਸਿਲਹਟ, ੩੯
ਅਰਿਦਮਨ ਸਿੰਘ, ੮	ਸਿੰਘਾ, ੮੭, ੧੮੩
ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ, ੨੩, ੨੮-੩੦, ੩੭	ਸਿੰਭੂ ਸੇਠ, ੯੯
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ੭, ੧੧, ੧੩, ੧੯, ੩੫,	ਸਿੰਭੂ ਨਾਥ, ੨੧੭
੬੧, ੬੨, ੭੫, ੭੬, ੧੧੦, ੧੧੨,	ਸੁਕੋਰ, ੬੩
	ਸੁਖੀਆ, ੧੪੯, ੧੮੧

ਸੁਖਦਿਉ, ੯੩, ੧੦੩, ੧੦੫
 ਸੁਖਦੇਵ, ੧੪੦
 ਸੁੰਦਰ, ੬੩
 ਸੁਫੇਰ ਚੰਦ, ੧੦੩, ੧੦੫
 ਸੁਭ ਕਰਣ, ੧੦੫
 ਸੁਭਾ ਚੰਦ, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੫,
 ੧੦੭, ੧੩੯
 ਸੂਜਾ ਰਾਮ, ੧੦੩, ੧੦੫
 ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ, ੧੯੭, ੨੨੧
 ਸੇਵਕ ਦਾਸ, ੧੩੫, ੧੪੦
 ਸੈਫਾਬਾਦ, ੨੨
 ਸੈਫ ਖਾਨ, ੨੨, ੧੦੯
 ਸੋਨਦੀਪ, ੩੫, ੩੭
 ਸੋਭ ਚੰਦ, ੮੭, ੯੧
 ਸੋਭਾਈ ਮਲ ਚੋਪੜਾ, ੨੧੭
 ਸ਼ੰਕਰ ਦਾਸ, ੧੦੫
 ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ, ੩੪, ੨੦੭
 ਸੰਗਤ ਦਾਸ, ੮੭, ੯੫, ੧੦੩,
 ੧੦੫, ੧੦੭
 ਸੰਗੋ ਸਿੰਘ, ੩੩, ੩੪, ੧੯੩
 ਸੰਗਤੀਆ, ੬੩, ੧੪੫
 ਸੰਦਲਪੁਰ, ੩੯
 ਹਰਜੀ ਮਲ, ੧੦੭
 ਹਰਦਾਸ, ੬੩, ੧੨੩
 ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ, ੮
 ਹਰਦਿਆਲ, ੧੪੦
 ਹਰਦੁਆਰਾ, ੬੩
 ਹਜ਼ੂਰੀ, ੭੩
 ਹਿਰਦੇ ਰਾਮ, ੬੩
 ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦਰਦ, ੯, ੧੦
 ਹੀਰਾ ਨੰਦ, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੫, ੧੦੭

ਹੀਰਾ ਮੰਨ, ੮੩
 ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ, ਗੁਰੂ, ੧੧, ੧੨, ੧੪, ੨੬,
 ੩੦, ੩੮, ੬੧-੬੬
 ਹਰਿ ਰਾਇ, ਗੁਰੂ, ੧੧, ੧੨, ੭੧
 ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਗੁਰੂ, ੧੧, ੧੨, ੩੦,
 ੭੨, ੭੩
 ਹਰਿ ਕਿਸ਼ਨ, ੧੦੧
 ਹਰਿਕੋਸ, ੧੦੩, ੧੦੫
 ਹਰਿ ਰਾਮ, ੬੩
 ਹਰਿਮੰਦਿਰ, ੨੩੪
 ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ੩੮
 ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ, ੨੦੫
 ਹੁਲਾਸ ਚੰਦ, ੧੩੧, ੧੩੫, ੧੪੦
 ਹੋਦਰਾਬਾਦ, ੩੨

ਛਹਲੂਰ, ੩੧, ੩੨, ੩੯
 ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ੧੧
 ਕਰਮ ਸਿੰਘ, ੧੦
 ਕਰਮ ਚੰਦ, ੧੭੧
 ਕਵਲ ਨੈਨ, ੮੭, ੯੫, ੧੦੩ ੧੦੭
 ਕਕੂ ਮਲ, ੭੧
 ਕਲਿਆਣਾ, ੬੩
 ਕਲਿਆਨ ਦਾਸ, ੭੯, ੮੯, ੯੩, ੯੭
 ਕਲਿਆਣ ਰਾਇ, ੧੫੩
 ਕਾਂਸੀ ਰਾਮ, ੧੩੫, ੧੪੦
 ਕਾਨ ਜੀ, ੨੦੧
 ਕਿਸਨ, ੬੩
 ਕਿਰਪਾ ਸਿੰਘ, ੧੯੧
 ਕਿਰਪਾ ਰਾਮ ਕੋੜਾ, ੨੦੩
 ਕਿਰਪਾਲ, ੬੩, ੮੭, ੯੫, ੨੦੫, ੧੦੭
 ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਰੰਗ, ੮
 ਕਿਰਪਾਲ ਦਾਸ, ੮੩, ੮੯, ੯੩, ੯੭, ੯੯

ਕੋਵਲ ਰਾਮ. ੬੩, ੧੦੫	ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ. ੬, ੯, ੧੧-੧੩,
ਕੋਕਾ, ੯੩	੧੫, ੧੭, ੧੮, ੨੦, ੨੧.
ਕੰਤ ਨਗਰ, ੩੫, ੩੬	੨੩-੨੬, ੨੯, ੩੦, ੩੧, ੩੩.
	੩੫, ੩੭, ੩੮, ੧੨੫-੧੬੦
ਖਦਰੇਨ ਸਿੰਘ, ੨੩੫	ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ, ੩੮
ਖਾਰਾ, ੨੯, ੩੯	ਗੋਗਾ, ੬੩
ਖਾਲਸਾ ਜੀ, ੨੩੨	ਗੋਗਾ ਸਿੰਘ, ੨੦੫
	ਗੋਡਾ ਸਿੰਘ, ਡਾਕਟਰ, ੧੯੪
ਗਜਭਾਨ, ੬੩	ਘਨਿਸ਼ਿਆਮੁ, ੯੫
ਗਜਮਲ ੧੦੩, ੧੦੫	ਘਨਿਸ਼ਿਆਮੁ ਦਾਸ, ੧੦੩, ੧੦੫
ਗਦੁਆ, ੧੦੫	ਘਾਸੀ, ੮੩, ੯੩
ਗਨੀ ਖਾ, ੯	
ਗਵਾਲੀਅਰ, ੩੦	ਚਤਰਭੋਜ, ੧੦੧, ੧੧੫
ਗਾਜੀਪੁਰ ਜਮਾਨੀਆ, ੩੯	ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਗੁੰਥੀ, ੨੩੫
ਗਿਰਧਰ ਲਾਲ, ੧੩੫	ਚਮਕੌਰ, ੨੮
ਗੁਜਰ ਮਲ, ੮੭, ੯੫, ੧੦੫	ਚਾਟਗਾਂਵ, ਦੇਖੋ ਚਿਟਾਗਾਂਵ
ਗੁਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸੀਆ, ੨੩੫	ਚਿਟਗਾਂਵ, ੩੯,
ਗੁਰਦਾਸ, ੬੩, ੬੭, ੬੯, ੧੩੩,	ਚਿਤੌਰੀਆ, ੩੯
੧੪੦, ੨੧੩	ਚਿਮਨਾ, ੧੦੫
ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ, ੧੯੭, ੨੦੧, ੨੨੧	ਚਿੰਤਾ, ੮੭, ੯੫
ਗੁਰਦਿੱਤਾ, ਬਾਬਾ, ੧੧, ੧੨	ਚੇਤ ਸਿੰਘ, ੮, ੧੯੯, ੨੦੩, ੨੦੩
੬੮, ੬੯	ਚੇਤਨ, ੧੦੩, ੧੦੭
ਗੁਰਬਖਸ਼, ੧੪੦	ਚੈਨ ਸਿੰਘ, ੩੪, ੨੦੭
ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ੧੯੯, ੨੦੧	ਚੈਨਸੁਖ, ੮੭, ੯੧, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੫,
ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਟਿਕੜੀਆ, ੨੨੧	੧੦੭, ੧੦੯
ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ, ੭	ਚੌਲ੍ਹਾ, ੩੯, ੧੮੩
ਗੁਲ ਮਿਹਰ, ੨੦੩	
ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ, ੧੯੯	ਛਉਨਾ ਮਲ, ੨੦੩
ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸੀਆ, ੨੩੫	ਛਜੂ ਮਲ, ੧੦੫
ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ, ੧੯੭	ਛਬੀਲ ਦਾਸ, ੮੭, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੭
ਗੁਲਾਲ ਚੰਦ, ੮੦੩, ੧੪੦, ੧੭੫	ਛਬੀਲ ਦਾਸ ਸੇਠ, ੧੦੫
ਗੋਪੀ, ੬੩	

ਛੁਟਮਨ, ੮੯, ੯੩, ੯੭

ਛੁਟਮਲ, ੮੯

ਜਉਨਪੁਰ, ੩੩, ੩੪, ੪੦

ਜਸੂ, ੭੭

ਜਸੋਧਾ, ੧੦੫

ਜਹਾਂਗੀਰ, ੩੦

ਜਕਰੀਆ ਖਾਨ, ੬

ਜਗਮਨ, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੭

ਜਗਤ ਰਾਇ, ੨੦੩

ਜਗਜੀਵਨ, ੬੩

ਜਗਦੇਉ, ੮੭, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੫

ਜਗਨਾ, ੧੨੯

ਜੱਗੂ ਸਿੰਘ, ੨੨੧

ਜਟਮਲ, ੮੩, ੮੯, ੯੩

ਜਟੂ ਸਿੰਘ, ੨੨੧

ਜਮਾਲਪੁਰ, ੪੦

ਜਵੇਹਰਿ ਮਲ, ੭੯, ੮੧, ੮੩, ੮੯,
੯੩, ੯੭, ੯੯

ਜਾਜਉ, ੩੧

ਜਾਦੋ, ੮੩, ੯੩, ੧੦੭

ਜਾਪੂ, ੬੩, ੬੭, ੬੯

ਜਾਲੰਧਰ, ੧੧

ਜੁਗਨ ਸਿੰਘ, ੨੦੧

ਜੇਠ ਮਲ, ੮੭, ੯੧, ੯੫, ੧੦੩,
੧੦੫, ੧੦੭, ੧੦੯,

ਜੈ ਸਿੰਘ, ੧੦੫

ਜੈਤਾ, ੬੩, ੬੭

ਜੈ ਰਾਮ, ੬੩

ਜੋਧ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ, ੧੧

ਬਬਰ ਸਿੰਘ, ੮੭, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੫,
੧੦੭, ੧੦੯

ਠਾਕੁਰ ਦਾਸ, ੨੧੭

ਭੋਡਮਲ, ੮੫, ੮੭, ੯੧, ੯੫, ੧੦੩,
੧੦੫, ੧੦੭, ੧੦੯

ਭੇਡਾ, ੬੩

ਢਾਕਾ, ੨੩, ੩੬, ੪੦, ੧੩੧, ੧੩੫,
੧੪੦, ੧੭੫

ਤਲੋਕਾ, ੧੪੭

ਤਾਰਾ ਚੰਦ, ੬੩

ਤੋਡ ਬਹਾਦੁਰ, ਗੁਰੂ, ੧੧, ੧੨, ੧੫,
੧੭, ੨੨-੨੨, ੭੫-੧੧੮

ਥਿਰਾਜ ਸਿੰਘ, ੨੮, ੧੮੫, ੧੯੫

ਦਇਆ ਸਿੰਘ, ੨੦੫

ਦਇਆ ਰਾਮ, ੨੦੩

ਦਸੂਹਾ, ੪੦

ਦਖਨੀ ਰਾਇ, ੧੪੦

ਦਰਗਹ ਕੇਸੂ, ੬੩

ਦਰਗਹ ਮਲ, ੬੩

ਦਰਬਾਰੀ, ੮੫, ੮੭, ੯੧, ੯੫, ੧੦੩,
੧੦੫, ੧੦੭, ੧੦੯

ਦਰੀਆ, ੮੭, ੯੫

ਦਲਪਤ ਦਾਸ, ੮੩, ੮੭, ੮੯, ੯੫,
੯੯, ੧੦੩, ੧੦੫

ਦਯਾ ਸਿੰਘ, ੨੮, ੨੯

ਦਾਸੂ ਸਿੰਘ, ੨੦੫

ਦਾਨ ਸਿੰਘ, ੩੩, ੧੯੩, ੨੨੧

ਦਾਨੀ ਰਾਇ, ੧੩੫, ੧੪੦

ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ੨੩੩

ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਚੱਢਾ, ੬੩

ਦਿਆਲ ਦਾਸ, ੨੧, ੨੨, ੮੩, ੮੫,
੮੭, ੯੩, ੯੫, ੯੬, ੧੦੩,
੧੦੫, ੧੦੭, ੧੦੯, ੧੪੦

ਦਿਆਲਾ, ੬੩, ੬੭

ਦਿਦਾਰ ਸਿੰਘ, ਪੁਜਾਰੀ ਮਹੇਤ, ੨੩੫

ਦੀਨ ਦਿਆਲ, ੧੦੩, ੧੦੭

ਦੀਨਾ ਨਾਥ, ੮੭, ੯੫, ੧੦੩

ਦੁਆਰਕਾ ਦਾਸ, ੬੩, ੯੧, ੯੭

ਦੁੱਨਾ, ੨੦੬, ੨੧੩

ਦੁਨੀ ਚੰਦ, ੨੦੩

ਦੁਰਗਾਦਾਸ, ੮੩

ਦੁਰਗਾ ਸਿੰਘ, ੧੭੬, ੧੮੧, ੨੦੬

ਦੇਸ ਰਾਜ, ੧੫੫

ਦੇਹਰਾਦੂਨ, ੪੦, ੭੧

ਦੇਬੀ ਦਾਸ, ੧੬੭

ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ, ੨੦੧, ੨੨੧

ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ, ੨੦੫

ਦੇਧ ਸਿੰਘ, ੨੦੫

ਧਉਲ, ੨੬, ੪੦, ੧੮੭

ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ੨੮, ੨੬, ੩੩, ੧੮੫
੧੬੩

ਧਰਮ ਚੰਦ, ੧੪੦, ੧੫੧

ਧਰਮਾਰਿਥੀ ਮਲ, ੬੩

ਨਉਸ਼ਹਰਾ, ੪੦, ੧੨੦, ੧੫੬, ੧੫੭,

੧੬੪, ੧੬੫, ੧੭੬, ੧੭੭,

੧੮੬, ੨੨੭, ੨੨੬

ਨਥਾ, ੬੩

ਨਦਾਉਣ, ੩੧

ਨਥੀ ਖਾਂ, ੯

ਨਾਇਕ, ੧੨੩

ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ, ੩੮

ਨਾਨਕੀ, ਮਾਤਾ, ੧੨

ਨਾਨਾ, ੬੩

ਨਾਂਦੇੜ, ੧੭, ੩੨

ਨਿਹਚਲ, ੭੩

ਨਿਹਾਲ, ੬੩

ਨੁਪੀ, ਬੇਬੇ, ੩੫, ੨੨੧

ਨੈਨ ਸੁਖ, ੧੦੩, ੧੦੫, ੧੦੭

ਨੰਦ ਸਿੰਘ, ੧੬੬

ਨੰਦ ਕੁਆਰ, ੮੭, ੯੧, ੯੫, ੧੦੩,
੧੦੫, ੧੦੭

ਨੰਦਨ, ੧੦੫

ਨੰਦ ਰੂਪ, ੯੭

ਨੰਦ ਰੂਪ ਸਿੰਘ, ੧੬੭, ੧੬੬, ੨੦੧,
੨੨੧

ਨੰਦ ਲਾਲ, ੧੦੫, ੧੦੭

ਪਹਲਾਦ ਦਾਸ, ੮੭, ੯੧, ੯੫, ੧੦੩,
੧੦੫, ੧੦੭

ਪਖਰੀਏ, ੬੩

ਪਟਨ ਫਰੀਦ, ੩੫, ੪੦, ੭੩, ੭੭,
੧੧੫, ੧੧੬, ੧੫੬, ੧੬੩,
੧੬੬, ੨੨੩, ੨੨੫, ੨੨੬,
੨੩੧

ਪਟਨਾ, ੭, ੧੧, ੧੬, ੨੦, ੨੨, ੩੫,
੩੬, ੪੦, ੬੩, ੬੪, ੬੬,
੬੮, ੮੧, ੮੪, ੮੭, ੯੪,
੯੫, ੧੦੨-੧੦੮, ੧੨੨,
੧੨੫, ੧੩੨, ੧੩੮, ੧੪੧,
੧੬੬, ੧੭੦, ੧੬੬-੯੮,
੨੦੦, ੨੦੨, ੨੦੫, ੨੦੬,
੨੧੦, ੨੧੪, ੨੧੫, ੨੧੮,
੨੧੯, ੨੨੧, ੨੩੩, ੨੩੫

ਪਟਿਆਲਾ. ੩੮, ੧੪੬, ੧੭੯, ੧੮੧.	ਬਕਸ਼ਿ ਸਿੰਘ, ੨੦੧
੧੯੪, ੨੦੯	ਬਕਸ਼ੀ ਸਿੰਘ, ੨੨੧
ਪਠਾਨਕੋਟ. ੩੩	ਬਕਸ਼ੀ ਮਲ, ੨੦੩
ਪਰਸ ਰਾਮ. ੧੦੩. ੧੦੫	ਬਖਸ਼ੀ, ੧੦੫
ਪਰਸਾ. ੧੮੧	ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਚੰਦ, ੧੩੧, ੧੩੫, ੧੪੦
ਪਰਮ ਸਿੰਘ, ੩੩, ੧੯੩	ਬਖਤਾ, ੨੦੯
ਪਰਾਨ ਸਿੰਘ, ੨੦੧, ੨੨੧	ਬਖਤਾਵਰੀ ਸਿੰਘ, ੨੦੫
ਪਰਾਨ ਨਾਥ. ੮੭. ੯੫. ੧੦੩. ੧੦੫,	ਬੱਠਾ, ਭਾਈ, ੭੩, ੭੭, ੧੧੧, ੧੧੩,
੧੦੭	੧੧੫, ੧੧੭
ਪਰੀਤਮ ਦਾਸ. ੮੭, ੯੧. ੯੫. ੧੦੫,	ਬਦਲੀ ਸਿੰਘ, ੨੨੧
੧੪੦	ਬਨਵਾਲੀ, ੬੩
ਪਰੇਮ ਚੰਦ, ੨੦੫	ਬਨਾਰਸ, ੨੦, ੩੬, ੪੦, ੭੮, ੭੯,
ਪਾਤੀ ਰਾਮ, ੧੪੦	੮੦, ੮੧, ੮੨, ੮੩, ੮੮,
ਪਾਲਾ. ੩੪, ੧੦੩, ੨੦੭	੮੯, ੯੨, ੯੩, ੯੬, ੧੦੦,
ਪਿਰਾਗ, ੪੦, ੧੭੩	੧੯੦, ੧੯੧, ੨੧੬, ੨੧੭
ਪੁਰੋਨੀਆ, ਪੁਰਨੀਆ, ੪੦. ੨੩੫, ੧੫੦	ਬਨਾਰਸੀ, ੬੩
ਪੇੜੀ ਬਾਈ, ੮੭. ੯੧, ੯੫. ੧੦੩.	ਬਲਾਕਾ ਸਿੰਘ, ੧੯੭
੧੦੫, ੧੦੭, ੧੨੦	ਬਲਾਕੀ ਦਾਸ, ੧੩੫, ੧੪੦
ਪੰਜਾਬ ਸਿੰਘ, ੧੯੭, ੧੯੯, ੨੦੧. ੨੧੯	ਬਲੀ ਰਾਮ, ੧੦੫
ਛਤਹ ਚੰਦ, ੧੦੩, ੨੦੩	ਬਵਲੀ ਸਿੰਘ, ੧੯੭
ਫੜੂ ਸਿੰਘ, ੨੦੫	ਬਾਘਾ, ੧੨੧
ਫਫੜੇ, ਫਫੜੇ ਭਾਈ ਕੇ, ੪੦. ੧੫੫	ਬਾਘ ਰਾਇ, ੨੦੩
ਫਰੁਖਸੀਅਰ, ੬	ਬਾਘੇਰ, ੨੯
ਫਾਗੂ ਸ਼ਾਹ, ੮੯, ੯੩	ਬਾਜ ਸਿੰਘ, ੨੯, ੧੮੫
ਫਿਰੋਦਾ, ੬੩	ਬਾਬੂ ਮਨੀ, ੯੩
ਫੇਰੂ, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੫, ੧੦੭	ਬਾਬੂ ਰਾਇ, ੮੩, ੮੯, ੯੭, ੯੯,
	੧੩੫, ੨੦੩
ਬਸੰਤ ਰਾਇ, ੧੦੫	ਬਾਲ ਸਿੰਘ, ੧੯੭
ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ, ੩੦, ੩੩, ੩੭	ਬਾਲ ਕਿਸਨ, ੮੯, ੯੩, ੯੭
ਬਹਾਦੁਰ ਗੜ੍ਹ, ੨੨	ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ, ੮੭, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੫,
ਬਕਾਲਾ, ੪੦, ੧੨੧	੧੦੭
ਬਹਿਰਖਾਨ, ੪੦, ੨੩੫	ਬਾਲ ਚੰਦ, ੧੦੧

ਬਾਲਾ, ੬੩, ੧੦੫
 ਬਿਹਾਰ, ੭, ੪੦, ੯੧, ੨੩੪
 ਬਿਹਾਰੀ, ੬੩, ੧੪੦
 ਬਿਗਹਾ ਮਲ, ੨੧੩
 ਬਿੰਦਰਾਬਨ, ੮੭, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੭,
 ੧੩੫, ੧੪੦, ੧੭੫
 ਬਿਰਾਜ ਸਿੰਘ, (ਬਿਰਾਜ ਸਿੰਘ), ੧੮੫
 ਬੀਰੂ ਸਿੰਘ, ੧੯੭
 ਬੁਧ ਸਿੰਘ, ੨੦੧
 ਬੁਧੂ ਸਿੰਘ, ੨੧੫, ੨੨੧
 ਬੁਰਜ ਆਲਾ ਸਿੰਘ, ੧੪੬
 ਬੁਲਾਕੀ ਸਿੰਘ, ੨੯, ੧੮੫
 ਬੈਜਨਾਥ, ੮੭, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੭
 ਬੈਰਾਤ, ੪੦, ੧੮੫
 ਬੈਰਾਤ ਮਲ, ੨੦੫
 ਬੰਸੀ, ੮੭, ੯੧, ੯੫
 ਬੰਸੀਧਰ, ੧੦੩, ੧੦੫
 ਬੰਗਾਲ, ੭
 ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦੁਰ, ੬, ੧੧, ੧੩, ੧੭,
 ੧੮, ੩੩, ੩੪, ੧੯੨, ੧੯੪
 ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਬਾਵਾ, ੩੮
 ਭਗਤਾ, ੧੦੩
 ਭਗਵਾਨ, ੯੫
 ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ, ੮੭, ੧੦੩, ੧੦੫
 ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ, ੧੯੭, ੧੯੯
 ਭਵਾਨੀ ਪੁਰ, ੪੦, ੨੩੫
 ਭਾਈ ਮਲ, ੨੦੩
 ਭਾਈ ਰੂਪਾ, ੮, ੩੩, ੪੦, ੪੧, ੧੪੯,
 ੧੨੬, ੧੨੮, ੧੩੮, ੧੭੯,
 ੧੮੫, ੧੯੨, ੧੯੩, ੨੧੨
 ਭਾਘਾ, ੧੦੫, ੧੦੭

ਭਾਗ ਸਿੰਘ, ੧੯੭
 ਭਾਗ ਮਲ, ੧੦੫
 ਭਾਰਾ, ੮੭, ੯੫
 ਭਾਰਾ ਸਿੰਘ, ੧੯੯, ੨੦੧, ੨੧੫, ੨੨੧
 ਭਿਖਾਰੀ ਦਾਸ, ੮੯, ੯੩, ੯੭, ੯੯
 ਭੋਜ ਰਾਇ, ੮੭, ੧੦੭
 ਭੋਜ ਰਾਜ, ੯੫
 ਭੋਪਤ ਸਿੰਘ, ੩੪, ੨੦੯
 ਭੱਤੀ ਸੇਠ, ੮੩, ੮੯, ੯੩, ੯੭
 ਮਹਬੂਬ ਸਿੰਘ, ੨੩੩
 ਮਹਾਬਤ ਖਾ, ੩੩
 ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ, ੧੧
 ਮਹਾਨੰਦ, ੮੩, ੮੯
 ਮਹਾਰਾਜ, ੮੯, ੯੩
 ਮਹੇਸ਼ ਦਾਸ, ੧੩੫
 ਮਹੇਸ਼ੂਆ, ੩੫, ੪੧, ੨੩੫
 ਮਸਰਾ, ੬੩
 ਮਨਸੁਖ, ੧੦੫
 ਮਨੀ ਸਿੰਘ, ੨੦੭
 ਮਨੀ ਰਾਮ, ੭੯
 ਮਨੂ ਸਿੰਘ, ੨੨੧
 ਮਨੋਹਰ, ੬੩
 ਮੱਲਾ, ੧੨੧
 ਮਲੂਕ ਦਾਸੀਆ, ੧੦੩, ੧੦੭
 ਮਾਛੀਵਾਤਾ, ੪੧, ੧੫੩
 ਮਾਣ ਸਿੰਘ, ੨੨੯
 ਮਾਣਕ ਸਿੰਘ, ੨੦੫
 ਮਾਤਾ ਜੀ, ੧੨੦
 ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ, ੧੧, ੧੩, ੧੯,
 ੩੪, ੩੫, ੨੦੯-੨੧੦, ੨੧੪-
 ੨੧੬, ੨੨੨-੨੩੦
 ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ, ੧੧, ੧੩, ੧੯, ੩੪,
 ੧੯੬-੨੦੬, ੨੧੨, ੨੧੩-
 ੨੨੦

ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ, ੧੧, ੧੨, ੧੬, ੧੭, ੧੨੨	ਰਾਜਪੁਰਾ, ੨੨
ਮਾਨ ਸਿੰਘ, ੩੫, ੮੬, ੯੩, ੯੭, ੨੦੧, ੨੨੩, ੨੨੫, ੨੩੧	ਰਾਜਸਥਾਨ, ੨੬, ੩੨
ਮਾਨ ਜੀ, ੮੬	ਰਾਜਪੁਤਾਨਾ, ੩੦, ੩੭
ਮਾਨਾ, ੯੩	ਰਾਮ ਚੰਦ, ੮੭, ੧੦੫
ਮਿਹਰ ਸਿੰਘ, ੨੩੩	ਰਾਮਜੀ ਸਿੰਘ, ੨੨੧
ਮਿਹਰ ਚੰਦ, ੮੭, ੯੧, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੫, ੧੦੭, ੧੦੯, ੧੨੭, ੧੩੫, ੧੪੦, ੧੬੬, ੧੭੧	ਰਾਮਾ, ੧੪੭, ੨੦੬, ੨੧੩
ਮਿਤਰ ਸੈਨ, ੧੦੩	ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ੨੦੧, ੨੦੫, ੨੨੧
ਮਿਰਜਾਪੁਰ, ੪੧, ੧੦੧	ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਰੋਗਾ, ੨੩੫
ਮੀਰ ਮੰਨੂ, ੬	ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਮੇਵੜਾ, ੨੨੭
ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਸ਼ਾਹ, ੨੩, ੩੦, ੩੧	ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਾ, ੨੨
ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ, ੧੫੧	ਰਾਮ ਦਾਸ, ੧੩੭
ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ, ੬	ਰਾਮ ਰਾਉ, ੬੩
ਮੁਖੀਆ ਮੇਵੜਾ, ੧੮੧	ਰਾਮ ਰਾਇ, ੨੧, ੨੨, ੬੩, ੮੫, ੮੭, ੯੧, ੯੫, ੯੬, ੧੦੩, ੧੦੫, ੧੦੭, ੧੦੯, ੧੩੬
ਮੁਨਇਮ ਖ਼ਾਨ, ੩੭	ਰਾਮਾ ਜਾਦੋ ਘਾਸੀ, ੮੩, ੯੩
ਮੁਰਲੀ, ੯੧, ੯੫	ਰਾਮਾ ਨੰਦ, ੮੬, ੯੫
ਮੁਰਲੀਧਰ, ੮੭, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੫, ੧੦੭	ਰੂਪ ਚੰਦ, ੨੦੩
ਮੁਰਲੀਧਰ ਬਖਸ਼ੀ, ੧੦੫	ਰੂਪਨ, ੧੦੩
ਮੁਲਤਾਨ, ੨੪	ਰੂਪ ਨਰਾਇਣ, ੯੩
ਮੂਲਾ, ੧੦੭	ਰੰਗਾ, ੭੩
ਮਹੰਨ ਦਾਸ, ੬੩, ੮੭, ੯੧, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੫, ੧੦੭	ਲਖਨਊ, ੩੬, ੧੪੪, ੧੬੮, ੧੭੨
ਮੁੰਗੇਰ, ੨੧, ੪੧, ੬੩, ੯੧, ੯੩	ਲਛੂਆ, ੧੦੫, ੧੦੭
ਯਾਹੀਆ ਖਾਨ, ੬	ਲੱਧਾ, ੨੦੬
ਯਾਹੀਆ ਪੁਰ, ੩੮	ਲਾਹੌਰ, ੨੪
ਯੂ. ਪੀ., ੭	ਲਾਡੋ ਦਾਈ, ੧੩੬
ਫਕਾਬਗੰਜ, ੩੫, ੪੧, ੧੬੬, ੨੨੧	ਲਾਲ, ੩੪, ੬੩, ੨੦੭
ਰਾਘੁਨਾਥ, ੮੩, ੧੦੩	ਲਾਲ ਦਾਸ, ੬੩
ਰਾਘੁਨਾਥ ਦਾਸ, ੧੦੫	ਲਾਲ ਮੰਨ, ੮੭, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੫, ੧੦੭, ੧੪੦
ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ, ੭	ਲਾਲ ਚੰਦ, ੧੩੫, ੧੩੭, ੧੪੦
ਰਾਉ, ੬੩	ਲਾਲੂ, ਭਾਈ, ੧੦੧
ਰਾਘੋ ਦਾਸ, ੮੭, ੯੧, ੯੫, ੧੦੩, ੧੦੭	ਲੀਲਾ ਸਿੰਘ, ੨੨੧
ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ, ੧੬੬, ੨੦੧, ੨੧੫, ੨੧੧	ਲੋਹਗੜ੍ਹ, ੩੩
	ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ, ੩੪
	ਵੀਰੂ ਸਿੰਘ, ੨੨੧

